

Міністерство внутрішніх справ України
Харківський національний
університет внутрішніх справ
Сумська філія
Наукове товариство студентів Сумської філії ХНУВС
Сумський осередок Ліги студентів
Асоціації правників України
Сумський осередок ELSA Україна

ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКИ І ПРАВА

**Збірник матеріалів
X Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів**

(19 квітня 2019 року)

**Суми
Видавничий дім «Ельдорадо»
2019**

УДК 340.11(477)
ББК 67.9 (4Укр)
П 35

*Рекомендовано до друку вченою радою Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ
(протокол №4 від 10 квітня 2019 року)*

Редакційна колегія:

*Лукаш С.С., доктор юридичних наук, професор (голова редколегії);
Ващенко С.С., доктор юридичних наук, доцент;
Василенко В.А., кандидат філологічних наук, доцент;
Демиденко Н.М., кандидат історичних наук, старший науковий
співробітник;
Лук'янихіна О.А., кандидат економічних наук, доцент;
Панасюк О.В., кандидат юридичних наук, доцент;
Дуравкіна Н.І., кандидат юридичних наук;
Сергієнко А.В., старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін;
Лисенко Ю.О., інженер-електронник*

**ПЗ5 Питання сучасної науки і права: збірник матеріалів Х
Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів
(19 квітня 2019 року, м. Суми) / Сумська філія Харківського
національного університету внутрішніх справ. – Суми:
Видавничий дім «Ельдорадо», 2019. – 236 с.**

Збірник містить тези доповідей учасників Х Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів «Питання сучасної науки і права» з проблем юриспруденції, філософії, історії, економіки, освіти на шляху розбудови державності України.

УДК 340.11(477)
ББК 67.9 (4Укр)

© СФ ХНУВС, 2019
© Видавничий дім «Ельдорадо», 2019

Вітання
ректора Харківського національного
університету внутрішніх справ
учасникам X Всеукраїнської науково-практичної
конференції студентів
«Питання сучасної науки і права»

Від імені науково-педагогічного колективу Харківського національного університету внутрішніх справ прийміть щирі вітання з нагоди початку роботи щорічної Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів «Питання сучасної науки і права».

Переосмислення євроінтеграційної стратегії України потребує розробки сучасних підходів щодо впровадження європейських стандартів у різних сферах суспільного буття.

За час становлення нашої держави відбулися певні зміни в суспільно-політичному житті, які вимагають адекватного відображення у правовій реальності, вироблення ефективного механізму регулювання суспільних відносин, основним елементом якого є право.

Тому виховання у майбутніх фахівців самостійності, творчого мислення та відповідальності є основним завданням закладів вищої освіти України та світу. Важливою передумовою вдосконалення цих якостей була і залишається наука. Зрозуміло, що сучасна юридична наука не в змозі розвиватися без обміну досвідом між різними науковими школами та пошуку можливостей для апробації та впровадження результатів досліджень.

Приємно, що організатором конференції традиційно є Сумська філія Харківського національного університету внутрішніх справ, що готує майбутніх правоохоронців, на яких будуть покладені складні завдання розробки та пошуку оптимальних шляхів з удосконалення чинного законодавства України.

Сподіваюсь, що доповіді і дискусії в рамках сьогоднішньої конференції дозволять її учасникам обмінятися наявним досвідом та істотно просунутися вперед у вирішенні проблемних питань із розвитку і формування сучасної правової науки.

Переконаний, якісна наукова робота залишить тільки позитивні враження і дасть поштовх до подальших наукових досліджень.

Бажаю всім плідної роботи і творчих успіхів!

Ректор Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
Заслужений юрист України,
генерал поліції третього рангу

В. В. Сокурєнко

Шановні учасники конференції!

**Щиро вітаю вас із початком роботи
X Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів
«Питання сучасної науки і права»**

Наша країна, перебуваючи на етапі реформування та переорієнтації на європейський напрям розвитку, потребує розробки нових підходів та методів організації й забезпечення освітнього процесу і наукової університетської діяльності.

Виконання найбільш важливих суспільних та державних завдань покладається на вищу юридичну освіту, пріоритетом якої є підготовка висококваліфікованих фахівців для роботи в органах державного апарату, судах, адвокатурі, прокуратурі та інших правоохоронних органах. Саме тому наукові дослідження у юридичній галузі та її складових набувають актуальності.

Пріоритетним і вагомим напрямком у діяльності нашого закладу є розвиток студентської науки, адже студентство є рушійною силою імплементації змін у державі. І сьогодні для майбутніх фахівців-правознавців є нагода подискутувати з актуальних питань державотворення, сучасної освіти, філософії, історії, економіки.

Наука не може залишитися осторонь освітнього процесу. Вона є невід'ємною складовою всебічного розвитку та становлення сучасного юриста. Адже висококваліфікований фахівець щоденно повинен збирати, аналізувати та компілювати факти, спираючись на досвід та отримані знання. А науково-практична конференція – це чудова можливість поділитися своїми думками з колегами, однодумцями та знайти опонентів для плідної дискусії.

Тому бажаю вам нових наукових пошуків, цікавих та гострих тем в обговоренні.

Нехай результати нашої з вами роботи стануть рушійною силою для позитивних та якісних змін в Україні!

**Директор
Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**

С.С. Лукаш

Секція 1

ТЕОРЕТИКО-ІСТОРИЧНІ ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ДЕРЖАВИ І ПРАВА

Вікторія Андріївна Бойко – курсант III курсу Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Геннадій Геннадійович Дедурін – доцент кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент.

НКВС ЯК ІНСТРУМЕНТ ТЕРОРУ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ

1930-ті роки стали часом тяжких випробовувань для українського народу. Суцільна колективізація, форсована індустріалізація, Голодомор 1932-33 рр., доба «великого терору» – всі ці трагічні події припадають саме на це буремне десятиліття. Сталінська тоталітарна модель будувалася всупереч загальноприйнятим у демократичних суспільствах правовим нормам, а сама правоохоронна система виконувала здебільшого каральні функції. У цьому контексті слід розглядати і діяльність Народного комісаріату внутрішніх справ республіки, утвореного 10 липня 1934 року [1]. На прикладі НКВС УСРР можна побачити наскільки небезпечними є диктаторські режими і до яких трагічних наслідків може призвести абсолютне нехтування правовими нормами у діяльності правоохоронних органів.

Перш за все слід відзначити, що тогочасні функції НКВС були значно ширшими ніж у сучасного МВС. Зокрема, до компетенції цього комісаріату було віднесено: нагляд за діями внутрішньої та місцевої адміністрації, дотримання громадського порядку, ведення обліку місць проживання громадян, здійснення реєстрації актів громадського стану, контроль за протипожежною охороною, діяльністю підрозділів карного розшуку, ведення державних архівів, підтримання державної безпеки та охорони. Серед функцій, які були притаманні співробітникам НКВС було навіть здійснення зовнішньої розвідувальної та контр розвідувальної діяльності, нагляд за офіцерами Червоної армії. Також і це безпосередньо було пов'язано з каральною функцією НКВС, у відомстві комісаріату перебували табори примусової праці і в'язниці, на нкведешників покладалося й виконання вироків суду [2, с. 131]. У НКВС існували навіть власні війська.

Не викликає сумніву, що за часів Сталіна, структури підлеглі НКВС стають головними виконавцями політики державного терору. Викривалися сотні тисяч «ворогів народу», переслідувалися члени їх родин, не включаючи малолітніх дітей, які засилялися до таборів з системи ГУЛАГу. До того ж, в Україні, НКВС відводилася дуже важлива роль у протидії національному руху. Найменші натяки на активізацію національно-культурного життя, що виходило за рамки «пролетарського інтернаціоналізму», суворо каралося. Звідси й справа СВУ, й «розстріляне відродження». З метою отримання необхідних свідчень співробітники НКВС не гребували застосуванням психологічного тиску, фізичних тортур тощо. Це повністю дисонувало з правами людини, проте цілком відповідало характеру сталінської держави і влади, яка базувалася на репресіях.

Ключове місце у структурі Наркомату було відведено Особливій нараді при НКВС, яка мала право заочного розгляду судових справ, тим самим перебираючи на себе судові повноваження. Особлива нарада як покарання могла застосовувати заслання, депортації, відправлення до виправно-трудових таборів на термін до 5 років, позбавлення радянського громадянства та виселення за межі СРСР [3, с. 229].

Як вже згадувалося вище, саме на НКВС лежить відповідальність за здійснення політичних репресій та «Великого терору» 1937-1938 рр., який навіть за приблизними підрахунками забрав життя у більш ніж 1,5 млн. осіб. Тільки у рамках боротьби з «куркулями» у 1936-1938 рр. органами НКВС було розстріляно 436 тис. осіб [2, с. 140]. Після приєднання західноукраїнських земель до УРСР НКВС розпочали здійснювати масштабні депортації.

Під час радянсько-німецької війни, у жовтні 1941 р., з'явилася постанова Державного комітету оборони (ДКО) СРСР, яка надавала Особливій нараді НКВС найширші повноваження у справах щодо так званих «контрреволюційних злочинів» та «зраді Батьківщини» [3, с. 298]. Найчастіше такі справи завершувалися найвищою мірою покарання для звинувачених – розстрілом. Слід відзначити, що рішення Особливої наради мали остаточний характер і не підлягали перегляду. Цю постанову скасували тільки після смерті Сталіна – у вересні 1953 р. Тоді ж припинила своє існування й Особлива нарада [1]. Власне ж НКВС УРСР проіснувало до березня 1946 р., коли внаслідок чергової реорганізації усі комісаріати було перетворено на відповідні міністерства.

Отже, діяльність НКВС УРСР у 1930-х – 1940-х рр. мала відвертий репресивний характер і переслідувала мету фізичного знищення найбільш активної частини національної інтелектуальної, політичної та економічної еліти. Органами НКВС було інспіровано десятки сфабрикованих політичних процесів, проведено тисячі розстрілів тощо.

Карально-репресивні дії наркомату внутрішніх справ доби сталінізму, привели до правового нігілізму у радянському суспільстві і повній дискредитації більшовицької ідеї побудови безкласового, рівноправного суспільства.

Література

1. Народний секретаріат внутрішніх справ СРСР. *Юридична енциклопедія* : Ю. Шемшученко – К. : Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 2002. – Т. 4 : Н – П. – 720 с.
2. Білас І. Репресивно-каральна система в Україні. 1917-1953: Суспільно-політичний та історико-правовий аналіз. К.: Либідь, 1994. – 271 с.
3. Шаповал Ю. ЧК-ГПУ-НКВД в Україні: особи, факти, документи. К.: Абрис, 1997. – 608 с.

Уляна Петрівна Брик – курсант III курсу Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Геннадій Геннадійович Дедурін – доцент кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ДЕКЛАРАЦІЯ ПРО ДЕРЖАВНИЙ СУВЕРЕНІТЕТ ТА ЇЇ ЗНАЧЕННЯ У ФОРМУВАННІ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВНОСТІ

Україна пройшла непростий шлях до здобуття власної незалежності. Одним із ключових документів, який передував цій визначній події, стала Декларація про державний суверенітет. Її приймала ще Верховна Рада УРСР 16 липня 1990 року, коли цей документ було підтримано голосами 355 депутатів. Проти виступили лише 4 депутати, 1 – утримався [3, с. 171]. У той переломний для нашої держави момент поява подібного документу була надзвичайно своєчасною і актуальною, таким він залишається і сьогодні, бо саме у Декларації закладено фундаментальні основи розбудови української державності.

Розглянемо найбільш вагомі положення Декларації. Насамперед у ній зазначалося, що Верховна Рада УРСР, виражаючи волю народу України, прагнучи створити демократичне суспільство, виходячи з потреб всебічного забезпечення прав і свобод людини, шануючи національні права всіх народів, дбаючи про повноцінний політичний, економічний, соціальний і духовний розвиток народу України, визнаючи необхідність побудови правової держави, маючи на меті утвердити суверенітет і самоврядування народу України, проголосила державний суверенітет України як верховенство, самостійність, повноту і

неподільність влади Республіки в межах її території та незалежність і рівноправність у зовнішніх зносинах [1].

Саме у Декларації вперше починає фігурувати сучасна назва нашої держави – Україна. У документі також можна зустріти такі важливі дефініції, як «національна держава», «національна державність», «самовизначення української нації». Її укладачами підкреслювалася приналежність до народу України, який виступає у ролі єдиного джерела влади, усіх громадян, незважаючи на їх національну приналежність. Цей документ визнавав право українців на самовизначення. З цього часу на території республіки пріоритет мали саме республіканські закони. Суверенітет гарантував незалежність і рівноправність у міжнародних відносинах. Представляти український народ мала право лише Верховна Рада УРСР. Існуючі кордони республіки оголошувалися недоторканими. Передбачалась розбудова власних збройних сил. Декларація проголошувала вищою цінністю права і свободи людини. Хоча цей документ і не мав статусу конституційного акту, саме він відкрив нашої державі шлях до незалежності [2, с. 9].

Декларацію про державний суверенітет України без перебільшення можна вважати документом історичної ваги. У ній було закладено фундаментальні основи для здійснення в Україні корінних перетворень у галузі державного, господарського, соціально-культурного будівництва. Вона стала основою для нової Конституції України. Декларація, закріплюючи за УРСР високий рівень суверенізації, реально наближала її до незалежності. Дійсно, вона відкрила шлях для формування державно-правових засад для утворення незалежної Української держави. Тому цілком закономірно в «Акті проголошення незалежності України», прийнятому 24 серпня 1991 р. Верховною Радою УРСР, зазначалося: «...здійснюючи Декларацію про державний суверенітет України, Верховна Рада Української Радянської Соціалістичної Республіки урочисто проголошує незалежність України та створення самостійної Української держави – України» [4, с. 95].

Отже, Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 року стала вагомим кроком для набуття Україною незалежності. Цей документ, що з'явився вже майже 30 років тому, створив міцний фундамент для подальшого формування нової системи права новоутвореної вільної держави, наблизивши Україну до міжнародних правових стандартів розбудови громадянського суспільства у суверенній країні.

Література

1. Декларація про державний суверенітет України від 16 липня 1990 р. № 55-XII. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>

2. Бандурка О. Від Декларації про державний суверенітет до Конституції України. *Вісник ХНУВС*. – 2011. – №2. – С. 8-10.
3. Маковська Н. Декларація про державний суверенітет України. *Архіви України*. – 2010. – № 3-4. – С. 167-179.
4. Гончаренко В. Декларація про державний суверенітет України (1990 р.) та її роль в історії творення незалежної Української держави. *Вісник Академії правових наук України*. – 2010. – №2. – С. 85-95.

Лілія Русланівна Ващенко – студентка I курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Вікторія Олегівна Панкратова** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ГРОМАДЯНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО ТА ПРАВОВА ДЕРЖАВА: СПІВВІДНОШЕННЯ ТА ВЗАЄМОДІЯ

Протягом тривалого часу в державно-правовій доктрині сформувалися численні підходи до питання про співвідношення громадянського суспільства й правової держави, про характер їх взаємовідносин.

Сучасне суспільство в останнє десятиліття переживає швидку й рішучу зміну політико – правових та соціально – моральних цінностей, зміна соціально-правового менталітету людей, трансформацію соціальних підвалин і переоцінку принципів. Тому питання співвідношення та взаємодії громадянського суспільства та держави не втрачає актуальності. Свідченням цього є численні праці, таких теоретиків, як С. Алексєєва, М. Козюбри, А. Колодія, М. Орзіха, В. Копейчикова, М. Матузова, Є. Назаренка, А. Нікітіна, В. Оксамитного, Н. Оніщенко, О. Скакун, П. Рабіновича, В. Шишкіна, В. Щегорцова та інших. Але серед науковців й досі немає єдності в поглядах щодо співвідношення даних понять, тому тематика не втрачає актуальності.

Мета роботи – проаналізувати співвідношення та взаємодію громадянського суспільства та правової держави.

У сучасній юридичній науці розроблені основні положення, що стосуються змісту громадянського суспільства та його взаємодії з правовою державою. Ці положення можуть бути виражені в таких пунктах: 1) громадянське суспільство розуміється як альтернативна державі структура, яка виступає свого роду арбітром в контексті балансу публічних і приватних інтересів; 2) система в сукупності позначена як громадянське суспільство, складається з великої кількості різних і за формою, і за напрямками діяльності елементів або інститутів, які

постійно взаємодіють з державою; 3) наявність громадянського суспільства виступає необхідною передумовою правової держави.

Для розкриття тематики доцільно відповісти на питання, що є первинним – суспільство чи держава, а відповідно – громадянське суспільство чи права держава як форма реалізації такого суспільства. Якщо виходити з поширеної думки, що держава створюється, виростає і обумовлюється суспільством, то цілком зрозумілим стає первинний характер суспільства стосовно держави. Але громадянське суспільство є високорозвиненим суспільством зі своєрідним типом правової культури, в основі якої – свобода і справедливість, ми цим самим підкреслюємо, що такий рівень і такий тип поведінки членів громадянського суспільства значною мірою обумовлений інституційно-правовими механізмами держави насамперед через її правотворчу, правозастосовчу та правоохоронну діяльність. Тому держава є первинною по відношенню до громадянського суспільства. Як відомо, процес формування громадянського суспільства доволі складний та довгий процес [2, с. 19]. Очевидним видається й інше: рівень розвитку правової держави і рівень розвитку громадянського суспільства повинні відповідати один одному. Інакше неминучими є соціальні катаклізми

На сьогодні в більшості підручників з теорії держави і права громадянське суспільство розглядається як невід’ємний елемент правової держави, а основою розвитку громадянського суспільства виступають права та свободи людини та громадянина.

Правова держава і громадянське суспільство доповнюють одне одного і виступають як вільні рівноправні партнери. Якщо правова держава є формою організації громадянського суспільства, то громадянське суспільство є умовою розвитку та вдосконалення правової держави.

Високорозвинуте громадянське суспільство може сформуватися лише на основі зрілої правової держави, яка сприяє такому формуванню, так само як і ефективність функціонування правової держави безпосередньо залежить від ступеня розвитку громадянського суспільства.

Саме завдяки громадянському суспільству держава як системне утворення, і насамперед її демократичні, соціальні та правові риси, набувають характеру стійких зв’язків, що характеризуються взаємозумовленістю, взаємовпливом та взаємозалежністю. Демократичний та соціальний розвиток держави починає занепадати саме тоді, коли порушується єдність системи цінностей громадянського суспільства, коли виникає дисбаланс у визначенні соціальних пріоритетів, принципів, завдань тощо [1, с. 127].

Говорячи про правову державу і громадянське суспільство, слід зазначити, що перше охоплює більш масштабні аспекти соціального

порядку, тому що об'єктом інтересів держави є все-таки загальне, загальні інтереси соціальних суб'єктів, тоді як орієнтоване на частинні фрагменти цілого, завдяки чому суспільство постає як плюральна система самодостатніх соціальних компонентів [3, с. 332].

Отже, значення громадянського суспільства в умовах функціонування правової держави полягає в тому, що громадянське суспільство утворює відповідне соціальне середовище, в якому формується і розвивається особистість за допомогою створення умов для задоволення її основних потреб та інтересів, тобто ідеться насамперед про широкі можливості самореалізації.

Література

1. Головащенко, О. Громадянське суспільство як основа у становленні правової держави / О. Головащенко // Вісник Академії правових наук України. 2008 р. №3(54). – Х. : Право, 2008. – С. 126-128.
2. Пеца Д.Д. Проблеми співвідношення громадянського суспільства і держави в сучасних умовах / Д.Д. Пеца // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Юридичні науки». – 2015. – Том 2. – С. 18-21.
3. Слободянюк М. Правова держава і громадянське суспільство / М. Слободянюк // Актуальні проблеми суспільно-політичних наук : збірник матеріалів наукової конференції. – Вінниця, 2018. – С. 328-336.

Марина Вікторівна Гайдар – студентка I курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Юрій Григорович Осадчий** – професор кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, доктор історичних наук, професор

ДЕРЖАВА СТАРОДАВНЬОЇ СПАРТИ ТА ЇЇ ПРАВО

Держава Стародавньої Спарти виникла у IX ст. до н. е. Вона змогла об'єднати навколо себе міста Південної Греції й утворити Пелопоннеський союз. Розширення території через захоплення чужих земель поставило перед спартанською общиною нові завдання. Необхідно було створити такі органи влади, які могли б діяти в нових умовах. У результаті було винайдено своєрідне поєднання сильної, терористичної за методами, державної влади зі збереженням органів первісно общинного ладу [1, 107]. У цьому полягає головна особливість держави Стародавньої Спарти.

Спарта уявлялася взірцем рабовласницької аристократичної республіки. Вищими органами влади були два царі, рада старійшин (герусія), народні збори (апела) та ефори [2, 17].

Два царі – це результат об'єднання двох племен, кожне з яких зберегло свого вождя. Царям належала верховна жрецька і судова влада, яку згодом було обмежено. Панівна верхівка Спарти прагнула не допустити утворення сильної одноособової влади. Тому навіть у військових походах царі перебували під наглядом ефорів [3, 68].

Загалом царі були оточені пошаною. Проте кожні вісім років ефори проводили гадання по зірках (своєрідну атестацію царя). Якщо зірки, на їхню думку, показували несприятливу ситуацію, тобто, якщо цар ставав небажаним, то проти нього порушувалося судове переслідування, яке могло призвести навіть до позбавлення влади [2, 18].

Другим за значенням органом у спартанській державі була рада старійшин – герусія. Вона складалася з найвизначніших представників панівного класу. До складу герусії входили обидва царі та 28 членів, обраних народними зборами з громадян, які досягли 60-літнього віку.

Герусія готувала питання для обговорення на народних зборах. Якщо народні збори приймали небажане рішення, вона мала право накладати на це рішення вето – заборону. Крім того, герусія розглядала кримінальні справи про державні злочини, а також справи про відповідальність царів [1, 110].

Народні збори вирішували питання війни і миру, підтримували відносини з іншими державами; обирали вищих посадових осіб (ефорів, геронтів) і послів; вирішували, кому з двох царів йти у похід; розглядали питання про надання або позбавлення громадянства; здійснювали судочинство у справах про посадові злочини. У народні збори допускалися всі повноправні громадяни (спартіати), які досягли 30-літнього віку. Збори скликалися раз на місяць. Але в разі потреби скликали надзвичайні збори [1, 111].

Однак народні збори ніколи не посідали провідного місця в системі державних органів Спарти. Найвища влада належала невеличкій кількості громадян – представникам знаті. Так, найпомітнішу роль в управлінні Спартою відігравали ефори (п'ять осіб), які щорічно обиралися народними зборами. Їхня влада поширювалася навіть на царів. Ефори скликали народні збори і раду старійшин, керували діяльністю цих органів, а також мобілізацією війська, зовнішніми відносинами. Вони порушували перед народними зборами питання про війну і мир (до того ж робили це без згоди царя, а іноді – проти його волі). Ефорам належала також поліцейська влада. Важливим їх обов'язком був нагляд за діяльністю посадових осіб, щорічні перевірки звітів. Ефори могли звільнити будь-якого посадовця, притягнути його до відповідальності. Самі ефори звітували про свою діяльність лише своїм наступникам [3, 70].

Тривалий час у Спарті діяв звичай. Потім з'явилися закони. Вони закріплювали передусім безправне становище ілотів і охороняли майно спартіатів.

Найбільш відомі закони Лікурга, що були спрямовані на забезпечення єдності спартіатів, попередження деспотії. Відповідно до цих законів, будинок спартіата мав бути побудований скромно. Не дозволялося прикрашати житло ліжком на срібних ніжках і розкішним покривалом. Заборонялися золоті й срібні монети. Гроші наказувалося чеканити у вигляді великих і важких монет, щоб ускладнити їх накопичення. На думку законодавців, ці заходи мали відбити бажання красти і брати хабарі. Гроші, набуті в нечесний спосіб, не можна було сховати.

Норми кримінального права вказували лише на ті діяння, вчинення яких було караним. Як види покарання застосовувалися страта (скинення зі скелі, задушення), вигнання, штрафи, атимія (позбавлення прав). Атимія призначалася за боягузтво на війні, зокрема щодо тих, хто втік із поля бою або здався у полон [2, 19].

Література

1. Бостан Л. М., Бостан С. К. Історія держави і права зарубіжних країн. Навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. 730 с.
2. Ластовський В.В. Історія держави і права зарубіжних країн: Навчальний посібник. – К.: Видав. центр КНУКіМ, 2017. 195 с.
3. Страхов М. М. Історія держави і права зарубіжних країн: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти. Харків: Право, 2001. 462 с.

Вадим Олександрович Говор – курсант III курсу Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Геннадій Геннадійович Дедурін – доцент кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ЗЛИТТЯ ОРГАНІВ МІЛІЦІЇ ТА ДЕРЖАВНОЇ БЕЗПЕКИ УСРР НА ПОЧАТКУ 1930-Х РОКІВ

На початку 30-х років органи міліції потрапили під «пилльне око» Об'єднаного Державного Політичного управління (далі – ОДПУ), яке вже на той час займало привілейоване становище у системі правоохоронних органів, як найголовніший орган, діяльність якого спрямована на виконання політики правлячої партії. Актуальність даної роботи полягає в тому, що аналіз подій того часу дозволить нам зробити певні висновки щодо обмеження функціональності міліції і зниження її статусу.

Постановою ЦВК та РНК СРСР від 15.12.1930 р. були ліквідовані Народні комісаріати внутрішніх справ союзних і автономних республік. Офіційна причина ліквідації викладалася у цій постанові так: «...На новому етапі в умовах соціалістичної реконструкції народного господарства комісаріати внутрішніх справ союзних і автономних республік, які об'єднували керівництво різними, органічно не пов'язаними між собою галузями управління та народного господарства, – комунальними справами, міліцією, карним розшуком – стали зайвими ланками радянського апарату» [1, с. 523 – 524].

Після ліквідації наркоматів завдання, що ними виконувалися були розподілені між різними відомствами. Одночасно з постановою про ліквідацію НКВС ЦВК і РНК СРСР була прийнята таємна постанова «Про керівництво органами ОДПУ діяльністю міліції та карного розшуку», а ВУЦВК і РНК УСРР «Про порядок підпорядкування органів міліції та карного розшуку органам Державного політичного управління УСРР» [3]. Згідно цих документів на ОДПУ покладалося оперативне керівництво діяльністю головного управління міліції та карного розшуку, інспектування та контроль за роботою, проведення кадрових призначень керівного складу.

Майже одночасно, на виконання вищезгаданої Постанови, наказом ОДПУ СРСР № 475/224 від 30.12.1930 р., у складі ОДПУ на правах управління була створена Головна інспекція міліції та карного розшуку, при республіканських ДПУ – особливі інспекції, на які покладалося здійснення контролю за оперативною діяльністю підрозділів міліції та карного розшуку [4].

Повноваження щодо оперативного керівництва міліцією, зокрема на Україні, деталізувалися наказом ДПУ УСРР № 8 від 06.01.1931 р. «Про підпорядкування органів міліції і розшуку органам ДПУ УСРР». Зокрема у наказі чітко вказувалося на оперативне використання міліції і розшуку органами ДПУ. Передбачалося, що: органи ДПУ використовують зовнішню охорону міліції і розшуку по спеціальним завданням та для проведення установок і зовнішнього спостереження; з цією ж метою використовуються і інші можливості міліції і розшуку (використання двірників, сельвиконавців тощо); органи ДПУ широко використовують агентурний і гласний апарат міліції для боротьби з фальшивомонетниками, спекуляцією, хабарництвом та т.і. Також даним наказом регулювалися питання повсякденного керівництва оперативною роботою міліції і карного розшуку, яке полягало у систематичному інструктуванні з питань організації та використання агентурно-інформаторської мережі, складання планів оперативної роботи, надання вказівок з розробок та ліквідації бандитизму і по окремих агентурним та слідчим справам [3, с.116-118].

У жодному з вказаних документів не простежується поняття відкритого підпорядкування органів міліції ОДПУ, лише оперативний

контроль над діяльністю міліції, що, у свою чергу, забезпечувало жорстку централізацію керівництва нею.

Остаточне підпорядкування ОДПУ органів міліції відбулося вже 27 грудня 1932 р. з прийняттям ЦВК і РНК СРСР постанови «Про створення Головного управління робітничо-селянської міліції при Об'єднаному Державному Політичному управлінні СРСР», якою вперше утворювався загальносоюзний центральний орган галузевого управління, на який покладалося загальне керівництво міліцією всієї країни – Головне управління робітничо-селянської міліції (ГУРСМ). Одночасно ЦВК та РНК СРСР затвердили «Положення про Головне управління робітничо-селянської міліції при ОДПУ СРСР», де регламентувалися права та основні обов'язки міліцейського главку [2, с. 200].

У цілому організаційне об'єднання міліції з органами ОДПУ зіграло негативну роль, оскільки, у зв'язку з підпорядкуванням міліції ОДПУ, поступово змінювався напрямок оперативної роботи апаратів карного розшуку та інших підрозділів наділених функціями провадження оперативної роботи. Все більше практикувалося спрямування апаратів карного розшуку і міліції на широке та активне підключення до політичного розшуку, використання підрозділів міліції у проведенні колективізації 30-х років та перетворенні їх на слухняний інструмент сталінського терору в Україні.

Література

1. Лубянка: Органы ВЧК-ОГПУ-НКВД-НКГБ-МВД-МГБ-КГБ. 1917 – 1991. *Справочник. Под. ред. акад. А. Яковлева*. М.: МФД, 2003. – 768 с.
2. Мулукаев Р., Малыгин А. История отечественных органов внутренних дел. М.: NOTA BENE Медиа Трейд Компания, 2005. – 336 с.
3. Михайленко П., Кондратьев Я. Історія міліції України у документах і матеріалах: У 3-х т. К.: Генеза, 1997. – Т.2: 1926 – 1945. – 1999. – 412 с.
4. Окіпнюк В. Державне політичне управління УСРР (1922 – 1934): історико-юридичний аналіз: *Монографія*. К.: НА СБУ, 2002. – 290с.

Єлизавета Андріївна Денисова – курсант I курсу Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Геннадій Геннадійович Дедурін – доцент кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ПРИЙНЯТТЯ МІЖНАРОДНОЇ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЛІКВІДАЦІЮ ВСІХ ФОРМ РАСОВОЇ ДИСКРИМІНАЦІЇ: ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ КОНТЕКСТ

Після Другої світової війни починають викристалізовуватися фундаментальні правові положення щодо міжнародних гуманітарних

стандартів. У 1948 році з'явилася Загальна декларація прав людини, положення якої з часом набувають справді всесвітнього, універсального характеру. У цьому документі йшлося про рівність усіх людей, незалежно від їх релігійної, національної чи расової приналежності. Втім, і у II половині XX ст. проблема расової дискримінації залишалася однією з найболючіших, навіть для таких демократичних країн, як США. Тому, не дивно, що саме Сполучені Штати на початку 1960-х рр. стають місцем, де боротьба за рівноправність рас набуває широкого розголосу. На нашу думку, саме ситуація у США стала каталізатором активізації процесів у міжнародному правовому полі, які врешті решт привели до проголошення Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації. З того часу минуло вже понад півстоліття, проте і сьогодні цей документ залишається визначальним у контексті правової протидії будь-яким формам дискримінації на расовому ґрунті. Через це, аналіз основних положень зазначеного документу не втрачає актуальності і наприкінці 2-го десятиліття XXI ст.

21 грудня 1965 р. Генеральна Асамблея ООН прийняла Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації, адже дискримінація за расовими ознаками була визнана найпоширенішим джерелом політичних та громадянських конфліктів [2]. Відповідно до прийнятої Конвенції було вперше засновано орган, який займався спостереженням за дотриманням всіх затверджених положень – Комітет у справах ліквідації расової дискримінації.

Конвенція складається з преамбули та 25 статей. Вже у ст. 1 зустрічаємо визначення поняття «расова дискримінація»: «Расова дискримінація означає будь-яке розрізнення, виключення, обмеження чи перевагу, засновані на ознаках раси, кольору шкіри, родового, національного чи етнічного походження, метою або наслідком яких є знищення або применшення визнання, використання чи здійснення на рівних засадах прав людини та основних свобод у політичній, економічній, соціальній, культурній чи будь-яких інших галузях суспільного життя». Припинення расової дискримінації, на думку укладачів Конвенції, можливе лише за умови неухильного дотримання її положень усіма без виключення державами підписантами. З цього приводу, у ст. 2, 4, 5 було чітко зазначено: «кожна держава-учасниця зобов'язується не чинити щодо окремих осіб, груп або установ будь-яких актів чи дій, пов'язаних з расовою дискримінацією, і, також, гарантувати, що усі державні органи і державні установи, як національні, так і місцеві, діятимуть відповідно до цього зобов'язання». Не менш важливим є те, що ст. 2 цієї Конвенції, зобов'язувала держави-учасниці заборонити і ліквідувати расову дискримінацію в усіх її формах і забезпечити рівноправність кожної людини перед законом, без розрізнення раси, кольору шкіри, національного або етнічного походження».

Серед інших положень Конвенції, до яких найчастіше апелюють у міжнародно-правовій практиці, слід зазначити наступні:

а) вважати злочином, що карається законом, будь-яке поширення ідей, заснованих на пропаганді расової переваги або ненависті, всяке підбурювання до проявів расової дискримінації, а також усі акти насильства або підбурювання до таких актів, спрямованих проти будь-якої раси чи групи осіб іншого кольору шкіри або етнічного походження, а також надання будь-якої допомоги з метою проведення расистської діяльності, зокрема і її фінансування;

б) вважати протизаконними і заборонити організації, а також організовану і будь-яку іншу пропагандистську діяльність, які провокують расову дискримінацію та підбурюють до неї та визнати участь у таких організаціях чи в такій діяльності злочином, що карається законом;

с) не дозволяти національним чи місцевим органам державної влади або державним установам підтримувати расову дискримінацію чи підбурювати до неї [2]. Конвенція була перекладена багатьма мовами. Її оригінал зберігається у секретаря ООН. Вона набула чинності 4 січня 1969 року [1].

Отже, Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації має велике значення для сучасного суспільства і Україна не є винятком. Виконання усіх умов Конвенції, і на цьому автор наголошувала вище, є обов'язковим для усіх підписантів. Проте не можна не відзначити, що в українському національному законодавстві, на відміну від міжнародних нормативно-правових актів, відсутнє чітке визначення расової дискримінації. Як правило, вона розглядається у контексті інших форм дискримінації [3], що створює небезпечні прецеденти ситуацій, коли винні у розпалюванні расової ненависті, взагалі можуть уникнути покарання. З огляду на це, одним із першочергових завдань вітчизняних законодавців має стати негайна імплементація основних положень Міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації до національного законодавства, що дозволить Україні уникати порушень міжнародних гуманітарних стандартів.

Література

1. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965. *Юридична енциклопедія* : [в 6-ти т.] / ред. кол. Ю. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.]. К. : Українська енциклопедія ім. М. Бажана, 2001. Т. 3 : К – М. 792 с.
2. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації: від 21.12.1965. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105

3. Кресіна І. Запобігання дискримінації в Україні в контексті європейської інтеграції: монографія. К.: Інститут держави і права ім. В. Корецького НАН України, 2015. – 384 с.

Дарина Григорівна Заврічко – курсант I курсу Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Геннадій Геннадійович Дедурін – доцент кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ОРГАНІЗАЦІЯ ГОЛОДОМОРУ 1932-1933 РР.: ЗЛОЧИННІ ЗАКОНИ РАДЯНСЬКОЇ ВЛАДИ

Вже протягом багатьох років, кожного листопада Україна та інші країни світу згадують жертв Голодомору 1932-1933 рр., що став однією з найтрагічніших сторінок у історії нашого народу. У минулому році минуло 85 років з дня трагічних подій, які залишили невиліковні рани у серцях українців. Давно вже не є таємницею, що Голодомор мав штучний характер. До нього призвели планомірні дії тодішньої влади, яка несе повну відповідальність за організацію цього злочину. Це доводить аналіз низки нормативно-правових актів, які були ухвалені радянським та республіканським керівництвом більшовицької партії протягом 1932-1933 рр.

Основним механізмом здійснення цього злочину проти українського селянства стало встановлення надмірних розмірів хлібозаготівель, які передбачали планове вилучення зерна у селян на користь держави [1]. Примусові суцільні хлібозаготівлі сталінський уряд почав використовувати ще з 1927-1928 рр. За своєю суттю хлібозаготівлі не лише давали можливість поповнити запас хліба для продажу за кордон, але були зручним і вигідним для держави способом розправи з непокірним українським селянством.

Доказом спланованості Голодомору можна вважати складання переліку українських сіл, які «не виконували плану хлібозаготівель» – унаслідок чого селяни зазнали жорстоких репресій. 7 серпня 1932 р. з ініціативи генерального секретаря ЦК ВКП(б) Йосифа Сталіна була прийнята спільна постанова ЦВК і РНК СРСР «Про охорону майна державних підприємств, колгоспів та кооперації і зміцнення громадської (соціалістичної) власності», відома в народі під назвою «Закон про п'ять колосків» [2].

Ця постанова визначала власність колгоспів (худобу, реманент, а головне – врожай) «священною і недоторканою», а людей, які намагалися привласнити хоч найменшу частинку, – «ворогами народу». Покарання –

розстріл із конфіскацією усього майна, а за пом'якшувальних обставин – позбавлення волі не менше ніж на 10 років. Амністія для тих, кого було звинувачено за порушення, встановлених законом «норм», не передбачалася [2]. Натомість, його застосування надавало владі можливість репресувати будь-кого, хто намагався врятуватись від голодної смерті. Виключення не було зроблено навіть для дітей. Наприкінці літа 1933 року через цей злочинний «закон», вже було репресовано 150 000 осіб [2].

Іншим нормативно-правовим актом, що свідчить про штучний характер Голодомору, є постанова Раднаркому УСРР і ЦК КП(б)У «Про занесення на «чорну дошку» сіл, які злісно саботують хлібозаготівлі» від 6 грудня 1932 р. Вона передбачала:

1. негайне припинення довозу товарів, цілковите припинення кооперативної і державної торгівлі на місці і виведення з відповідних кооперативних і державних крамниць усіх наявних товарів.

2. Цілковиту заборону колгоспної торгівлі як для колгоспників, так і одноосібників.

3. Припинення всіякого кредитування, паралельно з проведенням дотермінового стягнення кредитів або інших фінансових зобов'язань.

4. Перевірку та очищення кооперативів і державного апарату від всіяких чужих і ворожих елементів.

5. Перевірку та очищення колгоспів цих сіл, шляхом вилучення контрреволюційних елементів та організаторів зриву хлібозаготівель [3].

Для контролю за селами, які потрапили на «чорні дошки», радянська влада направляла каральні загони. Вони їх оточували і вивозили звідти всі продовольчі продукти, а тих, хто чинив опір владі, – заарештовували. Зазвичай на «чорні дошки» потрапляли села, які мали велике недовиконання планів заготівель. Фактично цим селам загрожувало повне вимирання.

Зазначимо, що вперше термін «чорні дошки» було використано у постанові республіканського компартійного штабу від 18 листопада 1932 р., серед переліку інших «заходів з посилення хлібозаготівель», які застосовувалися для подолання «куркульського впливу» [4]. Офіційним державним актом, що запровадив такий режим, стала постанова РНК УСРР «Про боротьбу з куркульським впливом в колгоспах» від 20.11.1932 р.

Восени 1933-го почали карати вже за зриви осінньої посівної кампанії селян (сільради, колгоспи й одноосібників), плани посівів не виконувались через відсутність посівного матеріалу, який радянська влада повністю винесла. За постановою від 22 січня 1933 р. селянам, які шукали порятунку в інших місцевостях, було заборонено виїзд. Тих, хто

порушував цей закон, заарештовували і повертали додому. У результаті селянам було перекрито останні шляхи до порятунку [5].

Отже, під прикриттям проведення хлібозаготівель уряд видавав закони, що фактично легітимізували знищення українського селянства. Селян позбавляли запасів їжі і штучно створювали умови несумісні з виживанням. Це був один наймасштабніших злочинів проти людяності, який за всіма ознаками можна кваліфікувати як геноцид.

Література

1. Причини Голодомору 1932 – 1933. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://www.radiosvoboda.org/a/1338792.html>
2. Закон про п'ять колосків. [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://www.adm-pl.gov.ua/photo/32-33/archiv/original/10.html>
3. Постанова Раднаркому УСРР і ЦК КП(б)У «Про занесення на «чорну дошку» сіл, які злісно саботують хлібозаготівлі». [Електронний ресурс]. – Режим доступу <http://textbooks.net.ua/content/view/1075/17/>
4. Молодіко В. «Чорні дошки». «Зоря Полісся». 22 листопада 2013 р.
5. Геноцид українського народу: Голодомор 1932-1933 рр. [Електронний ресурс] – Режим доступу <http://www.archives.gov.ua/Sections/Famine/Publicat/index.php?1933-01>

Анастасія Костянтинівна Кошлецька – студентка I курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Вікторія Олегівна Панкратова** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА БУЛІНГУ

Конституція України проголошує життя і здоров'я людини, її честь і гідність, недоторканність і безпеку як найвищу соціальну цінність.

Діти як вразлива категорія населення потребують особливого правового захисту своїх прав. Відповідно до Закону України «Про освіту», учні мають гарантоване державою право на захист від будь-яких форм експлуатації, фізичного, психічного насильства, від дій, які порушують права або принижують їх честь і гідність. Проте згідно з дослідженням проведеним UNICEF Ukraine, із цим явищем стикалися 67% вітчизняних школярів [3].

Метою роботи є дослідження теоретико-правової характеристики булінгу.

Булінг (цькування) – діяння (дії або бездіяльність) учасників освітнього процесу, які полягають у психологічному, фізичному, економічному, сексуальному насильстві, у тому числі із застосуванням

засобів електронних комунікацій, що вчиняються стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи та (або) такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого [2].

Найчастіше булінг відбувається в таких місцях, де контроль з боку дорослих менший або взагалі його немає. Це може бути шкільний двір, сходи, коридори, вбиральні, роздягальні, спортивні майданчики. У деяких випадках дитина може піддаватися знущанням і поза територією школи, кривдники можуть перестріти її на шляху додому. Навіть удома жертву булінгу можуть продовжувати цькувати, надсилаючи образливі повідомлення на телефон або через соціальні мережі.

Найпоширенішими формами булінгу є: словесні образи, глузування, обзивання, погрози; образливі жести або дії, наприклад, плювки; залякування за допомогою слів, загрозливих інтонацій, щоб змусити жертву щось зробити чи не зробити; ігнорування, відмова від спілкування, виключення із гри, бойкот; вимагання грошей, їжі, речей, умисного пошкодження особистого майна жертви. фізичне насилля (удари, щипки, штовхання, підніжки, викручування рук, будь-які інші дії, які заподіюють біль і навіть тілесні ушкодження); приниження за допомогою мобільних телефонів та інтернету (СМС-повідомлення, електронні листи, образливі репліки і коментарі у чатах і т.д.), поширення чуток і пліток.

Близько 67% дітей в Україні у віці від 11 до 17 років стикалися із цькуванням та агресивною поведінкою, йдеться у дослідженні ЮНІСЕФ за 2017 рік. З них 24% стали жертвами булінгу, приблизно половина з яких нікому не розповідали про ці випадки [3].

19 січня 2019 року набув чинності Закон України від 18.12.2019 року № 2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)». Так, в Закон України «Про освіту» введено поняття «булінг», якого в Україні раніше не було.

Відповідно зміни щодо протидії булінгу внесено також до спеціальних законів «Про дошкільну освіту», «Про загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту», «Про професійну (професійно-технічну) освіту», «Про вищу освіту».

Запроваджується адміністративна відповідальність за булінг. Так, доповненою статтею 173-4 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено, що булінг (цькування), що вчиняється стосовно малолітньої чи неповнолітньої особи або такою особою стосовно інших учасників освітнього процесу, внаслідок чого могла бути чи була заподіяна шкода психічному або фізичному здоров'ю потерпілого, тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від двадцяти до сорока годин [1].

Якщо цькування вчинене групою осіб або повторно протягом року після накладення адміністративного стягнення, то штраф становитиме від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин.

Також передбачено, що неповідомлення керівником закладу освіти уповноваженим підрозділам органів поліції про випадки булінгу (цькування) учасника освітнього процесу тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або виправні роботи на строк до одного місяця з відрахуванням до 20% заробітку.

Потрібно зауважити, що законодавче регулювання протидії боулінгу є прогресивним кроком для зменшення даного негативного явища.

У Європі у складних ситуаціях булінгу застосовують механізм шкільної медіації, коли спеціально підготовлений педагог чи психолог, який не має жодного стосунку до конфлікту, модерує зустрічі між дітьми, їхніми батьками та вчителями. Усі отримують право висловитися, поглянути на ситуацію з різних точок зору.

В Україні поступово теж запроваджують цю практику. У рамках кампанії #СтопБулінг Міністерство юстиції розробило інформаційні матеріали з рекомендаціями для батьків як діяти, коли їхня дитина постраждала від булінгу або ж сама стала булером.

Література

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 зі змінами. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/80731-10>.
2. Про освіту : Закон України від 05.09.2017 № 2145-VIII // Голос України від 27.09.2017
3. Глобальне опитування про булінг [Електронний ресурс] // ЮНІСЕФ – Режим доступу до ресурсу: <http://www.unicef.org/ukraine/ukr/infographicbullying-upd.pdf>

Дмитро Андрійович Красуля – студент І курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Юрій Григорович Осадчий** – професор кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, доктор історичних наук, професор

БУНЧУКОВЕ ТОВАРИСТВО

Унаслідок національно-визвольної війни 1648-1654 рр. виникла українська національна держава Гетьманщина. Наближеними до гетьмана були бунчукові товариші, які набиралися з синів генеральної

старшини. Вони підпорядковувалися гетьману, перебували під його знаком – бунчуком. Кількість їх не була визначена і цілковито залежала від гетьмана. Начальником бунчукових товаришів був генеральний бунчужний [1, с. 55].

Бунчукові товариші по вибору слідували за гетьманом, виконували різні доручення і складали щось на зразок ад'ютантів. Визначених посад вони не мали. Одяг як генерального бунчужного, так і його товаришів складався з шуби, критої оксамитом, а шовковий кафтан відрізнявся шитими на грудях золотими позументами.

Привілеї бунчукового товариша полягали в тому, що він перебував «у особливій гетьманській протекції», звільнявся від юрисдикції місцевого суду і підлягав юрисдикції гетьмана та Генерального Військового Суду [2, с. 307].

Головним обов'язком бунчукових товаришів вважалася військова служба. Під час військового походу з них формували окремий загін під командуванням генерального бунчужного. Згідно з військовою субординацією статус бунчукового товарища вважався першим після полковника. У походах бунчукові товариші перебували під командою генерального бунчужного. Згідно з військовою субординацією, статус бунчукового товарища вважався першим після полковника. У разі потреби – з їх числа призначали наказних полковників, командувачів великими військовими угрупованнями, командирів на форпостах, порубіжних лініях тощо [1, с. 57].

Особовий склад бунчукового товариства офіційно фіксувався в компутах, які велися в Генеральній військовій канцелярії чи Малоросійській колегії. Від 30-х рр. XVIII ст. чин бунчукового товарища підтверджувався універсалом гетьмана або патентом Генеральної військової канцелярії чи Малоросійської колегії. Кількість їх чітко не визначалася. Так, у компутах 1729 р. їх зафіксовано 120-140 осіб, 1734 р. – 150 осіб. Найбільше їх було у Ніжинському полку, Стародубському полку та Чернігівському полку, а в Миргородському полку зовсім не було [2, с. 310].

У мирний час бунчукові товариші відповідали за забезпечення армії провіантом, стан шляхів, роботу поштових станцій і тощо. Окремі бунчукові товариші супроводжували гетьмана до Москви чи Санкт-Петербурга, царських урядовців по Україні тощо. Від 1736 р. бунчукові товариші залучалися до роботи в Генеральній військовій канцелярії (по 13 осіб через кожні два місяці). За відсутності полковника його обов'язки міг виконувати бунчуковий товариш, який водночас очолював і полкову канцелярію. Наприклад, у Стародубському полку у 1728-1730 рр. обов'язки полковника виконували бунчукові товариші – С. Максимович, С. Галецький і О. Єсимонтовський, а 1759-1762 рр. – О. Дублянський і П. Миклашевський. Нерідко бунчукові товариші засідали в полковому й навіть Генеральному судах. Проживали на території полку і не підпорядковувалися сотникам й полковникам. Залучати їх до виконання в

полку поточних військових чи адміністративних справ не дозволялося. Після звільнення від виконання службових обов'язків вони переходили в категорію абшитованих (звільнених) бунчукових товаришів [2, с. 311].

За економічним становищем бунчукові товариші посідали провідне місце серед козацької старшини. Нерідко їхні маєтності були значно більшими порівняно з маєтностями генеральної старшини. Посиленню економічної могутності бунчукового товариства сприяла практика взяття окремих бунчукових товаришів під гетьманську протекцію і оборону, що давало їм низку пільг і привілеїв.

Про суттєві відмінності в соціальному становищі бунчукового товариства свідчить те, що царський уряд Росії виділяв серед них «первостатейних» і «другостатейних». Серед бунчукового товариства переважав принцип родової спадковості. Значна кількість їх походила з родів Лизогубів, Борозден, Бутовичів, Гамаліїв, Горленків, Губицив, Домонтовичів, Забіл, Карпек, Кочубеїв, Кулябок, Марковичів, Миклашевських, Милорадовичів, Новицьких, Рубців, Савичів, Скоропадських, Солонин та ін. [3, 405].

Після скасування царським урядом українських козацьких полків (1783) та припинення надання козацьких чинів (1784) старшинські посади були перейменовані на російські табельні чини. Бунчукові товариші, які залишалися на військової службі, стали прем'єр-майорами, а ті, хто перейшов на цивільну службу, – колезькими радниками. Більшість з них були великими землевласниками, які наприкінці XVIII ст. перетворилися на поміщиків [1, с. 65].

Література

1. Горобець В.М. Старшина Гетьманщини: неслужбовий вимір службової кар'єри провідної соціальної верстви // Укр. іст. журн. 2012. № 4. С. 52-66.
2. Окіншевич Л. Значне військове товариство в Україні-Гетьманщині XVII–XVIII ст. – К., Наукова думка, 2009. 408 с.
3. Панащенко В.В. Бунчукові товариші // Енциклопедія історії України: у 10 т. К.: Наукова думка, 2003. Т. 1. 406 с.

Сергій Віталійович Лук'яшко – курсант III курсу Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Геннадій Геннадійович Дедурін – доцент кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

РЕФЕРЕНДУМ ЯК ВИЯВ БЕЗПОСЕРЕДНЬОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Термін «референдум» (з лат. referendum – те, що має бути повідомлене) у науковій літературі розглядається як спосіб прийняття

законів, ухвалення рішень з найважливіших питань суспільного життя шляхом прямого волевиявлення громадян під час всенародного голосування [1, с. 210]. Сьогодні поняття «референдум» міцно увійшло у повсякденне життя, що насамперед пояснюється розширенням демократичних прав і свобод громадян. З огляду на це, надзвичайно актуальним є здійснення аналізу чинного вітчизняного законодавства щодо проведення референдумів та практики їх проведення.

Перш за все зазначимо, що проведення референдумів в Україні регламентується Конституцією України. Зокрема у статтях 72-74 Основного Закону йдеться, що всеукраїнський референдум призначається Верховною Радою України або Президентом України відповідно до їхніх повноважень, встановлених Конституцією. Всеукраїнський референдум проголошується за народною ініціативою на вимогу не менш як трьох мільйонів громадян України, які мають право голосу, за умови, що підписи щодо призначення референдуму зібрано не менш як у двох третинах областей і не менш як по сто тисяч підписів у кожній області. Виключно всеукраїнським референдумом вирішуються питання про зміну території України [2].

Крім Конституції, правове регулювання інституту референдуму в Україні здійснюється Законом України «Про всеукраїнський та місцеві референдуми». Його першу редакцію було ухвалено ще напередодні здобуття незалежності – 3 липня 1991 р. У листопаді 2012 р. було прийнято його оновлену версію – Закон України «Про всеукраїнський референдум». Втім, оскільки закон 1991 р. у зв'язку з цим втратив чинність, то нерегульованим залишився інститут місцевих референдумів. Фактично, це унеможливило проведення місцевих референдумів, що, на нашу думку, є досить грубим порушенням світових демократичних стандартів. Дана ситуація потребує обов'язкового врегулювання та прийняття нового законодавства.

За доби незалежності в Україні двічі проводилися всеукраїнські референдуми – 1 грудня 1991 р. і 16 квітня 2000 р. За результатами першого був підтверджений Акт проголошення незалежності України від 24 серпня 1991 р., на другому референдумі громадяни України проголосували за зміни до Конституції України, вимагаючи розпуску тодішнього скликання Верховної Ради, запровадження двопалатного парламенту, права затверджувати Конституцію. Варто зазначити, що організатори цього референдуму припустилися істотних помилок. Головна з них полягала у тому, що на референдум були винесені питання загального характеру, які потребували конкретизації та відповідного юридичного оформлення. При цьому не було запропоновано конкретного шляху внесення змін до Конституції України. Наприклад, у питанні про створення двопалатного парламенту були відсутні чітко визначені функції і повноваження палат, порядок їх формування. Воля народу, яка мала набути юридичного оформлення у рішеннях парламенту, залишалася нереалізованою. Згідно з Конституцією України результати того референдуму не могли мати

дорадчого характеру, оскільки перелік підстав для призначення всеукраїнського референдуму Верховною Радою та Президентом України був вичерпаним і не передбачав призначення названими суб'єктами консультативних референдумів [2].

Достатньо жваво у сучасній юридичній літературі ведуться дискусії з приводу співвідношення таких понять, як «референдум» і «вибори». На наш погляд, дослідниця Ю. Палєєва цілком слушно наголошувала на тому, що вибори також є інститутом безпосередньої демократії, але, попри це, під час виборів об'єктом є людина (кандидат у депутати чи на виборну посаду). У випадку ж з референдумом, об'єктом волевиявлення є не людина (кандидат), а певне питання, з якого проводиться референдум – конституція, поправка до конституції, закон, законопроект, будь-яка проблема, що стосується міжнародного статусу відповідної держави, або внутрішньополітична проблема. На думку вченої, процедури виборів і референдуму відрізняються за способом визначення результатів голосування. При виборах вони можуть визначатися як за мажоритарною, так і за пропорційною системою, а при референдумі – тільки за мажоритарною. Суб'єктами ініціативи проведення референдуму є глава держави, парламент, уряд, органи місцевої влади (місцеві референдуми). Ініціативу проведення референдуму можуть виявляти також і виборці. Необхідна їх кількість і процедура ініціативи встановлюються на законодавчому рівні [3, с. 44].

Таким чином, попри певні недоліки в організації та правовому регулюванні референдум залишається однією з основних форм безпосереднього народовладдя в Україні. Сучасний стан правового регулювання інституту референдуму далекий від бажаного. Найгострішою при цьому проблемою залишається неврегульованість порядку проведення місцевих референдумів. У цьому контексті цілком логічним виглядає внесення змін і доповнень до чинного закону «Про всеукраїнський референдум» або викладення його у новій редакції з тим, щоб він передбачав також правове регулювання місцевих референдумів. Цим самим було б забезпечено уніфікацію національного законодавства щодо проведення референдумів.

Література

1. Рябов С. Політологія: словник понять і термінів. К. : Видавничий дім «КМ Академія», 2001. 256 с.
2. Маркітантов В., Нечитайло В. Референдум як форма прямої демократії: зарубіжний і вітчизняний досвід. *Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку*. 2015. Вип. 27. С. 69-74. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unir_2015_27_13
3. Палєєва Ю. Референдум – загальновизнаний демократичний інститут: історія і сучасність. *Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля*. 2013. № 1 (4). С. 43-50.

Маргарита Миколаївна Михайлик – курсант III курсу Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Геннадій Геннадійович Дедурін – доцент кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

ВІДНОСИНИ УКРАЇНИ ТА ЄС: ДЕРЖАВНО-ПРАВОВИЙ ВИМІР

Євроінтеграція – це світоглядний вибір України. У системі зовнішньополітичних пріоритетів нашої країни вона посідає особливе місце. Зближення з ЄС є гарантією, а виконання його вимог – інструментом розбудови демократичних інституцій правової держави в Україні [1]. З'ясування основних етапів співробітництва між Україною та Європейським Союзом представляє неабиякий інтерес, бо, і це було доведено нашими сусідами – Польщею, Словаччиною, Угорщиною, європейська інтеграція – це шлях модернізації економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентоспроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, викоренення корупції, приведення правової системи у відповідність до міжнародних гуманітарних стандартів.

Правовою основою відносин між Україною та ЄС стала підписана ще у червні 1994 року Угода про партнерство та співробітництво (набула чинності у березні 1998 р.). Цим актом було започатковано співробітництво з широкого кола політичних, торговельно-економічних та гуманітарних питань.

У 2002 р. Україна отримала статус «спеціального сусіда» ЄС. Але настрої «єврооптимістів» істотно погіршила заява тодішнього президента Єврокомісії Романа Проді, який зазначив, що не бачить України навіть у розширеному переліку країн-кандидатів на вступ до ЄС [3, с. 117].

З 2007 р. розпочалися переговори щодо підписання Договору про асоціацію між Україною та ЄС. Певним успіхом слід вважати те, що у травні 2009 р. Україна стає членом програми «Східне партнерство», ініціаторами якої виступили Польща і Швеція.

За часів президентства В. Януковича євроінтеграційні наміри України продовжували декларуватися, але серйозних успіхів у цьому напрямку досягнуто не було. Проривом мав стати європейський саміт «Східного партнерства» у Вільнюсі у листопаді 2013 р. Проте рішення уряду М. Азарова призупинити підготовку підписання Угоди про асоціацію, вивело на вулиці людей та стало каталізатором початку Євромайдану.

У березні 2014 р. було підписано політичну частину Угоди про асоціацію. Обраний у травні 2014 р. президент П. Порошенко одразу наголосив на необхідності продовжувати курс на інтеграцію з Європейським Союзом, а у червні 2014 р. відбулося підписання економічної частини Угоди [3, с. 82]. Для її вступу у законну силу, вона мала бути імplementована усіма країнами – учасниками ЄС. Проте, несприятливі для України результати референдуму у Нідерландах дещо загальмували цей процес. Через це, у повному обсязі угода про Асоціацію почала діяти лише з 1 вересня 2017 року.

На сьогодні в рамках УПС визначено 7 пріоритетів співпраці між Україною та ЄС: енергетика, торгівля та інвестиції, юстиція та внутрішні справи, наближення законодавства України до законодавства Євросоюзу, охорона навколишнього середовища, транспортна сфера, транскордонне співробітництво, співпраця у сфері науки, технологій та космосу [2, с. 307].

Підтриманню партнерського діалогу з ЄС сприяють щорічне проведення самітів Україна – ЄС за участю Президента України; Ради з питань співробітництва за участю Прем'єр-міністра України; Комітету з питань співробітництва; Комітету парламентського співробітництва; постійних експертних консультацій. Між Україною та ЄС щорічно відбувається понад 80 офіційних зустрічей та консультацій на високому і експертному рівнях [3, с. 9].

Серед безперечних позитивів у відносинах Києва та Брюсселя можна назвати: розширення торговельних преференцій для України, що стосуються збільшення квот на експорт продукції українського АПК і зниження мит на промислову продукцію; початок з 1 січня 2016 р. дії Зони вільної торгівлі; запровадження Європейським Союзом безвізового режиму для громадян України, яке набуло чинності з 11 червня 2017 року.

Разом із тим, не можна не зазначити, що для України імplementація угоди про Асоціацію в умовах глибокого економічного спаду та ведення воєнних дій є надзвичайно складним завданням, що породжує безліч протиріч і викликів як для економічної політики, так і необхідних трансформацій правового поля [4, с. 49].

У вересні 2018 р. президентом П. Порошенком було запропоновано закріпити безальтернативність для України євроінтеграційного курсу, шляхом внесення відповідних змін до Конституції. Голова держави мотивував це тим, що ЄС є ключовим зовнішнім чинником національної безпеки, взірцем для побудови економічної системи та політичних інститутів, рушієм інституційних перетворень і донором для надання економічної допомоги. У лютому 2019 року Верховна Рада України більшістю голосів внесла відповідні зміни до Конституції, закріпивши стратегічний курс України на вступ до Євросоюзу та зробивши

неможливим його зміну. Ці зміни не гарантують нашій країні членства у ЄС, але переконливо свідчать про незворотність євроінтеграційних процесів у нашій державі.

Література

1. Беззуб І. Сучасний стан і перспективи української євроінтеграції [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuviap.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=1209:suchasnij-stan-i-perspektivi-ukrajinskoji-evrointegratsiji&catid=8&Itemid=350
2. Палагнюк Ю. Державна євроінтеграційна політика України: теорія, методологія, механізми. Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2014. 392 с.
3. Актуальні проблеми європейської інтеграції та євроатлантичного співробітництва України. Дніпро: ДРІДУ НАДУ, 2017. – 324 с.
4. Чабах О. Правова гармонізація як необхідна складова євроінтеграційних процесів України. *Юридичний вісник*. – 2014. – №3. – С. 46-50.

Ярослав Ігорович Морозов – студент І курсу Інституту прокуратури та кримінальної юстиції, Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Науковий керівник: Юлія Сергіївна Размєтєва – кандидат юридичних наук, асистент кафедри теорії і філософії права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

ЮРИДИЧНА РІВНІСТЬ ТА РЕЛІГІЙНА СВОБОДА

Актуальним на сьогодні є питання юридичної рівності у сучасному суспільстві, зокрема у відношенні з релігійною свободою. Існує багато підходів щодо осмислення рівності як основоположного принципу права. Однією з концепцій є те, що «до однойменних суб'єктів не можуть застосовуватися будь-які розрізнення, винятки, обмеження чи переваги з огляду на певні їх властивості. Зміст цього принципу виявляється у рівності прав і свобод; рівності юридичних властивостей, у межах яких суб'єкти права здійснюють свою діяльність; в рівності перед законом і судом» [1]. Слід зазначити, що правова рівність є невід'ємною конституційною цінністю. Так, Конституція України закріплює рівність усіх людей у своїх правах та гідності, а також невідчужуваність і непорушність їх прав та свобод.

Але все ж у світській державі виникають труднощі у балансуванні релігійної свободи та рівності. Мається на увазі, перш за все, наявність дискримінації осіб за релігійною ознакою. Наприклад, відмова

працедавця надати робоче місце особі через її віросповідання буде вважатися порушенням фундаментального права людини. Воно буде захищатися державою, яка керується принципом верховенства права. Це стосується і будь-яких обмежень при наданні правової допомоги: відмова у захисті прав особи, або надання такої допомоги у меншому об'ємі, порівняно з особами, що сповідують іншу релігію. На законодавчому рівні відповідні свобода і захист закріплені у ст. 35 Основного Закону: «Кожен має право на свободу світогляду і віросповідання. Це право включає свободу сповідувати будь-яку релігію або не сповідувати ніякої, безперешкодно відправляти одноособово чи колективно релігійні культи і ритуальні обряди, вести релігійну діяльність» [2].

Слід пам'ятати, що Конституція також передбачає обмеження цього права в інтересах охорони громадського порядку та захисту прав і свобод інших людей. Прикладом такого обмеження є обов'язок фотографуватися на документи з максимально відкритим обличчям. У даному випадку порушується релігійна свобода осіб, віросповідання яких зобов'язує носити певні елементи одягу, що закриває обличчя (як хіджаб у жінок з мусульманським віросповіданням), або ж застосовувати спеціальний макіяж. Таким чином забезпечується спрощення ідентифікації осіб, адже її ускладнення може становити загрозу для суспільства.

Проблема юридичної рівності поширена також і у відносинах між суб'єктами релігійного життя. Регулювання таких відносин має певні особливості. Знову беручи до уваги приклад з працевлаштуванням, можна простежити, що світська держава не виступає арбітром таких відносин, зокрема якщо працедавцем буде релігійна організація. Так, відмова надати робоче місце за релігійною ознакою або невідповідністю особи певній посаді є прерогативою такої організації. На думку Д. Вовка, «членство у релігійних громадах може передбачати статеву, національну, мовну, соціальну або іншу дискримінацію. Однак, оскільки визначення критеріїв членства – компетенція самої громади, ця дискримінація не має юридичного значення. Якщо церква дійсно відокремлена від держави, то членство у церкві не є необхідною умовою для реалізації людиною своїх прав» [3].

Баланс релігійної свободи та рівності також полягає у тому, щоб забезпечити рівне виконання обов'язків. У ст. 4 Закону України «Про свободу совісті та релігійні організації» вказується, що «ніхто не може з мотивів своїх релігійних переконань ухилятися від виконання конституційних обов'язків. Заміна виконання одного обов'язку іншим з мотивів переконань допускається лише у випадках, передбачених законодавством України» [4]. Таким чином, наприклад, особа може відмовитись від виконання військового обов'язку за власними релігійними переконаннями, але при цьому вона повинна замінити його

несенням альтернативної служби. Варто зазначити, що така служба повинна бути пропорційною обов'язку, від якого ця особа відмовилася.

Загалом юридична рівність та релігійна свобода досить часто вступають у конфлікт, але завданням правової держави є насамперед регулювання відповідних суспільних відносин шляхом їх регламентування на законодавчому рівні. Шляхами подолання труднощів, що виникають внаслідок такого конфлікту, є врахування практики Європейського суду з прав людини, встановлення чітко визначених у законодавстві норм, які б задовольняли баланс свобод та потреб людей; а також розробка нових доктринальних положень щодо встановлення компромісу між правом та релігією, як одним із фундаментальних прав людини.

Література

1. Тарахонич Т. І. Принцип рівності в системі загальних принципів права // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 4. – С. 43-46. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chkurp_2013_4_11.
2. Конституція України від 28.06.1996 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
3. Вовк Д. Верховенство права и религиозная свобода: проблемы равенства // Антропология права: філософський та юридичний виміри (стан, проблеми, перспективи): Статті учасників ювілейного Х Міжнародного круглого столу (м. Львів, 12-13 грудня 2014 року). – Львів : Галицька Видавнича Спілка, 2015. – С. 63-87.
4. Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 23.04.1991 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/987-12>.

Власта Анатоліївна Нечасва – курсант I курсу Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Геннадій Геннадійович Дедурін – доцент кафедри теорії та історії держави і права Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, доцент

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ОБ'ЄДНАННЯ НІМЕЧЧИНИ

Розкол Німеччини на Німецьку Демократичну Республіку та Федеративну Республіку Німеччина, що відбувся у 1949 р., став однією з головних подій «холодної війни» та роз'єднання світу. Тому, коли наприкінці 1980-х рр. розпочався процес об'єднання двох німецьких держав, ця подія мала справді світове значення і свідчила про перехід міжнародних відносин на більш конструктивний рівень. Це супроводжувалося укладанням цілої низки договорів, що мали визначити

державно-правові засади об'єднання. Їх дослідження і сьогодні залишається актуальною науковою задачею, так як вони заклали основи сучасної системи міжнародних відносин, належне місце у якій намагається посісти і наша держава.

У листопаді 1989 р. було зруйновано берлінську стіну, але процес об'єднання вимагав і відповідного правового підґрунтя. Внутрішні аспекти німецької єдності були врегульовані між ФРН і НДР через перший міждержавний договір «Про створення валютного, економічного і соціального союзу між ФРН і НДР» від 18 травня 1990 року [3]. Цей договір, перш за все, регулював економічні аспекти державного об'єднання. Валютний союз приніс єдиний фінансовий простір і надав західнонімецькій марці статусу єдиного платіжного засобу у всіх німецьких землях. Економічний союз мав на меті скасування соціалістичного планового господарства та запровадження соціально орієнтованої ринкової економіки. НДР мала перейняти у ФРН основні положення федерального трудового права і систему соціального забезпечення. Відповідальність за валютно-фінансову політику єдиної Німеччини покладалася на Федеральний банк.

Наступним кроком до об'єднання став договір «Про підготовку та проведення перших загальнонімецьких виборів до німецького бундестагу», що з'явився на початку серпня 1990 року [1, с. 115]. У договорі були створені передумови і єдина правова база для проведення загальнонімецьких виборів, запланованих на 2 грудня 1990 року. Логічним завершенням даного процесу, стало укладання 31 серпня 1990 року договору «Про встановлення єдності Німеччини» [4].

Цьому передувало рішення Народної палати НДР, прийняте 23 серпня 1990 року, в якому вона оголосила про приєднання НДР до ФРН, згідно з ч. 2 ст. 23 Основного закону ФРН, що набуло чинності 3 жовтня 1990 року [1, с. 116]. Ця заява, як результат вільного волевиявлення громадян НДР, не викликала, принаймні, з міжнародно-правової точки зору ніяких сумнівів. Тим самим підтверджувалося, що особливої процедури прийняття до складу ФРН не потрібно. НДР автоматично стає частиною ФРН.

Природно, що процес об'єднання Німеччини відразу ж став важливою складовою міжнародного життя, бо вирішувалося майбутнє стратегічної ситуації в Європі, включаючи військово – блокову політику на континенті; визначалися перспективи будівництва «загальноєвропейського дому», іншими словами, європейського мирного порядку; створення єдиної німецької держави, її статус і, у зв'язку з цим – непорушність європейських кордонів.

У міжнародно-правовому полі питання про створення об'єданої Німеччини вирішувалося на нараді міністрів шести країн, що відбувалася за схемою «4+2» (обидві німецькі держави, СРСР, США, Великобританія

та Франція) у Москві у вересні 1990 року [1, с. 202]. В результаті, згідно з умовами укладеного під час наради договору, опівночі 14 жовтня 1990 року до складу ФРН увійшли історичні німецькі землі: територія Східного Берліна, Тюрінгія, Саксонія-Анхальт, Саксонія, Макленбург-Передня Померанія, Бранденбург. Окрім визначення меж нової країни, єдина Німеччина відмовлялася від:

- будь-яких територіальних претензій до сусідів;
- виробництва, володіння и розповсюдження зброї масового враження.

Натомість, СРСР зобов'язався вивести з колишньої НДР свої війська в обмін на обіцянку НАТО не розмішувати у Східній Німеччині ядерну зброю та її носії [2, с. 14].

Ейфорія від об'єднання минула доволі швидко. З'явилося чимало нових проблем. За рівнем економічного розвитку східні землі відчутно поступалися західним. Була потрібна майже повна заміна застарілого обладнання більшості промислових підприємств і систем енергопостачання, серйозна реконструкція житлового фонду тощо. Але ці труднощі поступово долалися, нівелюючи різницю у розвитку між західними та східними німецькими землями.

Результатом об'єднання стало остаточне врегулювання правового статусу єдиної Німеччини, законодавчого закріплення єдності німецької нації, її правосуб'єктності і правонаступництва, як рівноправного партнера у міжнародних відносинах. Зміни, що відбулися восени 1990 р. у Центральній-Східній Європі, знайшли своє відображення у положеннях Паризької хартії для нової Європи, прийнятої 21 листопада 1990 р. Вони стверджували необхідність повернення на європейський континент миру, свободи, демократії, запорукою існування яких є правова держава, прикладом якої, безумовно, слід вважати сучасну ФРН.

Література

1. Ахтамзян А. Объединение Германии. Обстоятельства и последствия. М.: Библос консалтинг, 2010. – 384 с.
2. Бакирова Г. Международно-правовые аспекты объединения Германии: Автореферат дис... канд. юрид. наук. Специальность 12.00.10 – Международное право. Казанский государственный университет. Казань, 2000. – 26 с.
3. Договор о валютном, экономическом и социальном союзе, подписанный между ГДР и ФРГ 18 мая 1990 года. *Сборник документов*. М.: 1990. – Т.1. – 384 с.
4. Договор об объединении Германии, подписанный между ФРГ и ГДР 31 августа 1990 года. *Сборник документов*. М.: 1990. – Т.1. – 384 с.

Яна Вікторівна Озерянська – студентка I курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Вікторія Олегівна Панкратова** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ ЖІНОЧІЙ ЗЛОЧИННОСТІ

В останні роки в Україні зростає загальна кількість кримінальних злочинів, серед яких є вагомий відсоток тих злочинів, які вчиняють жінки.

Тематика жіночої злочинності постійно привертає увагу вчених та практиків. Зумовлено це не тільки тим, що злочинність завжди визнавалась особливо небезпечним соціально деструктивним феноменом, але й тим, що питання запобігання є однією з важливих проблем сучасної кримінально-правової та кримінологічної політики держави.

Серед учених, що займалися в різний час проблемами жіночої злочинності, слід зазначити Ю. М. Антоняна, М. І. Арсеньєву, Л. Ф. Богданову, Т. З. Волкову, М. Н. Голоднюк, Ю. В. Жульову, А. Н. Ільяшенко, Н. В. Михайлову, Е. А. Моськіну, Н. Н. Перетокіну, Г. І. Сиздикову, Л. Ф. Усманову, Г. І. Шведінську. Разом із тим дослідженнями, проведеними названими вченими, не вичерпали проблеми вивчення жіночої злочинності.

Метою роботи є дослідження теоретичних засад запобігання жіночій злочинності.

Запобігання злочинності жінок – це комплекс державних, соціальних, правових, психологічних заходів, спрямованих на попередження, виявлення та протидію негативних чинників, що сприяють протиправній поведінці, з урахуванням біологічних та психологічних властивостей дівчат [1,17].

Типовим для жінок злочином стає сексуальне рабство, незаконна експлуатація дітей. Також за останні роки зросла кількість крадіжок, вчинених жінками. Кожна п'ята виявлена злочинниця – крадійка. Крадіжки всіх видів частіше вчиняються жінками в містах. Серед них значна частина тих, хто неодноразово притягувався за це до кримінальної відповідальності [3, с.49].

Причини жіночої злочинності – це інститути сім'ї, збільшується напруженість у суспільстві, конфлікти між людьми, на роботі, нестача коштів.

Запобігання жіночій злочинності – невід'ємна частина системи запобігання злочинності взагалі. Вона також здійснюється на двох рівнях: загальносоціальному і спеціально-кримінологічному.

Загальносоціальне запобігання жіночій злочинності – це завдання соціально-економічної та політичної систем країни вжити обґрунтованих, ефективних, комплексних, конкретних, реальних за часом заходів щодо вдосконалення тих відносин, які стосуються проблеми становища жінки в нашому суспільстві.

Спеціально-кримінологічне запобігання жіночій злочинності складається із заходів кримінологічної профілактики, відвернення злочинів та їх припинення [2, с.119].

Для її вирішення велике значення має виховання «жіночності», особливо для припинення зростання насильницької злочинності серед жінок, що є великою загрозою для етичного здоров'я суспільства. Воно має починатися в сім'ї, а закріплюватися в школі. Значну роль у профілактиці злочинності жінок відіграє допомога сім'ї, у тому числі в рамках спеціальних програм. Окрім фінансової і матеріальної, сім'ї повинні отримувати істотнішу допомогу по догляду за дітьми, термінову допомогу в кризовій ситуації (наприклад, у зв'язку з хворобою одного з її членів, у разі розпаду сім'ї), різного роду рекомендації, особливо для самотніх матерів.

Профілактика злочинності жінок повинна здійснюватись у комплексі тактичних та стратегічних заходів. До таких заходів слід віднести:

- вдосконалення законодавства і практики його застосування в плані гуманності й милосердя до жінок, що вчинили злочин;
- посилення соціальної підтримки безробітних жінок (збільшенні матеріальної допомоги, сприяння їх професійній перепідготовці, створенні додаткових робочих місць для жінок);
- поліпшення побутових умов життя, зміцнення родини, поліпшення умов праці жінок, щоб завантаженість на роботі не заважала догляду за дітьми чи повноцінному відпочинку;
- організація теоретичних і методичних досліджень з проблем профілактики правопорушень серед жінок, узагальнення досвіду (у тому числі зарубіжного) і впровадження в практику найефективніших методів цієї роботи, підготовка та підвищення кваліфікації фахівців з даної проблеми;
- прийняття дієвої, а не популістської і формальної законодавчої бази для вирішення або пом'якшення економічних, духовних і правових проблем жінок, проведення гендерного аналізу законодавства та жорсткий контроль за виконанням цих законів у майбутньому [4, с.209].

Отже, запобігання злочинності жінок повинно здійснюватися у двох напрямках. По-перше, це заходи, направлені на виявлення, нейтралізацію і усунення чинників, обставин, ситуацій, обумовлюючих віктимізацію жінок, що сприяє надалі становленню особи злочинниці.

По-друге, це заходи, направлені на виявлення, нейтралізацію і усунення чинників, обставин, ситуацій, що обумовлюють віктимну поведінку осіб, відносно яких скоюють злочини жінки.

Література

1. Алауханов Е.О. Криминологическая характеристика и профилактика преступлений среди женщин // Кримінальне право України. – 2016. – №11. – С. 16-29.
2. Бакаєв О.В. Профілактика правопорушень серед учнівської молоді / Педагогічно-правова профілактика правопорушень серед учнівської молоді: Наук. -метод. зб. статей. – К., 1997. – 390 с.
3. Корнякова Т. В. Криминологічний аналіз жіночої злочинності / Т. В. Корнякова // Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції. – 2016. – Вип. 1. – С. 49-51.
4. Тимченко А.П., Момотюк В.О. Попередження жіночої злочинності в Україні / А. П. Тимченко // Молодіжний науковий юридичний форум: [Матеріали Всеукраїнської науково – практичної конференції до Дня науки, м. Київ, Національний авіаційний університет, 18 травня 2017 р.] Том 1. – Тернопіль: Вектор. – С. 49-52.

Богдана Миколаївна Петренко – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Марина Євгенівна Василенко** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА СУДДІВ, ПРОКУРОРІВ, АДВОКАТІВ

Авторитет суду та його рішень багато в чому пов'язується з авторитетом судді, оцінкою його поведінки як у сфері судочинства, так і поза межами його професійної діяльності. Це саме стосується і авторитету органів прокуратури і адвокатури.

За останні роки найбільша увага суспільства прикута саме до позаробочої поведінки суддів, прокурорів та адвокатів, їх дозвілля та майнового стану. Випадки порушення окремими представниками вказаних професій морально-етичних принципів привертають увагу громадськості, знаходять своє постійне висвітлення та обговорення в ЗМІ.

На думку міжнародних експертів, які в рамках різних існуючих сьогодні проектів досліджують судову систему України, для того, щоб суди були забезпечені громадською підтримкою, громадяни мають бути впевнені, що судді, по-перше, діятимуть етично, і вже по-друге, виконуватимуть свої обов'язки справедливо і безсторонньо,

утверджуючи принцип верховенства права, а по-третє, нестимуть відповідальність за невиконання вищезазначеного.

Отже, дотримання правил та норм суддівської етики є одним із головних чинників успіху діяльності таких критично важливих для суспільства установ, як суди.

До речі, цьому твердженню не суперечать ані норми українського законодавства (Закон України «Про судоустрій і статус суддів», «Про запобігання корупції», Кодекс суддівської етики), ані міжнародні стандарти, в яких також закріплені основні стандарти (принципи) суддівської етики.

Професійна етика судового процесу це – Загальна декларація прав людини, Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод, Основні принципи незалежності судових органів, затверджені у 1985 році Генеральною асамблеєю ООН, Бангалорські принципи поведінки суддів, схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної ради ООН, Європейська хартія про закон щодо статусу суддів та Пояснювальний меморандум до неї, Загальна хартія судді, Хартія суддів у Європі, різноманітні Рекомендації та Висновки Комітету міністрів Ради Європи, а також Рішення ЄСПЛ.

Закріплені у вказаних документах міжнародні принципи діяльності судді є основоположними для будь-якого національного законодавства щодо судо-устрою і статусу суддів. Суддів, які порушують зазначені принципи, притягують до відповідальності з урахуванням відповідних національних норм, що регулюють ці питання.

Сьогодні Україна стоїть на порозі безпрецедентної події – початок роботи нового Верховного Суду, сформованого за результатами конкурсу. В основі конкурсу лежало оцінювання кандидатів за трьома критеріями: компетентність, доброчесність, професійна етика. Ці три компоненти ґрунтуються на міжнародних стандартах, зокрема на Бангалорських принципах поведінки суддів. Бангалорські принципи покликані сприяти кращому розумінню та підтримці здійснення правосуддя з боку представників виконавчої і законодавчої влади та суспільства загалом. Серед іншого в Принципах зазначено, що «довіра суспільства до судової системи, а також до авторитету судової системи в питаннях моралі, чесності та непідкупності судових органів посідає першочергове місце в сучасному демократичному суспільстві». І саме дотримання цих Принципів судьями і має підтримувати, а для України – відновлювати довіру суспільства до судової системи. Бангалорські принципи містять 6 показників: незалежність, об'єктивність, чесність та непідкупність, дотримання етичних норм, рівність, компетентність та старанність. Причому кожен із показників містить безпосередньо принцип та роз'яснення його застосування. На зазначених принципах

поведінки суддів ґрунтується і Кодекс суддівської етики, затверджений XI черговим з'їздом суддів 22 лютого 2013 року.

Подібний кодекс етики є і у прокурорів, і у адвокатів. У квітні 2017 року Всеукраїнською конференцією прокурорів було затверджено Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів, який визначає основні принципи, моральні норми та правила прокурорської етики, якими повинні керуватися прокурори при виконанні своїх службових обов'язків та поза службою.

У адвокатів України – Правила адвокатської етики, затверджені у червні 2017 року Звітно-виборним з'їздом адвокатів України, які згідно з Преамбулою мають на меті уніфіковане закріплення традицій і досвіду української адвокатури в сфері тлумачення норм адвокатської етики, а також загальноновизнаних деонтологічних норм і правил, прийнятих у міжнародному адвокатському співтоваристві.

Приймаючи кодекси та правила етики судді, прокурори та адвокати, взяли на себе обов'язок прийняти ряд обмежень, незважаючи на те, що пересічному громадянину ці обов'язки, звичайно, здалися б обтяжливими.

Примітно, що на відміну від Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів, Правила адвокатської етики та Кодекс суддівської етики містять норми, що регулюють участь суддів та адвокатів у соціальних мережах, Інтернет форумах та застосування ними інших форм спілкування в мережі Інтернет.

Отже, судді і адвокати можуть розміщувати і коментувати лише ту інформацію, використання якої не завдає шкоди авторитету судової влади та відповідно адвокатури.

У прокурорському кодексі ці питання так детально не висвітлені, однак стаття 21 містить загальну вимогу щодо необхідності прокурора не допускати дій, висловлювань і поведінки, які можуть зашкодити його репутації та авторитету прокуратури, викликати негативний суспільний резонанс.

Одним із питань, які виникають перед сучасними суддями, прокурорами та адвокатами, є дружба у соціальній мережі «Фейсбук» та інших соцмережах, а саме, чи не створює така дружба потенційного конфлікту інтересів.

Також правильним є норми, закріплені у всіх трьох кодексах, щодо належних взаємовідносин з органами державної влади, місцевого самоврядування, судовими та правоохоронними органами, іншими учасниками судового провадження, необхідності взаємоповаги один до одного.

Слід також відмітити, що кодекси прокурорів та адвокатів містять окремі статті щодо поваги до незалежності суддів та належних взаємовідносин із судом та поведінки в судових процесах.

Отже, позитивні зміни у системі правосуддя обов'язково відбудуться, і станеться це найближчим часом. І наша держава отримає дуже дієву систему, а громадяни повірять у її справедливість і нарешті почнуть повністю довіряти судам і поважати суддів, прокурорів, адвокатів.

Аліна Борисівна Сінельник – студентка I курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Вікторія Олегівна Панкратова** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У процесі реформування правоохоронної системи України державою були сформульовані засади нової сервісної політики Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС України), що знайшли своє відображення в стратегічних документах 2014 р. та 2017 р. Рушійною силою реформи стали нові підходи до комплектування підрозділів Національної поліції, визначені Стратегією реформування органів внутрішніх справ.

Позитивні наслідки реформування МВС знайшли своє втілення в новому Законі «Про Національну поліцію», який змінює підхід до інституту поліції в цілому, підвищуючи рівень суспільної довіри до неї, взаємодії з громадськістю та перехід на надання так званих «сервісних» поліцейських послуг.

Національна поліція України – центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічного порядку та громадської безпеки. Діяльність Національної поліції спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ згідно із законом.

Поліція призначена для захисту життя, здоров'я, прав і свобод громадян України, іноземних громадян, осіб без громадянства; для протидії злочинності, охорони громадського порядку, власності та для забезпечення громадської безпеки. У межах своєї компетенції керівництво діяльністю поліції здійснюють Президент України безпосередньо або через Міністра внутрішніх справ, керівники територіальних органів Міністерства внутрішніх справ і керівники підрозділів поліції.

Завданнями Національної поліції є надання поліцейських послуг у сферах:

- забезпечення громадської безпеки та публічного порядку;
- охорони та захисту прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- протидії злочинності;
- надання в межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

У своїй діяльності Національна поліція керується Конституцією України, міжнародними договорами України, Законом України «Про Національну поліцію» та іншими законами України, актами Президента України і Кабінету Міністрів України, а також виданими відповідно до них актами Міністерства внутрішніх справ України, іншими нормативно-правовими актами.

Національна поліція як центральний орган виконавчої влади утворена Постановою Кабінету Міністрів України від 2 вересня 2015 р. № 641.

15 березня 2018 року Верховна Рада України прийняла Закон № 4670 «Про Дисциплінарний статут Національної поліції України», який підтримав 251 народний депутат. Дисциплінарний статут Національної поліції України визначає сутність службової дисципліни в Національній поліції, повноваження поліцейських та їх керівників з її дотримання, види заохочень і дисциплінарних стягнень, а також порядок їх застосування та оскарження.

Систему Національної поліції складають центральний орган управління Національною поліцією та територіальні органи Національної поліції. До складу апарату центрального органу управління Національної поліції входять організаційно поєднані між собою структурні підрозділи, що забезпечують діяльність керівника Національної поліції, а також виконання покладених на Національну поліцію завдань.

Органи Національної поліції України здійснюють адміністративну, профілактичну, оперативно-розшукову, виконавчу й охоронну функції. Адміністративна функція посідає перше місце, тому що є найбільш значною й великою за обсягом, до її реалізації залучена більшість працівників органів поліції. Вона здійснюється за допомогою адміністративно-правових засобів й спрямована, перш за все, на охорону громадського порядку, забезпечення громадської безпеки.

Особливе значення має надаватись профілактичній діяльності, яка полягає у створенні максимально сприятливих умов щодо підтримки та забезпечення гарантій правомірної поведінки громадян, виявлення причин, умов вчинення правопорушень та їх нейтралізації. Ця складова,

насамперед, залежить від ефективності системи професійної підготовки. Від професійної підготовленості працівників поліції залежить правильне вирішення та ефективне виконання поставлених перед ними задач.

Отже, роль Національної поліції України у суспільному житті держави реалізується насамперед через адміністративну діяльність. Від її ефективності суттєво залежить стан правопорядку в цілому, охорона громадського порядку, боротьба зі злочинністю, захист прав і законних інтересів громадян.

Софія Володимирівна Талда – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Дуравкіна** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії ХНУВС, кандидат юридичних наук

СПІВРОБІТНИЦТВО УКРАЇНИ ТА НАТО: РОЗВИТОК ВЗАЄМОВІДНОСИН

На сьогоднішній день питання про взаємодію України та НАТО є досить актуальним та цікавим. Для відома, НАТО – Організація Північноатлантичного договору, а також Північноатлантичний альянс. НАТО є міжнародною організацією, а також міжурядовою, військово-політичним союзом. В складі організації перебувають 29 держави Північної Америки та Європи.

Метою перебування в складі НАТО є першочергово досягнення мети Північноатлантичного договору. Даний договір був підписаний 4 квітня 1949 року у Вашингтоні. Саме з цієї почалась діяльність Північноатлантичного альянсу, який існує та функціонує й донині.

У статутних документах альянсу зазначається, що головною роллю НАТО є забезпечення свободи та безпеки її членів. Ця мета повинна досягатися з використанням політичних та військових засобів.

НАТО у своїй діяльності дотримується спільних для усіх членів Альянсу цінностей демократії, індивідуальної свободи, а також верховенства права і мирного розв'язання суперечок. Організація підтримує зазначені цінності в усьому євроатлантичному регіоні.

Основним принципом, яким керується Альянс є спільність поглядів між північноамериканськими та європейськими членами НАТО, що поділяють однакові цінності та інтереси, права суспільства, а також вони віддані справі збереження демократичних принципів, що робить нероздільною безпеку Європи і Північної Америки.

Північноатлантичний альянс стоїть на захисті своїх країн-членів від загрози агресії або іншого способу втручання у внутрішні справи країни. Головним військово-політичним принципом організації є

система колективної безпеки, тобто спільних організованих дій всіх її членів у відповідь на напад ззовні.

Україна за роки своєї незалежності також виявила бажання вступити до НАТО. Незалежна, суверенна, демократична та стабільна Україна є також правовою державою і віддана принципу верховенства права.

Україна, з політичного погляду, має значне значення для євроатлантичної безпеки. Слід відмітити, що відносини між Україною та НАТО почали зароджуватися вже на початку 90х років XX століття, саме тоді було покладено зв'язок співпраці НАТО та незалежної України. Згодом події, які відбувалися починаючи з 2014 року, а саме політично-військовий конфлікт України з Росією призвів до активного розвитку взаємовідносин та співпраці України з альянсом. Така співпраця відбувалася у низці ключових галузей.

Щодо співпраці та діалогу цих суб'єктів, то вона бере початок з 1991 року, відколи Україна вступила до Ради Північноатлантичного співробітництва та спільної програми «Партнерство заради миру» у 1994 році.

Зазначені відносини поступово набували подальшого розвитку та посилюлися внаслідок підписання у 1997 році Хартії про особливе партнерство, на основі якої було започатковано Комісію України – НАТО (КУН), що мала опікуватися та контролювати цей розвиток співпраці. Декларація 2009 року про доповнення до Хартії Україна – НАТО надала повноваження КУН підкріпити зусилля України у сфері просування реформ, які спрямовані на реалізацію євроатлантичних прагнень України, а саме шляхом запровадження у життя Річної національної програми України. Після таких подій та здійснених кроків до співпраці, вона продовжувала поглиблюватися на взаємовигідних засадах, які стали спільними для України та НАТО. Причому Україна в цих відносинах бере активну участь в операціях і місіях вже під проводом НАТО.

У своїй діяльності організація НАТО надає першочергове значення підтримці та розвитку всеможливих та всеосяжних перетворень у галузі першочергово безпеки і оборони в Україні, особливо в такий необхідний для держави період. Держава за ці роки співпраці заручилася підтримкою альянсу, що позитивно відобразилося на її розвитку.

Слід також відмітити, що дані реформи та заходи, які було проведено між Україною та НАТО носили вирішальне значення для демократичного розвитку України й зміцнення її здатності забезпечувати власну оборону, безпеку, свободу, а також захист як індивідуальних так і суспільних прав та інтересів держави та суспільства. Внаслідок російсько-українського конфлікту НАТО розширила підтримку, що надається Україні, у галузі розвитку потенціалу і розбудови спроможностей.

Із часу Варшавського саміту НАТО у липні 2016 року практична допомога Україні з боку НАТО надається у вигляді Комплексної програми допомоги (КПД) Україні. Також нещодавно 1-3 червня 2016 р. у Львові

було проведено 22-е засідання Спільної робочої групи Україна-НАТО з оборонно-технічного співробітництва, під час якого було представлено основні положення Державної цільової оборонної програми розвитку озброєння та військової техніки на період до 2020 року.

На засіданні основний акцент в ній робився на перехід від пост-радянської системи забезпечення Збройних Сил України та інших військових формувань до забезпечення за стандартами НАТО та ЄС. Тобто Україна у своєму розвитку вбачає стандарти ЄС та НАТО. У цьому їй сприяє її стан незалежності, визнання її іноземними державами, а також підтримка та вчепічна допомога іноземних країн. Таким чином, в процесі вивчення та аналізування даного питання, стає зрозумілим, що взаємовідносини України НАТО беруть свій початок вже з 90-х років ХХ століття і за цей час наша держава зробила помітний крок вперед, та порівнюючи з минулим століттям, здобула великого визнання та вийшла на принципово новий рівень розвитку усіх сфер, зокрема сфери безпеки та оборони.

В активному розвитку та взаємодії України з Північноатлантичним альянсом велику роль відіграє як внутрішня політика держави, так і зовнішня. Оскільки з моменту здобуття Україною статусу незалежної, правової, демократичної та соціальної держави змінилися і проекти та перспективи розвитку країни.

На сьогоднішній день політика України спрямована на стандарти Європейського Союзу та зокрема НАТО. Така взаємодія України з організацією НАТО виявляється не тільки як продуктивна, помітна, але є й необхідною в сучасних умовах. Україна робить всі можливі кроки та дії, спрямовані на посилення союзу її з НАТО, а також спрямовує та працює у напрямку виявлення та викорінення недоліків, які уповільнюють її розвиток.

Тетяна Олегівна Чебакова – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Марина Євгенівна Василенко** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент

ПРИРОДНО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЕСТЕТИЧНОЇ КУЛЬТУРИ ЮРИСТА

Особливістю ХХІ століття є тенденція до формування полікультурного простору в умовах глобалізаційно-інформаційних змін суспільства.

Наш час ставить підвищені вимоги до особи юриста, який змушений динамізувати стиль життя, змінювати форми поведінки,

переглядати життєві орієнтації та цінності природно-правових вимог суспільства.

Оскільки зі зміною історичних, соціально-економічних і життєвих передумов трансформується духовна сутність людини, то проблема формування та розвитку естетичної культури особи загалом й естетичної культури юриста зокрема є важливим предметом дослідження, належить до тих гуманітарних проблем, які прийнято називати «вічними».

Зазначимо, що сьогодні в науковій літературі проблемі формування естетичної культури юриста приділяється ще недостатня увага.

Важливим етапом у розробленні проблеми предмета естетики став період розвитку німецької класичної філософії. Безпосередній інтерес до широкого кола естетичних проблем виявили Кант, Фіхте, Шеллінг, Гегель.

Йоганн-Готліб Фіхте у розумінні естетики тяжів до ідеї зведення предмета цієї науки до теорії мистецтва.

Розглядаючи специфіку мистецтва порівняно з наукою і мораллю, він вважав, що саме мистецтво сприяє становленню цілісної людини. Нині існує багато визначень цього поняття, які так чи інакше пов'язані з поняттям почуттєвого сприймання людиною реального світу. Естетика – наука про природу й закономірності естетичного освоєння дійсності.

Естетична культура – це вид культури, який є сукупністю естетичних цінностей, що існують у суспільстві, способів і засобів їх створення та освоєння. Зрозуміло, що естетична культура, як і естетика загалом, має різні види, відповідно до класифікацій з певних ознак.

На нашу думку, естетична культура юриста є рівнем опанування естетичної культури суспільства, естетичною культурою особи і втіленням їх у професійну діяльність; є частинкою загальних, універсальних людських відносин і тому є мірою універсальності та гармонійності особи правника.

Не можна не погодитись із абстрактно-предметним методологічним прийомом – трактуванням поняття «естетична культура юриста» С. Сливки, який визначає її через площину почуттєвого права, правової естетики, тобто «духа права».

Значенням та метою естетичної культури юриста в будь-який історико-соціальний період розвитку суспільства залишається гармонія, яка не зовні, а в самій людині, природні якості якої, творчі здібності допомагають створити нові культурні цінності.

У процесі естетичної діяльності формується творчий спосіб мислення, виробляється ціннісне та справедливо-гармонійне ставлення до навколишнього світу. Для фахівців, зокрема й правоохоронців, надзвичайно важливим є вивчення естетики, оскільки вона формує естетичну свідомість юриста, розвиває його уявлення, фантазію, інші естетичні ознаки мислення, допомагає невимушено триматися у

спілкуванні з людьми, естетично поводитися та приймати правильні природно-правові рішення тощо.

Структура естетичної культури правника – це сукупність взаємопов'язаних та взаємообумовлених складових елементів естетичної культури юриста. Наприклад А. Романова зауважує: «Потрібно пам'ятати те, що структура естетичної культури юриста багатоманітна. Перш за все, вона містить естетичну свідомість правника, що відтворюється в ідеалах, потребах, настановах, смаках, поглядах, концепціях, різних виявах правової діяльності, а також у побуті, суспільному житті».

Дещо подібну, однак не ідентичну позицію займає С. Сливка, адже, досліджуючи складові елементи естетичної культури юриста, надає домінуючу перевагу таким складовим, як мистецтво в правовому колі, закони краси у полі професійної діяльності юриста, зокрема природні закони (закони Всесвіту), прекрасне у службових діях юриста, діалог мистецтва і законів краси у правовій естетиці.

На нашу думку, структуру естетичної культури утворюють естетична свідомість та естетичні здібності особи до творчості, як в житті, так і в професійній діяльності.

Принципи естетичної культури юриста – це основоположні засади, ідеї, керівні естетичні позиції, без яких немислима естетико-правова професійна діяльність юриста, яких треба дотримуватися на практиці.

До основних принципів естетичної культури юриста належать:

- юридична гармонія;
- естетична доміюанта (безумовно-умовний рефлекс);
- феномен творчої волі;
- юридична алегоричність (знакова система, феміда);
- професійна мажорність, службовий дизайн.

Переконані, усі ці вищезазначені принципи цінні для естетичної культури юриста. Як і кожне соціально-правове явище, естетична культура юриста виконує притаманні лише їй завдання, адже зміст естетико-правової культури правника виявляється також у властивих лише їй функціях.

Функції естетичної культури юриста – це основні, спрямовані на здійснення докорінних цільових завдань напрями активної дії впливу естетичної культури правника на правове почуття юриста, світ його юридичного мислення, досвіду та практичної складової діяльності та на соціум загалом.

Естетична культура наповнює і систематизує юридичний досвід правника. Ця функція ніби доповнює естетичними почуттями професійні якості та у такий спосіб сприяє розвитку аналітичного мислення, здатності використовувати набутий почуттєво-емоційний потенціал з метою оптимального врегулювання правових відносин у суспільстві.

Отож, доводиться констатувати, що в епоху настання реформаторських змін у житті суспільства професіоналізм українських правників, культура юридичної діяльності загалом, впровадження у національну практику нових якісних механізмів, стандартів реалізації прав людини – нагальні вимоги сьогодення, які не можуть повноцінно існувати без врахування «духу права», значною мірою залежать від рівня розвитку естетико-правових цінностей, тобто естетичної культури юриста.

Секція 2

СТАНОВЛЕННЯ КОНСТИТУЦІОНАЛІЗМУ В УКРАЇНІ ТА ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ

Віолетта Романівна Дубовських – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Світлана Андріївна Лубенець – старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ЕЛЕКТРОННЕ ГОЛОСУВАННЯ В ЕСТОНІЇ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Особливою формою прояву політичної демократії є вибори, які формують центральні органи влади та органи місцевого самоврядування різних рівнів. Проте на сьогодні є такі категорії населення, яким важко або неможливо прийти на виборчу дільницю, які знаходяться за межами держави тощо.

Питання е-голосування стало предметом наукового розгляду різних вітчизняних та іноземних науковців, зокрема Ю. Василевич, Л. Малишенко, К. Саркісова, А. Семенов, В. Трухманов та інші.

Головними проблемами виборів в Україні є низька явка населення на вибори; повільний підрахунок голосів та маніпулювання результатами; неможливість проведення голосування в містах, де відбуваються збройні конфлікти; на вибори йде багато державних коштів.

Вирішити ці проблеми можна за допомогою електронних виборів. Завдяки такому голосуванню знизиться рівень фальсифікації, корупції під час виборів. Кожен громадянин матиме змогу самостійно простежити чи дійшов його голос до виборця.

Так, в Естонії електронне голосування застосовується з 2005 р. на місцевих виборах, з 2007 р. – на парламентських. У 2000 році було введено електронну ідентифікаційну карту. Її, як і паспорт, має кожен дорослий громадянин країни. Вона дозволяє контролювати банківські рахунки, користуватися електронним підписом, подавати декларацію в податкову, оплачувати транспортні послуги в найбільших містах, подорожувати країнами ЄС, а віднедавна – ще й брати участь у виборах [2].

Вибори через Інтернет – особлива новація естонців. Щоб скористатися такою можливістю, жителю Естонії потрібна дійсна ID-

карта, комп'ютер, плата для зчитування карт та завантажена з сайту виборчої комісії програма. Також існує можливість голосування за допомогою мобільного пристрою та спеціальної ідентифікаційної сім-карти. Голосувати можна протягом 4-6-ти днів, причому за цей час можна скільки завгодно разів змінювати свій голос. В останній день виборчого періоду відданий голос змінювати вже не можна. Традиційна процедура голосування також була збережена як альтернатива.

Також існує передвиборчий тест, який має назву «Виборчий Компас». На цьому сайті 14 запитань про життєвські справи. Десятихвилинний тест дає змогу зрозуміти, за що ти голосуєш і що хто пропонує. У кінці пропонується та партія, з якою найбільш збігаються погляди [3].

Електронне голосування значно прискорює підрахунок голосів, враховує інтереси людей з обмеженими можливостями, підвищує активність виборців. Головний плюс е-голосування— протидія корупції. Дані, введені виборцями зашифровуються онлайн та відправляються на сервер голосування. Всі ці дані пізніше розшифровуються у день голосування у конкретний час. Кожен голос можна ідентифікувати й «підняти» інформацію у будь-який час, що запобігає проведенню різного роду фальсифікацій, на кшталт сумнозвісних українських «каруселей» [5].

Електронні вибори стартували в 2005 році, тоді 9317 виборців проголосували через Інтернет. На 2019 рік в електронному голосуванні брало участь 247 232 виборців. І такі вибори вподобала не тільки молодь, але й люди похилого віку.

У 2007 році в Естонії була масштабна кібератака – тоді багато онлайн-ресурсів виявилися недоступні. Після цього інтернет-безпека стала однією з головних тем державного порядку, а Таллінн вдався до допомоги Північноатлантичного альянсу, який створив в країні Центр захисту від кібертероризму [1].

Щоб впровадити електронне голосування в Україні, спираючись на досвід Естонії, потрібно: ввести електронну ідентифікаційну карту, що засвідчує особу і дозволяє користуватися електронними послугами та зокрема ставити свій електронно-цифровий підпис; розробити електронну програму виборчої комісії та сервер голосування, куди відправлятимуться зашифровані дані виборців; запровадити сайт з передвиборчим тестом для швидкого розуміння з яким із кандидатів ваші погляди збігаються; створити «цифрові посольства» в дружніх державах, щоб зберігати на зарубіжних серверах копії всіх важливих баз даних і софтів. У разі масової атаки на країну ці «посольства» забезпечать безперебійну роботу всіх найважливіших софтів.

Література

1. Выборы в Эстонии: плюсы и минусы электронного голосования, Михаил Захаров [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.rubaltic.ru/article/politika-i-obshchestvo/28022019-vybory-v-estonii-plyusy-i-minusy-elektronnogo-golosovaniya/>
2. Електронна Естонія: як збудувати найсучаснішу цифрову державу, Анна Савіна, [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://inspired.com.ua/ideas/digital-estonia/>
3. І. Г. Сіденко Перспективи впровадження електронного голосування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.kbuapa.kharkov.ua/e-book/conf/2012-2/doc/1/12.pdf>
4. Политический компас на парламентских выборах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ega.ee/ru/projekt/politicheskij-kompas-na-parlamentskih-vyborah/>

Валерія Сергіївна Хацько – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Світлана Андріївна Лубенець** – старший викладач
кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

ЕЛЕКТРОННА ПЕТИЦІЯ ЯК ФОРМА РЕАЛІЗАЦІЇ ПРАВА НА УЧАСТЬ В УПРАВЛІННІ ДЕРЖАВНИМИ СПРАВАМИ

У зв'язку з розвитком громадянського суспільства в Україні громадськість активно бере участь в управлінні державними справами не лише за допомогою передбачених Конституцією України механізмів, а й за допомогою місцевих ініціатив, петицій, обговорень законопроектів та інших форм демократії. Небайдужі члени громадянського суспільства не залишаються осторонь державних проблем та активно беруть участь у їх вирішенні, стимулюючи розвиток держави, шляхом впровадження інновацій, активною участю у повсякденному житті держави і суспільства.

Україна є членом Ради Європи, тому розвиток демократичних цінностей, а саме участь громадянського суспільства в процесі формування і реалізації політики є дуже важливим. Така форма реалізації права на участь в управлінні державними справами, як електронна петиція вже досить давно використовується в інших країнах світу. В Україні це активно набирає обертів і відповідно обумовлює актуальність детального вивчення даної форми реалізації права.

Завдяки внесенню змін до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного

звернення та електронної петиції» від 02.07.2015 року електронні петиції стали доступним механізмом реалізації права на участь в управлінні державними справами [1].

В Україні можливість подання електронних петицій до органів державної влади врегульована тільки вищезазначеним нормативно-правовим актом. Тому, на нашу думку, дане право – є самостійним, окремим, незалежним від інших прав, таких як: право подання скарги чи звернення у його звичайному розумінні. Звісно, що до електронної петиції ставляться окремі вимоги, особливо щодо підписів, які потрібні для обов'язкового її розгляду, в той час як індивідуальні звернення розглядаються без такої вимоги.

Дослідженням питання права на подання електронної петиції займалися різні вчені, зокрема такі, як К. Шустова, О. Лукашева, В. Головка, Я. Собків, А. Барікова, А. Крижановська та інші. Однак, на сьогодні відсутній більш детальний аналіз електронної петиції, у зв'язку з її новизною.

Метою даного дослідження є з'ясування місця і ролі електронної петиції в житті громадян як форми реалізації права на участь в управлінні державними справами.

В Україні право електронної петиції регламентується Конституцією України, а саме, стаття 40 говорить про те, що дане право гарантоване всім, отже, кожен може направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до органів державної влади, органів місцевого самоврядування та посадових і службових осіб цих органів, які зобов'язана розглянути дані звернення і дати обґрунтовану та змістовну відповідь у встановлений законом строк [2]. Е-петиції створюють діалог між владою та громадянами. Вони дають їм можливість висвітлити думки, проблеми та ідеї, і таким чином зобов'язати владу розглянути пропозиції населення. Тим самим влада має можливість дізнатися в онлайн режимі про те, що хвилює громадян та першочергово виконувати пріоритетні задачі. В цілому систему електронних петицій можна оцінити з позитивної точки зору. Тому, що це один з інструментів, який надає людям можливість реалізувати своє безпосереднє волевиявлення. Але при цьому за допомогою петицій не дозволяється приймати закони. Також є ще один плюс – це обов'язкова відповідь на електронне звернення, навіть якщо воно здається зовсім абсурдним. Навіть якщо електронна петиція підписана лише двома людьми, то влада також зобов'язана дати на неї відповідь. Також передбачена відповідальність посадових осіб за порушення законодавства про звернення громадян. Особи, винні у порушенні цього Закону, несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність, передбачену законодавством України [3].

Із розвитком громадянського суспільства в Україні поширюється попит громадян на участь в управлінні державними справами. Відповідальні особи надають відповіді на петиції з різних питань, як з локальних, так і загальнодержавного значення, в залежності від суб'єкта надання відповіді. Такими суб'єктами є Президент України, Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України чи органи місцевого самоврядування. Наразі інститут електронних петицій активно розвивається та має попит серед населення України, тим самим об'єднуючи громадських активістів і небайдужих громадян в єдине ціле. А це один із важливих етапів становлення громадянського суспільства.

Отже, можна зробити висновок, що така форма реалізації права на управління державними справами як електронна петиція – самостійний інститут, за допомогою якого громадяни мають право звернутися до органів влади через офіційний веб-сайт зі своїми скаргами чи пропозиціями, тим самим впливаючи на розвиток своєї держави.

Література

1. Про внесення змін до Закону України «Про звернення громадян» щодо електронного звернення та електронної петиції: закон [прийнятий 02.07.2015 р.] – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/577-19>.
2. Конституція України від 28.06.1996р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/>.
3. Закон України «Про звернення громадян» від 02.10.1996р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/393/96-%D0%B2%D1%80>.

Інна Анатоліївна Шимко – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Світлана Андріївна Лубенець** – старший викладач
кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

АНАЛІЗ СПІВВІДНОШЕННЯ ПРАВА ЛЮДИНИ НА СВОБОДУ З ПРАВОМ НА ОСОБИСТУ НЕДОТОРКАННІСТЬ

Одним із основних напрямків діяльності держави є закріплення, забезпечення та захист особистих прав і свобод людини. Право на свободу та особисту недоторканність закріплюються та регламентуються Конституцією України, Цивільним Кодексом України, Кримінальним кодексом та законами України. На міжнародному рівні закріплене Загальною декларацією прав людини 1948 р., Міжнародним пактом про громадянські та політичні права 1966 р., Конвенцією про захист прав

людини і основоположних свобод 1950р. Проблема забезпечення особистої недоторканості та права на свободу є досить актуальною в усі часи. Дані права співвідносяться між собою, але водночас вони є різні за змістом. Таким чином існує потреба в розмежуванні цих понять та визначення змісту категорії.

Проблеми визначення та реалізації прав людини досліджувалися у роботах таких вчених, як О.Негодченко, В. Олійник, В. Опришко, М. Орзіх, П. Рабінович, А. Таранов, І. Тімченко, Ю. Тодика, О. Фрицький, М. Цвік та ін. Дослідженням проблем забезпечення особистої недоторканності у сфері кримінального процесу займався І. Л. Петрухін. Однак на теперішній час серед науковців немає однозначної позиції щодо співвідношення досліджуваних прав. Так, зокрема, П. Рабінович та М. Хавронюк вважають, що дані права не потрібно сплутувати – це два різні природні права людини [3, с. 122], разом із тим існує діаметрально протилежна позиція, серед прибічників якої Д. Сімонович: поняття «свобода» і «особиста недоторканність» є складовими одного права «на свободу й особисту недоторканність», котре треба розуміти як неподільний конгломерат [4, с. 11].

Російська дослідниця Є. Васильєва [1] принцип особистої недоторканності розглядає як неприпустимість будь-якого протиправного посягання на фізичну, моральну і психічну цілісність, індивідуальну свободу (захист права на власний розсуд обирати місце перебування, свободу пересування, право на відсутність спостереження або охорони), загальну свободу дій (захист дій, не охоплених формалізованим правом) і особисту безпеку (забезпечення відсутності загрози завдання шкоди). Отже, автор розглядає свободу як складовий елемент принципу недоторканності.

На нашу думку, право на свободу та право на особисту недоторканність взаємопов'язані та взаємозалежні, однак, вважаємо, що право на свободу за обсягом та змістом є ширшим ніж право на недоторканність.

У загальному розумінні: «свобода» – це відсутності перепон у якій-небудь галузі, можливість діяти на свій розсуд; «недоторканність» – охорона від усяких посягань (псування, знищення, паплюження) з боку будь-кого[2]. Аналізуючи наведені визначення, можна дійти висновку про те що, будь-яке посягання є перепорою, однак, не будь-яка перепора є посяганням. Адже, коли здійснюється посягання на особисту недоторканність особи (фізичну, психічну, статеву), то безумовно виникають перепони в реалізації права на свободу (діяти на свій розсуд), і навпаки, перепони політичного, економічного, соціального характеру необов'язково посягають на особисту недоторканність людини (завдають шкоди її життю, здоров'ю, честі та гідності).

Свобода – це стан людини, яка є вільною, це найвище благо, яке не може порівнюватися з іншими демократичними цінностями. Особа має право на вільний розвиток своєї особистості, вправі сама розпоряджатися власною долею, обирати свій життєвий шлях. Право на свободу є не що інше, як можливість особи здійснювати будь-які правомірні дії. У тісному зв'язку з ним знаходиться особиста недоторканність людини, яка поширюється на її життя, здоров'я, честь, гідність. А, отже, недоторканість є складовою частиною свободи, що виражається в забороні протиправних діянь, зазіхань на фізичну, статеву, психологічну недоторканність (свободу) людини.

Таким чином, право на свободу та особисту недоторканність закріплюються законодавством, але потребують удосконалення теоретичного та юридичного змісту. Основні права людини повинні бути захищеними та здійснюватись на законних підставах. Користування особистими конституційними можливостями є одним з особливо цінних благ людини, їх ефективна реалізація — одне з головних завдань держави.

Література

1. Васильєва Н. Г. Право людини на фізичну і психічну цілісність і правове регулювання біомедицини в Європейському Союзі / Н. Г. Васильєва // Проблеми законності. – 2007. – № 92. – С. 153-158.
2. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. – К. : Ірпінь : ВТФ «Перун», 2002. – 600 с.
3. Рабінович М. П. Права людини і громадянина / М. П. Рабінович, М. І. Хавронюк. – К. : Атіка, 2004. – 464 с.
4. Сімонович Д. В. Європейські стандарти дотримання прав людини у досудових стадія кримінального процесу України : автореф. дис. канд. юрид. наук : 12.00.09 / Д. В. Сімонович. – Х., 2011. – 20 с.

Секція 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО ТА ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*Діана Валентинівна Гетманова – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Яна Михайлівна Садикова – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент*

МЕДІАЦІЙНІ ПРОЦЕДУРИ В ЦИВІЛЬНИХ СПРАВАХ

У Рекомендаціях Res (2002) 10 Комітету міністрів державам – членам Ради Європи щодо медіації в цивільних справах зазначається, що держави можуть організовувати й запроваджувати медіацію в цивільних справах у найбільш придатний спосіб за допомогою державного або приватного сектора. Медіація може здійснюватися як у судовому, так і в позасудовому порядку. Якщо сторони і вдаються до медіації, їм слід забезпечити право доступу до суду, бо ж воно є вирішальною гарантією захисту прав сторін. Організуючи медіацію, держави мають знайти компроміс між потребою й наслідками запровадження строків давності та впровадженням швидких і легкодоступних процедур медіації.

У науковій літературі у зв'язку з цим розгортається дискусія щодо приватного процесуального права як специфічної сфери правового регулювання, пов'язаного з такими процедурами, як третейські суди, міжнародний комерційний арбітраж, медіація (посередництво), процедура примирення, судовий міні-розгляд тощо.

Міжнародні стандарти медіаційної процедури закріплені у низці документів, серед яких Рекомендація Res (98)1Е Комітету міністрів державам — членам Ради Європи щодо медіації в сімейних справах від 21.01.1998 р., Рекомендація Res (2001)9 Комітету міністрів державам — членам Ради Європи щодо альтернативного судового розгляду спорів між адміністративними органами і сторонами — приватними особами (адміністративні справи) від 05.09.2001 р., Рекомендація Res (2002)10 Комітету міністрів державам-членам Ради Європи щодо медіації в цивільних справах від 18.09.2002 р., Європейський кодекс поведінки медіатора (European Code of Conduct for Mediators), прийнятий на конференції, організованій Директоратом Європейської комісії з питань юстиції 02.07.2004 р. у м. Брюсселі, Директива 2008/52/ЄС

Європейського парламенту та Ради від 21.05.2008 р. Про деякі аспекти медіації у цивільних та комерційних справах.

Інститут медіації активно використовується в багатьох країнах світу (Німеччина, США, Австрія тощо).

Під медіацією ж взагалі прийнято розуміти один з альтернативних способів розв'язання спору його сторонами за участю третьої особи – медіатора, який, здійснюючи загальне керівництво процедурою, допомагає сторонам досягти максимально ефективного рішення самостійно.

Медіація, процедури медіації залежно від національних підходів та практик можуть існувати паралельно із судовими процедурами або, навпаки, інтегруються у судові процедури та процесуальне законодавство. В Україні запроваджено інститут врегулювання спору за участю судді як судову процедуру, що одночасно слід розглядати і як медіаційну.

Вікторія Іванівна Дзюма – студентка II курсу Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Юлія Володимирівна Верхола – викладач кафедри цивільно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ

РЕСТИТУЦІЯ ТА/АБО ВІНДИКАЦІЯ ПРИ ВИЗНАННІ ПРАВочИНІВ НЕДІЙСНИМИ

Чимало вітчизняних і сучасних науковців досліджують питання природи реституції і віндикації та їх співвідношення. На сьогоднішній день ця тема є актуальною з огляду на її важливе значення для осіб, які зустрічаються з проблемою захисту своїх цивільних прав та інтересів. На жаль, чіткого співвідношення цих двох інститутів не було сформовано, що викликає суперечки саме під час застосування таких способів захисту на практиці. Сучасна правотворча діяльність заснована на різних, а часом абсолютно протилежних підходах і поглядах щодо розуміння інституту способів захисту цивільних прав та охоронюваних законом інтересів.

У ч.2 ст. 1212 Цивільного кодексу України зазначено, що положення глави 83 застосовуються також, до вимог про витребування майна власником із чужого незаконного володіння [1].

На перший погляд, це повинно було б взяти питання про конкуренцію норм стосовно кондикційних та віндикаційних позовів, однак і сьогодні зустрічаються різні точки зору щодо вирішення проблеми.

Варто визначити поняття цих двох інститутів. Стаття 16 Цивільного кодексу України закріплює способи захисту цивільних прав і інтересів судом, зокрема, визнання правочину недійсним. Метою звернення до суду є застосування наслідків його недійсності — реституції[1].

Узагальнення практики розгляду судами цивільних справ про визнання правочинів недійсними (далі — Узагальнення) звертає увагу на те, що реституцію цілком можна вважати окремим способом захисту цивільних прав, які порушуються у зв'язку з недійсністю правочину, оскільки в ст. 16 Цивільного кодексу України немає вичерпного переліку способів захисту цивільних прав [2].

Реституція — це спеціальний зобов'язальний спосіб захисту права власності, який може застосовуватися лише у випадку, коли предмет недійсного правочину станом на час вирішення відповідного питання перебуває в тієї сторони недійсного правочину, якій він і був переданий [3].

За змістом статті 216 Цивільного кодексу України суд може застосувати з власної ініціативи реституцію як наслідок недійсності оспорюваного правочину [1].

Віндикація – це передбачений законом основний речово-правовий спосіб захисту цивільних прав та інтересів власника майна чи особи, що має речове право на майно (титульного володільця), який полягає у відновленні становища, що існувало до порушення, шляхом повернення об'єкта права власності у володіння власника (титульного володільця) з метою відновлення права використання власником усього комплексу його правомочностей [3].

Від особи, яка не є стороною недійсного правочину, може бути витребувано майно шляхом подання віндикаційного позову, зокрема від добросовісного набувача [4].

Перед обранням способу відновлення права власності на нерухоме майно необхідно здійснити детальний аналіз обставин справи – правочинів, укладання яких призвело до зміни власника (власників) об'єкта нерухомого майна та інших дій, вчинених щодо такого майна. Передусім варто зазначити, що одночасне пред'явлення позовних вимог про витребування майна з чужого незаконного володіння (віндикація) та про визнання недійсним правочину із застосуванням реституції є помилковим, оскільки вказані позовні вимоги є взаємовиключними, а рішення, яким одночасно будуть задоволені такі вимоги, призведе до конфлікту інтересів та неможливості одночасного виконання цих вимог, адже виконання однієї вимоги виключає можливість виконання іншої [5].

Однією із ключових умов звернення з віндикаційним позовом є відсутність між позивачем і відповідачем договірних відносин, оскільки у такому випадку здійснюється захист порушеного права власності за

допомогою зобов'язально-правових способів. Окрім того, особливістю віндикаційного позову є відсутність спору з приводу належності позивачеві майна (майнових прав) на праві власності чи іншому титулі. За наявності відповідного спору право позивача не може бути захищено шляхом задоволення віндикаційного позову [6].

Особа, яка звертається з віндикаційним позовом, має враховувати деякі умови. Повинна бути відсутність правочину, укладеного між позивачем і відповідачем; відсутність судових спорів, предметом розгляду яких є оскарження титулу власника майна. Необхідно довести: наявність титулу власника майна, вибуття майна із власності поза його волею, володіння відповідачем майном, недобросовісності відповідача про незаконність володіння майном. Також необхідність постійного моніторингу позивачем за поточним власником майна, що є предмет витребування, своєчасне ініціювання питання щодо заміни відповідача і майно повинно відповідати індивідуальним ознакам.

Під час застосування правил реституції немає правового значення та не береться до уваги добросовісність сторонни правочину – набувача, який одержав певне майно у власність за недійсним договором.

Наступна відмінність реституції та віндикації полягає у різному характері легітимації (в пер. з лат. *legitimus* – визнання права, документа). Володарем активної легітимації за реституційним позовом може бути також і особа, яка не є власником майна, переданого за недійсним правочином. На відміну від віндикації, яка є засобом захисту, що ґрунтується виключно на праві, реституція – це правоохоронний засіб, який спирається лише на сам факт володіння річчю до моменту передачі її за недійсною підставою, а також власне таку передачу. Як можна зазначити, формально вимагати застосування реституції може будь-яка заінтересована особа, навіть якщо вона спочатку незаконно заволоділа майном, а потім передала його третій особі [1].

Одна з обставин, яка спростовує конкуренцію цивільно-правових інститутів реституції та віндикації, має практичний характер. Так, безпосередньо під час реалізації власником правомочностей, які випливають із права на віндикаційний або реституційний позови, проявляється перевага останнього способу захисту порушеного права. Такий висновок можна зробити з тієї причини, що особа, яка є стороною у недійсному правочині і яка вимагає повернення їй речі, визначеної індивідуальними ознаками, як правило, є її власником. Однак оскільки в деяких випадках досить важко довести особі своє право власності на річ, то більш раціонально застосувати саме реституцію, адже вона не потребує такого доведення.

Література

1. Цивільний кодекс України від 01.01.2004 р. №435-IV
URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.

2. Презумпція правомірності договору й віндикація URL: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=12119>
- 4.
3. Вісник ВСУ № 9(169). 2014. URL:[http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/6e9240ae6c29637dc2257f15002cfcb7/\\$FILE/Visnyk%209-2014%20web.pdf](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/7864c99c46598282c2257b4c0037c014/6e9240ae6c29637dc2257f15002cfcb7/$FILE/Visnyk%209-2014%20web.pdf).
4. Постанови Пленуму Верховного суду України «Про судову практику розгляду цивільних справ про визнання правочинів недійсними». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0009700-09>.
5. Постанова від 17 лютого 2016 року № 6-2407цс15 URL: [http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/D0CD3C9D6791D203C2257F94004937C4](http://www.viaduk.net/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/D0CD3C9D6791D203C2257F94004937C4).
6. Постанова Вищого господарського суду України від 14 березня 2017 року URL:https://protocol.ua/ua/postanova_vgsu_vid_14_03_2017_roku_u_spravi_38_5005_5752_2012/

Марина Володимирівна Дубинська – студентка III курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Яна Михайлівна Садикова** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ПРО ВІДІБРАННЯ ДИТИНИ

Питання про відібрання дитини віднесено як до компетенції органу опіки та піклування, так і компетенції суду. Рішення про відібрання дитини відповідно може бути прийняте цими двома органами.

Відповідно до ст. 161 СК України, якщо мати та батько, які проживають окремо, не дійшли згоди щодо того, з ким із них буде проживати малолітня дитина, спір між ними може вирішуватися органом опіки та піклування або судом. При цьому, якщо орган опіки та піклування або суд визнав, що жоден із батьків не може створити дитині належних умов для виховання та розвитку, на вимогу баби, діда або інших родичів, залучених до участі у справі, дитина може бути передана комусь із них. Якщо дитина не може бути передана жодній із цих осіб, суд на вимогу органу опіки та піклування може постановити рішення про відібрання дитини від особи, з якою вона проживає і передання її для опікування органу опіки та піклування.

Ч. 1 ст. 162 СК України визначено, що якщо один із батьків або інша особа самочинно, без згоди другого з батьків чи інших осіб, з якими

на підставі закону або рішення суду проживала малолітня дитина, або дитячого закладу (установи), в якому за рішенням органу опіки та піклування або суду проживала дитина, змінить її місце проживання, у тому числі способом її викрадення, суд за позовом заінтересованої особи має право негайно постановити рішення про відібрання дитини та повернення її за попереднім місцем проживання.

Згідно зі ст. 170 СК України суд може постановити рішення про відібрання дитини від батьків або одного з них, не позбавляючи їх батьківських прав, якщо вони ухиляються від виконання своїх обов'язків по вихованню дитини, жорстоко поводяться з нею, є хронічними алкоголіками або наркоманами чи вдаються до будь-яких видів експлуатації дитини, примушують її до жебракування та бродяжництва, а також в інших випадках, якщо залишення дитини у них є небезпечним для її життя, здоров'я і морального стану. У цьому разі дитина передається другому з батьків, бабі, дідові, іншим родичам – за їх бажанням або органів опіки та піклування.

Відповідно до п. 8 Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини, затвердженим Постановою Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866 якщо виникла безпосередня загроза життю або здоров'ю дитини, орган опіки та піклування, якому стало відомо про це, приймає рішення про негайне відібрання дитини у батьків або осіб, які їх замінюють. Для прийняття рішення про негайне відібрання дитини у батьків служба у справах дітей подає голові районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади відповідне клопотання. Після надходження клопотання голова чи інша уповноважена особа районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади протягом одного дня розглядає порушене питання та приймає відповідне рішення.

На підставі рішення районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади служба у справах дітей разом з уповноваженим підрозділом органів Національної поліції, представниками закладу охорони здоров'я вживають заходів до відібрання дитини у батьків та тимчасово влаштовують її відповідно до пункту 31 Порядку.

Про відібрання дитини у батьків орган опіки та піклування того ж дня письмово інформує прокуратуру за місцем проживання дитини та у семиденний строк після прийняття рішення звертається до суду з

позовом про позбавлення батьків чи одного з них батьківських прав або відібрання дитини у матері, батька без позбавлення батьківських прав.

Примусове виконання рішення про відібрання дитини здійснюється органами державної виконавчої служби в порядку коментованої статті на підставі виконавчих листів, що видаються судами. Щодо строків видачі виконавчих листів, то відповідно до ст. 430 ЦПК України суд може допустити негайне виконання рішень у справах про відібрання дитини і повернення її тому, з ким вона проживала (п. 5).

Відібрання дитини як спосіб захисту прав та законних інтересів є досить специфічним, оскільки насамперед стосується захисту прав дитини. Виконання рішень про відібрання дитини має також відбуватися в світлі цього положення. Специфіка діяльності державного виконавця з виконання рішень про відібрання дитини має полягати в тому, що треба враховувати психічний стан дитини, а тому засоби мають обиратись і застосовуватись з певною обережністю. В будь-якому разі виконання рішення про відібрання дитини державний виконавець проводить виконавчі дії за обов'язковою участю особи, якій дитина передається на виховання, із залученням представників органів опіки і піклування.

У разі прийняття рішення судом про відібрання дитини від особи, з якою вона проживає і передання її для опікування органу опіки та піклування (якщо цього потребують її інтереси), суд не повинен визначати при цьому конкретний заклад (Постанова Пленуму ВСУ від 30.03.2007 № 3 «Про практику застосування судами законодавства при розгляді справ про усиновлення і про позбавлення та поновлення батьківських прав»). При виконанні цього рішення дитина має бути передана саме представникові органу опіки та піклування, а вже потім влаштована до відповідного закладу.

Під час виконання зазначеної категорії виконавчих документів у виконавця можуть виникнути складнощі психологічного і педагогічного характеру. У такому разі державний виконавець може залучити представників органів та установ освіти, медичних працівників в порядку, передбаченому для залучення до участі у виконавчому провадженні спеціалістів (ст. 20 Закону).

При виконанні виконавчих листів за рішеннями про відібрання дитини необхідно оцінити поведінку сторін. У процесі примусового виконання боржник може проявляти агресію, грубість, в свою чергу стягувач не завжди вміє знайти підхід до дитини. Окрім того при виконанні рішення про відібрання дитини не допускається застосовувати до дитини заходи фізичного впливу (п. 8.5 Інструкції з організації примусового виконання рішень, затвердженої наказом Міністерства юстиції України від 02.04.2012 № 512/5). У такій ситуації, коли дитина чинить супротив передачі її стягувачеві, здійснювати примусове

відібрання дитини будь-якого віку є таким, що буде завдавати шкоди інтересам дитини.

Окремо слід звернути увагу на порядок відібрання дитини та повернення її до іноземної держави. Механізм взаємодії органів виконавчої влади визначено положеннями Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 року. Питання повернення до України або з України до іноземної держави дитини, яка незаконно вивезена (переміщена) або утримується будь-якою особою, та забезпечення реалізації права доступу до дитини, якщо такі дії порушують права іншої особи на опіку (піклування) над дитиною і не містять складу злочину, визначає Порядок виконання на території України Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 10.07.2006 № 952.

Відповідно до зазначеного Порядку примусове виконання рішення суду про зобов'язання боржника повернути дитину здійснюється в порядку, встановленому Законом України «Про виконавче провадження».

Юлія Володимирівна Кузьмочка – студентка III курсу Львівського державного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Юлія Володимирівна Верхола - викладач кафедри цивільно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ

ГАРАНТІЇ ПРАВ КЛІЄНТІВ ЗА ДОГОВОРОМ НАДАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПРАВНИЧОЇ ДОПОМОГИ

До гарантій прав клієнтів за договорами із надання професійної правничої допомоги як «слабкої» сторони відноситься чітке встановлення прав і обов'язків сторін та можливість розірвати договір у разі порушення його прав [1].

Договір про надання професійної правничої допомоги (правової послуги) є різновидом договорів про надання послуг, а тому на нього поширюються загальні положення Глави 63 Цивільного кодексу України (далі ЦК України) «Послуги. Загальні положення» (статті 901-907 ЦК України). Дослідження договорів про надання професійних правничої допомоги доцільно проводити через призму договорів про надання послуг, різновидом яких вони є, а отже, шляхом співставлення частини з цілим та виокремлення тих особливостей, які притаманні саме для договорів про надання правової допомоги (правової послуги) [2].

Окремі питання договору про надання професійної правничої допомоги (правової послуги) регулюються Розділом IV «Договір про надання правової допомоги» Закону України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» [3].

Проблема відповідальності адвокатів пов'язана із тим, що:

1) адвокати інколи беруться за неперспективні чи навіть безнадійні справи, де позиція його клієнта завідомо є слабкою. У такому разі завдання полягає у тому, щоб полегшити покарання та віднайти для суду докази, які б пом'якшували його провину та вид і міру покарання;

2) йому завжди протистоять професіонали, які, особливо за кримінальними справами, мають можливість через оперативно розшукові заходи отримати більш якісні та вірогідні докази та інші матеріали у справі;

3) сам адвокат має за Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» особливе правове становище та як більш сильної сторони у договорі;

4) сам адвокат має спеціальні знання, які його надають переваги при репрезентації результату наданої послуги, а при зверненні до іншого адвоката за допомогою від недобросовісного надавача послуг може спрацювати «корпоративізм», що може мати вирішальне значення в разі призначення експертизи;

5) на разі стосовно таких справ нема ні належної теоретичної основи ні достатньої практики.

Разом із тим не виважене фахове виконання взятих зобов'язань та спілкування з колегами при наданні професійної правничої допомоги свідчить на користь необхідності посилення гарантій дотримання прав їх клієнтів. Це зв'язане з тим, що:

1) адвокат є представником своїх клієнтів у юридичних процесах і кваліфіковано повинен здійснювати захист їхніх суб'єктивних прав та охоронюваних законом інтересів;

2) всяка робота, у тім числі й професійна діяльність адвоката, повинна бути належним чином нагороджена;

3) адвокат надає професійну правничу допомогу своїм клієнтам на платній основі і несе відповідальність за якість своєї праці та її професійний рівень;

4) здебільшого адвокати надають професійну правничу допомогу своїм клієнтам на підставі договору;

5) клієнти є споживачами послуг адвокатів з надання професійної правничої допомоги;

6) договір як зобов'язання має свій механізм його стабілізації та охорони прав його сторін, елементом якого є цивільноправова відповідальність;

7) законодавство України, що регулює адвокатську діяльність, має ряд прогалин.

Конструкція норм про притягнення адвокатів до цивільноправової відповідальності за порушення зобов'язань про надання професійної правничої допомоги за договором непевна чи, якщо точніше вона робить неможливим притягнення адвоката до відповідальності. Відповідно, якщо адвокат за законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність» неналежним чином виконає своє зобов'язання за договором надання професійної правничої допомоги, то його клієнт не зможе захистити свої майнові інтереси.

Професійна правнича допомога може бути кваліфіковано та ефективно надана фахівцем. Але, на жаль, небезпека наразитися в Україні на юридичні поради з боку неспеціаліста в праві не рідкість і, як вказує І. В. Головань, усвідомлена в державі далеко не в повній мірі [1, с. 8]. Інколи й сам адвокат, особливо початківець, допускає елементарні помилки процесуального та матеріального характеру, неввічливо чи некоректно обходиться із іншою стороною та її представниками, інколи навіть суддями, порушує встановлений порядок, у результаті чого їхній клієнт страждає. Замість надання допомоги, такий адвокат лише усугубляє становище свого клієнта.

Так, правовою послугою відповідно ст. 1 Закону України «Про безоплатну правову допомогу» [4] є надання правової інформації, консультацій і роз'яснень з правових питань; складення заяв, скарг, процесуальних та інших документів правового характеру; здійснення представництва інтересів особи в судах, інших державних органах, органах місцевого самоврядування, перед іншими особами; забезпечення захисту особи від обвинувачення; надання особі допомоги в забезпеченні доступу особи до вторинної правової допомоги та медіації. При цьому, обов'язком виконавця є надання саме тих правових послуг, які передбачені договором про надання професійної правничої допомоги (правової послуги).

З 02.06.2016 року Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)» було змінено ст. 59 Конституції України – слово «правову» замінили словами «професійну правничу». На сьогодні ст. 59 Конституції України має наступний вигляд: «кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав». Правовою основою діяльності адвокатури України є Конституція України.

Отже, під договором про надання професійної правничої допомоги (правової послуги) слід розуміти договір, за яким одна сторона (виконавець) зобов'язується за завданням другої сторонни клієнта (або його представника) надати професійну правничу допомогу шляхом

надання професійних правничих послуг, передбачених договором, а клієнт зобов'язується оплатити виконавцеві надані правничої послуги, якщо інше не встановлено договором або не передбачено законодавством. Істотними умовами договору про надання професійної правничої допомоги (правової послуги) є умова про предмет, яким є професійна правнича допомога, яка виражається у наданні однієї або кількох правових послуг, чітко визначених договором та, в разі оплатності договору, умова про ціну, яка іменується як гонорар (винагорода). Сторонами договору є виконавець та клієнт (або його представник), правовий статус яких залежить від оплатності договору про надання професійної правничої допомоги (правової послуги).

Література

1. Головань В. І. Юридична практика і адвокатська діяльність в Україні. *Адвокат*. – 2005. – № 8. – С. 312
2. Цивільне право України. Договірні та не договірні зобов'язання: підручник. 2-ге вид., змін, та доп. / За заг. ред. С. С. Бичкової. К.: КНТ, 2006. – 498 с.
3. Про адвокатуру та адвокатську діяльність Закон України від 05.07.2012 р. *Урядовий кур'єр*. – 2012. – № 159.
4. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 р. № 3460-VI. *Відомості Верховної Ради України*. – 2011. – № 51. – Ст. 577.
5. Про соціальні послуги: Закон України від 19.06.2003. № 966-IV *Відомості Верховної Ради України*. – 2003. – № 45. – Ст. 358.

Владислав Михайлович Лисенко – студент II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олена Олегівна Маркова** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ЩОДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «МЕДИЧНА ПОМИЛКА»: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ

Сьогодні в Україні проблема лікарських (медичних) помилок є «популярним» предметом досліджень як лікарів, так і юристів. Незважаючи на досить ґрунтовні результати розробки цієї проблематики, термін «медична помилка» не має відповідного правового закріплення. Дефініцію цього поняття не можна знайти у жодному з нормативних актів чинного законодавства. Тому у правовій практиці у випадку встановлення помилки в діях медичного персоналу фактично вирішують два питання: про наявність (або відсутність) вини у діях медичного працівника, який припустився помилки, та про можливість юридичної

відповідальності за такий недолік медичної діяльності. Причому для правильної правової кваліфікації важливе значення має обґрунтування можливості застосування тієї чи іншої правової каральної (компенсаційної) санкції [1, с. 45]. Спробуємо проаналізувати два основні на сьогодні погляди: «медичний» та «правовий».

Системний аналіз публікацій українських і російських авторів, в яких розглядається проблема відповідальності за правопорушення в медичній галузі, свідчить про те, що, діапазон варіантів тлумачення поняття «лікарська помилка» досягає діаметрально протилежних значень. Так, одні дослідники, серед яких переважають юристи, під цим терміном розуміють недобросовісні та необережні дії чи прийоми з надання медичної допомоги, внаслідок яких було заподіяно шкоди здоров'ю пацієнта чи навіть настала його смерть. Інші науковці і практики, серед яких переважають лікарі за фахом, – продовжують дотримуватися поглядів відомого радянського патолога І. В. Давидовського, який ще 1928 р. сказав, що лікарська помилка – це добросовісна омана лікаря, що виключає кримінальну відповідальність. Більшість лікарських помилок, що відображені в офіційній статистиці, є наслідком підвищеної відповідальності та зацікавленості лікаря: яка помилка — такий і лікар Ґрунтуючись на дослідженнях І. Г. Вермеля, О. В. Тихомиров називає три умови (до яких ми приєднуємося), за яких повинна наставати кримінальна відповідальність медичних працівників за неналежне лікування [2, с. 56]. Перша умова. Дії медичного працівника, що розглядаються в конкретному випадку, були об'єктивно помилковими та суперечили загальновизнанім і загальноприйнятим правилам медицини. Друга умова. Медичний працівник, в силу отриманої ним освіти та займаної посади, повинен був усвідомлювати, що дії його є неправильними і можуть завдати шкоди хворому. Третя умова. Ці об'єктивно неправильні дії спричинили (прямо чи опосередковано) настання несприятливих наслідків – смерть хворого або суттєву шкоду його здоров'ю.

Відомий фахівець у галузі медичного права С. Г. Стеценко вважає, що з позицій медичного права недопустимо трактувати категорію «лікарська помилка» неоднозначно, адже це перешкоджає виробленню єдиного методологічного підходу та єдиних принципів правової оцінки помилок у галузі охорони здоров'я [3, с. 67]. На його переконання, лікарська помилка — це дефект надання медичної допомоги, пов'язаний з неправильними діями медичного персоналу, які характеризуються як добросовісна омана за відсутності ознак зловмисного чи необережного проступку. Ґрунтуючись на системному аналізі публікацій українських і зарубіжних авторів, враховуючи методологічні підходи до трактування терміна «лікарська помилка», щодо визначення поняття «медична помилка» та критеріїв її юридичної оцінки і правових наслідків, можна

надати таке визначення. Медична помилка – це помилкова дія чи бездіяльність медичного персоналу, що виразилися у неправильних наданні (ненаданні) допомоги, діагностиці захворювань і лікуванні хворих (потерпілих) та реально погіршили стан пацієнта чи призвели до спричинення шкоди здоров'ю або життю особи, які характеризуються як добросовісна омана за відсутності ознак халатності, зловмисного чи необережного проступку та злочинного недбалства. Викладене дає підстави стверджувати необхідність закріплення на законодавчому рівні поняття «медична помилка». Також необхідно ввести положення про кваліфікацію медичних помилок до нової редакції Основ законодавства України про охорону здоров'я, ухвалити Закон України «Про захист прав пацієнтів».

Література

1. Радиш Я. Ф. Державне управління охороною здоров'я в Україні: генезис, проблеми та шляхи реформування: Монографія. — К.: Вид-во УАДУ, 2001. — 360 с.
2. Тимофеев И.В., Леонтьев О.В. Медицинская ошибка. Медико_организационные и правовые аспекты. — СПб: ООО «Издательство ДНК», 2002. — 80 с.
3. Стеценко С.Г. Медицинское право: Учебник. — СПб: Юридический центр Пресс, 2004. — 572 с.

Анастасія Іванівна Пухкало – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Олександрівна Горобець** – професор кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗМІСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ

Багатоманітність видів права власності та свобода економічних відносин сприяла розвитку правовідносин власності в незалежній Україні. Розвиток економічних відносин власності природно стимулює врегулювання цих відносин з боку права.

На думку багатьох юристів, тріада має і доктринальну, і практичну незамінність і вимагається найвитонченіша, проте здебільшого в тій чи іншій мірі вразлива аргументація. Позиції, де вказується необхідність доповнити тріаду новою правомочністю чи спроби доказати можливість існування права власності поза тріадою, чи взагалі без тріади. Проблема нашої цивілістики обумовлюється існуванням стереотипу змісту права власності, який здебільшого сприймається як аксіома, яка не може бути

піддана сумнівам. Усі дослідники, які проводили чи проводять на сьогодні дослідження права власності, намагаються підлаштуватися під вже існуючу конструкцію змісту права власності, що наперед є неправильно.

Статика відносин власності, яка донедавна розглядалася аксіомою права власності, на сьогодні потребує критичного осмислення, передумовою чого є бурхливий розвиток відносин у сфері інновацій, зближення правових систем внаслідок глобалізації економіки, виникнення таких явищ як криптовалюта; концепції «Інтернет речі»; легалізація (відмивання) доходів, отриманих злочинним шляхом; бенефіціарний володілець; фінансування тероризму; штучний інтелект; роботи, один із яких уперше у світі отримав громадянство Саудівської Аравії (робот Софія) тощо.

Подібний стан речей вимагає нового осмислення відомих понять та явищ права власності. Змінам, що відбуваються у нашій державі та за кордоном, уже не достатньо тих правових режимів, які містяться в законодавствах у частині регулювання права власності.

Вважаємо, що сьогодні потрібно відходити від класичної тріади права власності, оскільки потреби цивільного обігу вже давно вимагають більш витонченішої конструкції. Допускаємо, що найкращим варіантом є не додавання окремих правомочностей (права на захист, права на управління тощо), а зробити перелік відкритим. Це дозволить учасникам правовідносин самим коригувати свої відносини власності та збільшить можливості конструкції права власності.

Анна Юріївна Сидоренко – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Олександрівна Горобець** – професор
кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних
наук, доцент

ШЛЮБНИЙ ДОГОВІР В УКРАЇНІ

На сьогодні в Україні шлюбним договором регулюються лише майнові відносини між подружжям (п. 3 ст. 93 Сімейного кодексу України (далі – СК України)). Вказано, що шлюбний договір не може регулювати особисті відносини подружжя, а також особисті відносини між ними та дітьми. Категоричність такого твердження легко зрозуміти, адже особисті немайнові права людини і громадянина і навіть подружжя є непорушними, і ніхто, навіть близькі люди, не можуть на них посягати, що гарантується Конституцією України.

На думку законодавця, якщо закріпити в СК України норму, яка дозволяла б регулювати особисті відносини подружжя шлюбним договором, то відбудеться пряме порушення Конституції: один із подружжя, зловживаючи довірою, почуттями або правовою неосвіченістю іншого може внести до договору норми, які звужують гарантовані Конституцією права іншого подружжя. Безліч життєвих ситуацій, які неможливо передбачити заздалегідь.

З. В. Ромовська вважає, що треба було, навпаки, модернізувати наше законодавство, виключивши з нього цілу низку обмежень, що зробило б інститут шлюбного договору більш гнучким та привабливим. О. Явор, яка беззастережно стверджує, що в шлюбному договорі поряд із традиційними особистими відносинами (вибір чоловіком і жінкою прізвища, професії, місця проживання) знаходять своє закріплення умови щодо віросповідання, мови, якою будуть спілкуватися члени сім'ї, здійснення виховання дітей, щодо взаємної інформованості про стан здоров'я, завчасне надання майбутній дитині відповідного прізвища та імені [1, с. 28].

В.С. Гопанчук, вважаючи що відносити до предмета правового регулювання шлюбним договором такі права подружжя, які є конституційними правами людини і відмова від них не може визнаватися правомірною, а врешті – і дійсною, оскільки відповідно до ст. ст. 21-22 Конституції України права і свободи людини (а саме такими є права на вибір професії, місця проживання, прізвища, віросповідання тощо) є невідчужуваними та непорушними, вони не можуть бути скасовані.

Питання про вдосконалення та розширення сфери дії шлюбного контракту не вщуває з моменту набрання сили СК України. Кожен другий шлюб закінчується розлученням, і ще не факт, що подружжя, шлюби яких залишаються зареєстровані, задоволені своїм сімейним життям. Це свідчить про те, що люди ставляться до шлюбу несвідомо, а тому дозволити їм за таких поглядів регулювати особисті немайнові відносини договором, означало б надання дозволу одним особам пригнічувати права інших.

Дослідивши різні позиції, можна прийти до висновку, що як би старанно законодавець не намагався захищати інтереси кожного з подружжя, але зловживання правами одного з подружжя іншим відбувається в багатьох сім'ях, які шлюбний договір не укладали, і саме з метою захисту прав і свобод обох учасників шлюбних відносин вже декілька тисячоліть у світі існує інститут шлюбного договору. Подружжя ще будучи нареченими домовляється між собою про певний розподіл побутових та інших сімейних обов'язків, а згодом всі ці обов'язки лягають на плечі лише одного з них. І саме шлюбний договір у подібних випадках міг би примусити недобросовісного подружжя виконувати взяті на себе раніше зобов'язання.

Література

1. Липець Л. В. Шлюбний договір в Україні і в світі: порівняльні аспекти шлюбного і трудового договорів, а також шлюбних договорів в Україні і в США / Л. В. Липець // Юридична наука. – 2015. – № 8. – С. 27-41.

Ірина Володимирівна Совало – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олена Олегівна Маркова** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДОГОВІР ПІДРЯДУ ТА ТРУДОВИЙ ДОГОВІР: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ СПІВВІДНОШЕННЯ

Найбільш поширеними формами врегулювання відносин у сфері праці є договори – договори підряду та трудовий договір. За такими договорами підрядник/виконавець зобов'язується за завданням замовника і на свій ризик виконати обумовлену в них роботу чи послугу. Замовник, своєю чергою, зобов'язується прийняти та оплатити її (ч. 1 ст. 837, ч. 1 ст. 901 Цивільного кодексу України). Тобто предметом цивільно-правових договорів є виконання підрядником/виконавцем певного обсягу робіт/послуг.

Визначальним для трудового договору є те, що особа за угодою з роботодавцем зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку. Роботодавець за трудовим договором зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором та угодою сторін (ст. 21 Кодексу законів України про працю).

Підлягання внутрішньому трудовому розпорядку означає, зокрема, що робочий час установлює не особа, яка за угодою має виконувати роботу, а роботодавець. Особливістю трудового договору є також те, що згідно з ним за виконану роботу регулярно й у встановлені строки виплачують заробітну плату. Слід вказати, що замовник не може безпосередньо впливати на процес виконання. Підрядник/виконавець, на відміну від працівника, не підпорядковується правилам внутрішнього трудового розпорядку.

За договором підряду/про надання послуг оплачують не процес праці, а його конкретний результат (річ/майно чи певні дії), який

визначають після закінчення роботи і оформляють актом приймання-передачі виконаних робіт/наданих послуг. Верховний суд України роз'яснив, що основною ознакою, що відрізняє підрядні відносини від трудових, є те, що трудовим законодавством регулюється процес організації трудової діяльності. За цивільно-правовим договором процес організації трудової діяльності залишається за його межами, метою договору є отримання певного матеріального результату. Підрядник, який працює згідно з цивільно-правовим договором, на відміну від працівника, який виконує роботу відповідно до трудового договору, не підпорядковується правилам внутрішнього трудового розпорядку, він сам організовує свою роботу і виконує її на власний ризик.

Трудовий договір це угода щодо здійснення і забезпечення трудової функції. За трудовим договором працівник зобов'язаний виконувати не якусь індивідуально-визначену роботу, а роботу з визначеної однієї або кількох професій, спеціальностей, посади відповідної кваліфікації, виконувати визначену трудову функцію в діяльності підприємства. Після закінчення виконання визначеного завдання, трудова діяльність не припиняється.

Предметом трудового договору є власне праця працівника в процесі виробництва, тоді як предметом договору цивільно-правового характеру є виконання його стороною певного визначеного обсягу робіт.

Практики рекомендують при складанні договору підряду уникати таких формулювань, які властиві трудовому договору, наприклад: «графік роботи», «належні умови праці», «оплата праці згідно зі штатним розписом», «виконання робіт за професією...», «роботу виконувати з 9:00 до 18:00», «відраження», «відпустка», «звільнення» тощо.

Таким чином, з однієї сторони, укладання договору підряду дещо зменшують фінансове (податкове) навантаження на виконавця. Особливо у разі, коли вартість виконаних робіт чи наданих послуг висока, а підрядники є фізичними особами – підприємцями – платниками єдиного податку другої групи, а з іншої сторони, є ризик визнання в судовому порядку договір трудовим, а не цивільно-правовим. Тому необхідно завжди пам'ятати про істотні умови даних договорів і складати їх відповідно до нормативно-правових актів.

Література

1. Нижний А.В. Форма цивільно-правового договору: поняття та значення /А.В. Нижний // Правова система України у світлі європейського вибору: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 13 червня 2016 р. – К.: ТОВ – Видавництво – Юридична думка. – С. 207-211.

Тетяна Іванівна Ямкова – студентка III курсу Львівського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Юлія Володимирівна Верхола** – викладач кафедри цивільно-правових дисциплін Львівського державного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ДОГОВОРУ КОНЦЕСІЇ

Договір концесії є видом державно-приватного партнерства в Україні і за кордоном. Уперше інститут концесії на законодавчому рівні було закріплено в ст. 22 Закону України від 19.03.1996 «Про режим іноземного інвестування», відповідно до якої за допомогою концесій зокрема передбачалося надавати іноземним інвесторам права на розробку та освоєння відновлювальних та невідновлювальних природних ресурсів. У 1999 році було прийнято спеціальну нормативну базу, яка регламентувала правове регулювання відносин концесії: Закон України «Про концесії» та Закон України «Про концесії на будівництво та експлуатацію автомобільних доріг». Також, Господарський кодекс України регламентує відносини концесії та Постанови Кабінету Міністрів України.

Договір концесії (концесійний договір) – договір, відповідно до якого уповноважений орган виконавчої влади чи орган місцевого самоврядування (концесіодавець) надає на платній та строковій основі суб'єкту підприємницької діяльності (концесіонеру) право створити (побудувати) об'єкт концесії чи суттєво його поліпшити та (або) здійснювати його управління (експлуатацію) з метою задоволення громадських потреб [1].

У квітні 2011 року Кабінет Міністрів України на підставі Постанови «Про внесення змін до Переліку об'єктів права державної власності, які можуть надаватися у концесію» розширив список концесійних об'єктів. Крім активів "Укравтодору", вітроенергетики та пам'яток архітектури до них були додані вугледобувні підприємства та підприємства ЖКГ. Після цього в концесію були передані декілька вугільних шахт і деякі об'єкти централізованого водо-, теплопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності.

Так, відповідно до Закону України «Про концесії» у концесію можуть надаватися об'єкти права державної чи комунальної власності, які використовуються для здійснення діяльності у таких сферах господарської діяльності (крім видів підприємницької діяльності, які відповідно до законодавства можуть здійснюватися виключно державними підприємствами і об'єднаннями): водопостачання та водовідведення у порядку, визначеному Законом України «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах

теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності», забезпечення функціонування зрошувальних і осушувальних систем; надання послуг міським громадським транспортом; збирання та утилізація сміття, оброблення відходів; пошук, розвідка родовищ корисних копалин і їх видобування, видобування кам'яного вугілля, лігніту (бурого вугілля), його переробка у порядку, визначеному Законом України «Про особливості оренди чи концесії об'єктів паливно-енергетичного комплексу, що перебувають у державній власності»; будівництво (комплекс дорожньо-будівельних та проектних робіт, пов'язаних з будівництвом нової автомобільної дороги) та експлуатація автомобільних доріг, об'єктів дорожнього господарства, інших дорожніх споруд; будівництво та/або експлуатація залізниць, аеропортів, злітно-посадкових смуг на аеродромах, мостів, шляхових естакад, тунелів, інших шляхів сполучення, метрополітенів, морських і річкових портів та їх інфраструктури; машинобудування; охорона здоров'я; надання телекомунікаційних послуг, у тому числі з використанням телемереж; надання поштових послуг; теплопостачання у порядку, визначеному Законом України «Про особливості передачі в оренду чи концесію об'єктів у сферах теплопостачання, водопостачання та водовідведення, що перебувають у комунальній власності» та розподіл і постачання природного газу; виробництво та (або) транспортування електроенергії; громадське харчування; будівництво жилих будинків; надання послуг у житлово-експлуатаційній сфері; використання об'єктів соціально-культурного призначення; створення комунальних служб паркування автомобілів; надання ритуальних послуг; будівництво та експлуатація готелів, туристичних комплексів, кемпінгів та інших відповідних об'єктів туристичної індустрії; будівництво, реконструкція та експлуатація внутрішньо-господарських меліоративних систем та окремих об'єктів їх інженерної інфраструктури.

Закон України «Про концесії» був прийнятий 1999 року. У 2018 році Верховною Радою України було прийнято у першому читанні Проект Закону України «Про концесії» (далі – Проект). Проект передбачає, що ініціаторами підготовки пропозицій щодо концесії можуть бути не лише органи виконавчої влади, місцевого самоврядування, АРК та державні підприємства, але й інвестори (як резиденти, так і нерезиденти). Безперечно, така новела є позитивною та дозволить інвесторам вкладати кошти у проекти, які їх цікавлять.

Загалом, як і зараз, Проект передбачає передачу того чи іншого об'єкта у концесію на підставі концесійного конкурсу. Водночас в окремих випадках Проектом допускається укладення концесійного договору без проведення відповідного конкурсу – шляхом прямих переговорів. Відповідне рішення може бути прийнято Кабінетом Міністрів України у разі необхідності забезпечення національної безпеки

та оборони, можливості виконання робіт (послуг) лише однією особою (у випадках ноу-хау, авторських прав тощо) або у разі отримання позитивного висновку внаслідок проведення аналізу ефективності здійснення концесії за результатами аналізу пропозиції особи. З одного боку, це виглядає як спрощення процедури для інвесторів, але з іншого, – така можливість містить певні корупційні ризики [2].

Відповідно до Директиви 2014/23/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 26.02.2014 про укладання договорів концесії надає можливість національному законодавству наділяти правами концесієдавця окрему категорію юридичних осіб державного сектору економіки, які отримали, так звані, «виняткові або спеціальні права» на здійснення певних видів діяльності. Зокрема, це може бути застосовано до українських підприємств – інфраструктурних монополістів: Укрзалізниці, Нафтогазу, Адміністрації морських портів України [3].

Отже, підсумовуючи вищевикладену інформацію, можна регламентувати, що договір концесії найчастіше укладається у сфері житлово-комунальних послуг. Сьогодні планується прийняття нового Закону України «Про концесію», який розшириться можливості даного договору. Першими пілотними проектами нового Закону України «Про концесію» мають стати договори концесії щодо портів «Олівія», «Чорноморськ» та «Херсон».

Література

1. Про концесії: Закон України від 16 липня 1999 року № 997-XIV.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/997-14>
2. Оновлення концесійного законодавства.
URL: <https://evris.law/uk/onovlennja-koncesijnogo-zakonodavstva/>
3. Коментарі до проекту Закону «Про концесії».
URL: <http://www.chamber.ua/uk/Media/News/7986>

Секція 4

ТЕОРЕТИЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ПИТАННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ, АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА І ПРОЦЕСУ, ФІНАНСОВОГО ПРАВА

Стор Ігорович Балагур – студент II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Оксана Володимирівна Панасюк** – завідувач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ГОСПОДАРСЬКОГО ЗАКОНОДАВСТВА

На сучасному етапі розвитку нашої держави господарське законодавство перебуває в невпинному процесі становлення. У силу того, що в Україні запроваджуються нові ринкові відносини, які ще не зазнали відповідного законодавчого регулювання, також варто додати, наявність колізій і прогалин у законодавстві.

Для сучасного господарського законодавства України притаманна чимала кількість недоліків: застарілих, заперечуючих одна одну норм, а також прогалин, що зумовлені розвитком в Україні ринкових відносин, які ще не до кінця врегульовані законодавством. Безперечно, великим плюсом у правовому регулюванні господарських відносин було прийняття Господарського та Цивільного кодексів України, проте ще не всі усунені колізії між окремими їх положеннями.

Проблеми вдосконалення та реформування господарського законодавства розглядалися з різних позицій в наукових працях та дослідженнях таких вчених, як О. Вінник, С. Демченко, Р. Джабраїлов, В. Джуль, Д. Задихайло, О. Зельдіна, Г. Знаменський, Р. Кібенко, В. Корстей, С. Кузьміна, В. Макутов, О. Подцерковний, І. Спасібо-Фатєєва, О. Титова, В. Устименко, К. Хахулін, О. Шаповалова, В. Щербина, О. Ющик та інші.

Основні напрямки удосконалення господарського законодавства:

- удосконалення господарського законодавства стосовно його змісту не шляхом повного скасування окремих старих законодавчих актів, а шляхом їх модернізації, адекватної умовам та динаміці розвитку ринкових відносин. Такий напрямок передбачає необхідність

врегулювання нових для господарської системи України відносин шляхом прийняття відповідних законодавчих актів (у господарських організаціях корпоративного типу; холдингових компаніях; публічних господарських товариствах – державної та комунальної форм власності) та врегулювання традиційних (наприклад, договірних) відносин на нових засадах через внесення відповідних змін до чинних нормативних актів; уточнення редакцій законів, прийнятих на початку проголошення незалежності нашої держави;

- удосконалення господарського законодавства стосовно його правової форми;

- удосконалення господарського законодавства щодо його системи;

- гармонізація законодавства України з найдосконалішими міжнародними стандартами у сфері регулювання господарських відносин із законодавством міжнародних економічних співтовариств, до складу яких входить чи планує увійти Україна, у тому числі й ЄС.

Господарське законодавство є однією з найважливіших ланок правового механізму забезпечення розвитку економіки України і водночас найважливішим джерелом господарського права. Від його стану залежить не тільки якість життя громадян та суспільства в цілому, але й безпека держави. Незважаючи на це нині навряд чи можна зустріти будь-яке згадування про господарське законодавство, у якому б не зазначалось про нагальність його удосконалення.

До недоліків господарського законодавства зазвичай відносяться:

- 1) значна розгалуженість і наявність великої кількості нормативних актів;

- 2) перевага в господарському законодавстві комплексних нормативних актів, що містять норми різних галузей права, які стосуються одного предмета правового регулювання;

- 3) наявність в господарському законодавстві значної кількості нормативних актів обмеженої дії – відомчих, регіональних, локальних;

- 4) наявність застарілих положень, прогалин;

- 5) наявність колізійних норм, особливо, що стосується неузгодженості, протирічності положень Господарського кодексу і Цивільного кодексу, що, у свою чергу, свідчить про незавершеність кодифікації як господарського, так і цивільного законодавства.

Ці та інші упущення в українському законотворенні має врахувати Парламент України та інші суб'єкти нормотворчого процесу, якщо ми як правова держава хочемо мати стабільне і добротне законодавство, яке б не лише виконувало роль регулятора суспільних відносин, а й сприяло недопущенню правопорушень суб'єктами господарювання.

Богдан Євгенович Яковлєв – студент II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Оксана Володимирівна Панасюк** – завідувач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ УКЛАДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ

Створення гармонійної та ефективної системи господарського законодавства – один із найважливіших напрямків розвитку правової системи України в умовах становлення соціально орієнтованої ринкової економіки. Оскільки одним із головних завдань господарського законодавства є координація дій суб'єктів господарювання то нормам, що регулюють договірні відносини у сфері господарювання, має належати чільне місце в системі господарського права.

Перехід України від планово-розподільчої до ринкової економіки, трансформація відносин власності, розвиток різноманітних організаційно-правових форм господарювання зумовлюють необхідність нових підходів до нормативно-правового регулювання договірних відносин та їх теоретичного обґрунтування. З початку 90-х рр. XX століття жорсткий нормативний режим господарських договорів почав поступово перетворюватися на такий, у якому гармонійно поєднуються диспозитивні та імперативні засади правового регулювання. Проте правове регулювання договірних господарських відносин в чинному законодавстві України має білі плями, які зумовлюють потребу в подальшому дослідженні господарського договору та розробці науково обґрунтованих рекомендацій щодо розвитку спеціального законодавства про господарські договори. Незважаючи на те, що за роки незалежності України було прийнято низку законодавчих актів, які певною мірою регулюють і договірні відносини у сфері господарювання, господарське законодавство в цій частині потребує вдосконалення [1].

Терміни «господарський договір (угода, контракт)» широко використовуються в юридичній літературі та в господарській практиці. Хоч чинне законодавство не містить визначення господарського договору, але в Господарському Кодексі України йому присвячена глава 20 – «Господарські договори» (ст. ст. 179-188 Господарський Кодекс України) На підставі аналізу правовідносин у господарській діяльності, змісту і особливостей господарських договорів визначених в Господарському Кодексі України можна сформулювати поняття господарського договору.

Господарський (комерційний) договір – це зафіксоване у спеціальному правовому документі і засноване на домовленості сторін, зобов'язальне правовідношення між учасниками господарських відносин, спрямовані на забезпечення господарської діяльності (господарських потреб), що ґрунтуються на оптимальному врахуванні інтересів сторін і загальногосподарських інтересів, при укладенні якого виникають певні права і обов'язки сторін [2].

Господарський договір вважається укладеним, якщо між сторонами у передбачених законом порядку та формі досягнуто згоди щодо усіх його істотних умов. Істотними є умови, визнані такими за законом чи необхідні для договорів даного виду, а також умови, щодо яких на вимогу однієї із сторін повинна бути досягнута згода. При укладенні господарського договору сторони зобов'язані у будь-якому разі погодити предмет, ціну та строк дії договору. Сьогодні не існує універсальної моделі договору, що визначала б положення, які мають міститись у договорі. Доцільним було б, щоб в ньому були такі розділи: предмет договору, права та обов'язки сторін, ціна договору та порядок розрахунків (якщо договір платний), умови приймання-передачі (робіт, послуг, продукції тощо), порядок вирішення суперечок, форс-мажорні обставини, відповідальність сторін, умови розірвання договору, строк дії договору та прикінцеві положення.

Порядок оформлення цього документу детально визначений у ст. 181 Господарського Кодексу України (далі ГК). Ст.181 ГК України також закріплює можливість укладення господарського договору у спрощений спосіб. За загальним правилом, господарський договір викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами та скріпленого печатками. Хоча, відповідно до змін, які відбулися у світлі пом'якшення вимог щодо ведення бізнесу в Україні, суб'єкт господарювання (в. ч. і господарська організація) може діяти без печатки [3].

Таким чином, договір може бути укладеним тільки шляхом взаємного підписання, про що, на нашу думку, до статті 181 ГКУ слід внести відповідні зміни.

Література

1. Господарський договір: проблеми визначення та укладення [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://legalweekly.com.ua/index.php?id=16061&show=news&newsid=121588>
2. Дудник Л. М. Українське господарське право та господарське процесуальне право: курс лекцій. Навчальний посібник – К.: Поліграфцентр «Геопринт», 2015, 569 с.
3. О. В. Гордєєва. Деякі проблеми правового регулювання укладення господарських договорів [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.spilnota.net.ua/ua/article/id-1631/>

Секція 5

ШЛЯХИ РОЗВИТКУ ТРУДОВОГО, ЗЕМЕЛЬНОГО, ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА У ДЕМОКРАТИЧНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Валерія Володимирівна Будяк – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сергій Станіславович Лукаш** – директор
Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх
справ, доктор юридичних наук, професор

ПРАВОВІ ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ ВОДНОГО ФОНДУ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

На сьогоднішній день досить актуальним є питання реалізації курсу на європейську інтеграцію України у всіх сферах державної політики, зокрема забезпечення імплантації законодавства Європейського Союзу у галузі земельно-правового регулювання.

Впровадження законодавства Європейського Союзу в земельне законодавство України – це важливий елемент внутрішніх реформ, які спрямовані на покращення не тільки земельно-правового регулювання, а й на розбудову громадянського суспільства, демократичної, соціальної та правової держави, зростання економічного потенціалу країни, підвищення рівня життя народу та зміцнення національного земельного законодавства.

Основні правові аспекти земельного законодавства України досліджували такі вчені-правники, як В. І. Андрейцев, С. В. Єлькін, П. Ф. Кулинич, Н. Р. Малишева, В. В. Носік, Д. В. Санніков, Т. Б. Саркісова, В. І. Семчик, Є. О. Підлісний, Ю. С. Шемшученко, М. В. Шульга та інші.

Актуальність теми дослідження обумовлена підписанням та ратифікацією Парламентом України у 2014 р. Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами.

Мета дослідження – провести диференціацію між правовими формами використання земель водного фонду України та країн Європейського Союзу.

Використання земель водного фонду регулюється Земельним кодексом України, Водним кодексом України та іншими нормативними актами у сфері земельного законодавства.

Так, Земельний кодекс закріплює можливість використання земель водного фонду на праві власності та праві користування. Користування даними землями може бути постійним і на умовах оренди.

Право постійного землекористування на землях обмежено як за формою власності юридичних осіб, так і за цілями використання. Право постійного землекористування мають тільки державні водогосподарські організації для догляду за водними об'єктами, прибережними захисними смугами, смугами відведення, береговими смугами водних шляхів, гідротехнічними спорудами тощо. Всі інші юридичні і фізичні особи користуються земельними ділянками водного фонду на умовах оренди [1].

Що стосується Європейського Союзу, то регулювання земельних відносин розглядається здебільшого в контексті охорони ґрунтів від забруднення та ерозії, окремо про земельне законодавство ЄС не йдеться.

До нормативно-правових актів, які регулюють використання земель водного фонду Європейського Союзу, належить «Директиви щодо якості води й управління водними ресурсами». Мета водного законодавства ЄС – використання водних ресурсів у ЄС, включаючи забезпечення задовільного якісного й кількісного стану поверхневих і ґрунтових вод. Законодавство закладає основу комплексної системи управління водними ресурсами і вимагає від країн-членів створення відповідних адміністративних структур, розробки планів і сучасної системи моніторингу. Крім цього, визначає стандарти якості поверхневих і ґрунтових вод у навколишньому середовищі, а також для конкретних видів водокористування (наприклад, питного постачання або купання), нормативи щодо викидів окремих забруднювачів (наприклад, нітратів), технологічні стандарти (наприклад, для очищення міських стоків).

Водне законодавство Нідерландів передбачає включення до складу водних об'єктів не тільки самої водної товщі, але і зв'язаної з нею землі (дна і берегів). Це потрібно враховувати при управлінні водним господарством. Французьке законодавство (Закон про воду 1992 р.) передбачає зміцнення русел і берегів річок, встановлює особливі правові режими. Особливий правовий режим встановлювали такі французькі закони, як: «Про охорону побережжя і берегів озер» 1975 р. і «З побережжя» 1986 р. Перший закон встановлював райони дикої природи, які не підлягали забудові або відчуженню у держави. Другий закон посилює екологічні вимоги і заборонив будівництво в межах 100-метрової смуги уздовж берегів.

Велика увага надається боротьбі з ерозією ґрунтів. У Франції Лісовий кодекс забороняв рубку і зведення лісу навіть на приватних землях у випадку, якщо дерева кріплять піски і охороняє ґрунти від водної ерозії. В страждаючій від ерозії Іспанії ще в 1951 р. спеціальний закон затвердив перший систематичний план боротьби з нею. В ній передбачалося заліснення і впорядкування площі річкових басейнів, живлячих водосховища.. В Італії, де основне антропогенне навантаження лягало на басейни річок, у ряді декретів-законів 1989 р. наказували термінові заходи проти забруднення ґрунту і по поліпшенню якості природних джерел постачання питної води.

Таким чином, аналізуючи результати реформування земельно-водних відносин, можна констатувати, що напрями використання водно-ресурсного потенціалу в останнє десятиріччя зазнали кардинальних змін. При екологічно грамотних водних правовідносинах основною задачею є неприпустимість виснаження і забруднення водотоків і водоймищ

Література

1. Земельний кодекс України від 25.10.2001 № 2768-III. Земельний кодекс України | від 25.10.2001 № 2768–III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
2. В. Сай. Зарубіжний досвід правового регулювання земельних і водних відносин [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/27109/1/010-041-046.pdf>

Вікторія Віталіївна Віхарєва – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Дуравкіна** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПІДСТАВИ ПРИПИНЕННЯ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ

Загальновідомо, що власність – основа ринкової економіки. Саме тому Конституція України закріплює гарантії цього права. Так, ст. 41 Основного Закону визначає, що ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності.

Відповідно до ст. 378 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України) право власності на земельні ділянки може бути припинене за рішенням суду у випадках, встановлених законом. Проте Земельний кодекс України (далі – ЗК України) передбачає й інші позасудові механізми припинення права власності на землю. Зокрема, підставами для припинення прав власності на землю відповідно до ст. 140 ЗК України є добровільна відмова власника від права на земельну ділянку,

смерть власника земельної ділянки за відсутності спадкоємця, відчуження земельної ділянки за рішенням власника (ст. 131 ЗК України). Цією ж статтею ЗК України передбачаються і судові механізми припинення права власності на землю, зокрема, звернення стягнення на земельну ділянку на вимогу кредитора, відчуження земельної ділянки з мотивів суспільної необхідності та для суспільних потреб, конфіскація за рішенням суду, невідчуження земельної ділянки іноземним особам та особам без громадянства у встановлений строк. Однак цей список не є вичерпним, адже ЗК України сам передбачає додаткові підстави припинення права власності на землю.

Так, право власності на землю для конкретної юридичної особи може бути припинене внаслідок реорганізації чи ліквідації товариства. Крім того, слід зазначити, що у разі поділу земельної ділянки, котра перебуває на праві спільної сумісної власності, також припиняється право власності на земельну ділянку як на самостійний об'єкт права спільної сумісної власності. Не варто забувати, що відповідно до ст. 377 ЦК України та ст. 120 ЗК України до особи, яка придбала житловий будинок, будівлю або споруду, переходить право власності на земельну ділянку, на якій вони розміщені, без зміни її цільового призначення, у розмірах, встановлених договором. Якщо договором про відчуження житлового будинку, будівлі або споруди розмір земельної ділянки не визначено, до набувача переходить право власності на ту частину земельної ділянки, яка зайнята житловим будинком, будівлею або спорудою, та на частину земельної ділянки, що необхідна для їх обслуговування. Отже, продаючи житловий будинок, продавець втрачає право власності на ту частину земельної ділянки, на якій він розміщений.

Проте автори науково-практичного коментаря ЗК України (за загальною редакцією В. І. Семчика, 2007 р.) вважають, що сім підстав, перерахованих у ст. 140 ЗК України, є вичерпними. Тобто інші юридичні факти, не перераховані у зазначеній статті, не можуть розглядатися як підстави припинення права власності на земельну ділянку.

На відміну від цивілістів, котрі розділяють підстави припинення права власності на земельні ділянки на дві групи (за бажанням і на основі волевиявлення власника та проти волі власника), автори коментаря ЗК України умовно виділяють три основні групи підстав:

- а) добровільне припинення права власності на земельну ділянку, тобто без примусового вилучення земель;
- б) вилучення земель поза згодою їх власника за умови наявності його вини;
- в) вилучення земель поза згодою їх власника за умови відсутності вини.

Наведений перелік є загальним для всіх власників землі. До нього можна віднести: фізичних та юридичних осіб, територіальні громади,

державних та недержавних суб'єктів права земельної власності. Передача земель державної власності у комунальну чи земель державної або комунальної власності у приватну власність громадянам у порядку приватизації земельних ділянок, придбання їх у власність за давністю користування (набувальною давністю) та інші способи передачі земельних ділянок цілком обґрунтовано належать до підстав набуття права власності. Проте одночасно вони є і підставами припинення цього права у відповідних суб'єктів, що підпадають під таку передбачену законом підставу, як відчуження земельної ділянки за рішенням власника, оскільки закон не пов'язує його здійснення з платністю або безплатністю. Законодавчі формулювання підстав припинення права власності на землю мають певну універсальність та охоплюють досить широке коло дій власників земельних ділянок і кореспондуючих їм осіб. Добровільна відмова власника від права на земельну ділянку зумовлює необхідність вчинення конкретних юридично значущих дій з боку відмовоодержувача. Але суттєвим у законодавчому визначенні підстав права власності на землю є їх вичерпне закріплення, яке не підлягає розширенню. Це означає, що іншими законодавчими актами та підзаконними нормами не можуть бути передбачені інші підстави припинення права власності на земельні ділянки.

Припинення земельних правовідносин буває повним або частковим. Так, при зменшенні розмірів земельної ділянки виникає припинення користування нею лише в певній частині, яка відповідає зменшенню її розмірів. Можуть бути припинені відносини орендаря і орендодавця в якійсь частині складеного ними договору. Наприклад, погоджене сторонами припинення меліорації угідь, видобутку корисних копалин на цій ділянці.

Література

1. Земельний кодекс України | від 25.10.2001 № 2768–III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
2. Будяченко О.М. Земельне право в схемах: Навчальний посібник / О. М. Будяченко – Одеса: ОДУВС, 2017. – 78 с.
3. Килимник І.І. Земельне право України: Навч. посібник / І. І. Килимник, О. І. Міхно; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 166 с.
4. Семчик В.І. Земельне право України: Підруч. для студ. юрид. спец.вищ.навч.закл./В.І. Семчик, П.Ф. Кулинич, М.В. Шульга. – К.: Вид. Дім «ІнЮре», 2008. – 600 с.
5. Шеремет А. П., Земельне право України: Навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. П. Шеремет – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 632 с.

Артем Ігорович Івженко – студент II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Дуравкіна** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ІСТОТНІ УМОВИ ДОГОВОРУ ОРЕНДИ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ

На даний час в Україні діє мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення. У зв'язку з цим власникам таких земельних ділянок залишається надавати їх в оренду для отримання додаткового доходу і щоб земельна ділянка використовувалася відповідно до її цільового призначення.

Відносини між власником земельної ділянки та орендарем мають бути юридично оформлені відповідно до вимог законодавства, тобто між ними має бути укладено договір оренди земельної ділянки. Саме в договорі визначаються основні умови, на яких орендар користується земельною ділянкою, а також права та обов'язки сторін.

Основні вимоги до форм та умов договорів оренди землі визначені Цивільним кодексом України, Земельним кодексом України та спеціальним нормативно-правовим актом, присвяченим відносинам, що пов'язані з орендою земельних ділянок – Законом України «Про оренду землі» від 06.10.1998 № 161-XIV (викладений в новій редакції відповідно до Закону України від 02.10.2003 № 1211-IV), постановою Кабінету Міністрів України від 03.03.2004 № 220 «Про затвердження Типового договору оренди землі». Зазначеним Законом встановлений перелік істотних умов договору оренди землі, дотримання яких є обов'язковим при укладенні договору.

Поняття «істотні умови договору оренди землі» має вирішальне значення для встановлення факту укладення такого договору. Так, договір оренди земельної ділянки (в т. ч. і сільськогосподарського призначення) існуватиме лише у випадку, коли сторони домовляться щодо всіх умов, які є істотними для цього договору. Які саме умови сторони мають погодити, що чекає сторони в разі відсутності таких умов, які способи судового захисту слід використовувати в розглядуваному випадку – цим та супутнім їм питанням присвячено нижче викладений матеріал.

З'ясування переліку істотних умов договору оренди сільськогосподарської землі слід починати із загального законодавства – ст. 638 ЦКУ та ст. 180 ГКУ. Закріплений у вказаних нормах перелік істотних умов договору умовно можна розділити на три групи:

I. Загальні. До них відносяться умови, що мають бути погоджені сторонами при укладанні будь-якого договору (зокрема, і договору оренди земельної ділянки сільськогосподарського призначення).

II. Спеціальні. Тобто, визначені законодавством, що регулює договір певного виду, або є необхідними для договорів даного виду.

III. Заявлені стороною. Такими істотними умовами є ті, що обов'язкові до погодження за заявою хоча б однієї зі сторін договору оренди земель сільськогосподарського призначення.

Спеціальним істотним умовам договору оренди земельної ділянки присвячена ч. 1 ст. 15 Закону про оренду землі. До 05.04.2015 закріплений в ній перелік налічував аж 11 істотних умов. Зі вказаної дати їх залишилось три:

- об'єкт оренди (кадастровий номер, місце розташування та розмір земельної ділянки);

- строк дії договору оренди. Слід враховувати, що максимальний строк оренди земельної ділянки сільгосппризначення становить 50 років. Мінімальний строк визначений для оренди окремих земель: 7 років в разі оренди ділянок сільгосппризначення для ведення товарного сільськогосподарства, фермерського господарства, особистого селянського господарства; 10 років – земель із таким же призначенням, якщо вони є земельними ділянками меліорованих земель і на яких проводиться гідротехнічна меліорація; 30 років – у випадку створення індустріального парку. Для інших сільгоспземель мінімальний строк оренди не встановлений.

- орендна плата із зазначенням її розміру, індексації, способу та умов розрахунків, строків, порядку її внесення і перегляду та відповідальності за її несплату.

Отже, істотними умовами договору оренди сільськогосподарської землі є предмет договору, об'єкт оренди, строк дії договору оренди, орендна плата, а також ті, щодо яких на вимогу однієї зі сторін повинна бути досягнута згода.

Література

1. Земельний кодекс України | від 25.10.2001 № 2768–III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
2. Будяченко О.М. Земельне право в схемах: Навчальний посібник / О. М. Будяченко – Одеса: ОДУВС, 2017. – 78 с.
3. Килимник І. І. Земельне право України: Навч. посібник / І. І. Килимник, О. І. Міхно ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 166 с.
4. Семчик В.І. Земельне право України: Підруч. для студ. юрид. спец.вищ.навч.закл./В.І. Семчик, П.Ф. Кулинич, М.В. Шульга. – К.: Вид. Дім «ІнЮре», 2008. – 600 с.
5. Шеремет А. П., Земельне право України: Навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.]/ А. П. Шеремет – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 632 с.

Маргарита Володимирівна Покутня – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Сергій Станіславович Лукаш** – директор Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ БУДІВНИЦТВА У ПРИБЕРЕЖНИХ ЗАХИСНИХ СМУГАХ

Водні ресурси – національне багатство будь-якої держави. Забезпечення екологічної рівноваги та повне задоволення потреб населення і суспільного господарства водою можливі лише за умови доцільного використання водних ресурсів, забезпечення їх охорони та збереження, а також покращення якості води та водного режиму річок та інших водних об'єктів. Актуальним сьогодні є дослідження питання правового режиму земель прибережних захисних смуг, функціональним призначенням яких відповідно до ч. 1 ст. 88 Водного кодексу України є забезпечення охорони поверхневих водних об'єктів від забруднення і засмічення, збереження їх водності. Дослідженням правового режиму прибережних захисних смуг в законодавстві України займаються такі науковці, як І. В. Покидько, А. Г. Мартин, О.П. Канаш, М. Максименко та ін.

Метою роботи є юридичне визначення обмежень прав землевласників та землекористувачів шляхом встановлення правового режиму прибережних захисних смуг. Слід сказати, що земельні ділянки поруч з водними об'єктами є надзвичайно привабливими. Перспектива забудови цих земель для проживання і для ведення господарської діяльності поблизу водних об'єктів цікавить як громадян, так і суб'єктів господарювання. Створення водоохоронних зон навколо водних об'єктів, у межах яких виділяються зони суворого обмеження господарської діяльності – прибережні захисні смуги, є одним із напрямків відвернення занепаду екосистем і водних ресурсів. Прибережна захисна смуга також запобігає руйнуванню водних екологічних систем, зсувам, ерозії, появи необґрунтованої забудови.

Водний кодекс України характеризує прибережну захисну смугу, як частину водоохоронної зони відповідної ширини вздовж річки, моря, навколо водойм, на якій встановлено більш суворий режим господарської діяльності, ніж на решті території цієї зони [1]. Прибережні захисні смуги встановлюються по берегах річок та навколо водойм уздовж урізу води (у меженний період – період річного циклу, протягом якого спостерігається низька водність) шириною: для малих річок, струмків і потічків, а також ставків площею менш як 3 гектари – 25 метрів; для середніх річок, водосховищ на них та ставків площею понад 3 гектари – 50 метрів; для великих річок, водосховищ на них та озер – 100 метрів.

При крутизні схилів більше трьох градусів мінімальна ширина прибережної захисної смуги подвоюється. Уздовж морів та навколо морських заток і лиманів встановлюється прибережна захисна смуга шириною не менше двох кілометрів від урізу води (берегової лінії). Прибережні захисні смуги встановлюються на земельних ділянках усіх категорій земель, крім земель морського транспорту. У прибережних захисних смугах уздовж річок, навколо водойм та на островах забороняється: 1) розорювання земель (крім підготовки ґрунту для залуження і заліснення), а також садівництво та городництво; 2) зберігання та застосування пестицидів і добрив; 3) влаштування літніх таборів для худоби; 4) будівництво будь-яких споруд (крім гідротехнічних, навігаційного призначення, гідрометричних та лінійних), у тому числі баз відпочинку, дач, гаражів та стоянок автомобілів; 5) миття та обслуговування транспортних засобів і техніки; 6) влаштування звалищ сміття, гноєсховищ, накопичувачів рідких і твердих відходів виробництва, кладовищ, скотомогильників, полів фільтрації тощо.

При цьому у прибережних захисних смугах уздовж морів, морських заток і лиманів та на островах у внутрішніх морських водах забороняється: а) влаштування полігонів побутових та промислових відходів і накопичувачів стічних вод; б) влаштування вигребів для накопичення господарсько-побутових стічних вод об'ємом понад 1 кубічний метр на добу; в) влаштування полів фільтрації та створення інших споруд для приймання і знезаражування рідких відходів; г) застосування сильнодіючих пестицидів [2].

Землі прибережної захисної смуги розташовуються ближче до водного об'єкта, ніж інші землі водоохоронної зони, тому саме вони потенційно розглядаються ймовірним об'єктом забудови зацікавленими особами.

Разом із тим існує багато юридичних прогалин, які дають змогу порушувати обмеження, встановлені у прибережних захисних смугах, а саме: 1) маніпуляції з назвами водойм, гра словами; 2) можливість місцевих рад визначати ширину прибережних захисних смуг; 3) наявність у місцевих рад права приймати рішення про продаж у приватну власність земельних ділянок, які знаходяться у комунальній власності територіальної громади. Тобто депутати місцевої ради можуть прийняти рішення про приватизацію земельної ділянки, яка знаходиться в межах прибережної захисної смуги, а її власник розпочати будівництво.

Важливим є також питання порушення заборони будівництва на прибережних смугах, а саме самочинне будівництво. Навіть судова практика не може дати єдиного рішення, що робити із такими об'єктами. Досвід європейських держав в цих питаннях різноманітний. Наприклад, у Польщі знесення будівель є не настільки безпеліційним, будівля може бути узаконена. Тоді як на італійському острові Сицилія питання стоїть

більш гостро. Адже вздовж прибережних смуг острова збудовано велика кількість незаконних будівель. Внаслідок цього постало питання про те, чи варто забирати житло в людей, що незаконно збудоване. Тому було прийнято рішення про легалізацію будівель, які розташовані на відстані більше ніж 150 метрів від водного об'єкта [3, с. 204].

Очевидно, що для України вирішити питання із самочинним будівництвом, можливо тільки шляхом встановлення певної граничної межі, за порушення якої всі будівлі будуть знесені і жодним чином нелегалізовані.

Таким чином, питання забудови прибережних територій має вагоме значення для сучасної землевпорядної науки. Адже негативним результатом господарської діяльності у межах прибережно захисних смуг є забудова території, а саме, переведення у землі житлової забудови з подальшою приватизацією. Внаслідок цього, діяльність суб'єктів господарювання і громадян завдає значну шкоду навколишньому середовищу, створює умови й сприяє забрудненню поверхневих вод і земель у межах зазначених територій. Тому існує потреба встановлення прибережних захисних смуг вздовж водних об'єктів.

Суспільство має зрозуміти, що дефіцит водних ресурсів відчувається вже сьогодні. У зв'язку з цим збереження, очищення та раціональне використання водних об'єктів – завдання всього населення.

Література

1. Водний кодекс України від 6 червня 1995 р. № 213/95-ВР (ред. від 18.012.2017) [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/213/95-vr#n729>.
2. Земельний кодекс України від 25 жовтня 2001 р. № 2768-III (ред. від 07.02.2019) [Електронний ресурс]. – Режим доступу. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>.
3. Ксилиця Н.Д. Окремі проблемні питання правового режиму прибережних захисних смуг. 2018. С. 203-205.

Валентина Юрївна Сіліверст – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Дуравкіна** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ ЗЕМЕЛЬ ЗАПАСУ

На сьогоднішній день землі є одним із найбільш вивчених питань у виробництві держави. Сьогодні дослідження землі в Україні значно активізувалися та, на жаль, багато питань все ще потребують

детальнішого опрацювання. Очевидним є той факт, що феномен землі інтенсивно еволюціонує. Землі є вічним засобом виробництва, це зумовлено різноманітними соціальними факторами, глобалізаційними процесами. Зважаючи на це, метою даної роботи є визначити суть землі загалом та визначити правовий режим земель запасу, у тому числі їх особливостей.

Земельний та Цивільний кодекси України дають однакове визначення поняттю «земля». Слід зазначити, що земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави.

До земель України належать усі землі в межах її території, в тому числі острови та землі, зайняті водними об'єктами, які за основним цільовим призначенням поділяються на категорії. Категорії земель України мають особливий правовий режим. Усі землі, які знаходяться в межах України, складають її земельний фонд, який передбачає наявність загального правового режиму усіх земель незалежно від форми власності на землю та її цільового призначення. Разом із тим існують і істотні відмінності між землями, що зумовлено різними способами їх використання, різним цільовим призначенням, особливостями правової охорони і т. ін.

За даними та іншими критеріями, землі можуть поділитися на окремі види. Залежно від виконуваних функцій, землі поділяються на використовувані та невикористовувані. Використовувані, у свою чергу, поділяються на землі, що використовуються як просторова база для розміщення різних об'єктів виробничого, невиробничого та іншого призначення, як засіб виробництва у сільському господарстві, а також землі, які виконують природно-заповідні, рекреаційні, оздоровчі функції.

Важливе правове значення має поділ земель за основним цільовим призначенням на категорії.

Земельний кодекс визначає такі категорії земель України за цільовим призначенням: а) землі сільськогосподарського призначення; б) землі житлової та громадської забудови; в) землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення; г) землі оздоровчого призначення; ґ) землі рекреаційного призначення; д) землі історико-культурного призначення; е) землі лісгосподарського призначення; є) землі водного фонду; ж) землі промисловості, транспорту, зв'язку, енергетики, оборони та іншого призначення.

Слід зазначити, що земельні ділянки кожної категорії земель, які не надані у власність або користування громадян чи юридичних осіб, можуть перебувати у запасі. Віднесення земель до тієї чи іншої категорії здійснюється на підставі рішень органів державної влади та органів місцевого самоврядування відповідно до їх повноважень. Категорії земель України мають особливий правовий режим.

У науковій літературі правовий режим земель визначається як встановлений законом порядок використання та охорони земель, допустимі межі і способи розпорядження ними. Умовно можна виділити три групи основних режимів земель: загальний, який властивий всьому складу земель України; особливий, властивий окремим категоріям земель; спеціальний або конкретний, властивий конкретним земельним ділянкам.

Правовий режим земель запасу відрізняється від правового режиму земель інших категорій. На відміну від земель інших категорій, землі запасу нікому не надаються для використання. Їх цільове призначення ще не визначено. Тому містобудівні регламенти для них не встановлюються.

За своєю суттю, землі запасу – це всі землі, не передані у власність або не надані у постійне користування. До них належать також землі, право власності або користування якими припинено відповідно до законодавства. Землі запасу змінюються під впливом економічних, екологічних, геополітичних та інших факторів. Зміні підлягає співвідношення земель різних категорій всередині існуючого поділу. В першу чергу це зумовлено розвитком приватизації земель, їх вилученням і наданням для здійснення того чи іншого виду діяльності, зміною цільового призначення земель для відновлення стану деградованих, забруднених чи пошкоджених земель.

Землі державного запасу, передані у тимчасове користування не виключаються із складу державного запасу, а коли минає потреба або закінчується строк їх використання в тих цілях, для яких вони надані, вони знову повертаються до категорії земель державного запасу чи надаються іншим землекористувачам. У деяких випадках землі державного запасу можуть передаватися у тимчасове користування і для промислових (спеціальних цілей), наприклад, для тимчасових аеродромів.

Склад земель державного запасу не є однорідний, в ньому є землі, які відносяться до різних ґрунтових зон. Не всі землі можна використовувати як землі сільськогосподарського призначення. Тому, в складі земель державного запасу необхідно розрізняти два їх види: землі, які можна використовувати як сільськогосподарські, а також землі які не придатні для сільськогосподарського використання. Певна частина земель, яка знаходиться в розряді земель запасу, після їх поновлення може знову використовуватися як сільськогосподарські.

Слід помітити, що землі запасу перебувають у віданні сільських, селищних районних, міських рад, в адміністративному підпорядкуванні яких є район, і призначаються для передачі у власність або надання у користування, в тому числі в оренду державним, громадським організаціям, підприємствам і установам, а також громадянам переважно для сільськогосподарських потреб. Землі, вилучені зі складу державного

запасу і відведені в довгострокове користування тим чи іншим користувачам, наприклад, під спеціальне призначення, підлягають облікові в складі державного запасу, а не в складі будь-якої іншої категорії земель єдиного державного фонду. Площі великих водоймищ(озер, водосховищ) включаються до складу державного земельного запасу і реєструються окремо.

Отже, можна зробити висновок, що землями запасу визнаються всі землі, не передані у власність або не надані у постійне користування, та землі, правила власності або користування якими припинено відповідно до законодавства України.

Література

1. Земельний кодекс України | від 25.10.2001 № 2768–III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
2. Будяченко О.М. Земельне право в схемах: Навчальний посібник / О. М. Будяченко – Одеса: ОДУВС, 2017. – 78 С.
3. Жушман В.П. Аграрне право: Підруч. для студ. вищ. навч. закл. / В. П. Жушман, В. М. Корнієнко, Г. С. Корнієнко та ін. ; за ред. В. П. Жушмана та А. М. Статівки. – Х. : Право, 2010. – 296 С.
4. Килимник І.І. Земельне право України: Навч. посібник / І. І. Килимник, О. І. Міхно ; Харків. нац. ун-т міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова. – Харків : ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2015. – 166 С.
5. Семчик В.І. Земельне право України: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. навч. закл. / В. І. Семчик, П. Ф. Кулинич, М. В. Шульга. – К.: Вид. Дім «ІнЮре», 2008. – 600 С.
6. Шеремет А. П., Земельне право України: Навч. пос. [для студ. вищ. навч. закл.] / А. П. Шеремет – [2-ге вид.]. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 632 С.

Анастасія Сергіївна Солоха – студентка ІІ курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Дуравкіна** – доцент кафедри
юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

За своєю природою право власності на землю є одним із основних майнових прав. Виступаючи як об'єкт права власності, земля отримує особливі правові ознаки: вона стає «майном», тобто тим предметом цивільного, а тепер і земельного права, який відрізняють особливі юридичні ознаки.

Особливістю права власності на землю в Україні є те, що форми прав на землю визначені законодавством «за суб'єктом». Конституцією України [2] встановлено, що земля може перебувати в державній, комунальній і приватній власності. Таким чином, визначено коло суб'єктів, що володіють правом власності на майно, а також встановлено, що залежно від суб'єкта, який володіє правами па землю, визначається обсяг прав і обов'язків, що складають зміст того чи іншого виду права власності на землю.

Відповідно до положень Конституції України суб'єктом права власності на землю є український народ, що здійснює це право через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Суб'єктами права державної і комунальної власності є державні та комунальні територіальні утворення. Органи державної влади та управління і органи місцевого самоврядування здійснюють управління і розпорядження землями, що перебувають у державній і комунальній власності.

Земельне законодавство також встановлює вимоги щодо суб'єктів права власності на землю. Однією з таких вимог є купівля земельних ділянок сільськогосподарського призначення для ведення сільського господарства лише громадянами України, які мають сільськогосподарську освіту або досвід роботи в сільському господарстві, та юридичними особами України, установчими документами яких передбачено ведення сільського господарства. Крім того, у земельному законодавстві є вказівки щодо правового статусу інших суб'єктів земельних відносин, якими є іноземні фізичні і юридичні особи, іноземні держави, організації [3, с. 20, с. 25].

Правовий режим права власності на землю в різних країнах, між тим, істотно різниться і у межах однієї правової системи. Зокрема існують відмінності щодо перебування землі (певних земель) у власності певних суб'єктів аж до встановлення виключної державної («народної») власності на землю. Також різняться положення законодавства щодо допустимих розмірів земельних ділянок різного призначення тощо, інших обмежень права власності.

Розглянемо з цієї точки зору правовий режим права власності на землю в деяких країнах.

На відміну від України, у Бельгії, Великобританії, Італії, Люксембурзі, Франції, ФРН немає обмежень на купівлю землі іноземними суб'єктами.

У Болгарії суб'єктами права власності на землю можуть бути громадяни, юридичні особи та держава. Громадські організації та політичні партії не можуть володіти землею на праві власності. Не допускається власність на землі сільськогосподарського призначення іноземних держав та юридичних осіб з іноземною участю. Іноземні громадяни можуть отримати такі землі лише у спадщину і зобов'язані

протягом трьох років відчужити її. Перед вступом до ЄС Уряд Болгарії наполягав на встановленні 10-річного перехідного періоду (починаючи з дати вступу до ЄС), протягом якого права іноземців набувати право власності на землю мають бути обмежені, виходячи, зокрема, з порівняно низьких доходів громадян Болгарії та порівняно низьких цін на землю.

В Естонії для іноземців не існує жодних обмежень на придбання землі. Крім того, власники нерухомості мають переважне право на придбання ділянки, зайнятої нею. Громадяни ЄС, Норвегії, Ісландії та Ліхтенштейну можуть купувати ділянки площею до 24,7 акрів з дозволу губернатора місцевого округу. Землю можна купувати через іноземну корпорацію, проте компанія, що бажає придбати велику ділянку лісу, має бути зареєстрована в естонському комерційному реєстрі, і працювати в галузі лісового господарства чи аграрного виробництва не менше трьох років.

У Іспанії немає обмежень на придбання земель, за винятком військових об'єктів і ділянок поблизу міжнародних кордонів.

На Кіпрі громадянам ЄС дозволено купувати земельні ділянки. Нерезиденти ЄС можуть придбати квартиру або віллу, якщо остання стоїть на ділянці площею не більше 1 акра.

У Польщі дотепер діє закон про придбання нерухомості іноземцями 1920 року. Іноземець може придбати землю або отримати її у користування (до 99 років), лише отримавши дозвіл МВС та Міністерства сільського господарства, для отримання дозволу необхідно представити низку документів, зокрема, опис майбутнього використання земельної ділянки, який фіксується у дозволі

Обмеження максимальних розмірів земельних ділянок сільськогосподарського призначення існують в законодавстві багатьох європейських країн, зокрема, Данії, Німеччини, Франції, Іспанії, Швейцарії.

Загалом в усіх досліджених країнах право власності на землю обмежується в публічних інтересах, проте зміст і характер таких обмежень істотно різняться. Обмеження розмірів земельних ділянок, а також встановлення кваліфікаційних вимог (освіта, досвід, наявність матеріальної бази тощо) до набувачів певних різновидів земель (насамперед, сільськогосподарського призначення) об'єктивно спрямовані на забезпечення раціонального використання земель. З іншого боку, заборона мати земельні ділянки на праві власності іноземцям – обмеження суб'єктивне, яке практично не впливає на ефективність використання земель [4, с. 542-543].

Література

1. Земельний кодекс України. 25.10.2001, №2768-III.
2. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.-1996.-№30.

3. Корнєєв Ю. В. Земельне право. 2-ге вид. перероб. та доп. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 248 с.
4. Мірошніченко А. М. Земельне право України: Підручник. – 2-ге видання, допов. і перероб. – К.: Алерта; ЦУЛ, 2011. – 678 с.

Анна Валеріївна Сулименко – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Дуравкіна** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

ДО ПИТАННЯ ПРО МОЖЛИВІСТЬ НАБУТТЯ У ПРИВАТНУ ВЛАСНІСТЬ ЗЕМЕЛЬ ВОДНОГО ФОНДУ

У правовій системі України особливе місце посідає інститут права власності. Від початку запровадження приватної реформи постало питання про перебування певних об'єктів у власності юридичних та фізичних осіб. Тому як забезпечення екологічної безпеки на території України виникло питання про набуття у власність водних ресурсів.

Поняття водного об'єкта міститься у ст. 1 Водного кодексу (далі – ВК) України, відповідно до якої водний об'єкт – це природний або створений штучно елемент довкілля, в якому зосереджуються води (море, річка, озеро, водосховище, ставок, канал, водоносний горизонт). Необхідно зазначити, що в ч. 1 ст. 6 ВК України встановлюється виключно державна форма власності на води (водні об'єкти), які можуть надаватися лише у користування (ст. 51 ВК України). Варто звернути увагу також на те, що Земельний кодекс (далі – ЗК) України оперує поняттям «землі водного фонду», в той же час коли ВК України говорить про «водні об'єкти». Відповідно до ст. 3 ВК України усі води (водні об'єкти) на території України становлять її водний фонд. А тому можна зробити висновок, що землі водного фонду є землями водних об'єктів. Це означає, що до складу водного об'єкта, як елементу довкілля, поряд з водами, тваринним та рослинним світом входять землі.

На підставі цього можна зробити висновок про те, що ЗК України регулює лише таку частину водних об'єктів, як землі водного фонду, якими є землі, зайняті: морями, річками, озерами, водосховищами, іншими водними об'єктами, болотами, а також островами, не зайнятими лісами; прибережними захисними смугами вздовж морів, річок та навколо водойм, крім земель, зайнятих лісами; гідротехнічними, іншими водогосподарськими спорудами та каналами, а також землі, виділені під смуги відведення для них; береговими смугами водних шляхів; штучно створеними земельними ділянками в межах акваторій морських портів (ст. 58 ЗК України) [1].

Згідно з ч. 1 ст. 59 ЗК України «Право на землі водного фонду» землі водного фонду можуть перебувати у комунальній, державній та приватній власності. Так, відповідно до ч. 2 ст. 59 Громадянам та юридичним особам за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування можуть безоплатно передаватись у власність замкнені природні водойми (загальною площею до 3 гектарів). Власники на своїх земельних ділянках можуть у встановленому порядку створювати рибогосподарські, протиерозійні та інші штучні водойми [2]. А це, в свою чергу, означає, що бажання майбутніх землевласників дещо обмежуються, оскільки площа не повинна перевищувати 3 га.

Згідно із ч. 3 ст. 59 ЗКУ, землі водного фонду за рішенням органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування надаються у постійне користування: а) державним водогосподарським організаціям для догляду за водними об'єктами, прибережними захисними смугами, смугами відведення, береговими смугами водних шляхів, гідротехнічними спорудами тощо; б) державним підприємствам для розміщення та догляду за державними об'єктами портової інфраструктури.» Аналогічне правило закріплене у ч. 2 ст. 85 ВКУ [4].

Ч. 4 ст. 59 ЗКУ передбачено, що громадянам та юридичним особам органами виконавчої влади або органами місцевого самоврядування із земель водного фонду можуть передаватися на умовах оренди земельні ділянки прибережних захисних смуг, смуг відведення і берегових смуг водних шляхів, озера, водосховища, інші водойми, болота та острови для сінокошення, рибогосподарських потреб, культурно-оздоровчих, рекреаційних, спортивних і туристичних цілей, проведення науково-дослідних робіт, догляду, розміщення та обслуговування об'єктів портової інфраструктури і гідротехнічних споруд тощо, а також штучно створені земельні ділянки для будівництва та експлуатації об'єктів портової інфраструктури та інших об'єктів водного транспорту. Землі водного фонду можуть бути віднесені до земель морського і річкового транспорту в порядку, встановленому законом. Неочевидним є співвідношення положень ч. 4 ст. 59 ЗКУ, яка передбачає можливість оренди «водойм», та положеннями ст. 51 ВКУ, яка регламентує відносини із надання в оренду «водних об'єктів». Як видається, надання в оренду «водойм» за ЗКУ фактично має означати надання в оренду земельних ділянок, у той же час, що мається на увазі під «орендою водойм» у ВКУ – незрозуміло: адже для спеціального водокористування орендар повинен отримати спеціальний дозвіл, і вочевидь, оренда водойми не передбачає права використання її дна. Ч. 3 ст. 85 ВКУ передбачене право вторинного землекористування («тимчасове користування за погодженням з постійними користувачами»).

Така конструкція не суперечить положенням чинного ЗКУ, зокрема ч. 5 ст. 116, яка передбачає можливість надання земельних ділянок у

користування лише після вилучення у попередніх користувачів. Вважаємо, що у ч. 3 ст. 85 мова йде про певний зобов'язальний титул землекористування, який не мається на увазі у ч. 5 ст. 116 ЗКУ [4].

Отже, землі водного фонду в сучасному суспільстві посідають одне з найголовніших місць. Це зумовлено вичерпністю цього ресурсу. З кожним днем питної води стає все менше і задля екологічної безпеки постало питання про передачу цих земель у власність юридичних та фізичних осіб. Як бачимо, це досить доступно в наш час, хоча і де в чому обмежено. Передача земель водного фонду у власність допоможе зберегти їх від негативного впливу людства. Головне, правильно ними розпорядитися, вчасно проводити спеціальні заходи для покращення якості водних земель, та добросовісно сплачувати податки державі.

Література

1. До питання про можливість набуття у приватну власність водних об'єктів. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: http://legallinic.at.ua/load/konsultacii/zemelne_pravo/do_pitannja_pro_mozh_livist_nabuttja_u_privatnu_vlasnist_vodnikh_ob_39_ektiv/11-1-0-372
2. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14>
3. М. І. Мамчур. Правові підстави набуття права на землі водного фонду [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://magazine.faaf.org.ua/zemli-vodnogo-fondu-vikoristannya-ta-opodatkuvannya.html>
4. Мірошниченко А.М. Земельне право України: Підручник. – К.: Алерта; Центр учбової літератури, 2011. [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://www.amm.org.ua/ua/study-book/20-water-fund/155-water-fund-titles>

Аліна Миколаївна Терещук – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Дуравкіна** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СПОСОБИ ЗАХИСТУ ЗЕМЕЛЬНИХ ПРАВ: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА УКРАЇНИ ТА КРАЇН ЄС

Питання захисту прав у сфері земельних правовідносин залишається важливим та актуальним для України. Це зумовлено низкою причин, а саме: суперечливими або незаконними діями органів місцевого самоврядування при розподілі та передачі земель у власність, протиправними відводами або вилученнями землі, а також вирішенням

інших розбіжностей, які випливають із порушення права володіння, користування і розпорядження земельними ділянками, що виникають між громадянами, юридичними особами, державними органами та органами місцевого самоврядування.

Аналізуючи законодавство України щодо захисту земельних прав, зокрема, на основі ст. 13 Конституції України, варто зазначити, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання. Крім того, вона також закріплює рівність перед законом усіх без винятку суб'єктів права власності і гарантує кожному захист його прав і свобод. Зазначені положення мають визначальне значення і для суб'єктів земельних правовідносин. Земельний кодекс України гарантує і забезпечує фізичним і юридичним особам рівні умови і способи захисту права власності та права користування на конкретні земельні ділянки [1].

Зокрема Земельний кодекс України в статті 152 називає такі способи захисту прав на земельні ділянки: а) визнання прав; б) відновлення стану земельної ділянки, який існував до порушення прав, і запобігання вчиненню дій, що порушують права або створюють небезпеку порушення прав; в) визнання угоди недійсною; г) визнання недійсними рішень органів виконавчої влади або органів місцевого самоврядування; ґ) відшкодування заподіяних збитків; д) застосування інших, передбачених законом, способів. Надаючи не виключний перелік способів захисту земельних прав, законодавець надає можливість суб'єктам земельних прав самостійно обирати захист з-поміж широкого кола передбачених законодавством способів. Так, ч. 2 ст. 16 Цивільного кодексу України називає такі способи захисту цивільних прав та інтересів: 1) визнання права; 2) визнання правочину недійсним; 3) припинення дії, яка порушує право; 4) відновлення становища, яке існувало до порушення; 5) примусове виконання обов'язку в натурі; 6) зміна правовідношення; 7) припинення правовідношення; 8) відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди; 9) відшкодування моральної (немайнової) шкоди; 10) визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади, органу влади АРК або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб. Суд може захистити цивільне право або інтерес іншим способом, що встановлений договором або законом [2].

На жаль, як видно, у ст. 152 ЗК України, власне, йдеться про загальні, а не спеціальні способи захисту земельних прав. Окрім статті ЗК України та іншого земельного законодавства не завжди додають визначеності у встановленні складу цих способів. Практика розгляду земельних спорів господарськими судами України доводить існування в цій сфері багатьох прогалин, що іноді унеможливають оперативний та ефективний захист порушеного права на землю [3]. Проаналізувавши світовий досвід захисту земельних прав, виникають підстави вважати, що

для ефективного захисту прав на нерухомість як приватних власників, так і держави необхідно створити єдину формальну реєстраційну систему. Вона гарантуватиме надійність і гласність цивільного обороту нерухомості.

Нині в Європі відбуваються реформи національних реєстрових систем до єдиних стандартів, якими є, зокрема такі: ведення системи реєстрації прав на нерухомість на основі записів про земельні ділянки (земельна ділянка та майно розглядається як єдиний об'єкт нерухомості); реєстрація прав на земельні ділянки та нерухоме майно здійснюється в одному реєстрі прав; реєстрація прав та ведення кадастрових карт здійснюється однією установою; реєстрація прав є адміністративною функцією (державна реєстрація прав повинна бути відокремленою від судових та(або) нотаріальних органів); послуги системи орієнтовані, насамперед, на користувача; система реєстрації прав повинна бути самоопукною [4]. Наприклад, французька система реєстрації речового права не передбачає наявності поземельної книги як такої, тому що основною ланкою в цій системі є не земельна ділянка, а правонабувач. Реєстрові книги, в яких ведуться реєстраційні записи про права на нерухомість, групуються на аркуші, що є відкритим для правовласника, вони отримали назву «Іпотечні книги». У Франції в кожному судовому окрузі є бюро, яке називається «Сховище іпотек», де здійснюються та централізуються усі формальності та дії, спрямовані на реєстрацію речового права.

Англо-американська система реєстрації правочинів щодо об'єктів нерухомості полягає у внесенні запису в реєстр за вільним вибором учасників правочину. Власник за англо-американськими правилами є останній добросовісний набувач нерухомого майна. Перехід права власності відбувається внаслідок укладання правочину та заволодіння об'єктом правонабувачем. У США покупцю необхідно оновити весь ланцюг попередніх документів на придбання нерухомості. Правочин може бути визнаний недійсним, якщо особи, що входять або не входять у ланцюг правочинів можуть пред'явити права на об'єкт нерухомості. Недостатність законодавчих засобів компенсують адвокати та страхові компанії, які спеціалізуються на перевірці прав продавця. Наразі у Штатах активно розвивається система страхування ризиків втрати власності.

Проте слід погодитись з Я. О. Понамарьовою, яка у монографічному дослідженні «Адміністративні провадження з державної реєстрації речових прав на нерухоме майно» наголосила, що страхування повинно не замінювати реєстрацію прав, а служити інструментом захисту майнових прав, зауважимо, що якою б досконалою не була б система реєстрації, перехід права власності завжди буде операцією з різним ступенем ризику. Страхування титулу власника розвиватиметься і в

Україні, але не замість системи реєстрації прав, а разом із нею створюючи додаткові гарантії прав добросовісних набувачів [4].

Таким чином, проаналізувавши законодавство України, можна дійти висновку, що держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності та господарювання, проте практика розгляду земельних спорів господарськими судами України доводить існування в цій сфері багатьох прогалин, що іноді унеможливають оперативний та ефективний захист порушеного права на землю. Зважаючи на це, доцільно враховувати також зарубіжний досвід, наведений вище.

Література

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. //Відомості Верховної Ради України.-1996.-№30.-ст.13.
2. Швець В. Д. Питання застосування способів захисту суб'єктів землекористування / В. Д. Швець // Європейські перспективи. – 2014. – № 9. – С. 117-121. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/evpe_2014_9_21
3. Подцерковний О. П. Способи захисту прав у земельних відносинах / О. П.Подцерковний // Право України. – 2009. – № 9. – С. 34-39.
4. Зарубіжний досвід державної реєстрації речових прав на нерухоме майно.-Електронний ресурс. – Режим доступу: [http://www.jurnaluljuridic.in.ua/archive/2016/6/part_1/15.pdf]

Володимир Євгенович Фасєвський – студент II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Ігорівна Дуравкіна** – доцент кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

СЕРВІТУТ: ДОСВІД КРАЇН СВІТУ

На сьогодні не потребує доказування той факт, що досвід регулювання земельних відносин у країнах Європейського Союзу, Сполучених Штатів Америки є набагато більшим та досконалішим, ніж в Україні. Враховуючи наявні в українському законодавстві прогалини в регулюванні обтяжень прав на землю, напрацювання у цій сфері більш досвідчених держав можуть стати вагомим внеском у розвиток сфери обтяжень прав на землю та дати їм поштовх до належного практичного функціонування.

Сервітут як класичний елемент земельного права будь-якої правової системи трактується по-різному. Зокрема, відмічає І. В. Литвиненко, в країнах англосаксонської правової сім'ї право

сервітуту або ізмент визначається як «вчинення певних дій, або, навпаки, запобігання вчиненню будь-ким таких дій відносно чужої нерухомості».

Одночасно І. В. Литвиненко наголошує на існуванні в англійських країнах негативних сервітутів, що полягають в обіцянці не вчиняти певних дій з певною частиною власності, наприклад, не будувати будівлі більш ніж один поверх [5].

Як бачимо, визначення сервітуту у праві англійських країн як «вчинення певних дій відносно чужої нерухомості» перекликається з українським «правом користування чужою земельною ділянкою». При цьому, виходячи із норм вітчизняного законодавства, приводів вважати сервітут діями, спрямованими на запобігання вчиненню дій по відношенню до чужої власності, немає.

Якщо провести паралель між нормами англійського законодавства та статтею 99 ЗК України, то приходимо до висновку, що українські сервітуту без виключень є позитивними земельними сервітутами, та визначають наявність прав на чуже майно.

Необхідно зауважити, що основу земельного законодавства Великобританії складає закон «Про реєстрацію прав на земельні ділянки» 2002 року (the Land Registration Act 2002). Останній містить поняття про право «profit a prendre in gross», яке являє собою обмежене право на використання чужої земельної ділянки. Найчастіше воно існує у формі права збирати дари природи, полювати чи рибалити на території земельної ділянки. Вищевказаним законом допускається державна реєстрація такого права і, відповідно, вчинення з ним угод незалежно від прав власника земельної ділянки.

Відмітимо, що дане право є надзвичайно схожим із німецьким узуфруктом, що визначається як право витягувати всі вигоди від користування річчю, та ще більш схожим із обмеженням у використанні земельної ділянки у вигляді встановлення умови надавати право полювання, вилову риби, збирання дикорослих рослин на своїй земельній ділянці в установлений час і в установленому порядку, передбаченим ч. 2 ст. 111 ЗК України.

Крім вищевказаних прав деяке відношення до права користування «profit a prendre in gross» має право на спільне використання дарів флори на території певної земельної ділянки (the right of common). Воно введено законом «Про реєстрацію прав на спільне використання земельних ділянок» 1965 року (the Commons Registration Act 1965). До числа доступних фізичним особам прав спільного використання належать: право випасу великої рогатої худоби, право видобутку торфу, право на збір деревини, право спільної з іншими особами рибної ловлі, право користування ґрунтом (збирати каміння, гравій тощо).

При цьому, право спільного використання землі в деяких випадках може бути визнано правом обмеженого користування чужою земельною

ділянкою. Однак це можливо не у всіх випадках. Наприклад, Закон 1965 року забороняє здачу права спільного використання в оренду [7].

Аналізуючи законодавство США, Ю. В. Чиж зазначає, що в даній країні об'єктом регулювання земельних відносин є переважно фермерська діяльність, тому і земельне законодавство носить назву фермерського, та є складовою автономної підгалузі аграрного законодавства [3, с. 320].

Л. І. Дембо відзначав, що аграрне законодавство США майже повністю вкладається в рамки цивільного права. А по конституції США цивільно-правове законодавство віднесено до компетенції окремих штатів. Отже, регулювання аграрних відносин в цілому в США здійснюється законодавством відповідних штатів. При цьому, багато питань, що стосуються сільського господарства, правового режиму земель, надр, лісів і вод, віднесені до компетенції федерального законодавства [4, с. 20]. Найбільший інтерес серед них представляє цивільний кодекс штату Каліфорнія 1873 року, оскільки саме він вплинув на кодифікацію цивільного законодавства інших штатів. Особливе місце займає штат Луїзіана, де цивільне право сформувалося під впливом цивільного права Франції. У багатьох штатах цивільних кодексів немає, але є закони, що регулюють окремі інститути цивільного права, наприклад [5, с. 54]. Таким чином, § 801 Цивільного кодексу штату Каліфорнія визначено «Сервітуту, що обтяжують земельні ділянки». Під останніми розуміються поземельні обтяження, що можуть бути пов'язані з іншим майном в якості його приналежності та називатися в такому випадку обов'язком на користь цього майна. Сервітуту в США, відмічають О. С. Петраковська та Ю. М. Гузченко, є подібними до англійських, але дещо відрізняються за функцією, порядком формування і скасування.

Американське цивільне законодавство складає для нас особливий інтерес нормативним врегулюванням сервітутів, не обумовлених розташуванням земельної ділянки. Адже українському законодавству не знайомі такі види земельних сервітутів, які б полягали у встановленні певного права без наявності панівної земельної ділянки. У даному випадку обтяжувачу не потрібно бути власником (користувачем) сусідньої земельної ділянки.

Література

1. Литвиненко І. В. Формування права сервітуту в закордонному досвіді / І. В. Литвиненко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/natural/MTP/2009_34/pdf/mtp3437.pdf.
2. Право пользования чужим земельным участком/ Переводческое общество «Осип Непея». – 2012 // Режим доступу: [Електронний ресурс]: <http://osip-nepeya.ru/publications/uk-legal-system/land-law/item/101-uk-land-profit-a-prendre-in-gross>

3. Чиж Ю. В. Зарубіжний досвід правового регулювання орендно-земельних відносин / Ю. В. Чиж // Митна справа. Частина 2. – № 4(76). – 2011. – С. 319-324.
4. Дембо Л. І. Очерки современного аграрного законодательства капиталистических стран (США, Англия, Франция, Италия, ФРГ) / Л. И. Дембо. – М., Госюриздат, 1962. – 245 стр.
5. Гражданское и торговое право капиталистических государств. Издание третье, переработанное и дополненное/Отв. ред. к.ю.н, доц. Е. А. Васильев. – Москва:«Международные отношения», 1993. – 548 с.

Секція 6
ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРАВА ТА ПРОЦЕСУ НА
СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО
ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Світлана Василівна Величко – студентка III курсу Львівського
державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Ірина Ростиславівна Серкевич – доцент
кафедри юридичних дисциплін Львівського державного університету
внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА БАНДИТИЗМ ЗА КРИМІНАЛЬНИМ
ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ ТА ІСПАНІЇ

Проблема відповідальності за склад злочину «бандитизм» є однією з найпоширеніших на території України. На даний час відповідно до статистики за 2017 р.-2018 р. зросла кількість злочинів проти громадської безпеки. За 2017 рік кількість злочинів, передбачених статтею 257 Кримінального Кодексу України, становить 30 злочинів від загальної кількості злочинів, про що свідчать статистичні дані [3].

Бандитизм є дуже небезпечним діянням, оскільки об'єктом даного злочину є громадська безпека. Відповідно до ч. 1 ст. 257 Кримінального кодексу України бандитизм – це організація озброєної банди з метою нападу на підприємства, установи, організації чи на окремих громадян, а також участь у такій банді або у вчинюваному нею нападі.

У Постанові Пленуму Верховного Суду України № 13 від 23 грудня 2005 року «Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними об'єднаннями» судом роз'яснено, що банда – це озброєна організована група або злочинна організація, яка попередньо створена з метою вчинення кількох нападів на підприємства, установи, організації чи на окремих осіб або одного такого нападу, який потребує ретельної довготривалої підготовки [2]. Такі науковці як А. Андреева та Г. Овчинников доводять, що в даному складі злочину напад може виражатися у трьох формах: фізичному насильстві, психічному насильстві й небезпеці застосування насильства [4].

Також слід зазначити, що у працях таких учених, як А. А. Герцензон, В. Д. Меншагін, А. Л. Ошерович поняття банда розглядається як група осіб, тобто об'єднання щонайменше двох осіб, кожна з яких згідно із законом може бути суб'єктом складу злочину бандитизм [6, с. 128].

Відповідно до нового кримінального законодавства відповідальності за бандитизм підлягає особа, яка на момент вчинення злочину досягла 14 років. Обов'язковою умовою притягнення особи до кримінальної відповідальності за вчинене суспільно небезпечне діяння є осудність. Неосудні особи не можуть розглядатися як учасники банди, адже для участі в банді необхідна попередня спільна домовленість про вчинювані в майбутньому дії, адекватна їхня оцінка й усвідомлення того, що вони є суспільно небезпечними.

Санкція статті 257 Кримінального кодексу України передбачає покарання за вчинення злочину бандитизму у вигляді позбавлення волі на строк від п'яти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна.

У кримінальному законодавстві деяких зарубіжних країн відповідальність учасників банд розподілена за ролями, які виконує кожен з учасників банди. Наприклад, у статті 516 Кримінального Кодексу Іспанії вказано, що ініціатори та керівники озброєних банд, формувань або терористичних груп підлягають покаранню у вигляді тюремного ув'язнення на термін від восьми до чотирнадцяти років або позбавленням права обіймати посади або державний пост на строк від восьми до п'ятнадцяти років. Особи, які входять до складу таких організацій, караються тюремним ув'язненням на термін від шести до дванадцяти років з позбавленням права обіймати відповідні посади або державний пост на строк від шести до чотирнадцяти років [7].

З вищевикладеного можна зробити висновок, що склад злочину «бандитизм» є злочином, який несе велику суспільну небезпеку охоронюваним об'єктам держави. Об'єктом даного злочину виступає громадська безпека, що полягає у захищеності людей від посягань з боку суб'єктів даного злочину на життя, здоров'я та інші блага громадян. З вищевикладеного також можна сказати, що бандитизм може вчинятися у різних формах. При цьому різні особливості вчинення бандитизму вимагають різної кваліфікації та потребують великих зусиль в обґрунтуванні кожного незаконно вчинюваного та кримінально караного діяння.

Думається, що вивчення зарубіжного досвіду дозволяє запозичити кращі надбання інших країн у протидії цьому виду злочинності і використати їх під час удосконалення вітчизняного законодавства, тому, проаналізувавши покарання за бандитизм в Україні та Іспанії, можна зробити висновок, що було б доцільно підвищити нижню межу відповідальності за вчинення даного злочину від п'яти до восьми років, оскільки бандитизм як злочин є дуже небезпечним для суспільства, а більш суворе покарання стимулювало б особу не вчиняти таке кримінальне правопорушення.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001. Редакція від 11.01.2019 р. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Про практику розгляду судами кримінальних справ про злочини, вчинені стійкими злочинними організаціями. Постанова Пленуму ВСУ від 23.12.2005 р. № 13. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0013700-05>.
3. Показники про стан та структуру кримінальних правопорушень в Україні за 2017 р. та 2018 р. URL: ivpz.org/index.php?option=com_content&view=article&id=792.
4. Андреева А. Овчинников Г. Квалификация бандитизма. Законность. 1996. № 4. С. 17-20.
5. Радіонов І.І. Кримінальна відповідальність за бандитизм. Вид-во «Издательский Дом «Фирма Голан». Сімферополь. 2008. 212 с.
6. Герцензон А. А., Меньшагин В. Д., Ошерович А. Л., Пионтковский А. А. Государственные преступления. М., 1938.
7. Вознюк А. А. Відповідальність за бандитизм за кримінальним законодавством України та інших держав. Боротьба з організованою злочинністю і корупцією(теорія і практика). науково-практичний журнал. Київ. 2013. № 3(31). Спецвипуск. С. 171-178.

*Діана Валентинівна Гетманова – студентка III курсу
Сумської філії Харківського національного університету
внутрішніх справ*

*Науковий керівник: Яна Олександрівна Пономарьова – доцент
кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

ПОКАРАННЯ ЯК ЗАХІД КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО ВПЛИВУ ПРИ ВЧИНЕННІ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ СІМ'Ї, ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ НЕПОВНОЛІТНІХ

Аналіз чинного Кримінального кодексу України свідчить, що у його нормах відсутнє законодавче визначення поняття «заходи кримінально-правового впливу». Указана теоретична модель не отримала свого остаточного вирішення також серед науковців і тому викликає постійні дискусії серед них. Означеній проблемі присвячено низку робіт такими науковцями як Є. М. Вечерова, І. М. Горбачова, О. В. Козаченко, Н. А. Орловська та іншими, серед яких проте немає єдності думок [1, с. 124].

Дотепер серед фахівців кримінального права не існує однакоого підходу щодо визначення поняття «заходи кримінально-правового впливу» [4]. Наприклад, під заходами кримінально-правового характеру одні з них пропонують розуміти «одну з форм «реалізації охоронних кримінально-правових відносин, що виникають між державою і особою у зв'язку із вчиненням останньою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину» (при застосуванні покарання або звільненні від нього), так і поза нею (наприклад, при звільненні від кримінальної відповідальності, застосуванні примусових заходів медичного характеру тощо)», інші визначають ці заходи як «передбачені Кримінальним кодексом (Загальною і Особливою частиною) засоби впливу на поведінку особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, що містить усі ознаки складу злочину» тощо [6]. Останню точку зору, що у цілому суттєво не відрізняється від попередньої, можна визнати більш прийнятною, оскільки вона відповідає основним положенням чинного кримінального законодавства (ч.ч. 1, 2 ст. 2 КК України, ст. 50 КК України, ст. 65 КК України та ін.).

Не отримало остаточного вирішення серед учених й питання щодо видів кримінально-правового впливу. У своїх наукових працях автори поділяють їх на: «1) покарання; 2) заходи-компенсації; 3) заходи соціального захисту та 4) заходи безпеки», або «1) покарання; 2) кримінальна відповідальність, не пов'язана з покаранням і 3) інші кримінально-правові заходи (заходи, які не пов'язані з кримінальною відповідальністю і покаранням)» чи «1) покарання, вичерпний перелік яких міститься у ст. 51 КК України або в ст. 98 КК України; 2) «некаральні» заходи» та ін. [3, с. 360-361].

Більшість науковців вважають, що для застосування заходів кримінально-правового впливу обов'язковими є дві умови: 1) факт вчинення суспільно небезпечного діяння, передбаченого кримінальним законом, та встановленого в ньому складу злочину відповідним компетентним органом 2) вказівка в законі на конкретний кримінально-правовий захід, тобто його нормативне закріплення. Фахівці вказують, що існує два різновиди кримінально-правового впливу: 1) кримінально-правовий вплив за наявності складу злочину (може виражатися як у формі притягнення винного до кримінальної відповідальності, так і у формі звільнення його від такої (ст.ст. 45, 46, 47 КК України, ч. 1 ст. 97 КК України) та 2) кримінально-правовий вплив без наявності складу злочину (у разі відсутності обов'язкових елементів складу злочину (примусові заходи медичного характеру, що застосовуються до неосудних осіб, або примусові заходи виховного характеру, що застосовуються до неповнолітніх) [2].

Зважаючи на викладене, підставою застосуванні заходів кримінально-правового впливу, у тому числі й при вчиненні злочинів

проти сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх є вчинення особою суспільно небезпечного діяння, яке містить склад злочину, передбаченого КК України, за яке згідно з кримінальним законом передбачене покарання.

Чинне кримінальне законодавство містить низку норм, в яких встановлено кримінальну відповідальність за суспільно небезпечні діяння, що посягають на сімейні відносини, права та інтереси неповнолітніх. Зокрема, «Неналежне виконання обов'язків щодо охорони життя та здоров'я дітей» (ст. 137 КК України); «Підміна дитини» (ст. 148 КК України); «Експлуатація дітей» (ст. 150 КК України); «Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом» (ст. 150-1 КК України); «Розбещення неповнолітніх» (ст. 156 КК України) тощо. Суспільна небезпечність цих злочинів полягає в тому, що їх вчинення заподіює істотну шкоду сімейним відносинам, правам та інтересам неповнолітніх, а також може викликати порушення нормального розвитку й виховання неповнолітніх, заподіяння шкоди здоров'ю дитини, а в деяких випадках може призвести до самогубства дитини або членів сім'ї, до психічного захворювання, інвалідності, інших тяжких наслідків.

Політика держави у боротьбі зі злочинністю передбачає комплекс заходів, серед яких головну роль виконують заходи соціального, економічного, політичного, правового, організаційного та культурно-виховного характеру. У системі цих заходів певне місце займає покарання, яке є необхідним засобом охорони суспільства від злочинних посягань. Слід зазначити, що покарання тривалий час розглядалося ученими-криміналістами головним засобом кримінально-правового регулювання за традиційною схемою: «злочин – покарання». Зокрема, М. І. Ковальов вважав, що «єдиним методом регулювання кримінально-правових відносин є загроза застосування покарання, яка міститься у кримінально-правових санкціях, та його застосування у випадках вчинення кримінально караного діяння» [5, с. 74]. Йі до нашого часу у доктрині кримінального права не існує єдиного підходу до визначення покарання, а чинне кримінальне законодавство у ч. 1 ст. 50 КК України визначає покарання як захід примусу, що застосовується від імені держави за вироком суду до особи, визнаною винною у вчиненні злочину, і полягає у передбаченому законом обмеженні прав і свобод засудженого.

При призначенні покарання за вчинення вказаних злочинів однією із загальних засад його призначення є те, що суд обов'язково повинен враховувати ступінь тяжкості вчиненого злочину, особу винного та обставини, що пом'якшують та обтяжують покарання. Існуючий у чинному законодавстві підхід до вирішення питань щодо призначення покарання за вчинення злочинів проти сім'ї, прав та законних інтересів неповнолітніх, на нашу думку, є недосконалим, оскільки він не містить вказівок щодо встановлення оптимальних санкцій за злочини проти сім'ї та неповнолітніх, які повинні бути збалансованими та відповідати тяжкості злочинів, передбачених у відповідних статтях КК України.

Більшість з них згідно зі ст. 12 КК України визнаються злочинами невеликої або середньої тяжкості, що не завжди відповідає характеру та ступеню їх суспільної небезпечності. Таким чином, кримінально-правовий захист життя та здоров'я дитини, її прав та інтересів повинен забезпечуватися шляхом диференціації та індивідуалізації кримінальної відповідальності із застосуванням кримінального покарання. Тільки в такому випадку буде забезпечено комплексний кримінально-правовий захист сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх.

Отже, урахування законодавцем пропозицій щодо удосконалення чинного кримінального законодавства у частині посилення кримінальної відповідальності за вчинення злочинів проти сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх буде сприяти виконанню завдання, передбаченого ст. 1 КК України – належним чином захистити фізичний, духовний моральний і соціальний розвиток дитини, нормальне функціонування сімейних відносин від суспільно небезпечних посягань і, тим самим, забезпечити їх належний кримінально-правовий захист.

Література

1. Вечерова Є. М. Заходи кримінально-правового впливу на злочини: поняття, умови застосування та види // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Серія: юриспруденція: [зб. наук. пр.]. – Вип. 2. – Одеса: Фенікс, 2011. – С. 124-126.
2. Вечерова Є. М. Некаральний кримінально-правовий вплив на неповнолітніх в Україні (кримінологічні засади): автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія, кримінально-виконавче право» / Є. М. Вечерова. – Одеса, 2010. – 20 с.
3. Вечерова Є. М. Природа некаральних заходів кримінально-правового впливу на злочинність / Є.М. Вечерова // Актуальні проблеми держави і права: [Збірник наукових праць]. – Вип. 32. – Одеса: Юридична література, 2007. – С. 360-364.
4. Горбачова І. М. Заходи безпеки в кримінальному праві (порівняльний аналіз) : автореф. дис.. на здобуття наук, ступеня канд.. юрид. наук: спец. 12.00.08 «Кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право» / І. М. Горбачева. – Одеса, 2008. – 18 с.
5. Орловська Н. А. Кримінально-правові санкції в контексті категорії «кримінально-правовий вплив»: постановка проблеми / Н. А. Орловська // Актуальні проблеми держави і права: [зб. наук, пр.] / Одеська нац. юрид. акад. – Одеса: Юрид. літ., 2010. – Вип. 55. – С. 72-79.
6. Поняття та система заходів кримінально-правового впливу. [Лекція 4]. // Актуальні питання кримінального права: [методичні рекомендації]; [кафедра кримінального права Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка]. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [Біп://Ле.2aya.ua\\$.cot/<1oc5/248/inciplex-26152.Bit1?pa\\$e= 2](http://le.2aya.ua/$.cot/<1oc5/248/inciplex-26152.Bit1?pa$e= 2). – Заголовок з екрана.

Анастасія Юрїївна Гончаренко – студентка III курсу
Сумської філії Харківського національного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник: Марина Олександрівна Колесник – старший
викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

НАПРЯМИ БОРОТЬБИ З КОНТРАБАНДОЮ В УКРАЇНІ

Сучасні ринкові умови господарювання в Україні характеризуються значним розширенням зовнішньоекономічних відносин, що призвело не лише до економічного розвитку, а й до негативних наслідків, зокрема, контрабанди, якою згідно зі ст. 201 КК України є переміщення через митний кордон України поза митним контролем або з приховуванням від митного контролю культурних цінностей, отруйних, сильнодіючих, вибухових речовин, радіоактивних матеріалів, зброї та боєприпасів (крім гладкоствольної мисливської зброї та бойових припасів до неї), частин вогнепальної нарізної зброї, а також спеціальних технічних засобів негласного отримання інформації [1].

Масштабна боротьба з контрабандою розпочалася ще з 2017 році. До бюджету було додатково зібрано 79 млрд. грн. Уряд ініціював законодавчі зміни, якими були перекриті окремі схеми контрабанди. Так, було ухвалено закон, який перекриває «сірий» імпорту з використанням жителів прикордонних сіл. Імпортований товар розвантажувався поблизу кордону, а потім розподілявся між фізичними особами і далі перевозився через кордон нібито для власних потреб, а відтак – без сплати податків. У 2017 році було запроваджено блокування ризикових податкових накладних, що суттєво послабило можливості легалізації контрабанди та використання схем.

Боротьба продовжилася і у 2018 році: запущені підрозділи портового контролю в Одесі та Борисполі, створені в рамках Глобальної програми ООН по контролю за контейнерними перевезеннями; українські митники отримали доступ до міжнародних баз даних, що дає можливість відбирати ризикові переміщення товарів у контейнерах, узагальнювати інформацію та реагувати на неї; виявляються та припиняються спроби незаконного ввезення автомобілів преміум-класу, які переміщувались з документами, що містили неправдиві відомості (занижену в рази митну вартість).

Кабінет Міністрів України спільно з Міністерством внутрішніх справ, Генеральною прокуратурою, Національним антикорупційним бюро України, Спеціалізованою антикорупційною прокуратурою, Державною фіскальною службою, Службою безпеки України напрацювали план дій, направлений на ефективну боротьбу з

контрабандою та тіньовими схемами на митниці. Програма отримала назву «Україна без контрабанди». Коментуючи напрацьовані рішення, Прем'єр-міністр України відзначав, що весь силовий блок засвідчив «повну готовність і рішучість боротьби з контрабандою», адже існування такого ганебного явища впливає на розвиток економіки, руйнує промисловість.

За оцінками експертів, явище контрабанди та «сірого» імпорту, яке сьогодні має місце на кордоні України, є одним з найбільших репутаційних ризиків і викликів для України. За різними підрахунками, обсяг тіньових оборудок у деяких секторах економіки сягає 60-80%, а в абсолютних цифрах – 70-100 млрд. грн. Це гроші, які проходять повз державний бюджет, і це ті втрати, які несе Україна як держава.

Декриміналізація «товарної» контрабанди в Україні не є ефективною, саме тому постає питання знову криміналізувати цей вид злочину. Проект «Україна без контрабанди» допоможе:

- вийти на організаторів: під адміністративні покарання наразі підпадають номінальні власники або експедитори того єдиного вантажу, який вилучено. У разі встановлення кримінальної відповідальності організатори, вигодонабувачі ризикуватимуть втратити не лише гроші, а й свободу;

- встановлення кримінальної відповідальності дасть змогу застосувати засоби оперативно-розшукової діяльності (арешти, прослуховування тощо), бо це насправді форма організованої злочинності з розподіленими ролями, багато співучасників і організаторів діють за кордоном [2].

Боротьба з контрабандою не припиниться із закінченням терміну експерименту – принципи боротьби з контрабандою будуть удосконалюватися і втілюватися в роботу контролюючих органів. Дійсно, запроваджені раніше для боротьби з контрабандою так звані «чорні сотні» показали свою неефективність, оскільки працювали за принципом делегування співробітників. Зараз вже правоохоронні органи залучаються напряму, із залученням всіх профільних керівників.

Прогнозується, що проект допоможе побороти такі явища як: 1) оформлення вантажних транспортних засобів, в яких перевозиться товар, як порожніх; 2) розподіл товарних партій на фізичних осіб за встановленою нормою під час ввезення на територію України; 3) перевірка ризикових товарів на внутрішніх митницях, а не на кордоні (перевантаження товару); 4) схема так званого «пересорту» та заниження митної вартості: імпортери вносять до товаросупровідних документів неправдиві відомості щодо ціни, походження, торгової марки та кількості товарів (наприклад, товари з «високим» податковим навантаженням вказуються у малій кількості); 5) необґрунтоване використання 6-го (резервного) методу визначення митної вартості товарів, коли

декларанти приховують фактичну вартість імпортованого товару, що дає змогу мінімізувати податкові та митні платежі; 6) спеціальне заниження митної вартості товарів; 7) використання офшорних компаній для подальшого повернення конфіскованого товару за рішенням суду; 8) зменшення кількісних показників імпортованого пального; ввезення заборонених та дешевших марок пального під видом «євро-4» та інші зловживання по пальному; 9) контрабанда пального в портах при вивантаженні та завантаженні суден; 10) ввезення автотранспорту в Україну із заниженням митної вартості, ввезення формально розуккомплектованих транспортних засобів [3].

Отже, програма «Україна без контрабанди» покликана зупинити нелегальні товарні потоки в країну, захистити вітчизняних виробників від недобросовісної конкуренції і забезпечити мільярдні додаткові надходження для бюджету.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III: [набрав чинності 1 вересня 2001 року]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Україна без контрабанди [Електронний ресурс] / Департамент інформації та комунікацій з громадськістю Секретаріату Кабінету Міністрів України. – Україна: Урядовий портал, 2018. – Режим доступу : <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/ukrayina-bez-kontrabandi-ce-ne-razova-akciya-tisk-na-shemshikiv-zmenshuvatisya-ne-bude-volodimir-grojsman>.
3. Програма уряду «Україна без контрабанди» у питаннях та відповідях [Електронний ресурс] / – Електрон. текст. дан. – Україна, 2018. – Режим доступу: <https://kharkivoda.gov.ua/news/93599>.

Анастасія Олександрівна Закутайло – студентка III курсу
Сумської філії Харківського національного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник: **Марина Олександрівна Колесник** – старший
викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

ПРОБЛЕМА ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ: КРИМІНОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Свобода людини є однією з головних цінностей сучасного цивілізованого суспільства, а забезпечення недоторканності свободи особи – однією з головних функцій держави, що визначає актуальність обраної теми. Торгівля людьми на сьогодні досягла грандіозних масштабів, що змушує говорити про неї як про глобальну проблему XXI ст. і заслуговує особливої уваги.

Для України проблема торгівлі людьми постала після розпаду СРСР. Сукупність соціально-економічних умов, специфіка географічного положення та справжній «хаос» на українських кордонах призвели до того, що Україна перетворилася в країну-транзит «живого товару». За інформацією Міжнародної організації з міграції, понад 230000 українців постраждали від торгівлі людьми з 1991 року, що робить Україну однією з основних країн походження постраждалих від сучасного рабства в Європі [1]. За даними окремих досліджень Україна перебуває в групі «країн походження, транзиту й призначення для чоловіків, жінок та дітей, які зазнають примусової праці та сексуальної експлуатації». Кількість випадків торгівлі людьми та рабства в Україні почастішали. І це зумовлено не лише перманентною кризою та низьким життєвим рівнем, – нині через неконтрольовану ділянку кордону з Росією, окрім зброї та боєприпасів, переміщуються жертви та злочинці торгівлі людьми. Україна продовжує протидіяти цьому ганебному явищу, відтак 2017 рік було оголошено роком боротьби з торгівлею людьми [2].

Боротьба з торгівлею людьми повинна базуватися на комплексній і багаторівневої стратегії, що складатиметься, принаймні, з трьох найважливіших елементів: а) запобігання цьому явищу; б) захист і надання допомоги жертвам торгівлі людьми; в) кримінальне переслідування винних.

Запобігання торгівлі людьми має включати широкий спектр заходів, зокрема створення гідного рівня життя потенційним жертвам та їх сім'ям на батьківщині; пропагандистську роботу серед них; повернення в країні візового режиму; перевірку діяльності всіх суб'єктів, що нібито надають послуги із працевлаштування за кордоном. Захист і допомога жертвам повинна полягати у розробці та вдосконаленні відповідного законодавства, спрямованого на відновлення порушеного статусу особи потерпілого; у наданні права на тимчасове проживання для виявлених жертв торгівлі людьми; у створенні як на батьківщині, так і за кордоном реабілітаційних і кризових центрів (притулків) для людей, які стали жертвами торгівлі людьми; у включенні потерпілих від торгівлі в різні соціальні програми. Кримінальне переслідування торговців людьми має передбачати встановлення більш суворої відповідальності, а також обов'язок матеріальної компенсації жертвам цих злочинів [3].

Незважаючи на те, що 2017 рік було проголошено роком боротьби з торгівлею людьми і вжиті державою заходи попередження та запобігання цьому явищу, дана форма рабства та работоргівлі є сумною реальністю, вона продовжує катастрофічно поширюватися в нашому суспільстві. Особливо загрозливою стає ситуація у сфері торгівлі дітьми та жінками. Громадяни продовжують довіряти сумнівним агентствам з працевлаштування та туристичним фірмам і стають постраждалими від торгівлі людьми; більшість з них не бажають розповідати обставини, за якими вони стали жертвами; часто не усвідомлюють необхідність

надання інформації працівникам правоохоронних органів задля виявлення інших фактів торгівлі людьми, притягнення до кримінальної відповідальності всіх причетних до злочинної діяльності та попередження скоєння нових кримінальних правопорушень.

Тому на сьогодні в Україні, незважаючи на накопичений позитивний досвід надання допомоги жертвам торгівлі людьми, залишається необхідність: – введення навчання роботі з жертвами торгівлі людьми в базові програми підготовки спеціалістів всіх установ, причетних до Національного механізму перенаправлення для постраждалих від торгівлі людьми; – спеціальної психологічної підготовки всіх працюючих з потерпілими, яка б включала методики роботи з їх ідентифікації та подальший психологічний супровід при ресоціалізації.

Література

1. Білянська Ю.Є. Торгівля людьми сучасний прояв рабства / Ю.Є. Білянська // зб. наук. праць «ΛΟΓΟΣ» / відп. за випуск Голденблат М.А. // ГО «Європейська наукова платформа». – Обухів: Друкарня «Друкарник» (ФОП Гуляєва В.М.), 2018. – Т. 2. – С. 80-82.
2. Палажій Г. В Україні почастишали випадки торгівлі людьми та рабства. Як не стати жертвою [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zik.ua/news/2017/03/28/v_ukraini_pochastishaly_vypadky_torgivli_lyudm_y_ta_rabstva_yak_ne_staty_1069197.
3. Батиргареев В.С. Щодо сучасних рис явища торгівлі людьми в Україні та особливостей його запобігання / В.С. Батиргареев // Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми: [матеріали II Міжнародного науково-практичного симпозиуму] (м. Івано-Франківськ, 16-17 березня 2018 року). – Івано-Франківськ: Редакційно-видавничий відділ Університету Короля Данила, 2018. – С. 21-25.

Анастасія Володимирівна Кисіленко – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету

внутрішніх справ

Науковий керівник: Марина Олександрівна Колесник – старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ВБИВСТВА ЗА КРИМІНАЛЬНИМ ПРАВОМ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Аналіз і дослідження вчинення вбивств дає підстави стверджувати, що в даний час умисні вбивства вчиняються з більшою жорстокістю і зухвалістю. Законодавством всіх країн світу вбивство віднесено до найбільш тяжких злочинів, тому переважна більшість кримінальних

кодексів започатковує Особливу частину нормами, що містять положення про відповідальність за умисне вбивство, тим самим стверджуючи пріоритет загальнолюдських цінностей.

Питання вбивств в теорії кримінального права досліджується багатьма вітчизняними і зарубіжними науковцями. Зокрема у своїх працях дану тему висвітлювали В. М. Бабенко, Ю. В. Баулін, С. Д. Бережний, Є. Л. Галагуря, О. В. Гороховська, В. К. Гришук, О. П. Каранікола, М. Й. Коржанський, В. В. Кузнецов, М. І. Бажанов, Є. М. Левчук, О. П. Литвин, О. М. Лупіносова, Н. Є. Маковецька, В. О. Навроцький, М. В. Самарчук та інші [1, с. 246].

Серед злочинів проти життя і здоров'я особи найбільш небезпечними є вбивства, відповідальність за які передбачено у ч. 1 ст. 115 Кримінального кодексу України, де вперше надано законодавче визначення поняття вбивства, засноване на узагальненні вироблених науковцями формулювань даного явища [5]. Однак таке закріплення не внесло однозначного розуміння поняття вбивства. Також не можна недооцінювати небезпеку необережних злочинів. Законодавство України передбачає відповідальність і за вбивство з необережності, тому слід приділяти увагу і таким злочинам [4]. Аналіз кримінального законодавства зарубіжних країн дає змогу побачити різні підходи до трактування як умисного вбивства, так і необережного, їх видів та підстав притягнення до кримінальної відповідальності.

Кримінальний кодекс Франції 1994 р., який змінив Кодекс Наполеона 1810 р., виділяє навмисне убивство і ненавмисне посягання на життя. Так, навмисне вбивство є навмисним позбавленням життя іншої людини, при цьому виділяють три ступеня навмисної вини: передумисел, невизначений умисел і спеціальний умисел. Навмисне вбивство, вчинене з передумислом (заздалегідь обміркованим умислом), становить переднавмисне вбивство й карається суворіше (довічним тюремним ув'язненням), однак особа може бути звільнена після закінчення періоду надійності, тривалість якого становить вісімнадцять років. При вчиненні кваліфікованого навмисного вбивства період надійності збільшується до тридцяти років спеціальним рішенням суду присяжних.

Кримінальний кодекс Франції також встановлює відповідальність за неумисне посягання на життя. Поняття ненавмисної вини законодавець намагається визначити шляхом перерахування можливих варіантів поведінки у книзі другій законодавчої частини кодексу «Злочини і проступки проти людини» [2, с. 209-210]. Відповідно до ст. 221-6 КК Франції ненавмисне заподіяння смерті – заподіяння іншій людині смерті з необачності, необережності, неухважності, недбалості або погрішності щодо обов'язку з безпеки чи обережності, визначеному законом або регламентом, утворює ненавмисне вбивство. Фізична особа, винна у цьому злочині, карається тюремним ув'язненням на строк до

трьох років та штрафом, а щодо юридичних осіб застосовується штраф; віддання під судовий нагляд; конфіскація знаряддя злочину; заборона здійснювати діяльність, за якої вчинено злочин; афішування судового рішення [3, с. 77-78].

У законодавстві Сполучених Штатів Америки вбивство тлумачиться (на прикладі «Зводу законів США», розділ «Злочини та кримінальний процес») як протизаконне позбавлення життя людської істоти, вчинене навмисно та зі злим умислом. За ступенем тяжкості вбивства поділяються на вбивства першого ступеня та вбивства другого ступеня. До простих вбивств другого ступеня відносять і необережне вбивство. Це, по-перше, необережне спричинення смерті, по-друге, проведення абортів, що спричинив смерть, і, по-третє, навмисне доведення іншої особи до самогубства чи сприяння в цьому.

Натомість у кримінальному законодавстві штату Каліфорнія існує три види простого вбивства: навмисне, необережне та вчинене внаслідок порушення правил дорожнього руху. Навмисним визнається вбивство, вчинене під впливом раптово виниклої сварки або сильного душевного хвилювання. Кримінальні кодекси деяких штатів передбачають посилення кримінальної відповідальності за необережне вбивство, якщо під час його вчинення винний перебував під впливом алкогольних або наркотичних речовин [2, с. 209].

Кримінальним кодексом Російської Федерації передбачено відповідальність як за умисне вбивство, так і за спричинення смерті через необережність. Досить цікавим є порівняння формулювання і змісту суб'єктивної сторони кримінального правопорушення у законодавстві РФ та України. Згідно з КК РФ при кваліфікації легковажності (самовпевненості) «...винний передбачав можливість настання смерті від своїх дій (бездіяльності), але без достатніх на те підстав самовпевнено розраховував на запобігання смерті» [6, с. 73-74]. Натомість за КК України при самовпевненості «особа передбачає можливість настання смерті іншої людини як наслідок своїх дій або бездіяльності, що утворює реальну загрозу для цієї людини, але легковажно розраховує на певні конкретні обставини, які здатні, на її думку, відвернути настання смерті» [7, с. 87].

За кримінальним кодексом латиноамериканської держави Чилі 1875 р. караність встановлюється за необережні злочини (квазіделікти) тільки у прямо передбачених законом випадках. Наприклад, у нещасних випадках, спричинених у межах міста засобами пересування з механічною або тваринною тягою з наслідком у вигляді смерті пішохода чи заподіянні йому тілесних ушкоджень, при цьому до встановлення факту про зворотне передбачається вина водія засобу пересування, якщо нещасний випадок відбувся на перехресті або в межах відстані 10 метрів від перехрестя, або якщо водій порушив установлені в місті правила, що

стосуються швидкості їзди або їзди тією чи іншою стороною проїзної частини. Презумпція винуватості пішохода існує, коли нещасний випадок відбувся в іншому місці проїзної частини [2, с. 209].

Як за КК України, так і за Кримінальним кодексом Німеччини, який діє з 1871 р., особа несе відповідальність за дію або бездіяльність. Якщо не встановлено наявності у винної особи умислу на позбавлення іншої людини життя, вона відповідатиме за необережне вбивство, визначене розділом XVI «Злочинні діяння проти життя», який передбачає, що особа, яка з необережності позбавляє життя іншу особу, карається позбавленням волі на строк до 5 років або грошовим штрафом. У КК України зазначено, що виною є психічне ставлення особи до вчинюваної дії чи бездіяльності та її наслідків, виражене у формі умислу або необережності, при цьому умисел поділяється на прямий та непрямий, а необережність – на недбалість і самовпевненість. У КК ФРН такий поділ відсутній [3, с. 78].

Кримінальний кодекс Японії приділяє увагу встановленню відповідальності за умисні злочини. У Загальній частині Кодексу зазначено: «Не є караною дією та, що вчинена за відсутності умислу вчинити злочин; однак це не стосується випадків, коли закон містить спеціальні положення». Необережне вбивство визначається так: «особа, яка з необережності спричинила смерть людині»; «особа, яка спричинила смерть або тілесні ушкодження людині через недостатню увагу, що необхідна у зв'язку з обов'язками за характером діяльності» [2, с. 210].

Підбиваючи підсумки, можна сказати, що і в державах континентальної Європи, і в країнах англосаксонської родини права немає єдиного підходу до визначення умисних та необережних вбивств – у кримінальних законах окремих держав як умисне вбивство, так і вбивство з необережності визначається по-різному. Аналіз кримінально-правових норм зарубіжних країн, що встановлюють відповідальність за посягання на життя, висвітлює питання, на які необхідно звернути увагу українському законодавцю. Використання досвіду зарубіжних країн є необхідним і доцільним у процесі подальшого вдосконалення кримінального законодавства України.

Література

1. Бережний С. Д., Бережний К. С. Основні підходи до визначення поняття «вбивство» в теорії кримінального права та за Кримінальним кодексом України / С. Д. Бережний, К. С. Бережний // Університетські наукові записки. – 2011. – № 3(39). – С. 246-254.
2. Гороховська О. В. Відповідальність за необережне позбавлення життя: зарубіжний досвід / О. В. Гороховська // Держава та регіони. Сер. : Право. – 2013. – № 1. – С. 208-212.
3. Гороховська О. В., Семенюк І. С. Відповідальність за посягання на життя: зарубіжний досвід / О. В. Гороховська, І. С. Семенюк

[Електронний ресурс] // Держава та регіони. Серія : Право. – 2015. – № 1. – С. 75-79. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/UJRN/drp_2015_1_17.

4. Кримінальне право України. Загальна частина [за ред. П. С. Матишевського та ін.]. – К. : Юрінком Інтер, 1997. – 512 с.

5. Про судову практику у справах про злочини проти життя і здоров'я особи: Постанова Пленуму Верховного Суду України № 2 від 07.02.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0002700-03>.

6. Сотула О. С. Умисне вбивство вчинене на замовлення: порівняльно-правове дослідження/ О. С. Сотула // Вісник Академії адвокатури України. – 2015. – Том 12. – Число 3 (34). – С. 72-77.

7. Фітьковський С. М. До питання визначення поняття «вбивство» у кримінальному праві України / С. М. Фітьковський // Науковий вісник Херсонського державного університету. – 2014. – Вип. 5. – Т. 3. – С. 87.

Віталій Сергійович Кононець – студент II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Віктор Миколайович Кисельов** – викладач
кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ НЕПОВНОЛІТНЬОГО

Особливості допиту малолітньої або неповнолітньої особи встановлені статтею 226 КПК України: «1. Допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. 2. Допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день. 3. Особам, які не досягли шістнадцятирічного віку, роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань, не попереджуючи про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за завідомо неправдиві показання. 4. До початку допиту особам, зазначеним у частині першій цієї статті, роз'яснюється їхній обов'язок бути присутніми при допиті, а також право заперечувати проти запитань та ставити запитання».

Тактика допиту малолітніх та неповнолітніх осіб значною мірою обумовлена особливостями їх психіки (підвищеним навіюванням, схильністю до фантазування, високою емоційністю, нестійкістю поведінки), незначним життєвим досвідом, що нерідко приводить до неправильної оцінки ними розслідуваної події в цілому або окремих її елементів.

Загалом допит малолітньої або неповнолітньої особи ведеться за правилами ст. 224 КПК України, а ст. 226 КПК України встановлює лише особливості допиту. Для їх застосування необхідно враховувати лише вік особи, яка допитується, на момент провадження слідчої дії. Положення цієї статті застосовуються при проведенні допиту малолітньої або неповнолітньої особи незалежно від її процесуального статусу (свідок, потерпілий, підозрюваний).

Відповідно до пп. 11, 12 ч. 1 ст. 3 КПК України малолітня особа – це дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Неповнолітня особа – це малолітня особа, а також дитина у віці від чотирнадцяти до вісімнадцяти років.

Чинне законодавство України передбачає можливість набуття неповнолітнім цивільно-правової дієздатності у повному обсязі до 18 років (у разі реєстрації шлюбу – ст. 34 ЦК України, під час роботи за трудовим договором, зайняттям підприємницькою діяльністю, у разі запису матір'ю або батьком дитини – ст. 35 ЦК України), але це не є підставою для того, щоб відмовитися від застосування ст. 226 КПК України.

Допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться обов'язково у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. Стосовно допиту малолітніх поняття «педагог» включає також і вихователів дитячих дошкільних установ. Допит неповнолітнього підозрюваного здійснюється також у присутності захисника (ст. 490 КПК України).

Враховуючи вікові особливості особистості неповнолітніх, варто ретельно готуватись до проведення допиту: детально вивчити особистість допитуваного, з'ясувати обстановку в сім'ї, його відносини з родичами, умови життя, оточення. Коли неповнолітній зрозуміє на допиті, що той, хто допитує, відноситься до нього зі щирим інтересом, багато про нього знає, встановлення психологічного контакту спроститься. Для зняття стану напруженості, хвилювання, неспокійності, тривожності, неприязні, підозрілості варто встановити психологічний контакт, застосовуючи при цьому такі психологічні прийоми: правило «накопичення згоди» – на початку допиту задаються питання лише з позитивними відповідями, що не викликають тривоги, поступово вони ускладнюються, наближуються до суті проблеми; демонстрація спільності поглядів, оцінок, інтересів (гендерна рівність, місце проживання, земляцтво, захоплення); прийом «психологічного прогладжування» – визнання тим, хто допитує, позитивних якостей допитуваного, наявності правоти в його позиціях, словах, вияв розуміння (це заспокоює неповнолітнього, підвищує почуття впевненості, доброзичливості зі сторони того, хто допитує); місце, що займають партнери по спілкуванню відносно один одного; частота і стійкість

візуального контакту; наявність природної невимушеної міміки, жестів, схожість манери спілкування.

Присутність лікаря разом із законним представником, педагогом або психологом необхідна при наявності даних про розумову відсталість дитини, її хворобливість тощо.

Як законні представники до участі в допиті можуть бути залучені батьки (усиновлювачі), а в разі їх відсутності – опікуни чи піклувальники особи, інші повнолітні близькі родичі чи члени сім'ї, а також представники органів опіки і піклування, установ і організацій, під опікою чи піклуванням яких перебуває неповнолітній. Процесуальний порядок залучення законного представника до участі у кримінальному провадженні передбачений ст. 44 КПК України.

Допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день. Проте тривалість перерви законодавством не встановлена. Питання вирішується на розсуд слідчого з урахуванням особливостей кожної дитини (віку, процесуального статусу, психічного здоров'я тощо).

Особи віком до 16 років не попереджаються про кримінальну відповідальність за відмову від давання показань і за введення в оману суду або іншого уповноваженого органу (завідомо неправдиві показання). Їм лише роз'яснюється обов'язок про необхідність давання правдивих показань.

При проведенні даної процесуальної дії слідчий зобов'язаний дотримуватись вимог щодо «Опитування дитини», передбачених у Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, серед яких: а) проведення опитувань дитини без необґрунтованої затримки, відразу після повідомлення фактів компетентним органам; б) проведення опитувань дитини, якщо це необхідно, у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні; в) проведення опитувань дитини особою, спеціально підготовленою для цих цілей; г) проведення всіх опитувань дитини одними й тими самими особами, якщо це можливо та де це доцільно; е) якомога меншої кількості опитувань і настільки, наскільки це є вкрай необхідним для цілей кримінального провадження; ф) можливості супроводження дитини її законним представником або, де це доцільно, дорослим, якого вона сама вибирає, якщо стосовно цієї особи не буде винесено мотивованого рішення про інше.

Таким чином, знання психології формування показань, вікових та індивідуальних особливостей неповнолітнього допитуваного має вагоме значення для правильного обрання прийомів встановлення психологічного контакту, тактики допиту, режиму проведення допиту, здійснення впливу на неповнолітнього, оцінки його показань і, як

результат, з'ясування необхідних обставин, отримання правдивої доказової інформації для встановлення істини у кримінальному провадженні.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 11.01.2019 № 4651-VI. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства від 20.06.2012 № 994-927. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/994_927.
3. Конвенція ООН про права дитини від 20.11.2014 № 995-021. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_021.
4. Шепітько В.Ю. та ін. Криміналістика : [підручник] / за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. Нац. акад. прав. наук України В.Ю. Шепітька ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 5-те вид., перероб. та допов. – Київ : Ін Юре, 2016. – 632 с.
5. Криміналістика: [підручник] / за заг. ред. д.ю.н., професора А.Ф. Волобуєва]. – Х. : ХНУВС, 2011. – 666 с.

Тетяна Григорівна Мамедова – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Яна Олександрівна Пономарьова** – доцент
кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук

ЗАКОНОДАВЧА РЕГЛАМЕНТАЦІЯ ПЕРЕВИЩЕННЯ МЕЖ НЕОБХІДНОЇ ОБОРОНИ

Право на захист є природним правом кожної людини незалежно від її професійної, фізичної чи іншої підготовки. Кожен може скористатися правом на необхідну оборону, хоча закон і не зобов'язує це право застосовувати. Проблемні питання, що виникають при розслідуванні та розгляді кримінальних проваджень у справах про необхідну оборону і, зокрема про перевищення її меж, обумовлює актуальність даної теми.

Питання перевищення меж необхідної оборони розглядали багато науковців та практиків, серед яких П. П. Андрушко, М. І. Бажанов, В. І. Борисов, Н. А. Неклюдов, В. М. Коробенко, В. І. Антипов, М. В. Володько, Ю. В. Баулін, Н. Н. Паше-Озерський, В. В. Сташис, В. Я. Тацій.

У законодавстві України поняття необхідної оборони визначено у ч. 1 ст. 36 КК України. Так, злочином не вважають спричинення шкоди особі, яка посягає, у стані необхідної оборони, тобто під час захисту прав та інтересів особи, яка захищається, або інших осіб, а також суспільних інтересів та інтересів держави від суспільно небезпечного посягання, якщо при цьому не було допущено перевищення меж необхідної оборони. Дії у стані необхідної оборони, спрямовані на заподіяння шкоди особі, яка посягає, можуть полягати у заподіянні тілесних ушкоджень, позбавленні волі, спричиненні матеріальних збитків, і навіть – позбавленні життя.

Перевищенням меж необхідної оборони визнаються випадки, коли в її ході умисно заподіюється надмірна шкода. Законодавча регламентація поняття перевищення меж необхідної оборони передбачена у ч. 3 ст. 36 КК України. Перевищення меж необхідної оборони тягне кримінальну відповідальність за спеціальними кримінально-правовими нормами: умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони кваліфікується за ст. 118 КК України, а умисне тяжке тілесне ушкодження за таких самих обставин – за ст. 124 КК України). Заподіяння у стані оборони середньої тяжкості чи легкого тілесного ушкодження, матеріальної чи іншої шкоди не є кримінально караним за чинним законодавством України, так само як і необережне заподіяння тому, хто посягає, будь-якої шкоди. Кримінальна відповідальність може наставати лише за необережне заподіяння шкоди іншим особам – тим, які не здійснювали посягання (наприклад, особі, яка знаходиться неподалік від нападника).

Сучасне кримінальне законодавство зарубіжних країн у більшості випадків підкреслює корисність захисних дій, передбачаючи таким чином норми про необхідну оборону та про перевищення її меж. Інститут необхідної оборони у кримінальному праві зарубіжних країн має свої особливості.

Так, англійське кримінальне право не знає терміну «необхідна оборона». У дослідженні професора К. С. Кенні у числі обставин, що виключають злочинність діяння, необхідна оборона не називається, але при аналізі вбивства і тілесних ушкоджень мова йде саме про обставину «самозахисту». Не вживаючи термін «перевищення захисту», автор разом з тим вважає правомірним самозахист тільки тоді, коли вжиті заходи «...відповідні цілям відображення небезпеки». К. С. Кенні виключає правомірність оборони, якщо має місце різка невідповідність засобів захисту і засобів нападу, якщо охоронюване благо захищається способами, які в даній ситуації були надмірними, тощо» [4, с. 278].

Англійським законодавством не урегульовані положення про співрозмірність захисту та характеру і ступеня небезпечності посягання, хоча ця проблема розв'язується судовою практикою (враховуючи

історичні особливості правової системи Великобританії) шляхом безпосереднього вирішення питання про правомірність застосування сили в тих чи інших обставинах [3, с. 59-60].

У кримінальному праві США питання необхідної оборони регламентуються більш докладно, але термін «необхідна оборона» також відсутній – у законодавстві вживається слово «захист». У той же час федеральне законодавство містить досить широке тлумачення меж необхідної оборони. Американські законодавці, визначаючи умови правомірності необхідної оборони, акцентують увагу на деталізації меж застосування насильства з метою оборони. Так, всі суспільно небезпечні посягання поділяються на дві групи: при захисті від посягань першої групи, що чітко визначені в законі, дозволено застосовувати насильство, що є небезпечним для життя і здоров'я особи («смертельну фізичну силу»), а при захисті від другої групи (не вказаної у законі), дозволяється застосовувати будь-яку фізичну силу, за виключенням так званої «смертельної». Крім того, закон визначає межі використання фізичної сили того чи іншого ступеня тяжкості, враховуючи принцип співрозмірності [3, с. 56].

Особливістю кримінального права Німеччини є наявність дискусійності факту визнання оцінки дій в якості перевищення меж необхідної оборони, при цьому виділяються два види такого перевищення: 1) невідповідність способів та засобів захисту тяжкості нападу чи посягання; 2) порушення принципу наявності посягання (передчасне чи запізнile) [2, с. 127].

Визначення інтенсивності меж необхідної оборони у Франції ґрунтується на принципі пропорційності, який визначається у вигляді двох законодавчих форм вираження: 1) за допомогою казуальної системи; 2) за допомогою простої вказівки на певну співмірність будь-яких ознак захисту та посягання, які передбачаються у чинному кримінальному законодавстві Франції. У законодавстві Франції відсутні чіткі критерії відмежування необхідної оборони від її перевищення, тому для забезпечення захисту прав і свобод людини і громадянина французьке законодавство використовує казуальну систему регламентації інтенсивності межі необхідної оборони, сутність якої полягає у визначенні кола посягань, характер і ступінь суспільної небезпеки яких обумовлює в разі необхідності спричинення будь-якої шкоди особі, яка посягає, аж до позбавлення її життя [3, с. 62-63].

Норми про відповідальність за спричинення шкоди при перевищенні меж необхідної оборони у більшості країн відсутні, а питання про кримінальну відповідальність у такому разі вирішується, виходячи із загальних правил і принципів призначення покарання.

Регламентація інституту необхідної оборони у законодавстві повинна, насамперед, відображати інтереси особи, чії права і свободи

порушено, а відповідні норми – гарантувати і заохочувати правомірну, соціально корисну поведінку, бути надійним механізмом, що дозволяє людині діяти без страху стати жертвою переслідування за свої суспільно корисні діяння.

Порівнюючи регламентацію інституту необхідної оборони у вітчизняному та зарубіжному законодавстві, слід зазначити, що у КК України дана обставина, що виключає злочинність діяння, розглядається достатньо систематизовано і зрозуміло. Але доцільним і правильним було б урахування та запозичення окремих положень інституту необхідної оборони зарубіжного права в українське законодавство.

Література

1. Кримінальний кодекс України : прийнятий 5 квітня 2001 р. № 2341-III: [набрав чинності 1 вересня 2001 р.]. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://portal.rada.gov.ua>.
2. Крылова Н. Е. Уголовное право современных зарубежных стран (Англии, США, Франции, Германии) : [Учебное пособие] / Н. Е. Крылова, А.В. Серебrenникова. – М. : Зерцало, 1997. – 324 с.
3. Мошинець Д. М. Інститут необхідної оборони у кримінальному праві України : дис. ... кандидата юрид. наук: 12.00.08 / Мошинець Дмитро Миколайович. – К., 2016. – 238 с.
4. Уголовное право зарубежных стран. Общая и Особенная части : [учебник для магистров]; [под ред. Н. Е. Крыловой]. – 4-е изд., перераб. и доп. – М., 2015. – 1054 с.

Вікторія Вікторівна Панасенко – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Марина Олександрівна Колесник** – старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ЮРИДИЧНОЇ ПРИРОДИ

Кримінальним законодавством України передбачена низка заходів кримінально-правового характеру, які за своїм змістом можуть бути каральними і некаральними, примусовими чи заохочувальними, або такими, що засновані на гуманістичних засадах і недоцільності здійснення кримінального провадження.

Відповідно до принципу невідворотності кримінальної відповідальності та покарання особа, яка вчинила злочин, повинна бути притягнута до кримінальної відповідальності, яка, за загальним правилом, реалізується за допомогою призначення покарання певного

виду та розміру. Призначення покарання за вчинений злочин є правовим наслідком визнання особи винною у вчиненому злочині. У той же час відповідно до інших принципів кримінального права гуманності та економії заходів кримінальної репресії за наявності умов та підстав, передбачених у Кримінальному кодексі України, особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності або від покарання та його відбування.

Інститут звільнення особи від кримінальної відповідальності відіграє важливу роль у розвитку кримінально-правової та кримінально-процесуальної політики держави, що і обумовлює актуальність дослідження підстав і процедури звільнення від кримінальної відповідальності.

Проблематиці звільнення від кримінальної відповідальності присвятили свої дослідження такі вітчизняні правники як П. П. Андрушко, О. Ф. Бантишев, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов, Г. Б. Віттенберг, О. М. Готін, М. Є. Григор'єва, Ю. В. Гродецький, О. О. Дудоров, О. О. Житний, О. В. Ковітіді, О. С. Козак, О. М. Лемешко, В. Т. Малярєнко та інші.

Звільнення від кримінальної відповідальності можна визначити як відмову держави в особі органів, що здійснюють боротьбу зі злочинністю, від осуду (засудження) особи, що скоїла суспільно небезпечне діяння, і застосування до неї передбачених кримінальним законом примусових заходів кримінального характеру (покарання). Реально така відмова полягає у винесенні судом рішення про закриття кримінального провадження, що спричиняє припинення кримінально-правових відносин [1].

Проблема звільнення від кримінальної відповідальності є суперечливою. Так, О. С. Козак під звільненням від кримінальної відповідальності розуміє здійснювану відповідно до вимог кримінального та кримінально-процесуального законів відмову держави в особі суду від застосування щодо особи, яка вчинила злочин, передбачених КК України обмежень її певних прав і свобод, яка не тягне за собою кримінально-правових наслідків [2]. Ю. В. Баулін під звільненням від кримінальної відповідальності розуміє передбачену законом відмову держави від застосування до особи, яка вчинила злочин, обмежень її певних прав і свобод, визначених КК України [2].

Ознаками звільнення від кримінальної відповідальності є:

- а) відсутність офіційного осуду особи з боку держави у вигляді обвинувального вироку суду;
- б) офіційна відмова від застосування до особи, яка вчинила злочин, обтяжень кримінально-правового характеру;
- в) припинення усіх кримінально-правових відносин між державою та звільненою особою.

КК України передбачає такі випадки звільнення від кримінальної відповідальності: 1) у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45); 2) у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46); 3) у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47); 4) у зв'язку із зміною обстановки (ст. 48); 5) у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49); 6) у зв'язку із застосуванням до неповнолітнього примусових заходів виховного характеру (ст. 97); 7) спеціальні випадки звільнення від кримінальної відповідальності, передбачені Особливою частиною КК. Специфічне звільнення від кримінальної відповідальності, врегульоване одночасно Загальною та Особливою частинами КК, передбачено у ч. 4 ст. 401 КК [3].

Звільнення від кримінальної відповідальності може мати місце після вчинення злочину в період, коли для цього виникли та існують передбачені КК України підстави, проте у будь-якому випадку до закінчення строку, протягом якого на особі лежить обов'язок відповідати за вчинене перед державою.

Звільнення від кримінальної відповідальності є кримінально-правовим заходом, що заохочує до позитивної посткримінальної поведінки особу, що вчинила злочин вперше; крім того, особа вважається такою, що не має судимості, і це також є додатковим стимулом.

Звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення здійснюється судом. Встановивши на стадії досудового розслідування підстави для звільнення від кримінальної відповідальності та отримавши згоду підозрюваного на таке звільнення, прокурор складає клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та без проведення досудового розслідування у повному обсязі надсилає його до суду.

Логічно, що звільнення від кримінальної відповідальності завжди охоплює і звільнення від покарання. При цьому, якщо звільнення від кримінальної відповідальності регламентується не лише Загальною, а й Особливою частиною КК України, то звільнення від покарання та його відбування – інститут виключно Загальної частини кримінального права, який складають норми розділу XII Загальної частини КК України [3].

Отже, звільнення від кримінальної відповідальності є відмовою держави від офіційного осуду особи, яка вчинила злочин, у вигляді обвинувального вироку суду та застосування обтяжень кримінально-правового характеру у зв'язку з відповідними юридичними фактами. Інститут звільнення від кримінальної відповідальності, так само як і інститут звільнення від покарання, є проявом компромісу з боку держави, вони сприяють реалізації принципів гуманізму та економії заходів кримінальної репресії.

Незважаючи на те, що вказані інститути застосовуються за наявності певної позитивної посткримінальної поведінки суб'єкту

злочину (чи за інших підстав, передбачених КК України), вони мають і відмінності, які чітко не визначені законодавцем, тому це питання потребує додаткового дослідження та правової аргументації.

Література

1. Гнатенко Є. С. Окремі проблеми звільнення від кримінальної відповідальності: реалії сьогодення / Є. С. Гнатенко // Вісник Академії митної служби України. – Сер. : Право. – 2014. – № 1. – С. 124-127.
2. Хряпінський П. В. Підстави звільнення від кримінальної відповідальності за діючим законодавством / П.В. Хряпінський // Міжнародний юридичний вісник : збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. – 2014. – Вип. 1. – С. 76-83.
3. Вереша Р. В. Кримінальне право України. Загальна частина. [Навч. посіб.], [2-ге вид. перероб. та доп.] / Р. В. Вереша. – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 320 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://pidruchniki.com/11311119/pravo/zviltrennya_vid_kriminalnoyi_vidpo_vidalnosti.

Марія Миколаївна Проценко – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Людмила Михайлівна Соловійова** – старший
викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ СТАТУС ДЕТЕКТИВА НАЦІОНАЛЬНОГО АНТИКОРУПЦІЙНОГО БЮРО УКРАЇНИ

Корупція завжди залишалася однією з найсерйозніших проблем України. Існуючий механізм протидії корупційним проявам в Україні є неефективним. Тому парламентом було схвалено створення нового автономного органу (поза системою існуючих правоохоронних органів), основною функцією якого є виявлення та розслідування корупційних злочинів, що становлять особливу суспільну небезпеку. Таким органом стало Національне антикорупційне бюро. Його створення було передбачене Законом України «Про Національне антикорупційне бюро України», прийнятим 14 жовтня 2014 року.

Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) – правоохоронний орган з широкими силовими повноваженнями, на який покладається попередження, виявлення, припинення та розкриття корупційних злочинів.

Детективи Національного антикорупційного бюро України згідно з Кримінальним процесуальним кодексом України здійснюють досудове

розслідування злочинів, передбачених статтями 191, 206⁻², 209, 210, 211, 354 (стосовно працівників юридичних осіб публічного права), 364, 366⁻¹, 368, 368⁻², 369, 369⁻², 410 Кримінального кодексу України, якщо наявна хоча б одна з умов, передбачених у ч. 5 ст. 216 КПК України [1].

На практиці детективи Національного антикорупційного бюро України здійснюють оперативно-розшукові заходи; досудове розслідування кримінальних правопорушень, віднесених законом до його підслідності, а також інших, визначених законом; проводять перевірку на доброчесність осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; вживають заходи щодо розшуку та арешту коштів та іншого майна, які можуть бути предметом конфіскації, здійснюють діяльність щодо зберігання коштів та іншого майна, на яке накладено арешт; взаємодіють з іншими державними органами, органами місцевого самоврядування та іншими суб'єктами для виконання своїх обов'язків; здійснюють інформаційно-аналітичну роботу; забезпечують особисту безпеку працівників Національного бюро та інших визначених законом осіб; забезпечують на умовах конфіденційності та добровільності співпрацю із особами, які повідомляють про корупційні правопорушення; звітують про свою діяльність та інформують суспільство про результати своєї роботи; здійснюють міжнародне співробітництво [2].

Важливе значення для Національного бюро та його працівників мають права, які їм надаються під час виконання ними обов'язків: заводити оперативно-розшукові справи на підставі постанови, що затверджується начальником відповідного підрозділу Національного бюро, та здійснювати гласні та негласні оперативно-розшукові заходи; за рішенням Директора, погодженим з прокурором, витребувати від інших правоохоронних органів оперативно-розшукові справи та кримінальні провадження; витребувати за рішенням керівника структурного підрозділу НАБУ відомості про майно, доходи, видатки, фінансові зобов'язання осіб, відомості про використання коштів Державного бюджету України, розпорядження державним або комунальним майном. НАБУ має прямий доступ до публічних автоматизованих інформаційних і довідкових систем, реєстрів та банків даних, користується державними засобами зв'язку і комунікацій, мережами спеціального зв'язку та іншими технічними засобами; знайомитися із документами та іншими матеріальними носіями інформації, необхідними для попередження, виявлення, припинення та розслідування кримінальних правопорушень, у тому числі такими, що містять інформацію з обмеженим доступом; на підставі рішення Директора або його заступника, погодженого з прокурором, отримувати від банків, депозитарних, фінансових та інших установ, підприємств та організацій інформацію про операції, рахунки, вклади, правочини фізичних та юридичних осіб; на підставі відповідного

рішення суду на строк до 10 діб опечатувати архіви, каси, приміщення (за винятком жилих) чи інші сховища, брати їх під охорону, а також вилучати предмети і документи у порядку, передбаченому КПК України [3].

Національне бюро може від імені України надавати міжнародні доручення щодо проведення оперативно-розшукових та слідчих дій, укладати угоди про співробітництво з питань її повноважень з іноземними і міжнародними правоохоронними органами та організаціями, звертатися від імені України до іноземних державних органів в установленому законодавством України та відповідних держав порядку тощо.

Національне бюро може створювати та брати участь у міжнародних слідчих групах відповідно до цього закону та інших законодавчих актів та міжнародних договорів України, залучати до роботи іноземних експертів у боротьбі з корупцією, мати інші повноваження, пов'язані з виконанням нею своїх обов'язків.

Отже, детективи Національного антикорупційного бюро України є важливим суб'єктом кримінально-процесуальної діяльності, який наділений широким спектром повноважень, необхідних для забезпечення виконання завдань кримінального судочинства.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-172>.
2. Закон України «Про Національне антикорупційне бюро України» від 14 жовтня 2014 р. № 1698-VII [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1698-183>.
3. Про недоліки створюваного в Україні антикорупційного бюро / РБК-Україна, 15.10.2014 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://daily.rbc.ua/ukr/show/o-nedostatkah-sozdavaemogo-v-ukraine-antikorrupsionnogo-15102014154000>.

Іван Євгенович Ткаченко, Ілля Євгенович Ткаченко –
студенти III курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Людмила Михайлівна Соловйова – старший
викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ ПОРЯДОК ПРОВЕДЕННЯ ЕКСТРАДИЦІЇ

Проведення видачі особи (екстрадиції) у кримінальному провадженні щодо злочинів міжнародного характеру здійснюється згідно

з вимогами міжнародних договорів та національного законодавства держав, однак має свої особливості, адже злочини міжнародного характеру розглядаються як «екстрадиційні».

Екстрадиція – передача підозрюваних, обвинувачених чи підсудних осіб державою, на території якої вони перебувають, іншій державі (на її вимогу) для притягнення їх до кримінальної відповідальності та покарання.

Виходячи зі змісту ст. 574 КПК України, видачі підлягають такі категорії осіб:

- підозрювані під час провадження на стадії досудового розслідування;
- обвинувачені (засуджені) у провадженнях на стадії судового розгляду або виконання вироку.

Видача особи (екстрадиція) є формою міжнародного співробітництва у кримінальному провадженні (ст. 542 КПК України), її порядок регламентується главою 44 КПК України «Видача осіб, які вчинили кримінальне правопорушення (екстрадиція)» й застосовується за умови перебування особи, що вчинила кримінальне правопорушення (злочин) в одній державі, на території іншої. Зупинимосся на розгляді цього питання детальніше [1].

Відповідно до норм ст. 2 Європейської конвенції про передачу засуджених осіб 1983 р. особу, засуджену на території однієї держави, може бути передано на територію іншої держави для відбування призначеного їй покарання. Виходячи із вказаної норми, можемо дійти висновку, що передається особа, засуджена за вчинення злочину, відносно вказаної особи ухвалено вирок і рішення за даним вироком є остаточним, тобто в такому разі особа засуджена за вчинення злочину, відносно цієї особи ухвалено вирок в державі винесення вироку і ця особа передається для відбуття покарання в державу виконання вироку.

Згідно з Європейською конвенцією про видачу правопорушників видача особи здійснюється за умови вчинення нею злочину, за який за законодавством сторони, що вимагає видачі, може бути призначено покарання у вигляді позбавлення волі строком не менше як один рік.

При отриманні повідомлення про місцеперебування в іноземній державі особи, яка підлягає видачі правоохоронним органам України, орган, що проводить розслідування у справі, готує обґрунтований запит і невідкладно надсилає запит до Генеральної прокуратури України. Відносно підсудного запит готується до Міністерства юстиції судом, у провадженні якого знаходиться справа.

Вимогу до іншої держави про видачу обвинуваченого формулює і направляє Генеральний прокурор України за поданням прокурора, який здійснює нагляд за розслідуванням справи, а вимогу про видачу

підсудного направляє Міністр юстиції України за поданням суду, в провадженні якого знаходиться справа.

Генеральна прокуратура України після вивчення та перевірки матеріалів, за умови наявності передбачених законом підстав для звернення, скеровує запит до Міністерства юстиції України.

У разі знаходження кримінальної справи щодо розшукуваної особи в провадженні суду або потреби приведення до виконання вироку суду щодо такої особи запит про видачу надсилається до Міністерства юстиції України через відповідне управління юстиції.

Міністерство юстиції України після вивчення та перевірки матеріалів у разі належного їх оформлення, наявності підстав і відсутності перешкод, передбачених Конвенцією, готує і в якомога коротший термін надсилає відповідному органу іноземної держави запит про видачу особи в Україну для притягнення до кримінальної відповідальності або для приведення до виконання вироку суду.

Після закінчення провадження у справі щодо виданої особи органом, у провадженні якого була кримінальна справа, до Міністерства юстиції України надсилається належним чином завірена копія постанови або вироку для подальшого інформування відповідного органу іноземної держави.

Специфічною метою екстрадиції є передача особи, яка вчинила злочин, для кримінального переслідування, винесення або виконання вироку. Екстрадиція не виходить за рамки кримінального судочинства, вона є одним із етапів кримінального процесу, кінцевим результатом якого є покарання особи за вчинений злочин [2, с. 144].

Крім того, міжнародні договори передбачають низку підстав, за яких видача не відбувається. Мова йде про «політичні правопорушення», «військові правопорушення», «фінансові правопорушення» (ст.ст. 3-5 Європейської конвенції про видачу правопорушників 1957 року) [3, с. 12-111].

Окремої уваги у кримінальному провадженні щодо злочинів міжнародного характеру потребує тимчасова видача особи (ст. 579 КПК України). Однак, поняття «видача особи (екстрадиція)», «тимчасова видача особи», хоча і мають спільні ознаки, але є різними заходами, яким притаманна низка відмінностей. Основна відмінність видачі особи (екстрадиції) та тимчасової видачі особи полягає у меті вказаних заходів й, звісно, засобів, що застосовуються для її досягнення. Так, мета видачі особи (екстрадиції) – це видача особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку. Мета тимчасової видачі особи – проведення процесуальних дій з особою з метою недопущення втрати доказів у кримінальному провадженні або запобігання закінченню строків притягнення до кримінальної відповідальності [4].

Нині окреслена діяльність потребує комплексного дослідження, більш глибокого аналізу теоретичних та практичних питань видачі особи (екстрадиції).

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів у зв'язку з прийняттям Кримінального процесуального кодексу України»: чинне законодавство з 19 лист. 2012 р.: офіц. текст. – К.: ПАЛИВОДА А. В., 2012. – 382 с.
2. Удалова Л. Д. Прокурорський нагляд за екстрадицією особи: навч. посіб. / Л. Д. Удалова, В. І. Мотиль, О. М. Гумін. – К.: Скіф, 2012. – 144 с.
3. Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 груд. 1957 р. з двома Додатковими протоколами 1975 та 1978 рр. // Збірник міжнародних договорів у кримінальних справах. Багатосторонні договори. – К., 2006. – С. 12-111.
4. Чорноус Ю. М. Видача особи (екстрадиція) у кримінальному провадженні щодо злочинів міжнародного характеру // Вісник кримінального судочинства № 1/2015. [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://vkslaw.knu.ua/images/verstka/1_2015_Chornous.pdf.

Анастасія Андріївна Шамоня – студентка III курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Марина Олександрівна Колесник – старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ЗАПОБІГАННЯ ВТЯГНЕННЮ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

У сучасній Україні втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність вже давно стало однією з глобальних проблем кримінально-правової політики, адже йдеться про злочинну поведінку осіб, які перебувають на стадії формування особистості. Разом з тим несформованість емоційної сфери зумовлює більшу чутливість до заходів протидії злочинності. Злочинність серед неповнолітніх є «резервом» дорослої злочинності, а організація і проведення ефективної політики, спрямованої на протидію злочинності неповнолітніх, забезпечує зниження злочинності дорослих осіб. І щоб не допустити зростання злочинності, слід зосередити увагу на запобіганні їй, передусім, – захисті неповнолітніх осіб від негативних явищ, серед яких украй небезпечним є втягнення дорослими особами неповнолітніх у злочинну діяльність.

Саме на зниження рівня злочинності як серед неповнолітніх, так і серед дорослих, спрямована ст. 304 Кримінального кодексу України,

розташована у Розділі XII Особливої частини «Злочини проти громадського порядку та моральності», яка передбачає відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, у пияцтво, у заняття жебрацтвом, азартними іграми [1].

Питання кримінально-правового та кримінологічного запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність у своїх працях вивчали такі вчені як Т. С. Барило, Ю. В. Баулін, Г. З. Брускін, Ф. Г. Бурчак, А. Я. Вілкс, В. В. Вітвіцька, Б. М. Головкін, І. М. Даньшин, О. І. Белова, В. В. Дзундза, О. М. Джужа. Праці вказаних авторів мають велике наукове та практичне значення, але у зв'язку зі змінами у законодавстві, реформуванням правоохоронної системи, проведенням Операції об'єднаних сил (Антитерористичної операції) та іншими чинниками виникає нагальна потреба у дослідженні сучасних аспектів захисту молоді та запобігання їх втягненню у злочинну діяльність. Раніше сформульовані висновки та пропозиції потребують уточнення й доповнення.

Серед наукових доробок варто виділити дисертаційну роботу Дзундзи В. В., в якій наведено теоретичне узагальнення і нове вирішення наукового завдання щодо кримінальної відповідальності за втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську діяльність. Так, існуюча у законодавстві сукупність спеціальних норм про кримінальну відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну або іншу антигромадську поведінку, особливо тих, що виступають як кваліфікуючі ознаки деяких складів злочинів, у науковому плані вбачається досить спірною і необґрунтованою, а в практичному – недоцільною. На думку автора, ці спеціальні норми є недосконалими і суперечливими, тому необхідно виключити їх з КК України, а відповідні ознаки сконцентрувати у загальній нормі – ст. 304 КК, що дозволить закону набути точності, логічної завершеності й безпробільності. Також необхідно передбачити єдині для всіх видів втягнення неповнолітніх кваліфікуючі ознаки складу злочину й оптимальні санкції.

Кримінологи, які вивчали детермінанти злочинності неповнолітніх та заходи запобігання, визначили, що 35-40% злочинів, що вчиняються такими особами, – це результат підбурювання з боку дорослих осіб, якщо неповнолітній суб'єкт злочину визнаний співучасником або потерпілим.

Одним із дієвих заходів запобігання втягненню неповнолітніх в злочинну діяльність слід визнати положення КК України, що передбачають кримінальну відповідальність за вчинення даного правопорушення. У 2008 році вказану статтю доповнено частиною 2, якою посилено відповідальність за втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність, вчинене батьком, матір'ю, вітчимом, мачухою, опікуном чи піклувальником, або особою, на яку покладено обов'язки щодо виховання потерпілого чи піклування про нього. Унесення таких змін

було зумовлено складною криміногенною ситуацією в аспекті втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність зазначеною категорією осіб.

Аналіз стану протидії злочинності свідчить про низку негативних тенденцій, зокрема, збільшення кількості тяжких та особливо тяжких злочинів певних категорій при одночасному зниженні рівня їх розкриття. Статистичні дані вказують на зменшення кількості втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність на національному рівні, але в той же час в окремих областях спостерігається їх зростання від 2 до 3,8 рази [2, с. 6]. Згідно з даними слідчої та судової практики щороку дві третини неповнолітніх вчиняють злочини у співучасті з дорослими особами, де останні виступають підбурювачами (ініціаторами) та організаторами вчинення злочинів.

Запобігання злочинним посяганням на неповнолітніх та втягненню їх у злочинну діяльність є складним комплексом заходів з усунення або нейтралізації конкретних криміногенних факторів, що породжують ці злочини; фонових явищ, що є середовищем для виникнення злочинних посягань на дітей; а також виправлення й перевиховання осіб, які вчинили злочин. Ця робота являє собою цілеспрямовану, плановану діяльність, що має правову регламентацію і повинна виконуватися відповідно до норм закону, знань у галузі психології та педагогіки. Профілактичні заходи застосовуються з метою зміни як соціальних умов існування осіб, так і особистісних якостей суб'єкта.

Важливу роль у запобіганні злочинності неповнолітніх та їх захисту відіграють органи прокуратури, Національна поліція України, соціальні служби у справах сім'ї, дітей та молоді. Відділи ювенальної юстиції як структурні підрозділи системи органів прокуратури вживають заходи щодо захисту прав дітей, запобігання та протидії злочинності, – така спеціалізація найбільш повно відповідає європейським принципам ювенальної юстиції.

Категорію потерпілих неповнолітніх, котрі втягнуті у злочинну діяльність, найчастіше становлять діти із неблагополучних або неповних сімей, безпритульні та діти, які проживають в родині з низьким рівнем достатку. При розгляді справ про злочини неповнолітніх, у тому числі вчинені ними спільно з дорослими, необхідно з'ясовувати й обставини, що негативно впливали на виховання підсудних, та наявність дорослих підбурювачів й інших осіб, які втягнули їх у злочинну діяльність.

Підсумовуючи, можна зазначити, що розроблення ефективних заходів запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність має на меті поліпшення соціального захисту дітей, у тому числі дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, розв'язання проблем дитячої бездоглядності і безпритульності, створення належних умов для соціально-психологічної адаптації дітей, реалізації їх права на сімейне виховання та здоровий розвиток, зменшення кількості правопорушень, злочинів.

Література

1. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III [набрав чинності 1 вересня 2001 року]. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>.
2. Аналітична довідка про стан протидії злочинності, корупції та прокурорсько-слідчу роботу на території України за 2015 рік / Управління організаційного забезпечення Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформаційно-аналітичної роботи. – К., 2016.

Владислава Миколаївна Шутько – студентка III курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Віктор Миколайович Кисельов** – викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ, СУТНІСТЬ ТА ФОРМИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ЗЛОЧИНІВ

Практично кожен випадок розслідування кримінальних правопорушень не відбувається без використання спеціальних знань, тобто залучення спеціалістів чи судових експертів. Це пов'язано, перш за все, із тим, що розслідування кримінальних правопорушень професійно здійснюють фахівці у галузі юриспруденції, однак, за межами їх професійних знань та навичок знаходиться багато чого з того потенціалу науки, техніки, ремесел, мистецтва, чим вони належним чином не володіють. Тому у всіх необхідних випадках суб'єкти діяльності з розслідування кримінальних правопорушень вправі й повинні звертатися за допомогою до фахівців при вирішенні питань, які належать до їх компетенції.

Для вирішення питань розслідування кримінальних правопорушень залучаються спеціалісти із числа співробітників судово-експертних установ всіх рівнів та різної відомчої приналежності, компетентних працівників контролюючих органів, представників інших практичних, наукових та педагогічних колективів, які володіють глибокими знаннями у своїх галузях діяльності, а також приватних осіб, що не входять до штату яких-небудь офіційних структур. Такі спеціалісти надають суб'єктам діяльності з розслідування кримінальних правопорушень допомогу у формі консультацій, порад, рекомендацій, передачі довідкової інформації, участі в підготовці та проведенні слідчих (розшукових) дій шляхом проведення лабораторних досліджень, обстеження підприємств, ділянок місцевості та інших об'єктів, збирання та фіксації слідів на місці скоєння злочину й інших заходів.

При розслідуванні кримінальних правопорушень використання спеціальних знань здійснюється шляхом залучення спеціалістів для участі у процесуальній та іншій діяльності; проведення судових експертиз; проведення різних перевірок, оглядів, обстежень; одержання довідок та консультацій у фахівців, а також витребування та використання документів, які складаються ними у ході їх службової діяльності.

Кримінальне процесуальне законодавство України не визначає поняття спеціальних знань та не розкриває їх зміст, але у кримінально-процесуальній і криміналістичній літературі під спеціальними знаннями науковці здебільшого розуміють незагальновідомі у кримінальному процесі знання, набуті особою в результаті професійного навчання або роботи з певної спеціальності, що використовуються для вирішення завдань кримінального судочинства.

Залежно від процесуальної урегульованості чи нерегульованості порядку застосування спеціальних знань і, відповідно, відбиття результатів у процесуальних документах, науковці та практики виділяють їх непроцесуальні та процесуальні форми.

Непроцесуальні форми використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень мають місце тоді, коли результати їх застосування не відображаються у процесуальних документах. Наприклад, документальні ревізії, товарознавчі дослідження тощо, які проводяться спеціалістами окремого підприємства, організації, установи чи відомства. Результати таких відомчих ревізій та розслідувань (акти, висновки тощо) залучаються до матеріалів кримінальних проваджень як витребувані документи згідно зі ст. 93 КПК України і можуть розглядатися як процесуальні джерела доказів (ч. 2 ст. 84 КПК України).

Поширеною формою використання спеціальних знань при розслідуванні кримінальних правопорушень є й консультативна допомога спеціалістів. З цією метою використовується вже накопичений досвід спеціаліста з урахуванням особливостей конкретних обставин. Така допомога надається в усній або письмовій формі. Письмова консультація може надаватися як фізичними, так і юридичними особами (експертними закладами, профільними науково-дослідними інститутами, вищими навчальними закладами та іншими установами і закладами) за письмовим зверненням слідчого. Консультація є думкою спеціаліста, яка має тільки орієнтуюче значення при розслідуванні кримінального провадження і не може розглядатися як документ – речовий доказ, оскільки не має процесуальних гарантій достовірності викладених відомостей. Консультація може слугувати тільки підставою для прийняття тих чи інших тактичних або процесуальних рішень, однак відповідальність за це рішення повністю несе та посадова особа, яка прийняла його.

Процесуальні форми використання спеціальних знань відіграють більш значущу роль під час розслідування кримінальних правопорушень. Відмінність непроцесуальної форми від процесуальної форми використання спеціальних знань полягає у тому, що факти, встановлені при непроцесуальних діях повинні бути перевірені процесуальним шляхом, що є одним з найважливіших постулатів доказування.

Досить поширеною процесуальною формою використання спеціальних знань є залучення спеціаліста до участі у проведенні досудового розслідування або судового розгляду (ст. 71 КПК України). Суб'єктом застосування цієї форми є спеціаліст. Спеціалістом у кримінальному провадженні є особа, яка володіє спеціальними знаннями та навичками застосування технічних або інших засобів і може надавати консультації під час досудового розслідування і судового розгляду з питань, що потребують відповідних спеціальних знань і навичок (ч. 1 ст. 71 КПК України). Він звертає увагу слідчого на обставини, пов'язані з виявленням та закріпленням доказів, дає пояснення з приводу спеціальних питань, які виникають при її проведенні.

Процедура участі спеціаліста та одержані результати відображаються у протоколі, що стосується огляду, обшуку, допиту або іншої слідчої (розшукової) дії.

Як спеціаліст може бути залучена особа, яка, по-перше, володіє спеціальними знаннями, навичками; по-друге, не зацікавлена у результатах розслідування. Залучення спеціаліста – право слідчого, а не обов'язок. Він сам вирішує це питання, керуючись своїми знаннями про обсяг та складність роботи під час проведення тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії, а також про необхідність спеціальної допомоги.

Експертиза також є формою застосування суб'єктами судово-експертної діяльності спеціальних знань у судочинстві. Проте між експертом і спеціалістом як суб'єктами діяльності, що спрямована на надання допомоги слідству, існують істотні відмінності. Експерт на підставі проведеного дослідження складає висновок, який є самостійним джерелом доказів, а спеціаліст надає слідчому лише консультативну або технічну допомогу в межах проведення слідчої (розшукової) дії. Різниця цих фахівців і те, що експертом у кримінальному провадженні може бути виключно особа, яка, крім спеціальних знань, має ще й право на проведення експертизи згідно із Законом України «Про судову експертизу».

Таким чином, спеціальні знання використовуються у різних формах (при експертизі, консультації, участі спеціаліста (фахівця) у слідчих (розшукових) та інших процесуальних діях), а залучення спеціаліста при проведенні процесуальних дій та застосування його спеціальних знань є одним із засобів забезпечення повноти доказів з метою встановлення істини у кримінальному провадженні.

Література

1. Шепітько В. Ю. та ін. Криміналістика : [підручник] / за ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. Нац. акад. прав. наук України В. Ю. Шепітька ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – 5-те вид., перероб. та допов. – Київ : Ін Юре, 2016.
2. Шепітько В. Ю. Проблеми використання спеціальних знань крізь призму сучасного кримінального судочинства в Україні / В. Ю. Шепітько // Судова експертиза. – 2014. – № 1. – С. 11-18.
3. Гончаренко В. Г. Спеціальні знання: генезис, предмет, рівні, форми використання в доказуванні. / В. Г. Гончаренко // Вісник Академії адвокатури України. – 2007. – № 2(9). – С. 22-34.

Тетяна Іванівна Ямкова, Юлія Володимирівна Кузьмочка –
студенти III курсу Львівського державного університету
внутрішніх справ

Науковий керівник: Оксана Михайлівна Броневицька – доцент
кафедри кримінально-правових дисциплін Львівського державного
університету внутрішніх справ

ДОПИТ ЧИ СЛІДЧЕ ІНТЕРВ'Ю?

Сучасна Україна намагається дедалі більше наблизитися до європейських стандартів шляхом реформ. Однією із них може стати впровадження такої слідчої дії як процесуальне інтерв'ю на заміну допиту.

Допит – процесуальна дія, спрямована на отримання та перевірку інформації стосовно обставин, що мають значення для встановлення істини у провадженні. Це найпоширеніший спосіб отримання доказів під час розслідування злочину. Особливістю отримання інформації про обставини вчиненого злочину є те, що її джерелом виступає людина. Тому отримання такої інформації пов'язане з низкою процесуальних, психологічних та етичних вимог, які належать до загальних положень проведення допиту.

Важливість допиту визначається не тільки тим, що він є способом отримання і перевірки інформації, а й тим, що він є способом захисту обвинуваченого (підозрюваного) від обвинувачення. Допит – одна з найскладніших слідчих дій, оскільки допитувана особа внаслідок різних причин може неповно або неправильно сприймати певну подію і, відповідно, неправильно її викладати слідчому під час допиту. Крім того, підозрюваний, обвинувачений та їхні рідні зазвичай не зацікавлені у повному та всебічному розкритті злочину, що не може не впливати на правдивість їхніх свідчень [1, с. 168].

Практика проведення допитів із застосуванням методів насильства показала свою недієвість. У результаті таких дій мільйони людей були незаконно засуджені, а справжні злочинці безкарно вчиняли злочини. Кримінальний процесуальний кодекс України визнає недопустимими докази, отримані зазначеним шляхом, але це не означає, що дана проблема зникла, оскільки більшість таких випадків замовчується. Деякі країни вже знайшли вирішення цієї проблеми, замінивши допит на процесуальне інтерв'ю.

Слідче інтерв'ю було широко введене норвезьким детективом А. Раклевом. Його суть полягає у тому, щоб встановити максимальний контакт з особою, яка допитується. Даний підхід застосовується при допиті потерпілих, свідків і підозрюваних та був розроблений фахівцями-практиками на основі наявних науково підтверджених доказів того, що методи із застосуванням насильства і примусу призводять до отримання ненадійної інформації. Водночас, завдяки встановленню взаєморозуміння з опитуваною особою, цей підхід не лише запобігає використанню насильницьких практик, але й вдосконалює процес збору інформації й її надійність та достовірність [2].

У січні 2018 року у Києві пройшла конференція, на якій Айсборн Раклев схематично зобразив ситуацію: «наприклад, людину підозрюють у вбивстві зниклої дівчини. У нас є свідки, які начебто бачили, що дівчину тягнули в автомобіль, дуже схожий на автомобіль підозрюваного. Ми провели обшук і в багажнику знайшли волосся дівчини. Як ми тепер будемо вести допит? Ми вважаємо за необхідне насамперед перевірити, кому належить автомобіль, чи не користувався автомобілем хтось інший. Скільки ключів до автомобіля? Можливо, у когось іншого є ключі? Ні? Можливо, людина щось перевозила у багажнику? Можливо, хтось попросив щось перевезти? Ні? Коли під час опитування детективи відпрацювали версії, які свідчать про невинуватість особи, тільки тоді ми показуємо ключовий доказ: «Ну, гаразд, якщо так, то скажіть, будь ласка, чому у вас в багажнику знайшли волосся жертви?» На цьому етапі підозрюваному буде досить важко вигадати якесь правдоподібне пояснення. Ми ж уже перевірили версії, при чому без примусу, просто проводячи опитування». Також А. Раклев зазначив, що стосунки адвокатів та поліції покращились, оскільки остання більше не застосовує брудних методів щодо їхніх клієнтів [3].

Ще одним яскравим прикладом дієвості даного методу є справа Андреса Брейвіка, який засуджений за вчинення терористичних нападів у Норвегії 22 липня 2011 року, у результаті яких загинули 77 осіб. Для розслідування цієї справи так само використовувався метод процесуального інтерв'ювання: норвезькі слідчі провели 31 інтерв'ю протягом 9 місяців, які в сукупності тривали 220 годин. Брейвік був засуджений до ув'язнення й наразі залишається там [4].

Допит проводиться з метою отримати зізнання, а тому є неефективним. Тоді як інтерв'ю – це бесіда, що має невимушений, консультативний характер та покликана зібрати інформацію. Серед аргументів на користь процесуального інтерв'ю:

- зменшення кількості судових помилок;
- право на справедливий судовий розгляд;
- ефективність [5].

Метод процесуального інтерв'ю активно використовується у Норвегії та Великій Британії. Відповідно до реалій нашої держави, важко сказати, чи працюватиме такий метод в Україні. На нашу думку, у зв'язку із поступовими змінами, ми наближаємось до покращення нашого життя, але це є завданням не тільки законодавця, а й кожного громадянина.

Література

1. Р. І. Благута, Р. Сибірна, В. М. Бараняк та ін. Криміналістика: навч. пос. / Р. І. Благута, Р. Сибірна, В. М. Бараняк та ін.; за заг.ред. Є.В. Пряхіна, К.: Атіка, 2012. 496 с.
2. Зустріч-дискусія з Асбйорном Раклевом щодо застосування процесуального інтерв'ю під час розслідування злочинів URL:<https://www.nai.au.kiev.ua/news/zustrich-diskusiya-z-asbjornom-raklevom.html>.
3. Суперінтендант, що працював у справі Брейвіка: «вибивання» зізнань не працює. URL: https://humanrights.org.ua/material/superintendent_shho_pracjuvav_u_sprav_i_brejvika_vibivannjia_ziznan_ne_pracjuje.
4. Допит vs процесуальне інтерв'ю: що ефективніше для розслідування? URL: <http://yur-gazeta.com/golovna/dopit-vs-procesualne-intervyu-shcho-efektivnishe-dlya-rozliduvannya.html>.
5. Не зізнання, а докази – іноземні експерти про механізм процесуального інтерв'ю. URL:http://www.irf.ua/allevnts/news/investigative_interviewing/

Владислава Сергіївна Ярошевська – студентка III курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Марина Олександрівна Колесник** – старший викладач кафедри юридичних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ ЛЕГАЛІЗАЦІЇ ЕВТАНАЗІЇ В УКРАЇНІ

Найважливішим правом людини як найвищої соціальної цінності є право на життя. Саме тому протиправне заподіяння смерті іншій особі визначається як кримінально каране діяння, навіть якщо воно вчинене за

її ініціативою. Частини 2, 4 ст. 281 Цивільного кодексу України встановлюють: «Фізична особа не може бути позбавлена життя. Забороняється задоволення прохання фізичної особи про припинення її життя» [1].

Відповідно до ст. 52 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» евтаназія – це навмисне прискорення смерті або умертвіння невиліковно хворого з метою припинення його страждань [2]. Будь-яка форма евтаназії в Україні прирівнюється до вбивства і карається законом.

У кримінальному праві та в медицині розрізняють два види евтаназії: з боку пацієнта та з боку лікаря. З боку пацієнта виділяють добровільну та недобровільну евтаназію. Під час добровільної евтаназії пацієнт сам приймає рішення у юридичній формі щодо відключення його від приладів у разі безстрокової коми. Недобровільна форма евтаназії проводиться над хворим, який не може висловити своє бажання, а рішення про евтаназію приймають його близькі родичі.

З боку лікаря розрізняють активну та пасивну форму евтаназії. Активна форма евтаназії застосовується лікарем, який усвідомлено вживає дії, після яких смерть хворого настає майже миттєво. Пасивна форма евтаназії виражається у добровільній відмові хворого від надання медичних послуг, що прискорює природну, нерідко дуже болісну смерть [3].

На сьогодні в Україні заборона такої процедури міститься у ст. 52 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я», де «медичним працівникам забороняється здійснення евтаназії», натомість вони зобов'язані за будь-яких умов надавати медичну допомогу в повному обсязі пацієнту, який знаходиться в критичному для життя стані.

Проблему евтаназії неодноразово намагалися вирішити на законодавчому рівні, зокрема шляхом подання відповідних законопроектів, де містилися норми щодо пом'якшення відповідальності за вбивство, якщо воно вчинене із співчуття до невиліковно хворої людини на її прохання (які, однак, були визнані такими, що суперечать Конституції України та містять розмиті формулювання), а також через створення петицій на підтримку евтаназії.

Якщо в Україні з юридичної точки зору евтаназія є недопустимим явищем, то в деяких інших країнах вже здійснюється її практична реалізація, обґрунтована законодавством [4]. Так, Нідерланди стали першою країною у світі, яка у 1984 році офіційно узаконила право на евтаназію для важко і болісно хворих людей. Наступними до даної практики приєдналися Бельгія та Люксембург. Наприклад, у Люксембурзі пацієнт, який бажає здійснити евтаназію, повинен отримати згоду двох лікарів. Таке правило діє для того, аби хворий був впевнений,

що його рішення було добровільним і не помилковим. У 1999 році Албанія дозволила пасивну евтаназію для хворих, що знаходяться в комі, при згоді трьох родичів. Також у трьох штатах США (Орегон, Вашингтон, Вермонт) дозволена активна евтаназія, яка відноситься до форми «самогубство з допомогою лікаря», тобто пацієнт сам здійснює ін'єкцію, що призводить до смерті, тощо [3].

В Україні до легалізації евтаназії ставлення досить неоднозначне. Одні вважають, що така процедура є кроком до прогресу, інші ж відкрито засуджують дане впровадження.

Головними аргументами, якими оперують прихильники «прискорення смерті» хворих, є: 1) людина має право на життя, а отже і право розпоряджатись ним також належить їй; 2) відмова від евтаназії може розглядатися як застосування до людини тортур, насильства, жорстокого і такого, що принижує гідність, ставлення; 3) підтримка життя на стадії вмирання, що здійснюється за допомогою передових технологій, обходиться дуже дорого, а засобів, котрі витрачаються на підтримку життя у безнадійних ситуаціях, вистачило б на те, щоб лікувати десятки, сотні людей, які піддаються лікуванню; 4) евтаназія все одно існує поза правовим полем, а спеціальний закон дозволить проконтролювати цей процес; 5) евтаназія здійснюється руками медиків, і позбавляє членів сім'ї невиліковно хворої людини від докорів сумління та фінансових витрат; 6) безнадійно хвора людина могла б виступити в якості донора органів для пацієнтів, яким життєво необхідною є трансплантація.

Противники евтаназії наводять такі аргументи: 1) життя є благом і воно залишається благом навіть тоді, коли стає переважно суцільним стражданням; 2) евтаназія суперечить медичній етиці, оскільки лікар, який погодився на евтаназію, зраджує самому собі, клятві Гіппократа, яка спрямована на захист життя і здоров'я людини; 3) узаконення евтаназії суперечить християнському вченню; 4) родичі осіб, які знаходяться в тяжкому стані, у випадку легалізації евтаназії можуть зловживати своїми правами з метою майнового збагачення; 5) рішення про евтаназію може бути зроблене поспішно та невиважено під впливом бажання позбавити від страждань не стільки себе, скільки оточуючих, у першу чергу, своїх близьких; 6) формальний дозвіл евтаназії може стати певним «гальмом» для пошуку нових, більш ефективних, засобів діагностики і лікування важко хворих, а також сприяти недобросовісності в наданні медичної допомоги таким хворим; 7) навіть у тому випадку, коли добровільна згода пацієнта є очевидною, необхідно враховувати, що психологічний стан людини, яка знаходиться на межі життя і смерті, є недостатньо вивченим; 8) одним з найсерйозніших аргументів проти евтаназії залишається ризик зловживання серед медичного персоналу і нехтування

своїм обов'язком, а також особливо небезпечна можливість діагностичної лікарської помилки [5].

Вважаємо, цілком обґрунтовано, що на сьогодні здійснення евтаназії у нашій країні є недопустимим. Легалізація евтаназії може потягнути за собою низку негативних наслідків. Окрім того, евтаназія не узгоджується з нормами релігії та моралі українського народу. У державі необхідно розвивати паліативну медицину, яка полегшує фізичне та моральне страждання в ситуаціях, коли медицина вже не в змозі допомогти важко хворій людині.

Література

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
2. Про основи законодавства України про охорону здоров'я: закон України від 19.11.1992 № 2801-XII / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.
3. Евтанзія за кримінальним законодавством України. / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/5.1/10.pdf>.
4. Евтаназія у сучасному суспільстві та перспективи її доцільності в Україні. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : file:///C:/Users/User/Downloads/jnn_2014_12_18.pdf.
5. Перспективи легалізації евтаназії в Україні. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.univer.km.ua/statti/3.anikina_h.v._perspektyvy_lehalizatsiyi_evta_naziyi_v_ukrayini_.pdf.

ФІЛОСОФСЬКІ ПИТАННЯ ПОСТНЕКЛАСИЧНОЇ НАУКИ

*Дмитро Олексійович Деулін – студент I курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Тетяна Григорівна Геращенко – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент*

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВА СУТНІСТЬ НАСИЛЬСТВА В СІМ'Ї

Насильство в сім'ї – розповсюджена форма порушення прав людини. Протиправні дії проти когось із членів родини нерідко супроводжуються агресією, приниженням та жорстокою поведінкою. Подібні дії з боку особи, що чинить насильство в сім'ї, призводять до погіршення фізичного, психічного та соціального стану здоров'я постраждалої особи чи кількох осіб, членів цієї родини. Як правило, найчастіше від сімейного насильства страждають жінки, діти та люди похилого віку, хоча про останню категорію найменше інформації. На суспільному рівні протягом тривалого часу в Україні проблема насильства в сім'ї не обговорювалася. Проблематику насильства як загального соціального явища досліджують у своїх роботах науковці: А. А. Гусейнов, Л. М. Герасіна, В. В. Голіна, В. Д. Губін, І. Н. Даньшин, А. К. Зайцев, А. М. Ковальов, А. П. Огурцов та ін. [1].

Як показує практика, майже 90% від усіх звернень із приводу домашнього насильства надходять від жінок. За кількістю звернень у 2018 році домінує Дніпропетровська область (11 212 випадків), далі – місто Київ (9 499), за ним – Вінницька область (7 818). Найменшу кількість звернень зафіксували на Полтавщині (1 486). Однак це не стовідсотково об'єктивний результат, адже близько 60% жертв насильства не звертаються за допомогою. Найчастіше за допомогою звертаються жінки, які мешкають у містах та районних центрах. Якщо брати статистику звернень потерпілих за допомогою, то можна прослідкувати таку динаміку: 2013 рік – 144 848; 2014 рік – 120 027; 2015 рік – 102 143; 2016 рік – 96 143; 2017 рік – 96 245; 2018 рік – 107 241. Збільшення звернень у Мінсоцполітики пов'язують з ухваленням Закону України «Про запобігання та протидію домашньому насильству», який набрав чинності 7 січня 2018 року.

Найчастіше насильство проявляється у сім'ї. Його сутність полягає в порушенні, насамперед, особистих прав і свобод конкретної людини. Так, згідно зі статтею 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я,

честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю [3]. На думку експертів, важливим збудником домашнього насильства виступають військові дії на сході України, після початку яких показники цього явища суттєво зросли. «Після початку АТО рівень домашнього насильства зріс до рівня епідемії, що є одним з факторів дестабілізації ситуації в Україні, – пояснює Вероніка Мудра з ГО White Ribbon Ukraine. – Тому вкрай важливо запроваджувати ефективні державні програми реабілітації бійців АТО» [2].

Стаття 1 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» виділяє чотири основні види насильства в сім'ї – фізичне, психологічне, сексуальне й економічне [3].

1) Фізичне насильство в сім'ї – умисне заподіяння одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, заподіяння шкоди його честі та гідності. Фізичне насильство в сім'ї може проявлятися у вигляді дій (нанесення побоїв, заподіяння опіків, переломів тощо) та бездіяльності (відмова надати необхідну допомогу в разі хвороби). Фізичне насильство вважається одним із найтяжчих видів насильства в сім'ї. Це пояснюється тим, що дії кривдника посягають безпосередньо на життя і здоров'я, недоторканість та безпеку особи, які, згідно зі статтею 3 Конституції України, визнаються найвищою соціальною цінністю [4]. Фізичним насильством у сім'ї можуть порушуватися також і особисті права членів сім'ї, такі як право на вільний розвиток своєї особистості, право на життя, свободу та особисту недоторканість.

2) Сексуальним насильством в сім'ї є протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру стосовно неповнолітнього члена сім'ї. Такі дії призводять до порушення прав і свобод членів сім'ї, зокрема, права на особисту недоторканність, право на вільний розвиток особистості тощо.

3) Психологічним насильством в сім'ї визнається насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю. Зазначений вид насильства може порушувати такі права, як право на рівність у гідності та правах, право на повагу гідності, таємницю листування, телефонних розмов, кореспонденції, право на свободу слова тощо.

4) Економічне насильство в сім'ї – це умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

За результатами аналізу обставин вчинення домашнього насильства з'ясовано, що в 85,9% випадків правопорушники під час його скоєння перебували в стані алкогольного сп'яніння, більшість з них не мали постійної роботи та можливості фінансово забезпечити себе, тим більше придбати окреме житло. Однак, домашнє насильство відбувається і в досить благополучних сім'ях. Так, в 97,6% випадків домашнього насильства у постраждалих не зафіксовано тілесних ушкоджень, здебільшого використовуються образи, погрози та приниження. Враховуючи наявність ознак психологічного насильства, виникають складнощі у визначенні особи правопорушника та особи потерпілої від насильства, кожен з учасників суперечки вважає себе постражданою стороною. 35,9% випадків домашнього насильства допущено чоловіками по відношенню до дружин, в тому числі колишніми та цивільними чоловіками, 32% – синами по відношенню до матерів, 3,9% випадків – батьками до доньок, 2,9% – братами до сестер [5].

Підсумовуючи зазначене вище, варто зробити висновок, що насильство як досить небезпечне суспільне явище, яке порушує, насамперед, особисті права і свободи конкретної людини, має припинити своє існування у цивілізованому суспільстві.

Література

1. Електронний ресурс <https://ru.tsn.ua/ukrayina/60-zhertv-molchat-gde-i-kto-v-ukraine-bolshe-vsego-zhaluetsya-na-domashnee-nasilie-infografika-1242831.html>
2. Електронний ресурс <https://p.dw.com/p/2twrt>
3. Про попередження насильства в сім'ї: Закон України від 15.11.2001 р., № 2789 (із змінами, внесеними згідно із Законом № 609-V від 07.02.2007) // ВВРУ. – 2007. – № 15. – С. 194.
4. Конституція України (зі змінами, внесеними згідно із Законом від 30.09.2016 р. № 1401-VIII) // ВВРУ. – 1996. – №30. – С. 141.
5. Електронний ресурс <http://sumy.today/mynulorich-u-sumah-zafiksovano-ponad-200-vypadkiv-domashnogo-nasylstva>.

Ірина Романівна Омельченко – студентка І курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Григорівна Геращенко** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат філософських наук, доцент

АГРЕСІЯ ЯК СОЦІАЛЬНИЙ ФЕНОМЕН

Тема агресії досить популярна і актуальна. Століттями філософи, соціологи та психологи дискутують щодо причин її виникнення, специфічних рис та особливостей прояву. Одні дослідники визначають її

передусім як культурний феномен, інші переконані, що внутрішня агресія перейшла людині у філогенетичний спадок і насильство у світі тварин це доводить.

Дослідники з Гранадського університету зокрема Хосе Марія Гомес (José María Gómez) стверджують, що у багатьох приматів часто проявляється міжгрупова агресія і трапляються вбивства потомства. Навіть мирні ссавці (хом'ячки та коні) часом вбивають представників свого ж виду. А про левів і про інших тварин, що живуть групами, відомо: нові альфа-самці можуть убивати нащадків своїх попередників. Гомес із колегами вперше систематично проаналізували чотири мільйони випадків летального внутрішньо групового насильства поміж 1 024 видами ссавців зі 137 різних сімей за 50 тисяч років філогенезу. Також вони дослідили випадки вбивства у 600 різних людських популяціях – від кам'яної доби дотепер.

У результаті проведеного дослідження було встановлено, що внутрішньо групове насильство відбувається у всіх групах ссавців. Науковці вираховували, що середня кількість летальних випадків внаслідок агресії дорівнює близько 0,3%. Отже, смертельне насильство поміж усіма ссавцями є рідкісним, але не унікальним явищем. Чітко простежується одна відмінність: «Летальна агресія поміж китами, кажанами і зайцеподібними є рідкісною, а поміж представниками інших груп (зокрема, приматів) присутня частіше. У цьому проглядається еволюційна тенденція: що ближчим є філогенез приматів, то вищий рівень їхньої внутрішньо групової агресії. Наприклад, у спільних предків гризунів, зайців і приматів рівень агресії дорівнював 1,1%, у прашурів примата та землерийки – 2,3%, а в приматів – 2, 4%, інформують науковці. У людиноподібних мавп рівень насильства несуттєво, але зменшується – 1,8%.

Тобто щодо філогенетичної схильності до насильства важливими є спосіб життя і середовище, наголошують науковці. Вони встановили, що різні види тварин, які живуть соціально й територіально, від природи наділені більшим потенціалом агресивності, ніж одинаки чи не територіальні види. Тобто в процесі еволюції гени та спосіб життя спільно відповідали за те, що одні тварини більше схильні були вдаватися до насильства проти своїх побратимів, ніж інші. Щодо людей, то на витоках історії масштаб внутрішньо групового насильства досягав майже 2%. Це означає, що печерні прашури людей були не менш агресивними, ніж інші примати. Люди успадкували схильність до насильства внаслідок філогенезу, адже вони опинились на агресивно налаштованій гілці генеалогічного дерева ссавців.

Агресія людей породжена генами і соціумом. У процесі культурного розвитку її рівень змінювався. У період 5 000 – 3 000 років тому він раптово зріс до 15- 30%. Це можна пояснити виникненням

племінних лідерів і великих групових об'єднань. Внаслідок цього війни та міжусобиці стали частішими. Близько 100 років тому вбивства знову стали рідкісними: сьогодні рівень летальної агресії дорівнює близько 0,1%. Згідно з отриманими результатами, сучасні люди агресивні майже у 200 разів менше, ніж наші пращури у кам'яну добу. Це доводить, що люди є не просто продуктом біології, незалежно від того, агресивна у них спадковість чи ні.

Існують вагомі біологічні, генетичні і біохімічні фактори, що сприяють прояву агресії. Але думка більшості вчених зводиться до того, що некоректно обґрунтовувати агресивну поведінку як генетично закладену у людській природі. Так, Джон Доллард надавав велике значення фрустрації у прояві агресії. Фрустрація – це все, що перешкоджає досягненню мети. Вона підсилюється, коли наша цілеспрямованість має дуже сильну мотивацію, коли ми очікуємо отримати задоволення і не отримуємо цього.

Фрустрація може викликати розлючення і емоційну готовність реагувати агресивно. При цьому стимули, асоційовані з агресією, підсилюють агресію. Таким стимулом може стати зброя, що знаходиться в полі зору. Наприклад, половина всіх убивств у США була здійснена за допомогою особистої вогнепальної зброї. Зброя не тільки провокує агресію між агресором і його жертвою, але й створює психологічну дистанцію між ними.

Агресивну манеру поведінки людина може засвоювати, спостерігаючи за дією оточуючих і відмічаючи наслідки цих дій. Якщо дітям не демонструвати модель агресивної поведінки дорослого, вони рідко проявляють агресивність у грі або розмові і, не дивлячись на фрустрацію, грають спокійно. А ті з них, хто спостерігав за агресивними дорослими, самі проявляли елементи агресії. На основі цих та інших спостережень дослідник А. Бандура запропонував теорію соціального навчання агресії. Демонстрування моделей агресивної поведінки мають місце у сім'ї, засобах масової інформації, соціальному середовищі.

Агресія проявляється у двох формах: природжена і інструментальна, а її причини пояснюють три основні теорії. Теорія агресії, що розуміється як інстинкт, найбільш часто асоціюється з іменами Зігмунда Фрейда і Конрада Лоренца, пов'язує агресивність з такими факторами, як спадковість, біохімія крові та властивість центральної нервової системи. Теорія фрустрації розглядає агресивність як наслідок глибоких розбіжностей між рівнем потреб і рівнем реальних досягнень особи. Теорія соціального навчання розглядає агресію як поведінку, набуту шляхом навчання. При цьому наявність вигоди від прояву агресії робить її більш стійкою. Різниця в мові, звичаях і експресивності змушує думати, що людська поведінка, як правило, соціально запрограмована, а не генетично зумовлена. Так, наприклад,

американці їдять устриць, але не слимаків. Французи їдять слимаків, але не коників. Зулуси їдять рибу, але не свинину, а індійці їдять свинину, але не яловичину. Росіяни і українці їдять яловичину, але не гадюк. Китайці їдять гадюк, але не людей. Жителі Нової Гвінеї із племені Жаля вважають людей делікатесом.

Отже, агресію не можна вважати виключно природженою рисою. Поведінка, набута шляхом навчання, може проявлятися в різних життєвих ситуаціях. При цьому велике значення має переконання, світогляд людини, її характер, темперамент.

МІЖМОВНА КОМУНІКАЦІЯ І ПРАВО

Alina Bobrova - second-year student of Kharkiv National
University of Internal Affairs, Sumy branch

*Scientific adviser: Yuliia Samoilova – senior lecturer at the Department of
Humanities, Sumy branch of Kharkiv National University of Internal Affairs*

LEGAL ENGLISH: TO THE QUESTION ON ITS PECULIARITIES

Modern world tends to globalization where a global language is needed which connects people from over the world irrespective of their occupation and native language. Today English plays a role of such “global” language.

Six languages are considered to be international today. These are the official languages of the United Nations Organization: English, French, Russian, Spanish, Arabian and Chinese. Herewith English takes a special place between these languages. Only this particular language is considered to be “international”, “global”, and “universal”. The world community has chosen the English language as the language of international communication.

A person who works in the sphere of law should know Legal English and be able to speak it fluently. First of all it is connected with the fact that modern lawyers are to contact more and more often with English-speaking colleagues, for example to negotiate, write or answer the e-mails.

If we examine legal texts we can distinguish grammatical, lexical and syntactic aspects of the legal English language.

Speaking about grammatical aspects we should point out the modal verbs “shall” and “may”. In legal documents the verb “shall” is used in archaic sense of obligation or duty but not in the meaning of future action. The modal verb “may” means “to have a right” (for example, “All restrictions applied for Balance-of-Payments purposes shall be subject to periodic review in the Committee...).

Also there is unusual word order, for example “the provisions for termination hereinafter appearing or will at the cost of the borrower forthwith comply with the same”. This can be explained by the influence of grammatical structures of the French language.

When we consider syntactic aspects, we can say that conditional sentences are used quite often in legal English texts. Commonly such sentences begin with such words as “if/should/where” which testifies to diligence in

making legal decisions, for example «If there is no agreement on the panelists within 20 days after the date of the establishment of a panel», «Where more than one Member requests the establishment of a panel related to the same matter».

Analyzing lexical aspects we can say that the English language is quite difficult to understand because it has a lot of words and word-combinations which ordinary person can't interpret. The legal English language contains a lot of metaphoric expressions such as "a meeting of the minds" – a meeting to come to an agreement, "a binding agreement" – an agreement which is compulsory, "a broken contract" – a contract which is cancelled. Besides legal English has a lot of archaic lexis and constructions which are no longer used in modern English (hereby, herewith, henceforth, hereto, theaforesaid): «The provisions for termination hereinafter appearing or will at the cost of the borrower forthwith comply with the same...».

One more peculiarity of the English language in the sphere of law is the use of specific phrasal verbs such as *parties enter into contracts*; *put down deposits*; *write off debts*.

Also we should mention that legal English is characterized by a great number of specialized terms which can not be clear to the person without legal education, for example «*tort*» – civil offence, «*bailment*» – release under someone's responsibility.

Moreover, there exists legal slang. The examples are: *boiler plate clause* – a standard condition (in agreement); *waiver* – release of right; *grounds* – reasons for causing proceedings in judicial system; *exhibit* – a document or any other physical object which is introduced to the judge as evidence.

Today legal English tends to change from legalese to Plain English. But English lawyers still admit that it's impossible not to use legalese at all in legal theory and practice because using specified terminology favours to correct understanding of all legal documents.

Kateryna Donchenko - *second-year student of*
Kharkiv National University of Internal Affairs, Sumy branch
Scientific adviser: Yuliia Samoilova – *senior lecturer at the Department of*
Humanities, Sumy branch of Kharkiv National University of Internal Affairs

FOREIGN LANGUAGE TRAINING AND CROSS-CULTURAL COMMUNICATION: SOME ASPECTS OF INTERRELATION

At modern stage of development it is important for Ukraine to develop cross-cultural relationships with European countries in order to cooperate in the economic, political and education spheres. That's why we need highly-qualified specialists who are competent to speak professional foreign language.

Such communication is impossible without knowledge of rules and norms of cross-cultural communication.

Foreign language professional training should involve the ability of cross-cultural communication in the sphere of future professional activity. Improving foreign language cross-cultural competence we improve also our professional competence. That's why studying foreign language in higher educational establishments should have cultural sense because prospective specialists of a new type who are able to speak foreign language quite often has to perform his / her professional activity at international level, adapt to the new way of communication, to learn new culture.

In many countries throughout the world educational reforms take place aimed at enhancing of efficiency of learning foreign languages and particularly the English language as international one. The problems arise when students who are non-native speakers are taught to speak English. While teaching such students to communicate foreign language it's important to show the significance of culture and traditions of their nation which influence greatly the students' motivation to learning foreign language.

Traditions and socio-cultural context have great influence on students' attitude to foreign language in the whole world. When socio-cultural environment favours to the challenge, it forms positive attitude to study and motivation to foreign language learning. That is positive attitude and motivation to the English language learning are stipulated by social environment.

We find it interesting and important to consider the national views on foreign language training and socio-cultural reasons that influence the process of mastering foreign language competence in some Asian, Latin-American and Middle East countries.

There is quite strong tradition commitment in Saudi Arabia. It keeps the country from total usurpation by English language. That's why in such conditions English language has never been considered as an important factor of successful life in this society. When we take into consideration the situation in Saudi Arabia we can see that there is a great difference between the educational programmes in schools and universities. There are enough highly-qualified English language lecturers in the universities, enhanced educational programmes and innovative pedagogical technologies with the use of informative-communicative equipment are implemented. In such Latin-American country as Columbia foreign language training of national minorities are focused on the understanding of their national identity, how they understand the world and their relation with larger nations. But it should be noted that in Columbia a lot of enterprises and soil belong to foreign companies. That's why foreign language training may include some socio-political questions and favours to individual and collective identity recognition.

In China – one of the Asian countries with fast development – the Ministry of Education points out that teaching English in colleges should be concentrated on acquiring cross-cultural communication skills, the development of general foreign language proficiency, listening and speaking skills in particular which are necessary for foreign competence using in real life situations. It is also considered very important for future career when a person is able to communicate effectively.

In the academic programme on the English language in Chinese schools it is pointed out that the aim of education is the improvement of listening, speaking, reading and translation skills in English. But if the students have no opportunities to communicate in real life situations language studying is without real content. Irrespective of the level of language proficiency the main goal at the lessons of spoken language in Chinese schools is to study language patterns, that's why after the lessons a pupil should give attention to reading and writing. So, the change of training methods for spoken language is significant.

To conclude it all we should say that one of the main conditions for effective foreign language training is to create conditions for mastering by the students the specifics of cross-cultural relations, namely: the differences in structures of language acts of native and foreign language, the system of values of the country studied, the peculiarities of verbal and non-verbal behaviour according to the norms of national culture.

Жанна Костянтинівна Звягіна – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Валентина Анатоліївна Василенко** – професор
кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук, доцент

ПРОБЛЕМИ МОВНИХ НОРМ НА УКРАЇНСЬКИХ ТЕЛЕКАНАЛАХ

Протягом останнього десятиріччя в українській мові триває якісно новий етап розвитку – як один із наслідків політичної демократизації та соціально-національного піднесення суспільних настроїв.

Прийнятий Верховною Радою Закон №5313, відомий як закон про 75% української мови на телебаченні, викликав бурхливу реакцію медіа й соцмереж. У цілому їх можна звести до трьох точок зору:

1. Закон є великою перемогою і нарешті зробить телебачення україномовним.

2. Це насильницька українізація, тотальне порушення прав людини й національних меншин.

3. Закон є суцільною імітацією й зрадою, в телеєфірі й далі пануватиме російська.

Насправді, всі три домінуючих думки не відповідають дійсності. На наше переконання, цей закон є складним продуктом компромісів і боротьби.

Загалом засоби масової інформації – це важливе джерело інформування, культурно-просвітницького впливу та формування суспільної думки. Телебачення, на відміну від інших мас-медіа (газет, журналів, радіо), має значні переваги: велику різновікову аудиторію, поєднання звуку й рухомої картинки, можливість обрати програму або фільм відповідно до інтересів й уподобань [1, с. 73-76]. Саме телебачення є найпотужнішим сучасним інструментом пропаганди.

Як засвідчують соціологічні дослідження, рівень довіри до ЗМІ залишається досить високим і сталим. На найпопулярнішому телеканалі «Інтер» у будні з 18-ти годин трансляції 5,8 години припадає на україномовні передачі, тобто лише 35,3% ефірного часу відведено для державної мови. У неділю українська мова звучить 7 годин із сукупних 17-ти годин трансляції, тобто 41,1%. Середній відсоток україномовних передач становить 38. На телеканалі «1+1» у будні трансляція триває 19 годин, з них 9,6 години – українською мовою, тобто близько 50%. Ще 26% відведено для російськомовної продукції з українськими субтитрами. У неділю, коли кількість глядачів найбільша, частка україномовної продукції на цьому телеканалі значно зменшується. Лише 6,75 години лунає українська мова в ефірі, тобто 39%. Якщо говорити про середній показник, то близько 45% продукції виходить українською мовою [3, с. 27-30]. Якщо ж рахувати реальний таймінг звучання української мови в ефірі, цифри будуть, безумовно, нижчими. На регіональних та місцевих каналах картина ще строкатіша, але чим далі на Схід і Південь – тим менше там чути українську мову.

На сьогодні мову ЗМІ заповнив суржик: мішанина в подачі текстів і мікротекстів українською та російською мовами у співвідношенні часто не на користь державної мови. Щоразу частіше лунають на телеканалах слова й вирази, які колись уживали лише на вулиці, у спілкуванні серед певних, соціально маркованих груп, або новотвори:

1. Жаргон кримінального середовища (замочити, пахан, глухар, стрелка, бабки, мент). Такі донедавна незрозумілі для загалу, вживані лише певними групами мовців, слова стали тепер відомими чи не всім, їхчують діти, школярі, молодь; вони вже не викликають здивування, обурення. Найчастіше вони лунають у телесеріалах і фільмах.

2. Молодіжний сленг. Найчастіше ним послуговуються перекладачі іноземних фільмів, а також ведучі та гості розважальних молодіжних програм. Так, уже звичним стало чути прикольно, класно, фігня, кайф, кльово, балдіти. Помітно використовують сленг і в рекламі («Чері – прикольна вишня» і под.).

3. Неологізми, що їх створюють журналісти, піарівці, рекламісти: депутати тузляться (про події навколо острова Тузла); більшовики (більшість у парламенті); снікєрсни у своєму форматі; шейканемо, бейбі.

4. Нецензурна лексика. Вона, здається, вирвалася з підвалів і під'здів та набула «офіційного статусу», передусім у численних художніх фільмах, особливо популярних серед молоді. Безперечно, це далеко не позитивні зміни [2, с.73-77]

Отже, стан ефірного мовлення в Україні не дуже втішний. Закон – крок уперед і справді зміцнює позиції української мови на телебаченні. Проте ні про цілком україномовне телебачення, ні навіть про декларовані 75% української на більшості телеканалів мова, на жаль, не йде. Навіть через півтора роки матимемо не україномовне, а двомовне телебачення з цілком співмірними частками української і російської. Журналістам все більше треба відходити від уживання росіянізмів і використовувати українську мову. Молодь, дивлячись та слухаючи передачі на телебаченні та радіо, буде наслідувати унормовану українську мову і, взагалі, значно зросте їхня духовність.

Література

1. Василенко В. А. Білінгвізм як чинник для успішної інтеграції в міжнародний освітній простір / В.А.Василенко // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. VII Міжнар. науково-практ. Конфер. (Харків, 30 листопада 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – С. 73-76.
2. Василенко В. А. К вопросу о трансформации лингвокультуры современной молодежи Украины / В. А. Василенко // Підготовка поліцейських в умовах реформування системи МВС України: матеріали II Міжнародної науково-практичної конференції (21 квітня 2017 р. – Харків: ХНУВС, 2017. – С. 73-77.
3. Стадній А. Мовні та позамовні чинники виникнення й функціонування конотативно маркованих дієслів у текстах ЗМІ / Стадній А. Мовні та позамовні чинники виникнення й функціонування конотативно маркованих дієслів у текстах ЗМІ / А. Стадній // Materials of the XII International scientific and practical conference, «Conduct of modern science- 2016», November 30 – December 7, 2016 on Philological sciences, p. 27-30.

Анастасія Володимирівна Кисіленко – студентка II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Валентина Анатоліївна Василенко** – професор кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат філологічних наук, доцент

ПЕРЕКЛАД НАУКОВИХ ТЕКСТІВ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

У сучасному інформаційному просторі переклад наукових текстів – це складне явище, у дослідженні якого в центрі уваги виявляються соціальні, психолінгвістичні, психологічні та культурні аспекти.

Складнощі під час перекладання наукових текстів пов'язані, «по-перше, з недостатнім знанням мови оригіналу, по-друге, з недостатнім знанням суті предмета, по-третє, з недостатнім знанням мови, якою перекладають, або з відсутністю в цій мові готових відповідників для висловлення того, що вже було висловлено засобами мови оригіналу». Основною складністю під час перекладу українською мовою наукових текстів є те, що «неправильно добирають українські еквіваленти загальноживаних лексем російської мови, перекладають дослівно усталені словосполучення, а постійне тиражування одних і тих помилок у наукових текстах веде до розхитування мовної норми» [1, с. 73-76].

Значні проблеми під час перекладу текстів наукового стилю спричиняють:

1) активні дієприкметники теперішнього часу із суфіксами -уч- (-юч-), -ач- (-яч-). Треба пам'ятати, що такі дієприкметники українській мові не властиві, оскільки є кальками з російської мови. Їх варто замінити іменниками, прикметниками, описовими зворотами, рідше – дієприслівниками: желающий (бажаючи) – потрібно охочий; знающий (знаючи) – потрібно обізнаний, тямущий, досвідчений, знавець тощо;

2) конструкції з активно вживаним російським дієсловом являється, яке в українській мові вживається тільки в художніх текстах. У науковому стилі вживаються форми є, виявляється;

3) конструкції з фразеологічним сполученням «в качестве кого-то (чего-то)». Напр., словосполучення в качестве сетевой операционной системы слід перекласти так: як «мережева операційна система»;

4) кальки з російської мови: примінити (застосувати), выяснити (з'ясувати), приймати участь (брати), об'ява (оголошення) тощо;

5) плеоназми, тавтологія (вносити внесок, вільна вакансія, перспективні у майбутньому фахівці);

6) кліше, які структурують текст, повинні перекладатися як одне ціле: в отличие – на відміну; во многом – багато в чому; в настоящее

время – наразі, зараз, нині; при аналізе – під час аналізу; как правило – зазвичай;

7) незнання морфологічних норм: а) неправильне визначення граматичного роду іменників (наприклад, кандидатська ступінь (ж.р.) – потрібно кандидатський ступінь (ч.р); б) неправильне вживання іменників II відміни чоловічого роду в Р.в. однини: факультета, курса, сока, університета (треба факультету, курсу, соку, університету) тощо; в) неправильне вживання іменників II відміни чоловічого роду в Д.в. однини: Тарасу Шевченку, професору Толочку, студенту Василюку (потрібно Тарасові Шевченку, професорові Толочку, студентові Василюку); г) неправильне відмінювання чоловічих прізвищ, які закінчуються на приголосний та -ко: вулиця Івана Франко, площа Тараса Шевченка, брати Кличко, (потрібно вулиця Івана Франка, площа Тараса Шевченка, брати Клички); прикметників та прислівників: самий кращий підхід – (треба найкращий); найбільш доцільніше (треба найдоцільніше або більш доцільно);

8) неправильне утворення дієслівних форм (починаючий дослідник – потрібно дослідник-початківець) тощо;

9) зловживання іноземною термінологією й поняттями, що ускладнюють сприйняття головної думки;

10) не завжди чітке розрізнення паронімів, наприклад, слово повноваження означає право, надане зазначеній особі на проведення певних дій (заходів): здійснювати свої повноваження; слово уповноваження – надання певній особі дозволу говорити від імені іншої особи. В українській мові на позначення дій (процесів) бажано вживати віддієслівні іменники, утворені від дієслів недоконаного виду за допомогою -ення, -ання, -іння, -иття, -іття, -уття: змінювати – змінювання, чекати – чекання, бути – буття [3, с. 42-54].

Наукові тексти великою мірою насичені термінами – словами або словосполученнями, які позначають поняття певної галузі науки чи діяльності людини і які теж становлять труднощі під час перекладу. Відомі лінгвісти-термінологи О. Курило, Б. Кінаш, С. Караванський, О. Пономарева, С. Ярема та інші у своїх працях запропонували методи передавання термінів засобами української мови [2, с. 455-458]. Вони створили чітку систему правил, застосовуючи які можна уникнути несприятливих українській мові мовних конструкцій, досягти точності та однозначності термінів та висловів у тексті. Для перекладу термінів варто послуговуватися словниками останніх років видання.

Отже, перекладаючи російські тексти українською мовою, необхідні розвинуті чуття наукової мови, мовний смак, досконале знання норм сучасної української літературної мови, володіння науковим стилем мовлення й письма, термінологічною лексикою української мови, мовними засобами наукового тексту.

Література

1. Василенко В. А. Білінгвізм як чинник для успішної інтеграції в міжнародний освітній простір / В. А. Василенко // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави: тези доп. VII Міжнар. науково-практ. Конфер. (Харків, 30 листопада 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. – Харків, 2018. – С. 73-76.
2. Особливості перекладу галузевих текстів [Електронний ресурс] / І. І. Шумило // Молодий вчений. – 2018. – № 7(2). – С. 455-458. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_7\(2\)__36](http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2018_7(2)__36)
3. Порівняльне дослідження української та російської мов і проблеми соціолінгвістики [Електронний ресурс] / С. Соколова // Українська мова. – 2017. – № 1. – С. 42-54. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ukrm_2017_1_6

*Дарія Сергіївна Ложечник – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Валентина Анатоліївна Василенко – професор
кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук, доцент.*

ДИСКУРС ЯК КОМУНІКАТИВНА МОВА ТЕКСТУ

Традиційно дискурс мав значення упорядкованого письмового, але найчастіше мовного, повідомлення окремого суб'єкта. В останні десятиліття термін набув нових відтінків значення. По мірі становлення дискурсного аналізу як спеціальної галузі досліджень з'ясувалося, що значення дискурсу не обмежується письмовим і усним мовленням, а позначає крім того і позамовні семіотичні процеси. Акцент в інтерпретації дискурсу ставиться на його інтеракціональній природі. Дискурс – насамперед, це комунікативна подія, мова, в якій ураховано соціальний контекст [1, с. 105-109]. У працях із когнітивної лінгвістики та прагмалінгвістики переконливо доведений зв'язок мовної діяльності із соціальним контекстом, в якому вона відбувається [3; 4].

Текст – одне з найбільш поширених у лінгвістиці понять і разом із тим одне з найбільш неоднозначних.

Дослідження тексту в різних країнах здійснюється під різними назвами: лінгвістика тексту, структура тексту, герменевтика тексту (тобто виявлення системи неочевидних смислових зв'язків та опозицій). У цій роботі приймається теорія тексту І. Р. Гальперіна, зокрема її положення щодо інформації тексту. Основні засади цієї теорії можна представити так.

Зміст тексту інтерпретується як інформація, представлена в ньому. Виділяється три типи інформації тексту – змістовно-фактуальна (ЗФІ), змістовно-концептуальна (ЗКІ) і змістовно-підтекстова (ЗПІ).

Змістовно-фактуальна інформація містить повідомлення про факти, події, процеси, що відбуваються, що відбувалися, які будуть відбуватися в навколишньому світі, дійсному або уявному. Одиниці мови в ЗФІ зазвичай вживаються в їхніх прямих, предметно-логічних, а також вторинних номінативних словникових значеннях, закріплених за цими одиницями соціально зумовленим досвідом.

Змістовно-концептуальна інформація повідомляє читачеві індивідуальноавторське розуміння відносин між явищами, описаними засобами ЗФІ, розуміння їхніх причинно-наслідкових зв'язків, їхньої значущості в соціальному, економічному, політичному, культурному житті народу. Така інформація витягається з усього твору і являє собою творче переосмислення зазначених відносин, фактів, подій, процесів.

Змістовно-підтекстова інформація являє собою приховану інформацію, що витягається зі ЗФІ завдяки здатності одиниць мови породжувати асоціативні й конотативні значення, а також завдяки здатності речень усередині ЗФІ прирошувати смисли. ЗПІ – факультативна інформація, але коли вона присутня, то разом зі ЗФІ утворює своєрідний текстовий контрапункт. На нашу думку, ЗПІ витягається не тільки із ЗФІ, а також і з ЗКІ. Найголовніше для перекладача – розпізнати її і відтворити в тексті перекладу. Підтекст утворюється, по-перше, спеціальними образотворчими прийомами, по-друге, описом ситуації дійсності і по-третє, зверненням до когнітивної сфери. Підтекст може виникати поступово, через деталі, відрізки або послідовні частини опису. Велике значення у розпізнаванні підтексту має здатність до виведення експліцитного та імпліцитного смислу – інтерпретація. Інтерпретація – це когнітивна операція свідомості, яка дозволяє актуалізувати мовні значення складових висловлювання слів і додавати до них певні частини когнітивного простору комунікантів – пресуппозиції, когнітивний контекст і додаткові когнітивні допущення. Інтерпретація складається із семантизації, інференції та імплікації [2, с. 9-12]. Семантизація призводить до виведення мовного змісту висловлювання на основі актуалізації мовних значень слів і залучення найзагальніших когнітивних припущень – пресуппозицій. Пресуппозиції включають знання світу і знання мови, які необхідні для створення граматично правильного і логічно несуперечливого висловлювання з метою опису певного факту дійсності. Інференції ґрунтуються на додаванні до мовного змісту когнітивного контексту, що дозволяє додатково проінтерпретувати виражений смисл по відношенню до конкретної ситуації і збільшити загальний зміст висловлювання за рахунок виведення конкретно-контекстуального смислу.

Отже, етапами дослідження є такі: а) виокремлення ЗФІ; б) встановлення змісту ЗКІ; в) виявлення пресупозицій; г) опис інференцій; д) складання списку слів, що вербалізують когнітивний контекст; е) пошуки відповідників перекладу, тобто аналіз перекладацького аспекту ЗПІ.

Література

1. Василенко В. А. Прагмасемантичний адресат як структурний компонент інтерперсональної комунікації / В.А.Василенко // Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгвістика». Збірник наук. праць. Випуск XXV. / Херс. держ. ун-т. – Херсон: ХДУ, 2016. – С. 105-109.
2. Василенко В. А. Культурно-мовні та когнітивні норми: лінгвосинергетичний аспект / В. А.Василенко // Науковий вісник ХДУ. Серія «Лінгвістика». Збірник наук. праць. Випуск 24. / Херс. держ. ун-т. – Херсон: ХДУ, 2015. – С. 9-12.
3. Демьянков В. З. Когнитивная лингвистика как разновидность интерпретирующего подхода // ВЯ. – 1994. – №4. – С. 17-33.
4. Джонсон-Лерд Ф. Процедурная семантика и психология значения // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1988. – Вып. XXIII. – С. 240-261.

Anastasiia Moskalenko – *first-year student of Marketing and Management of Innovative Activity Department, Oleg Balatskyi Academic and Research Institute of Finance, Economics and Management, Sumy State University*
Scientific supervisor: Kozlovska Anna – *Associate Professor of foreign languages department, Education and Research Institute for Business Technologies “UAB”, Sumy State University, Candidate of Philological Sciences, Associate Professor*

LINGUOCREATIVITY IN STUDENT SELF-DEVELOPMENT AND SELFREALIZATION

Nowadays people need to realize that individuals in leadership positions must be creative because creativity is a key to the future. *The research is aimed at showing the importance of creativity for student self-development and self-realization in our fast-changing globalized world.*

Just imagine that you’ve become a member of very prospective business company and you’re sitting on the consultation with two radically different students looking for job. One of them is standard straightforward and right person, another is quick witted and has a rich imagination. Which one would you choose? A creative person will definitely stand out from all because of his radically new approaches.

Many companies and agencies today operate in a highly competitive, global environment, making creativity crucial. Creativity is a beginning to big

ideas, challenges everyone's way of thinking, and opens the door to new business opportunities. "Creativity" and "innovation" are often used equivalently for that reason, but are two separate notions. Many people decide to take the easy way out and get that job that doesn't require much effort, forever living life the way society wants us to rather than the way we ourselves want to. This is one of the reasons why so many become unhappy before their 30s and feel like they have gone nowhere in life. This is the reason why so many people are lost in life and have no idea what route to take when it comes time to making a decision. The reason they have no idea what they want to do is because they hate everything they do. That happens because society is telling them what to do rather than allowing us to create our own ideas and make our own decisions.

Currently in business world the only way to separate yourself from the rest is how well you can think for yourself and actually use your creativity that separates you from everyone else. We live in a world that is constantly becoming innovated with new ideas and technology. Having the creativity to help innovate something that has never been created before is all based on where your mind wants to take you. That is when you allow yourself to be your true self, you must stop worrying about what other people think or say about you. If you have fun doing it and it keeps you always thinking and trying to figure out a new and better way, then that is what you need to focus on in life because creativity is what pushes passion. Creativity is different because creativity is a mechanism to being innovative. You can have great ideas, but not be innovative.

Since you were a child you were always told what to do by society. Sometimes it doesn't approve of creativity, nor does it ever encourage it. Most people might ignore the aspects of creativity and what it can offer. They do not understand how a creative mind can benefit them and enrich their lives. But applying creative thinking to your everyday life can make things so much more interesting. There are many aspects of life in which you can find yourself benefiting from the use of a creative mindset. Never give up, difficult roads often lead to beautiful destinations. Better to be unique and stand out than to be like everyone else.

George Land conducted a research study in 1968. What the test shows is that non-creative behavior is learned. Land did a creativity test on children in the age group 3 to 5. This was the same test he conducted to select scientists and innovative engineers for NASA. He tested the same children at 10 years of age, and then at the age of 15. While the creativity in 5 year olds was 98%, it went down to 30% when they reached the age of 10, and at the age of 15 – just 12%. When the same test was given to 280,000 adults, the creativity was just 2%. In the modern business world creativity is valued as the most important business skill. You need an interest in the creative process, the desire to explore and a spirit of curiosity.

Human beings are born creative from infancy on we find innovative ways to negotiate life. The most creative people find ways around obstacles because they see them not just as something hard but also as opportunities. When you allow your creativity to prosper, don't even worry about money because that comes as a result. You will truly live life when you are doing what you like to do, what excites and challenges your mind each and every day. We would continue to be cavemen without creativity. There would be no innovation. Remember that future is your motivation and try to improve or create something to make it brighter.

Yaroslav Rokita - *third-year student of*
Kharkiv National University of Internal Affairs, Sumy branch
Scientific adviser: Anastasiia Serhiienko – senior lecturer at the
Department of Humanities, Sumy branch of Kharkiv
National University of Internal Affairs

SOME ISSUES OF HIGHER LEGAL EDUCATION IN THE CONTEXT OF MODERN CHANGES

Legal education is one of the educational fields with the rapidest development speed. Under the article of Muna Ndulo from the Cornell Law School: “worldwide, there has been significant expansion in both the amount of knowledge and the number of new specialized fields with which lawyers have to deal.” Especially in the field of International Law: new treaties, agreements, regulation are developed under the everyday challenges of present World. Highly qualified specialist in the field of Law should totally understand all the processes in society and act in accordance with the challenges that occur in the field of Law. That is why given thesis is an attempt to discuss some recent challenges in higher legal education in the context of global modern changes.

We think that there are two main reasons why legal education falls under certain difficulties: a) globalization of all spheres of human lives; b) growing of the professional requirements to the modern specialists in all spheres and in the sphere of Law itself. On the website of Oxford Royal Academy one can find nine essential skills for aspiring lawyer. Among latter we can find:

1. Taking in lots of information and distilling the key points;
2. People skills;
3. Working to deadline and planning ahead;
4. Asking the right questions;
5. Understanding your client and the other side;
6. To be good public speaker;
7. Thinking out legal solutions and arguments;

8. Team work skills;
9. Commercial awareness.

All listed features concern social sphere of personality which is the main idea of modern system of education. The issue is: you can know a lot and you should, but it is what you can manage on your own, the task of higher education is to show and teach you how to apply your knowledge inside the society and to be effective.

The conclusion that a reviewer could come is that the system of modern Higher Legal Education is highly oriented on the development of the lawyer's social side in order to face all global challenges and successfully implement knowledge into the practice.

Бавакна Сераджедин С. К. – студент I курса Медицинского
института Сумского государственного университета
*Научный руководитель: Людмила Николаевна Яременко – старший
преподаватель кафедры языковой подготовки иностранных студентов
Сумского государственного университета*

ВРАЧ В ИНТЕРЬЕРЕ ХУДОЖЕСТВЕННОЙ ПУБЛИЦИСТИКИ

Коммуникативное поле современного врача – многовекторное. Интерпрофессиональное общение специалиста в области медицины и социально активных граждан, *ответственно относящихся к своему здоровью*, в современном дискурсе реализуется в литературных и публицистических текстах. Этот аспект профессиональной деятельности врача привлекает внимание не только украинских, но и иностранных студентов-инокоммуникантов (термин О. Криницькой), что способствует их адаптации к новой социально-культурной среде [1, 47-48], корпоративной культуре медиков Украины, их ориентации на признанные авторитеты в науке и практической медицине. Тем более, что корпоративная культура Слобожанского края (в современном толковании) имеет полуторавековую историю, – в 1861 году было создано Харьковское медицинское общество, организующим началом которого было дело охраны здоровья населения края [2, 144]. Среди признанных и в Украине авторитетов, например, Фёдор Григорьевич Углов – ученый, хирург, самый долго оперирующий хирург в мире (Книга рекордов Гиннеса), ровесник XX века.

Объектом нашего небольшого научного исследования стала глава 12 из его книги-диалога (жанр художественной публицистики) «Человеку мало века» (2001) – «Основа долголетия» [3]. Хирург Ф. Г. Углов четко обозначил свою целевую аудиторию – современный

успешный человек, который нацелен на активное творческое долголетие.

В своей работе мы делаем попытку определить основные принципы ответственного отношения к здоровью, которые должны взять на вооружение молодые врачи, следуя за Ф. Угловым.

Первым основополагающим принципом – *«Человек должен любить человека – как близкого, так и далекого»* и далее – *«любовь к людям рано или поздно, но обязательно принесет тебе ответную любовь людей»*. Жизненный опыт врача, – длиной в 100 лет, – показал, что в бескорыстной любви к людям – *«В этом ты познаешь удовлетворение и счастье»*. Врач по призванию, что понятно и иностранным специалистам, утверждает, что каждая операция – это смертельный риск и для больного. Врач должен *оправдать* это доверие.

Вторым принципом, *«что не менее важно,... и о чем не принято говорить и писать, – не делать зла окружающим»*. А значит – делать людям добро: *«избавить человека от болезни, продлить его жизнь»*.

В-третьих, *«... думать о людях хорошо»*. Врач категоричен: *«... если ты ищешь хорошее, то ты его и найдешь. И ошибешься реже»*; – в этом не слабость, а благородство человека-врача.

В-четвертых, здоровье человека – это драгоценный дар: *«Здоровье надо беречь, сохранять, но и не изнеживаться...»*. Долгожитель – это человек, любящий работать, – *«Долгожителями лентяи не бывают»*.

В-пятых, *«Человек не должен пить никаких алкогольных напитков: ни сладких, ни горьких, ни слабых, ни крепких, ни водки, ни вина, ни пива – ничего, содержащего алкоголь»*. Ф. Углов сам следовал этому принципу всю свою долгую жизнь (в 60 лет еще раз стал отцом). Так как алкоголь – сильный наркотический яд. И последний важный принцип – *«Индивидуальное бессмертие недостижимо, но длина твоей жизни во многом зависит от тебя самого»*. Как итог – эти принципы – основа профессионального долголетия.

Литература

1. Криницька О. Методика вивчення краєзнавчого матеріалу на заняттях з української мови як іноземної / О. Криницька. – Нова педагогічна думка. – 2016. – № 2(86). – С. 47-52.
2. Ціборовський О. М. Наукові медичні товариства та їхня роль у становленні соціальної медицини в Україні/ О. М. Ціборовський. – Охорона здоров'я України. – 2007. – № 3-4 (27-28). – С. 143-147.
3. Углов Ф. Г. Человеку мало века (2001). – [Интернет-ресурс]. – Режим доступа: <http://www.uglov.tvreza.info/knihi/cmv/12.html>

Владислава Ігорівна Яценко – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Валентина Анатоліївна Василенко** – професор
кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат філологічних наук, доцент

ПОНЯТТЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КУЛЬТУРИ У СУЧАСНІЙ НАУКОВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Юридичний переклад вважається одним із найбільш складних видів перекладу. Це обумовлено тим, що при перекладі юридичних текстів як з української мови іноземною, так і навпаки звичайних навичок перекладача недостатньо. Юридичний переклад не може бути здійснений коректно без використання спеціальних знань у відповідній галузі права, без знання специфіки конкретного виду правовідносин. Необхідно орієнтуватися в чинному законодавстві, а також володіти спеціальною лексикою і знати про особливості використання іноземної юридичної термінології в конкретному контексті.

Тексти юридичного характеру мають високий ступінь перекладності, характеризуються клишованою формою, і інформація, що міститься в них, повинна оформлятися раз і назавжди встановленим чином, відповідно до суворих конвенцій [1, с. 282]. В юридичному підстилі використовуються стійкі вирази літературного характеру або стилістично нейтральні фразеологізми, позбавлені експресивності [2, с. 16].

Особливості перекладу правових документів у даний час все частіше привертають увагу дослідників. Сьогоднішня особлива актуальність питань порівняльного аналізу мов у правовій сфері, а також методології і техніці перекладу текстів правових документів зумовлена значними змінами, що відбулися у сфері політичних і економічних міжнародних відносин в останні десятиліття.

При перекладі документів потрібно враховувати, що текстові конвенції мовою оригіналу часто залежать від культурних і ментальних особливостей і іноді, при буквальному перекладі, повністю втрачають вкладений у них сенс. Тому перекладач повинен однаково добре розбиратися в юридичному праві своєї країни і країни, яка є носієм мови [2, с. 143].

На прикладі юридичного перекладу можна абсолютно точно стверджувати, що необхідно ще й досконально розбиратися в культурних особливостях носіїв вихідної мови, у специфічних конструкціях, властивих тільки їм.

Лінгвістична еквівалентність юридичних понять, використовуваних в юридичних текстах і правових документах, часто недосяжна. Правовий документ або інший письмовий носій перекладної юридичної інформації має текстові особливості, своєрідне мовне вираження. Текст більшості документів має рівний і спокійний стиль, що не викликає додаткових асоціацій і не відволікає від суті документа. Нейтральні виклади юридичних норм підвищує ефективність правового регулювання.

Деякі труднощі представляє переклад словосполучень, що мають різний зміст у британському та американському варіантах англійської мови.

Вивчення вимоги до адекватності перекладу юридичних текстів і правових документів показало, що справді адекватним ми вважаємо переклад, який вичерпно передає задум автора в цілому, усі смислові відтінки оригіналу і забезпечує повноцінну формальну і стилістичну відповідність йому. Такий переклад може бути створений шляхом творчого застосування реалістичного методу відображення художньої дійсності оригіналу, має відбуватися не простий підбір відповідностей, а підбір найкращих мовних засобів для відтворення художніх елементів оригіналу.

Література

1. Алексеева И. С. Введение в переводоведение / И. С. Алексеева. – М.: Академия, 2004. – 352 с.
2. Шугрина Е. С. Техника юридического письма [Текст]: учеб.-практ. Пособие / Е. С. Шугрина. – М.: Дело, 2001. – 271 с.

Секція 9

ПРАВОВІ ОСНОВИ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО ДЕРЖАВОТВОРЕННЯ

Владислав Олегович Витвіцький – студент I курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Львівна Білоус** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук

ПСИХОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УМОВ, ЯКІ СПРИЯЮТЬ ЗЛОЧИННОСТІ

Проблема злочинності давно посіла чільне місце серед актуальних суспільних проблем, пропустивши поперед себе хіба що проблеми забезпечення економічного розвитку і матеріального достатку [2, с. 44]. Злочинність визнають мегапроблемою функціонування людського суспільства, людської цивілізації. Проблема набуває характеру ключової загрози національній безпеці в силу закладеного в неї прагнення до насильства, знищення, деформації основних соціальних цінностей, відносин, державних і суспільних інститутів. Злочинність робить неможливим прогресивний розвиток особистості, суспільства і держави [5].

Із кожним роком злочинність зростає, але до сьогодні відсутній повний перелік конкретних умов, які сприяють її існуванню, відповідно немає можливості протидіяти умовам і цим самим зменшити кількість злочинців.

Дану проблему у різний час досліджували такі вчені: А. В. Закарлюк, Ю. В. Баулін, І. М. Даньшина, М. І. Єнікєєв, О. Г. Кулик, А. Л. Свяшук, С. М. Шапиев та інші.

У громадянському суспільстві особа, яка скоїла злочин, вступає в протиріччя із соціально-психологічною структурою суспільства. Особистість злочинця характеризується виникненням певних змін (вад) у її психологічній структурі. Змінам піддаються ціннісні орієнтації, потреби, схильності, переконання. Виникають негативні риси характеру. Особа, яка порушила кримінальний закон, тобто вчинила злочин, та її «справа» перетворює громадянина на злочинця, який відкидається суспільною свідомістю. Здійснення злочинних дій позначається на

психологічній структурі особистості, виникненні у неї антигромадської спрямованості (установки).

Як пише Єнікєєв М.: «За ступенем соціальної дезадаптації є два типи особи злочинця: антисоціальний тип (особи, які неодноразово вчинили злочини на основі стійкої антисоціальної спрямованості, – тип «злісного» злочинця); асоціальний тип (особи, які вперше вчинили злочин на основі загальної асоціальної спрямованості, – не соціалізований, «менш злісний» тип злочинця)» [1, с. 53].

За психо-регуляційною підставою автор виділяє тип особи злочинця, що характеризується дефектами психічної саморегуляції (особи, які вчинили злочин уперше й у результаті випадкового збігу обставин; вчинений злочин суперечить загальному типу поведінки певної особи, є випадковим для неї, пов'язаний з окремими дефектами саморегуляції. Це особи, які не зуміли протистояти криміногенній ситуації; їхньою особистісною особливістю є низький рівень самоконтролю, ситуативна обумовленість поведінки).

За змістом ціннісно-орієнтаційної спрямованості особистості розрізняє наступні групи злочинців: 1) злочинці з антисоціальною корисливою спрямованістю; 2) злочинці з антисоціальною корисливо-наси́льницькою спрямованістю; 3) злочинці з антигуманною, агресивною спрямованістю [1, с. 54].

Скоєння злочинів пов'язане з психологічними розладами і передбачає деформацію всієї структури особистості. Для багатьох злочинців характерна маргінальність. Маргінали – це особлива категорія населення з низьким рівнем інтелекту і моральних якостей [4]. Маргінали схильні до алкоголізації, наркотизму, безладних статевих зв'язків, розпусності, лихослів'я, вандалізму, хуліганства, крадіжок і різним формам кримінального насильства. Для маргіналів характерні егоцентричність, агресивність, жорстокість. Вони здійснюють більше побутових убивств, хуліганства, крадіжок, грабежів і розбоїв, згвалтувань і основну масу зараження венхворобами. Серед маргіналів чимало осіб з психічними аномаліями в межах осудності, тобто психопатів, алкоголізованих суб'єктів. Особливо велика частка аномальних осіб серед злочинців, які скоюють наси́льницькі злочини [4]. Майже всі прояви порушення закону здійснюються в стані алкогольного сп'яніння або наркотичного збудження. Тому найбільш очевидною і досить добре досліджуваною умовою злочинності є пияцтво і алкоголізм. Наркоманія також відноситься до умов, що сприяють росту злочинності. При цьому числа злочинів, пов'язаних з наркотиками, неухильно зростає. Умовою злочинності є міграція, так як мігранти по суті виступають в ролі знедолених людей.

До умов злочинності пасивної поведінки представників правоохоронної системи відносяться такі форми пасивності:

1) приховування злочинів від обліку; 2) завідомо неправильна кваліфікація злочинів; 3) неналежне розслідування кримінальних справ; 4) необґрунтоване винесення постанов про відмову і припинення кримінальних справ; 5) призначення покарання, яке не відповідає скоєному злочину [3].

Отже, можемо зазначити, що у психології особистості злочинця мають місце певного роду дефекти: соціально-правовий інфантилізм, правовий нігілізм (негативізм); патологія потребової сфери особистості; дефекти в особових установках; дефекти психічного розвитку.

Література

1. Еникеев М. И. Юридическая психология: ученик / М. И. Еникеев. – М.: НОРМА-ИНФРА-М, 1999. – С. 53-55.
2. Закарлюк А. В. Поняття злочинності: предметна сутність / А. В. Закарлюк // Юридична Україна. – 2004. – № 4. – С. 43-49.
3. Коментар до статті 396. Приховування злочину [Електронний ресурс]. – Режим доступа: <http://yurist-online.com/ukr/uslugi/yuristam/kodeks/024/393.php>
4. Свящук А. Л. Феномен маргінальності в генезисі сільового суспільства: автореф. дис. ... канд. філос. наук / А. Л. Свящук. Харків, 2006. – 16 с.
5. Шапиев С. М. Преступность и общество (криминологическое теоретико-прикладное исследование): автореф. дисс. ... д-ра юрид. наук: 12.00.08 / С. М. Шапиев; Санкт-Петербургский университет МВД России. СПб., 2000. – 46 с.

Ельвін Халеддін огли Джамалов – студент I курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Львівна Білоус** – доцент кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ЯК ОСНОВНЕ ДЖЕРЕЛО ПІДВИЩЕННЯ ЗАГАЛЬНОЇ ТА РОЗУМОВОЇ ПРАЦЕЗДАТНОСТІ

Перед вищою школою стоїть задача корінного і всебічного поліпшення професійної підготовки і фізичного виховання майбутніх фахівців. У нових умовах підвищується соціальна значимість фізичного виховання у формуванні всебічно і гармонійно розвиненої особистості випускника з високим ступенем готовності до соціально-професійної діяльності.

На сучасному етапі життя важливою є фізична культура та її методи, які допоможуть покращити здоров'я студентів. Період навчання студентів співпадає з активним формуванням духовних і фізичних якостей молоді людини, із підготовкою до виконання соціальних функцій в умовах суспільства.

На сьогоднішній день у країні виникає низка соціальних питань, пов'язаних із збереженням зміцнення здоров'я молоді та взагалі всіх людей. Навчальні години, передбачені на проведення занять із фізичного виховання, акцентування увагу студентів на заняття окремими видами спорту, відновлення позакласної роботи з метою оздоровлення студентів мають позитивно впливати на стан здоров'я та фізичний розвиток молоді. Але збільшення темпів навчання та обсягу інформації, яку має засвоїти студент, вимагають особливої уваги до проведення саме занять з фізичної культури як традиційної форми фізичного виховання молоді [2, с. 40].

Проблема формування рухової активності студентів має важливе гігієнічне значення, так як останнім часом помічається прогресуюча гіподинамія у молоді, що обумовлено великим обсягом навчальних занять не тільки в аудиторіях, а й у дома. Рівень фізичної підготовленості та здоров'я студентів у даний час по ряду критеріїв не відповідає сучасним вимогам. У результаті серед студентів великий відсоток з незадовільним станом здоров'я, надмірною масою, схильністю до частих захворювань, порушенням постави та опорно-рухового апарату, вадами зору та нервово-психічними відхиленнями. Факти підтверджують невідкладність прийняття заходів, що поліпшують фізичний стан молоді. Вирішення цієї задачі є важливим, бо сьогоднішні студенти – завтра кваліфіковані фахівці. Саме від їх здоров'я, фізичної та професійної підготовленості залежить успішність участі у сфері суспільного виробництва, підвищення продуктивності праці.

Відомий науковець зі спортивної педагогіки Л. Лубишева впевнена в тому, що «зміст фізичного виховання включає в себе й інтелектуальний напрямок виховання... Зміст інтелектуального виховання припускає можливість формування у людини комплексу теоретичних знань, охоплюючи широкий спектр філософських, медичних та інших аспектів, тісно пов'язаних із фізичним знанням» [1, с. 13].

Для вирішення цієї та багатьох інших проблем необхідні спільні зусилля вчених і практичних працівників, всього суспільства. Можна сказати, що нове виробництво вимагає нового фізичного світу людини. Як навчання сьогодні стає постійним чинником життя члена нашого суспільства, так і фізична культура нині перетворюється на невід'ємний атрибут життя, засіб адаптації до постійно змінюваних природних, соціальних та інших умов. Серед способів проведення дозвілля, що вимагає витрат м'язової енергії, фізична культура перетворюється на основний фактор фізичного розвитку студентів.

Спортивна діяльність представляє собою один із шляхів, на якому студенти можуть проявити свою досконалість, використовуючи фізичні можливості для досягнення певних результатів. Ця діяльність має високу мотивацію, чіткі критерії оцінювання результатів, потребує активності від студента. Вона пов'язана з великим фізичним та психологічним напруженням, необхідністю переборювати не тільки спротив сильного суперника, а також і особисту слабкість. Фізична культура є одним із діяльних факторів, які спонукають до збереження і зміцнення здоров'я студентів, розвитку його фізичних і психічних якостей. Завдяки поширенню Програм та Доктрин в усьому світі підвищується інтерес до соціального феномену, який у Східній Європі і в Україні зокрема називається оздоровчою фізичною культурою, а в більшості країн – культурою рухів. До основних аналогів термінів, які характеризують підвищений інтерес до оздоровчої фізичної культури в різних країнах світу належать такі назви: створення нового тіла, «індивідуалізація» та «спортифікація суспільства». Таким чином, із удосконаленням цивілізації соціальне й особисте значення спеціальної рухової діяльності у вигляді фізичної культури зростає, набуваючи статусу природного профілактичного засобу проти негативного впливу індивідуального та постіндустріального суспільства на фізичний і духовний стан студентів [1, с. 12].

Рівень культури студента виявляється в його умінні раціонально, повною мірою використовувати вільний час. Від того, як він використовується, залежить не тільки успіх у трудовій діяльності, навчанні і загальному розвитку, але і саме здоров'я студента, повнота його життєдіяльності.

Тому проблема фізичного розвитку здоров'я має велике державне, наукове і практичне значення. Фізична культура в цьому випадку є не тільки засобом виховання й поліпшення фізичної підготовки студентів, а нерідко основним фактором відновлення та зміцнення здоров'я в період становлення і кінцевого формування організму, засобом ліквідації недоліків у фізичному розвитку, могутнім джерелом підвищення загальної та розумової працездатності.

Література

1. Лубышева Л. Современный ценностный потенциал физической культуры и спорта и пути его освоения обществом и личностью / Л. Лубышева // Теория и практика физической культуры. – М. – 1997. – № 6. – С. 10-15.
2. Науково-методичний журнал «Теорія та методика фізичного виховання».- 2009. – № 7. – 45с.

Фарід Фаїгович Джамалов – студент II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Петрівна Кононенко** – старший викладач
кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ

НАУКОВІ ЗАСАДИ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проблема вдосконалення процесу фізичного виховання студентів вже багато років є предметом уваги фахівців. Курс фізичного виховання у закладах вищої освіти передбачає засвоєння студентами основ фізкультурної освіти, тобто знань, практичних умінь і навичок, які необхідні для ефективної і цілеспрямованої життєдіяльності та забезпечення здорового способу життя студентів. Аналіз наявної науково-методичної літератури з цього питання показав відсутність чіткого визначення науково-практичних основ змісту здорового способу життя студентів, яка передбачає якісні зміни у її процесі [1-3].

Саме тому метою нашої роботи є обґрунтування наукових засад здорового способу життя у фізкультурній освіті студентів закладів вищої освіти.

Фізкультурна освіта – це оволодіння знаннями біологічних, психологічних, соціальних, світоглядних, фізичних, естетичних, поведінкових аспектів і резервних можливостей організму людини в процесі рухової діяльності. Це активний, творчий процес і результат оволодіння системою фізкультурних знань, методичних і рухових вмінь і навичок, формування ціннісного ставлення і світоглядних орієнтацій здорового способу життя [2, с. 16-18].

Є очевидним, що знання в галузі фізичної культури необхідні студентам для самостійної рухової діяльності, для підвищення рівня соматичного здоров'я, самовдосконалення та підготовки до майбутньої професійної діяльності. Фізичне виховання у вищій школі відіграє особливу роль для певного контингенту, насамперед, для осіб з наявністю хронічних захворювань, з низьким рівнем фізичної підготовленості і, особливо, для студентів, які не вважають фізичне виховання важливою дисципліною.

Також не слід забувати, що системоутворювальна функція фізичної культури має дві взаємно зумовлені грані – педагогічну (виховну) та соціальну (оздоровчу), що дозволяє говорити про сучасну фізичну культуру як про цілісну соціально-педагогічну систему, основна функція якої є оздоровчо-виховна, що для сучасної студентської молоді має не аби яке значення.

Численні автори переконливо доводять, що здоровий спосіб життя повинен стати щоденною потребою, що дозволить докорінно змінити спосіб життя сучасної молоді. Реформування вищої школи в контексті реалізації оздоровчої функції, що передбачає суттєві зміни організації навчально-виховного процесу, затвердження особистісно-орієнтованого розвитку особистості зумовлює широке гуманістичне розуміння якості освіти. У співвідношенні мети фізичного виховання і досягнутих результатів якість освіти виступає як інтегрований підсумок всієї організації навчально-виховного процесу фізичного виховання [1, с. 35-36].

Згідно з численними емпіричними даними, останнім часом спостерігається стійке погіршення стану здоров'я студентської молоді. Встановлено, що у вищих навчальних закладах освіти кількість підготовчих та спеціальних медичних груп зростає від 5,36% на першому курсі до 14,46% на третьому. Зниження рівня здоров'я і фізичної працездатності у студентської молоді є наслідком значного психоемоційного навантаження, порушень гігієнічного обґрунтування режиму дня та харчування [3, с. 51-52].

Отримані дані проведеного дослідження у Сумській філії Харківського національного університету внутрішніх справ щодо фізкультурно-спортивної активності студентів дозволяють говорити про її низький рівень. Лише незначна частина студентів (19,8% дівчат і 27% юнаків) систематично займається фізичними вправами у вільний від навчання час. Більше половини студентів (53,8%) найближчим часом займатися фізичною культурою не планують, хоча й не виключають такої можливості. У результаті дослідження також отримані дані про ставлення студентів до необхідності фізкультурної освіти: більше половини студентів ставляться до неї байдуже (58,2%) і негативно (15,1%). Позитивне ставлення та визнання її необхідності відзначається у 26,7% студентів. Значна частина опитаних студентів (45,1%) невисоко оцінюють її роль у забезпеченні здорового способу життя. Друга частина респондентів позитивно оцінюють потенціал фізкультурно-спортивної освіти в розвитку загальної культури особистості.

На сьогодні доводиться констатувати, що фізкультурна освіта студентів закладів вищої освіти вимагає істотного підвищення якості та рівня освіченості молоді з питань здорового способу життя в бік ґрунтовності змістовного компоненту системи фізичного виховання, методології та методики його організації.

Таким чином, основою концепції формування здорового способу життя та культури дозвілля є формування ціннісних орієнтирів студентів на збереження здоров'я і культуру дозвілля. Одним із шляхів, здатних певною мірою забезпечити вирішення проблеми здоров'я студентської

молоді, на наш погляд, є формування у неї позитивної установки на активну підтримку власного здоров'я протягом життя.

Література

1. Бароненко В. А. Здоров'я і фізична культура студента / В. А. Бароненко, Л. А. Рапопорт. – М.: Альфа, 2009. – С. 35-36.
2. Дубогай О. Д. Фізичне виховання і здоров'я: навч. посібник / О. Д. Дубогай, Н. Н. Завидівська. – К.: УБС НБУ, 2012. – С. 16-18.
3. Завидівська Н. Н. Фундаменталізація фізкультурно-оздоровчої освіти: аспект здоров'я збережувального навчання студентів : монографія / Н. Н. Завидівська. – К.: УБС НБУ, 2012. – С. 51-52.

Денис Сергійович Коваленко – студент III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Андрій Вікторович Фісенко** – викладач кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ

ПРОФЕСІЙНА СПОРТИВНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ПРАЦІВНИКІВ ПОЛІЦІЇ

Від якісної професійно-фізичної підготовленості працівників поліції залежить успішність виконання завдань, які покладаються на них. Система фізичного виховання і спорту – це визначена певними законодавчими актами та нормативними документами впорядкована організаційна, управлінська, навчальна й наукова діяльність осіб рядового і начальницького складу органів та підрозділів поліції, студентів, курсантів, слухачів, наукового й науково-педагогічного складу відомчих навчальних закладів, яка спрямована на збереження здоров'я, творчої та трудової активності, підготовку, набуття, розвиток та вдосконалення засобами фізичної культури та спорту знань, умінь і навичок, необхідних для успішного виконання завдань, покладених на правоохоронні підрозділи України [1].

Цим актуальним положенням були присвячені дослідження Г. М. Будагянця (2009), О. В. Журавля (2011), А. О. Колоколова (2004), І. П. Закорка (2012), Ю. А. Компанійця (2012), А. С. Васільєва (2010), О. В. Запорожанова (2010), І. В. Янка (2011), С. Є. Бутова (2010), С. М. Безпалого (2012) та інших. Їхні праці були присвячені складовим частинам багатогранної системи підготовки до служби в органах Міністерства внутрішніх справ України.

Аналіз науково-методичної літератури стосовно проблем організації фізкультурнооздоровчого заняття із студентською молоддю показав, що в теперішній час розроблена структурно-функціональна

модель теоретико-методичного забезпечення фізичного навчання студентів закладів вищої освіти; розроблені організаційні моделі спортивно-оздоровчої діяльності студентів на основі змін в організації фізичного виховання у ЗВО; експериментально обґрунтований, раціональний, спеціально організований режим рухової активності студентів ЗВО гуманітарного профілю; розроблені і обґрунтовані педагогічні технології формування орієнтації студентів на валеологічні цінності, на базі використання адекватних способів і методів фізичної культури; розроблена методика нормування навантажень різної спрямованості на основі обліку індивідуальних інтересів і рівня фізичного стану студенток, які займаються оздоровчою аеробікою. Доведена доцільність використання способів і методів управління фізичною підготовкою студентів [2, 3].

Спеціальна фізична підготовка (далі – СФП) є однією з ключових дисциплін, які викладаються в системі МВС України впродовж усього періоду служби. Засвоєність отриманих знань з цієї дисципліни, на відміну від просто фізичної культури і спорту, основним завданням котрих згідно зі ст.2 Закону України «Про фізичну культуру і спорт» є «постійне підвищення рівня здоров'я, фізичного та духовного розвитку населення, сприяння економічному і соціальному прогресу суспільства, а також утвердження міжнародного авторитету України у світовому співтоваристві», впливає на безпосереднє якісне виконання завдань служби, збереження життя та здоров'я співробітника поліції [4].

СФП курсантів навчальних закладів є педагогічним процесом, спрямованим на збереження та зміцнення здоров'я. Підвищення творчої та трудової активності, розвиток фізичних якостей та навичок, необхідних для виконання оперативно-службових завдань. Враховуючи особливості професійної діяльності працівників поліції, особлива увага приділяється заходам фізичного впливу. Програма відпрацювання заходів фізичного впливу передбачає оволодіння підготовчими та спеціальними вправами, засвоєння ударів та способів захисту від них, кидків та прийомів боротьби лежачи, прийомів захисту від загрози холодною та вогнепальною зброєю, звільнення від захватів, затримання та конвоювання, способів і засобів транспортування затриманого. Відомо, що основна функція спеціальної фізичної підготовки полягає не в розвитку фізичних якостей, а в інтенсифікації фізичної роботи у специфічному режимі переміщень із метою активізації процесу адаптації організму працівника поліції до умов специфічної діяльності. Звідси значущості набуває необхідність об'єднання засобів спеціальної фізичної підготовки у відносно самостійну систему з конкретно вираженою цільовою призначеністю. Упорядкування змісту тренувальних занять відповідно до цільових завдань підготовки працівників поліції та специфічних принципів, які визначають раціональні форми організації

фізичних навантажень, досягається при чіткому програмуванні всього процесу фізичної підготовки.

Отже, підсумовуючи вище сказане, слід наголосити, що дотримання основних форм і принципів проведення занять зі спеціальної фізичної підготовки забезпечить доброякісне викладання навчального матеріалу. Виявлено, що управління фізичною підготовкою сприяє підвищенню ефективності та результативності проведення навчальних занять.

Література

1. Бабенко В. Г., Дзюба С. М., Янко І. В. Теоретичні аспекти управління системою фізичної підготовки практичних органів і підрозділів внутрішніх справ України. – К : Вісник Академії управління МВС, 2008. № 4. – С. 146-154.
2. Мельниченко А.П. Деякі аспекти оптимізації фізичних навантажень на заняттях з фізичного виховання у вузі / А. П. Мельниченко, А. В. Хайкин // Збірник наукових праць Кіровоградського держ. педагогічного інституту ім. В. Вінниченка. – Кіровоград, 2002 – С. 158-162.
3. Зеленюк О. В. Індивідуалізація навчального процесу з фізичного виховання на підставі комплексного оцінювання рухової підготовленості та рівня соматичного здоров'я студентів / О. В. Зеленюк // Автореф. на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фіз. виховання і спорту: 24.00.01. – Харків, 2004. – 20с.
4. Вострокнутов Л. Д. Спеціальна фізична підготовка та її викладання у вищих навчальних закладах МВС України (науково-методичний аспект) [Електронний ресурс] / Л. Д. Вострокнутов. // Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ. – 2003. – Вип. 23. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhnuvs_2003_23_60

Анастасія Василівна Титаренко – студентка І курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Надія Михайлівна Демиденко** – завідувач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук, старший науковий співробітник

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ БРАТСЬКИХ ШКІЛ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ У XVI- XVII СТ.

Майже до кінця XVI століття українські землі входили до складу різних держав: Московського князівства, Великого князівства Литовського, королівської Польщі, князівства Молдови, Кримського

ханства, Османської імперії. Після проголошення Люблінської унії 1569 року утворюється нова держава – Річ Посполита, до складу якої увійшли Польща і Литва. За Люблінською унією більшість українських земель, включаючи Київ, потрапляють під вплив Польського королівства. У Польщі, яка у XVI ст. стає однією з найбільших країн Європи, українці зазнають соціальних і релігійних утисків. Саме у цей час активізується діяльність православних братств, при яких функціонують благодійні і просвітні установи, школи, друкарні, шпиталі.

М. Грушевський, аналізуючи діяльність братств, зазначає: «В дійсності заповняла життя брацтва оборона своїх національних прав: особливо так було у Львові, де більш ніж де українське міщанство відчувало чуже ярмо над собою і братство стало головним огнищем і органом сеї боротьби. Серед них виступають найбільш горячі оборонці освіти, школи, письменської роботи – а перед усім своєї української школи, і школи як єдиного рятунку від національної загибелі» [1, с. 224].

Дійсно, особливу увагу братства приділяли створенню шкіл, серед яких найвідомішими були: Львівська (1586), Віленська (1592), Мінська (1592), Дубнівська (1604), Замостівська (1606), Брестська (1615), Київська (1615), Луцька (1624), Полоцька, Кам'янець – Подільська, Вінницька та інші. До братських шкіл приймалися діти всіх станів. На базі братств починали свою діяльність перші українські друкарні. Так, «вже у 1570-х роках удався під крила львівського братства Іван Федорович, покинувши Заблудів» [2, с. 225].

Серед дослідників, які займалися вивченням діяльності братських шкіл слід назвати В. Аскосенського, К. Ю. Харламповича, Н. І. Петрова, І. Ісаєвича. Але свідчення, особливо про перші братські школи, залишаються вельми обмеженими.

Відомо, що при викладанні дисциплін запроваджувались різні методи: пояснення, бесіда, самостійна робота, диспут, взаємне навчання. Для закріплення навчального матеріалу широко практикувалось повторення. За поведінкою учнів, включаючи виконання домашніх завдань, стежили виділені на кожний тиждень чергові учні. Школу часто відвідували батьки учнів, які контролювали поведінку дітей. Віддаючи дітей до школи, батьки підписували з ректором школи договір, в якому зазначалися обов'язки школи і батьків.

Як зазначає І. Крип'якевич, братські школи мали свій статус, або «Порядок». У ньому висувалися суворі вимоги не лише до учнів, а й до вчителів: «Дидаскал, або учитель школи має бути благочестивий, розумний, смиренно-мудрий, лагідний, не п'яниця, не розпусник, не хабарник, не сребролюбєць, не гнівливий, не зависник, не сміхун, не чародій, не байкар, не прихильник єресей, а підмога благочестя, що являє

собою образ добра в усьому... Дидаскал, взявши доручену йому дитину має вчити її з промислом доброї науки, за непослух карати не по-тиранськи, а по-учительськи, не забагато, а по силі....» [3, с. 126].

Важливою умовою шкільною життя була рівність учнів: «Багатий над убогим у школі нічим вищим не має бути, тільки самою наукою, тілом же всі рівні. Дидаскал має вчити любити всіх дітей зарівно, як синів багатих так і синів убогих, і тих, що ходять по вулицях поживи просити» [3, с. 127].

Для заохочення учнів до навчання запроваджувалась черга місць у класі – від перших до останніх. Найкращий учень називався імператором і сидів поруч із учителем. На перших лавках сиділи найкращі учні – сенатори, які складали сенат. Хто хотів потрапити у сенатори чи імператори повинен був скласти «записку», у якій занотовував помилки тих, хто вважався кращим за нього. Коли «імператор» чи «сенатор» помилився у відповіді, то повинен був поступитися своїм місцем переможцю. Інколи клас поділявся на «греків» і «римлян» для організації активного змагання у навчанні.

Найбільш «нетямущі» сиділи на останній «ослячій» парті і ризикували отримати від своїх товаришів шапку з ослячими вухами. За шкільні провини карали різками. Кару здійснював один із старших учнів, що виконував обов'язки цензора і повинен був дбати про порядок у школі.

Всього наприкінці XVI – поч. XVII ст. функціонувало близько тридцяти братських шкіл. Ці школи відіграли велику роль не лише у поширенні української освіти, а й стали міцним фундаментом для заснування українських духовних і наукових центрів, зокрема Острозької та Києво-Могилянської академій.

Література

1. Грушевський М. Ілюстрована Історія України / М.Грушевський. – Київ: Друкарня акц. тов-ва «Петро Барський», 1917. – 543 с.
2. Огієнко І. Українська культура. Коротка історія культурного життя українського народу / І. Огієнко. – К, 1918. – 268 с.
3. Історія української культури / За ред. Крип'якевича. – К. : Либідь, 1990. – 356.

Олександр Олександрович Токаренко – студент II курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Тетяна Петрівна Кононенко** – старший викладач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Протягом останнього десятиріччя в Україні склалася тривожна ситуація: різко погіршилося здоров'я і фізична підготовленість студентської молоді. Це насамперед пов'язано з кризою в національній системі фізичного виховання, яка не відповідає сучасним вимогам і міжнародним стандартам фізичної підготовленості людини. На сучасному етапі розвитку суспільства фізична культура є одним із найважливіших факторів у формуванні, зміцненні та збереженні здоров'я людини. До студентської молоді все це має безпосереднє відношення.

Основним принципом функціонування системи фізичного виховання у вищій школі – є принцип оздоровчої спрямованості, але існуючі програми не в змозі поліпшити фізичне здоров'я, психічний та моральний стан студентів, підвищити рівень їх загальної працездатності, що, на нашу думку, потребує подальшого вдосконалення методики проведення та організації занять, розробки та наукового обґрунтування нових шляхів підвищення якості викладання фізичного виховання.

Пошуку засобів підвищення ефективності фізичного виховання студентів присвятили свої дослідження Н. Н. Завидівська, Т. Ю. Круцевич, Р. М. Стасюк та інші [1,2,3].

Мета статті – проаналізувати сучасний стан фізичного виховання, виявити проблемні аспекти, окреслити актуальні питання та шляхи вдосконалення системи фізичного виховання студентської молоді.

Т. Ю. Круцевич зазначає, що у діючій системі фізичного виховання студентів використовують три рівні організації занять різного ступеня регламентації: 1) академічний (обов'язкові заняття у сітці навчального закладу); 2) факультативний (самодіяльні заняття у секціях, клубах за інтересом); 3) самостійний (індивідуальні й групові заняття спортивного чи фізкультурно-кондиційного характеру) [2, с. 28-29].

Однак низька мотивація до занять фізичною культурою і спортом залишається найактуальнішою проблемою фізичного виховання закладів вищої освіти. Це пояснюється тим, що на сьогоднішній день фізичне виховання студентів здебільшого не є виховним процесом, обов'язковою умовою якого є тісна співпраця педагога і вихованця. На жаль, така взаємодія рідко зустрічається на практиці, переважно викладач і студент поставлені в ситуацію протистояння. Причиною такого стану науковці

вбачають у неврахуванні викладачем ціннісних орієнтацій, потреб, інтересів, що складають спрямованість особистості студента. Тому, процес фізичного виховання у свідомості студентів стає механічною діяльністю, головною метою якого є здача нормативів і отримання заліку. Викладачам необхідно організовувати навчальний процес так, щоб фізичне виховання стало психолого-педагогічним процесом, спрямованим на формування у студентів мотиваційно-ціннісного ставлення до занять [1, с. 50-54].

З метою забезпечення на належному рівні викладання фізичного виховання у вищих навчальних закладах можуть бути запропоновані такі базові моделі або різні форми їх поєднання:

1. Секційна. Створення широкої мережі як спеціалізованих спортивних, так і загальнооздоровчих секцій, гуртків, клубів, які працюють за фіксованим розкладом у вільний від основних навчальних занять час.

2. Професійно-орієнтована. Розроблення низки комплексних програм з фізичного виховання, які орієнтовані на особливості майбутньої професії. Альтернативними варіантами таких програм може бути військово-прикладна секція, військово-медична підготовка з елементами загальнофізичної підготовки.

3. Традиційна. Збереження фізичного виховання як обов'язкової дисципліни з виставленням заліків та включенням до розкладу занять із наданням студентам можливості як відвідувати заняття з групою, так і займатись індивідуально в спортивних секціях та оздоровчих гуртках.

4. Індивідуальна. Закріплення за кожним студентом працівника кафедри фізичного виховання, який виконує роль тьютора з питань оздоровлення та фізичного розвитку, рекомендує певні види фізичної активності (як організовані, так і самостійні), розробляє індивідуальну програму фізичного розвитку, у т.ч. спортивні та оздоровчі секції, гуртки, клуби, а можливо і лекторії зі збереження здоров'я, планування родини тощо.

Отже, фізичне виховання у закладах вищої освіти є невід'ємною частиною формування загальної і професійної культури особистості сучасного фахівця, системи гуманістичного виховання студентів. За час навчання важливо сформувати у студентів розуміння необхідності постійно працювати над собою, раціонально використовувати свій фізичний потенціал, вести здоровий спосіб життя, постійно засвоювати цінності фізичної культури.

Література

1. Завидівська Н. Н. Шляхи оптимізації фізкультурно-спортивної діяльності студентів вищих навчальних закладів / Н. Н. Завидівська, І. Ополонець // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я в сучасному суспільстві: зб. наук. праць / за ред. А.В. Цьось. – Луцьк, 2010. – №2. – С. 50-54.

2. Круцевич Т. Ю. Рекреація у фізичній культурі різних груп населення: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т. Ю. Круцевич, Г. В. Безверхня. – К.: Олімпійська література, 2010. – С. 28-29.
3. Стасюк Р.М. Проблеми та шляхи підвищення ефективності фізичного виховання ВНЗ / Р. М. Стасюк, І. Ф. Востоцька, І. Л. Осипова // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту: зб. наук. праць / за ред. С. С. Єрмакова. – Х., 2009. – №3. – С. 146-149.

Євген Валентинович Чередниченко – студент III курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.
Науковий керівник: Андрій Вікторович Фісенко – викладач кафедри гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ.

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКА КУРСАНТІВ МВС УКРАЇНИ У ПРОЦЕСІ ЗАНЯТЬ СПЕЦІАЛЬНОЮ ФІЗИЧНОЮ ПІДГОТОВКОЮ

Розвиток Української держави здійснюється у складних політичних, соціально-економічних умовах. Як наслідок, підвищується рівень криміногенної ситуації, який негативно впливає на стан законності в країні. Тому слід використовувати всі заходи щодо підвищення можливості працівників поліції ефективно протистояти правопорушенням. Головним завданням держави є зниження криміногенної ситуації, що є необхідною умовою для забезпечення подальшого успішного розвитку суспільства взагалі.

Фізична підготовка є одним із важливих засобів системи професійної підготовки працівників поліції до оперативно-службової діяльності, відновлення фізичних і моральних сил, прагнення до здорового способу життя, організація дозвілля, відпочинку, збереження здоров'я та формування відповідних морально вольових якостей. Необхідно також зазначити про недостатність належної уваги у практичних підрозділах поліції до оптимального здійснення фізичної підготовки у службовий час, яке повинно забезпечувати готовність працівників поліції до несення служби, пов'язаної з постійним професійним ризиком. Ці суперечності потребують своєчасного перегляду специфіки навчальної діяльності у сфері фізичної підготовки працівників поліції. Водночас систематичне вдосконалення фізичної підготовки засобами фізичного виховання, формування мотивації працівників поліції до занять у системі професійної підготовки [1].

Фізична підготовка як наукова та навчальна дисципліна є компонентом цілісного розвитку особистості. Це складова частина загальної культури й професійної підготовки курсантів, невід’ємна частина освітнього процесу, значущість якого виявляється через гармонізацію духовних і фізичних сил, формування таких цінностей, як здоров’я, фізична розвинутість, досконалість і психічна сталість.

Для ефективного проведення занять з фізичної підготовки слід використовувати такі основні форми організації занять, як: фронтальна, за якою однакове навчальне завдання виконують всі члени навчальної групи; групова – навчальна група розбивається на підгрупи, кожна з яких виконує свої конкретні завдання; індивідуальна – кожен, хто займається, отримує окремі завдання; вільна – використовується для більш підготовленої навчальної групи; кругове тренування – полягає у переході з одного навчального місця на інше [2].

Система фізичної підготовки – це сукупність елементів, що становлять єдиний процес навчання, виховання майбутніх працівників міліції відповідно до вимог, які висуваються до їх фізичної підготовленості. Загальна фізична підготовка курсантів складається з комплексу гімнастичних і легкоатлетичних вправ. Заняття з гімнастики проводяться для розвитку сили, спритності, швидкості, витривалості, координації рухів, орієнтації у просторі, стройової виправки.

Зміст її становлять: загальнорозвиваючі вправи, комплексна силова вправа, гімнастично-силовий комплекс, вправи на гімнастичних снарядах, вправи з гімнастичним інвентарем, вправи на тренажерних снарядах. Під час складання нормативів із загальної фізичної підготовки працівники виконують гімнастичні вправи для визначення силових якостей і здають нормативи з бігу на різні дистанції для визначення швидкісних якостей і фізичної витривалості. Заняття з легкої атлетики проводяться на стадіоні чи спортивному майданчику, на якому є бігова доріжка. Спеціальна фізична підготовка курсантів включає: розвиток фізичних якостей, виховання сміливості, рішучості, ініціативності, упевненості у своїх силах, володіння навичками заходів фізичного впливу, подолання перешкод та виконання спеціальних вправ [3].

Масові фізкультурно-спортивні заходи та секційні заняття з видів спорту для курсантів закладів вищої освіти МВС України проводяться для їх залучення до регулярних занять фізичними вправами, підвищення рівня фізичної підготовленості, спортивної майстерності та організації дозвілля. Фізкультурно-спортивна робота проводиться як у службовий, так й у вільний від служби та навчання час, у вихідні та святкові дні. Для підготовки до змагань організовуються та проводяться навчально-

тренувальні збори. Спортивні змагання проводяться за планами-календарями, положеннями та правилами змагань [2].

Правильне планування навчальних занять, розподіл навчальних годин, який передбачає раціональний розподіл фізичного навантаження протягом усього семестру; високий рівень методичної й практичної підготовленості викладачів, які проводять заняття з особовим складом; наявність необхідної навчально-матеріальної бази з фізичної, вогневої підготовки та спорту надають нового імпульсу їхній змістовній складовій. Отримані результати дають підставу стверджувати про правильність обраного шляху й перспективність подальших досліджень у напрямі інтенсифікації навчального процесу [4].

Отже, процес навчання курсантів свідчить про ефективні методики проведення практичних занять зі спеціальної фізичної підготовки, як-от, індивідуальна робота в системі «викладач – курсант», відпрацювання завдань у парах, мікрогрупах та малих групах. Дані заходи нададуть змогу підвищити якість навчального процесу.

Література

1. Кузенков О. В. Проблеми професійної підготовки курсантів МВС України у процесі занять спеціальною фізичною підготовкою [Електронний ресурс] / О. В. Кузенков // Юридична психологія та педагогіка. – 2013. – № 2. – С. 115-122. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/urpp_2013_2_13
2. Основи фізичної підготовки працівників органів внутрішніх справ: навч. посіб. / [Ануфрієв М. І., Бутов С. Є., Гіда О. Ф., Решко С. Ф.]; заг. ред. Я. Ю. Кондратьєва та Є. М. Моїсєєва. – К.: Нац. акад. внутр. справ України, 2003. – 338 с.
3. Долматов А. И. Специальная физическая подготовка / Долматов А. И. – М.: Динамо, 1989. – 233 с.
4. Волянський В. Планування й організація комплексних занять із вогневої та спеціальної фізичної підготовки на базовому етапі навчання курсантів вищих навчальних закладів МВС України [Електронний ресурс] / В. Волянський, Ю. Корнійчук, В. Штома // Молодіжний науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. : Фізичне виховання і спорт. – 2013. – Вип. 11. – С. 14-17. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mnv_2013_11_4

Малєна Олексіївна Черна – студентка І курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Надія Михайлівна Демиденко** – завідувач кафедри
гуманітарних дисциплін Сумської філії Харківського національного
університету внутрішніх справ, кандидат історичних наук,
старший науковий співробітник

ПРО ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ ЗАПОРОЗЬКОЇ СІЧІ

Запорозька Січ зародилась на півдні України ще за часів Великого князівства Литовського. Перша письмова згадка про козаків датується 1499 роком. Слово «козак» має тюркське походження. В одних випадках воно трактується як «варта», «караул», в інших – «вільна людина». Козацтво успішно освоювало землі Брацлавщини, Подніпров'я, Південного Поділля, Північного Причорномор'я та Приазов'я. Громади засновувались на засадах самоврядування. Особливості господарського устрою Запорозької Січі досліджували Н. В. Нечай, Б. О. Гнатович, В. А. Андрущенко, В. М., Федосов та інші. Але вивчення унікального досвіду «християнської республіки» потребує подальшого аналізу.

Землі Вольностей запорозьких козаків простягалися на південь від річок Тясмина і Орелі. На сьогоднішній день це землі Запорізької, Дніпровської, Донецької, Миколаївської та Кропивницької областей. Хоча Д. Яворницький, автор відомого дослідження «Історія запорозьких козаків», зазначав, що кордони вольностей запорозьких низових козаків постійно змінювались: «Отсюда определит с точностью пределы земли низовых козаков довольно затруднительно, а, иногда ... и совершенно невозможно. Первыми указателями в этом вопросе являются малороссийские летописцы; но наиболее достоверные и точные из них ограничиваются в данном случае слишком общими указателями...» [1, с. 27].

Існують припущення, що запорожці започаткували майбутні села і навіть великі міста. Наприклад, Катеринослав (тепер Дніпро) виріс па місці запорозького поселення. Всі, хто вступав до Запорозької Січі, мав право користуватися господарськими угоддями. Земля щорічно розподілялась між тими, хто бажав її обробляти і сплачувати податок. На Січі у куренях залишалась лише десята частина всього війська. Інші ж, особливо влітку, «...то за рыбой, то за конями, то за диким степным зверем, то в разьездах, то в бекетах, то в Великом Лугу, то на «оселях» – везде были рассеяны, как пчелы на душистых травах; зимой же многие из них уходили в «города», тоест в Гетьманщину, чтобы повидаться с родными или подманить кого-либо из молодых «до Січі» [1, с. 159].

Козаки, котрі проживали постійно на Січі, називали себе «низовим козацтвом». Сімейні ж козаки, які заводили власний хутір (зимівник), позбавлялися статусу січовика і називалися «гніздюками».

До основних прибутків козацької скарбниці слід віднести прибутки від експлуатації землі на хуторах та в зимівниках, мисливських та рибальських угідь, судові штрафи, орендну плату за крамниці, що належали кошу, кошти за перевезення через річки (мостове). Також Січовики отримували соляне мито з кожного возу на берегах річок Буг, Самара Орель. Дещо пізніше Січ отримувала кошти і продукти харчування від польського та російського царя за надані послуги, в основному військового характеру.

Військова здобич розподілялась за звичаєвим правом Січі, який був непорушним. Кожен козак перед військовим походом повинен був дати присягу, що не затаїть нічого із військової здобичі і віддасть її всю для розподілу курінному товариству. Частину військової здобичі кожен козак зобов'язаний був пожертвувати січовій церкві.

Французський картограф і інженер Г. Боплан, перебуваючи на українських землях у першій половині XVII ст., зазначав, що козаки володіють багатьма ремеслами, зокрема стельмахів, ковалів, кожум'як, шевців, бондарів, кравців. Також козаки добували селітру, з якої виготовляли якісний гарматний порох.

За все це сплачувались податки. З хуторів та млинів бралася десятина натурою, а з промислів та пасік – грошми. Шинкарі сплачували фіксовані податки по 2 карбованці 50 копійок на рік за шинок без льоху та 4 карбованця 50 копійок за шинок з льохом. Так званий «куфований» збір (куфа – бочка вина чи горілки) сплачувався у розмірі однієї кварта горілки, відра вина та одного карбованця грошми. Крамарі сплачували торговий податок, який становив в середньому десять відсотків від вартості товару. Сплачувались податки і на утримання православної церкви та представників духовенства. Слід зазначити, що податки були достатньо високими. Для прикладу, у той час 155 кг зерна пшениці коштував 30 копійок.

Після закінчення національно-визвольної війни під проводом Богдана Хмельницького козацька старшина у правах прирівнялася до духовенства і звільнилася від сплати державних податків і повинностей. Це пізніше призведе до повстань козацької сіроми проти представників старшини [2, с.226].

Отже, у той історичний період основним джерелом поповнення державної казни були прямі податки; обкладення податками відбувалося за натурально-речовими ознаками окремих видів господарської діяльності.

Література

1. Яворницький Д.І. Історія Запорозьких козаків / Д.І. Яворницький. – У трьох томах. – Т.1. – К.: Наука. – 1992. – 562 с.
2. Історія України. Документи. Матеріали / Уклад., комент. В. Ю. Короля. – К.: Просвіта, 1998. – 354 с.

**СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНА ТРАНСФОРМАЦІЯ
СУСПІЛЬСТВА ТА ПРОБЛЕМИ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ У
ПРОЦЕСІ РОЗБУДОВИ ДЕРЖАВНОСТІ УКРАЇНИ**

Андрій Олександрович Амелін – студент II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Наталія Марківна Нілова** – доцент кафедри
соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент

НЕЙРОМАРКЕТИНГ: ВПЛИВ НА СУСПІЛЬСТВО

Зі зміною економічних пріоритетів у суспільстві змінюються і напрямки економічних досліджень. Так, у 21 столітті передумова, на якій заснований сучасний mainstream в економіці (раціональність поведінки споживача) втрачає свою актуальність. Все більшого розвитку набуває нейроекономіка та її складова частина – нейромаркетинг. Це прикладна наука, яка вивчає процеси прийняття рішення споживачем із метою винайдення прийомів та методів, які допомагають підібрати найбільш відповідний потребам споживача товар і, відповідно, впливати на обсяги споживання цього товару.

Об'єднуючи знання із нейробіології, психології та економіки, було проведено безліч дослідів із використанням сучасних технологій. Так, для вимірювання змін у діяльності різних частин мозку використовується функціональна магнітно-резонансна томографія (МРТ), для вимірювання активності в конкретному регіональному спектрі мозкових відповідей – електроенцефалографія (ЕЕГ) і томографія, для вимірювання змін фізіологічного стану – біометричні датчики, у тому числі датчики частоти серцевих скорочень і частоти дихання, датчики шкірогальванічних реакцій тощо. За допомогою цих знань можна отримати не просто припущення, а точні результати, засновані на фундаментальних науках. [1].

Отже, нейромаркетинг – це новітній комплекс нейротехнологій, які допомагають встановити комунікаційний зв'язок між виробниками, споживачами та на рівні підсвідомості активізувати купівлю товарів та послуг.

Нейромаркетинг використовується і фінансується компаніями виробниками продукції або рекламними агенціями. Найбільш активно

використовуються такі підвиди нейромаркетингу, як мерчандайзинг (вплив на підсвідомість споживача за допомогою кольору, зображень, послідовність розміщення), аудіомаркетинг (за допомогою звукових відтворень), аромамаркетинг (за допомогою аромату) [2].

Наприклад, нейромаркетинг активно застосовувався в рекламній компанії Mercedes-Benz Daimler. Були проведені дослідження впливу нового дизайну (передня частина автомобіля імітувала людське обличчя) на центр задоволення мозку випробуваних. Як результат, підвищення обсягів продаж на 12%. Зазвичай компанії звертаються за послугами до нейромаркетингових лабораторій, хоча іноді створюють власні. Внутрішня лабораторія є у Coca Cola, де систематично проводяться досліді, які дають змогу зрозуміти, який відеоролик або навіть окремі кадри краще впливають на переваги споживачів.

Немає сумнівів, що нейродослідження є необхідністю для сучасних компаній, але постає питання про етичність використання цих знань. На сьогодні відсутнє правове поле, яке б регулювало застосування нейроскануючих технологій, тому не виключена можливість застосування технології на шкоду розвитку суспільства, зокрема маніпулювання людською підсвідомістю заради власних інтересів. До негативних сторін нейромаркетингу також відносять:

- порушення конфіденційності (компанії можуть «читати думки» своїх покупців);
- дискримінацію за фізіологічною ознакою (дані можуть містити в собі інформацію про те, що той чи інший продукт є цільовим для людей із певними фізіологічними особливостями, та підвищувати ціни на такі товари);
- вплив на вищі та нижчі ланки регуляції (інформація про зміст низькокалорійних напоїв впливає на вищу ланку регуляції, а реклама з еротичним змістом – на нижчі рівні, етично некоректні);
- поширення даних, які були зібрані у малої групи випробуваних та які можуть завдати шкоди тим споживачам, які не брали участі у цих випробуваннях;
- спрямованість компаній на отримання максимального прибутку, а не на створення дійсно корисного продукту [3].

У Європі та країнах Північної Америки цим питанням приділяється велика увага, на відміну від України, бо такі дослідження є досить дорогими.

Існує думка, що досліді у цій сфері дискредитують саму суть уявлень про свободу людського волевиявлення. Але слід пам'ятати, що будь-яка стратегічно ефективна взаємодія прагне до такого типу відносин, коли сторони, не забуваючи про отримання вигоди для себе, також піклуються про збереження паритетної рівноваги, що має на увазі отримання кожною стороною очікуваних і прогнозованих наслідків. Крім

того, дослідження механізму прийняття рішень у свідомості людей допоможе людині дізнатися про її власну модель прийняття рішень. Це в свою чергу дасть змогу зрозуміти, у якому випадку відбувається маніпулювання, а коли є дійсна взаємодія заради вигоди цієї людини. Тому для досягнення таких цілей і потрібна правова регуляція для забезпечення здорової конкуренції на ринку товарів і послуг.

Отже, нейромаркетингові дослідження мають можливість істотно зміцнювати можливості маніпуляції думкою споживачів, тому, приймаючи ті чи інші рішення, слід враховувати можливі негативні наслідки. Крім того, зазначимо, що інноваційні технології зможуть підняти якість життя суспільства на більш високий рівень і зробити наше існування безпечнішим.

Література

1. Інновації. Нейромаркетинг [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://msb.aval.ua/news/?id=26781>.
2. Нейробиологія: что это за наука и что она изучает? Её история развития и современные методы [Електронний ресурс] /. – Електрон. текстові данні. – Режим доступу: <http://dr-znai.com/nejrobiologiya.html>
3. Ariely D., Berns G. S. Neuromarketing: the hope and hype of neuroimaging in business // Nature Reviews Neuroscience. 2010. Т. 11. №. 4. С. 284-292.

Стор Ігоревич Балагур – студент II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Світлана Анатоліївна Петровська** – викладач
кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ В УКРАЇНІ ТА ЄВРОПЕЙСЬКОМУ СОЮЗІ

Політика ЄС у сфері охорони праці пройшла складний і довгий шлях формування. В Україні, як і в більшості передових країн Європи та світу, охорону праці визначено одним із пріоритетних напрямів державної політики. Проте рівень науково-технічного прогресу та соціально-економічні орієнтири розвитку сучасного суспільства досі не спроможні створити сприятливі умови для забезпечення добробуту людини та збереження її здоров'я. Особливо гостро ця проблема постає на промислових підприємствах, які через незадовільне фінансування заходів з охорони праці мають переважно застарілу матеріально-технічну базу виробництва [1, с. 357].

В Україні протягом останнього десятиліття майже в усіх сферах соціального забезпечення та охорони праці здійснено перспективні реформи. Усі країни-кандидати на вступ до Євросоюзу реформували трудове законодавство для узгодження з нормами ЄС та для його кращої адаптації до змінних потреб ринків праці. Така адаптація є постійним процесом, у якому мають брати активну участь соціальні партнери. Членство в ЄС і економічна глобалізація означають, що працівники підприємств та їхнє керівництво мають швидко пристосовуватися до вимог міжнародної конкуренції, а також до циклічних і структурних змін. Мобільність робочої сили й нові моделі організації праці повною мірою впливають на гарантію зайнятості. Така ситуація є реальною і неминучою, вона повинна супроводжуватися створенням нової законодавчої бази, що відповідає потребам роботодавців і найманих працівників.

Державна політика України щодо адаптації законодавства у сфері охорони праці до законодавства ЄС як складова частина правової реформи в Україні спрямовується на забезпечення єдиних підходів до нормопроєктування, обов'язкового врахування вимог законодавства ЄС під час нормопроєктування, підготовки кваліфікованих спеціалістів, створення належних умов для інституціонального, науково-освітнього, нормопроєктного, технічного, фінансового забезпечення процесу адаптації законодавства України. Зокрема, прийнято низку угод, програм, визначено пріоритетні напрями інтеграції України до ЄС та адаптації національного законодавства [2, с. 258].

Як відомо, рівень безпеки трудового процесу залежить насамперед від стану його правового забезпечення, тобто від якості та повноти розробки відповідних законодавчих актів. В Україні багато уваги приділяється питанням нормативно-правового забезпечення охорони праці. Сьогодні в державі діє 2061 нормативно-правовий акт у сфері охорони праці без урахування санітарних норм і правил. Однак у зв'язку з прагненням України приєднатися до ЄС необхідна адаптація наших законодавчих та нормативно-правових актів про охорону праці до директив і стандартів ЄС. Передусім треба переглянути концепцію щодо нормотворчого процесу з питань охорони праці в нашій країні.

Загальноєвропейська політика охорони праці формується за рахунок затвердження відповідних нормативно-правових актів, що мають рекомендаційний характер, та визначають засадничі принципи, яким повинно відповідати законодавство держав-членів ЄС. При цьому форми, методи та строки практичної реалізації відповідних положень залишаються на розсуд самих держав. Такий «м'який» підхід дозволяє створити загальноєвропейський правовий простір, зберігши особливості та традиції кожної національної законодавчої системи.

Безумовно, проблеми охорони праці на європейському рівні не вирішуються за рахунок простого перенесення вимог європейських директив до положень національного законодавства. Реальне покращання умов та підвищення безпеки праці досягається шляхом розвитку механізмів соціального партнерства на усіх рівнях – від загальноєвропейського до локального. Лише за активної участі всіх суб'єктів охорони праці: держави, роботодавця та працівника можливе налагодження дійсно ефективних систем охорони праці.

Література

1. Следь О., Землякова Є. Економічні та соціальні аспекти поліпшення умов та охорони праці в ринковій системі господарювання // Економічний аналіз. – 2011. – № 9. – С. 357-362.
2. Ізуйта П.О. Основні напрями удосконалення правового регулювання охорони праці в умовах ринкової економіки // Юридичний вісник Причорномор'я. – 2011. – № 1(1). – С. 255-267.

Карина Віталіївна Безсмертна – студентка I курсу факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Оксана Сергіївна Маковоз** – завідувач кафедри економіки та фінансів факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор економічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ВАЛЮТНОГО КОНТРОЛЮ В УКРАЇНІ

На сьогодні Україна намагається бути рівноправним членом світової спільноти. Для використання переваг міжнародного поділу праці та активізації залучення іноземних інвестицій слід реалізовувати обґрунтовану валютну політику держави. Важливим засобом реалізації державної валютної політики є валютний контроль. Валютний контроль – це контроль з боку держави за порядком придбання юридичними і фізичними особами іноземної валюти і проведення валютних операцій, за переміщенням валюти через митний кордон.

У сучасних умовах господарювання валютний контроль досить актуальне питання, тому що з урахуванням економічної ситуації в країні саме валютне регулювання є частиною механізму фінансової стабілізації, розвитку зовнішньої торгівлі і зміцнення стабільності національної валюти. Чимало дослідників досить ґрунтовно вивчали окремі аспекти впливу глобалізаційних та інтеграційних процесів на вітчизняну фінансову систему. У роботі І. М. Боярко та Л. Л. Гриценко наголошується на впливі процесів глобалізації на формування стратегії розвитку фінансового сектору економіки України, яка повинна ґрунтуватись на принципах захисту національних інтересів та

підвищення рівня конкурентоспроможності національної фінансової системи [1, с. 9].

На думку Бідник Н. Б., валютне регулювання – це регулювання валютних операцій, міжнародних розрахунків органами державної влади. Валютний контроль – це система контролю за валютними операціями, зовнішньоекономічною діяльністю держави [2, с. 191].

Валютний контроль здійснюється у таких формах:

- документальним оглядом, який ґрунтується на аналізі бухгалтерської фінансової та статистичної звітності, що надається установам НБУ;

- за допомогою інспекційних перевірок банків;

- застосуванням до банків та інших осіб заходів впливу за порушення ними валютного законодавства.

Валютному контролю в Україні підлягають валютні операції за участю резидентів і нерезидентів, а також зобов'язання про декларування валютних цінностей та іншого майна резидентів, яке знаходиться поза межами України.

Ключові аспекти системи валютного регулювання визначаються Декретом «Про систему валютного регулювання і валютного контролю» № 15-93 від 19 лютого 1993 року. Даний документ встановлює загальні принципи валютного регулювання, а також визначає повноваження державних органів, функції банків та інших фінансових установ України щодо регулювання валютних операцій. Крім того, даним нормативним актом регулюються права й обов'язки суб'єктів валютних відносин. Статтею 11 Декрету визначено функції Національного банку України та Кабінету Міністрів України у сфері валютного регулювання. Вивчення змісту даної статті дає підстави стверджувати, що основним органом валютного регулювання у нашій державі є Національний банк. Більшість функцій НБУ, що визначені даною статтею, спрямовані на реалізацію принципів валютного регулювання, які визначено статтями 2-10 Декрету. Крім того, Національний банк у сфері валютного регулювання має наступні повноваження: здійснює валютну політику, виходячи із загальної економічної політики України; складає платіжний баланс України; видає нормативні акти щодо здійснення операцій на валютному ринку України.

21 червня 2018 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про валюту і валютні операції» № 2473. Згідно з зазначеним Законом з 07 лютого 2019 р. в Україні почав діяти новий порядок здійснення валютних операцій. З цього часу правові засади здійснення валютних операцій, валютного регулювання та валютного нагляду, права та обов'язки суб'єктів валютних операцій і уповноважених установ, а також відповідальність за порушення ними валютного законодавства, регулюються виключно зазначеним Законом, зокрема:

- скасовується валютний нагляд за експортно-імпортними операціями до 150 тис. грн;
- скасовується щоквартальне декларування валютних цінностей, доходів та майна, що знаходяться за межами України;
- дозволяється вільне використання резидентами рахунків в іноземних фінансових установах та здійснення через такі рахунки валютних операцій (крім операцій з переказів коштів з України на такі рахунки);
- дозволяється здійснення операцій за рахунками в українських фінансових установах юридичних осіб-нерезидентів.

Специфіка інституту валютного контролю полягає в його міжгалузевому або змішаному характері, тому що він заснований на сукупності норм валютного, банківського та митного права. Слід зазначити, що основною метою валютної політики НБУ як складової монетарної політики є досягнення стабілізації курсу національної грошової одиниці та забезпечення збалансованості платіжного балансу країни. Таким чином, дієвий валютний контроль повинен ґрунтуватись на гнучкій монетарній політиці, що буде забезпечувати стабільність національної грошової одиниці.

Література

1. Боярко І. М. Конкурентоспроможність фінансового сектору України у сучасних умовах глобалізаційного розвитку [Текст] / І. М. Боярко, Л. Л. Гриценко // Вісник Університету банківської справи Національного банку України. – 2011. – № 2. – С. 8-13.
2. Бідник Н. Б. Валютне регулювання та валютний контроль / Н. Б. Бідник // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2012. – № 739: Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 189-194.

Юлія Русланівна Ващенко – студентка І курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: **Світлана Миколаївна Виганійло** – доцент

кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат економічних наук

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Розвиток сучасного суспільства у світі та в Україні зокрема має напрямок входження до інформаційної ери, а основними стратегічними ресурсами суспільства є знання та інформація.

Основою інформаційного суспільства виступають теоретичні знання, інформація та інформаційні технології. Вони виступають основними цінностями розвитку суспільства, вказують напрямки трансформації соціальних зв'язків та взаємодії між людьми, здатність суспільства використовувати технології, особливо ті, що мають стратегічне значення.

Питання складності поняття «інформаційне суспільство» потребують подальшого ґрунтового дослідження. Існує декілька таких питань: по-перше, це принципова невизначеність суті інформації як з матеріальної, так і з філософської точки зору. По-друге, – взаємодія техніки, інформації та людини. По-третє, – взаємодія техніки та природи.

Інформація – це ресурс з особливими властивостями, адже на відміну від матеріалів чи енергії, використання чи розповсюдження інформації веде до іншого ефекту – воно збільшує знання людини, підвищує організованість в оточуючому середовищі. Ще одна особливість полягає в тому, що незважаючи на постійне збільшення обсягів використовуваної інформації, вона постійно нагромаджується у великих обсягах у вигляді баз даних, банків даних. При цьому обсяги постійно збільшуються, що робить необхідним використання інформаційних технологій. Це стимулює розвиток і вдосконалювання технології експлуатації інформаційних ресурсів – технологій нагромадження та поширення інформації. Дані технології отримали назву «інформаційно-комунікаційних технологій». З часом розвиток засобів інформації та комунікації, надає можливість певного інформаційного управління суспільством, у якому влада заснована й здійснюється шляхом панування над управлінням інформаційними потоками. Питання влади все частіше висувається як питання інформації: хто управляє її організацією, розподілом її потоків та її дозуванням, той реально управляє й самим суспільством.

Розвиток інформаційних технологій на сьогодні стає визначальним фактором, який впливає на прискорення соціальних трансформацій сучасного суспільства. Нові технології створюють нові можливості, нові горизонти для розвитку особистості, розширюють діапазон вибору окремої людини.

Розглядаючи питання виникнення мережевого суспільства, М. Кастельс досліджує взаємодію між двома відносно автономними тенденціями: розвитком нових інформаційних технологій і спробою старого суспільства використати владу технології на користь технології влади. Люди, організації і все суспільство в цілому беруть участь в перетворенні технології шляхом оволодіння нею, її видозміни й експериментування з нею. Це головний висновок з соціальної історії технологій, який виявляється справедливим щодо Інтернету – ключової технології інформаційної епохи. Інтернет

видозмінює спосіб нашої комунікації один з одним, водночас ми змінюємо і сам Інтернет. В результаті такого взаємовпливу утворюється нова соціально-технічна структура.

Існування мережі – це факт, з яким не можна не рахуватися. Мережа змінює практично все в нашому житті. Від інформаційних технологій не слід очікувати утвердження демократичних цінностей.

Відсутність ієрархій в інформаційному суспільстві є просто ілюзією. Ієрархії трансформуються: якщо раніше вони були зорганізовані на основі особистостей чи організацій, то нині – на основі членства в мережах. Так формується «безжалісна структура мережевої влади». Інтерактивність, своєю чергою, розуміємо як здатність користувача маніпулювати, керувати та безпосередньо впливати на сприйняття медіа.

Панування інтерактивності як головного атрибуту інформаційного обміну призведе до повної зміни самих основ усталеного порядку, до зміни механізмів розподілу влади в суспільстві та переходу її від одного правлячого класу до нового. Зрозумілою є виняткова роль власників інформаційних мереж (нетократів). Бард і Зодерквіст констатують, що «перевиробництво інформації» (очевидне для тих, хто мандрує глобальною павутиною) зумовило перенесення функції регулятора попиту та пропозиції від грошей – феномена по-своєму демократичного, зважаючи на його відчуженість від суб'єктивних якостей і характеристик, – до особистісних особливостей нетократів, здатних виокремлювати дієву інформацію.

Література

1. Сіленко А. Інформаційні технології – новий імпульс для пошуку парадигми майбутнього суспільств. Політичний менеджмент. 2007. №3.

Марина Ігорівна Ведернікова – студентка I курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Світлана Миколаївна Виганяйло – доцент

кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського

національного університету внутрішніх справ,

кандидат економічних наук

ІНФОРМАЦІЙНІ СИСТЕМИ ЯК ФАКТОР ПІДТРИМКИ ПРИЙНЯТТЯ УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У ГАЛУЗІ ПРАВОНАВСТВА

Стрімкий розвиток інформаційних технологій у світовому просторі призвів до активного використання у боротьбі зі злочинністю комп'ютерних інформаційних систем, що забезпечує суттєве підвищення

рівня боротьби зі злочинністю. Основи існуючого інформаційного забезпечення галузі правознавства в Україні орієнтовані в напрямку інформаційної підтримки оперативно-службової діяльності підрозділів у боротьбі зі злочинністю.

Експертні системи – клас систем штучного інтелекту, які здатні отримувати, накопичувати, коригувати знання з деякої предметної галузі, виводити нові знання, вирішувати на основі цих знань практичні завдання та пояснювати хід їх рішення. Основною складовою частиною інтелектуальних програмних систем є база знань.

Особливості побудови експертних систем та галузі їх використання.

У першу чергу потужність експертної системи зумовлена потужністю бази знань та можливістю її наповнення, а також різноманітністю методів, які вона використовує.

Тенденції використання експертних систем у правовій діяльності спрямовані на здійснення пошуку нормативних актів і судових рішень, які мають безпосереднє відношення до фактів, які описують правову ситуацію; розробки, пояснення чи розпізнання ходу міркувань, що обґрунтовують судові рішення чи висновок, що містяться у процесуальному документі; підготовки оперативно-розшукових, тактичних, кримінально-процесуальних рішень у процесі розкриття та розслідування злочинів.

Якщо розглянути більш детально використання систем підтримки прийняття рішень при розслідуванні злочинів, то можна виявити, що головним завданням таких систем є визначення можливих напрямків розслідування, знаходження більш імовірних напрямків та надання рекомендацій щодо подальших дій. Особливість полягає в тому, що спеціаліст має справу не з окремими критеріями, а з цілими блоками критеріїв. Критерії, в свою чергу, обумовлені даними криміналістичної характеристики; конкретної правової ситуації; нормами кримінально-процесуального закону; вимогами збереження тайни слідства, нерозголошення методів оперативно-розшукової діяльності; даними про сили та засоби, які є у розпорядженні; протидією спробам перешкодити слідству; здійснення розслідування в критичних умовах та урахування супутніх чинників; урахуванням можливостей посадових осіб, які взаємодіють зі слідчим.

Як приклад використання систем підтримки прийняття рішень при розслідуванні злочинів, можна розглядати системи автоматизації дактилоскопічних обліків, системи розпізнавання голосу людини, ідентифікації аудіо- та відеопристроїв, балістичних експертиз і багато інших криміналістичних систем, які базуються на знаннях експертів. Залежно від типу завдань можуть використовуватись наступні системи:

1. Системи інтерпретації, які виводять опис ситуації з даних, які спостерігаються. Дані системи можуть використовуватись для вирішення завдань відтворення обстановки та обставин події, визначення способу здійснення злочину за виявленими слідами, висування версій та ін.

2. Прогнозні системи, які виводять ймовірні наслідки заданих ситуацій, для завдань прогнозування злочинності, прогнозування оперативної обстановки, суб'єктів злочинної діяльності.

3. Системи діагностики, призначення яких виводити висновки про порушення правильного функціонування систем за результатами спостережень. Такі системи використовуються в процесі інформаційно-аналітичної роботи для оцінки причин незадовільної роботи підрозділів.

4. Системи планування, призначення яких складати плани дій у конкретних умовах, таких, як складання планів слідчих дій та оперативно-розшукових заходів, планів заходів для попередження злочинів та ін.

5. Системи моніторингу, дозволяють співставити результати спостережень за поведінкою системи з критичними характеристиками. Системи такого типу можуть використовуватись для попередження дій, пов'язаних із неприпустимим ризиком, із небезпекою втрати доказів, і порушенням прав та законних інтересів громадян.

6. Системи управління постійно інтерпретують поточну ситуацію, прогнозують майбутній розвиток подій, діагностують причини виникнення проблем, дають можливість формувати план їх ліквідації та контролювати хід його виконання. Такі системи використовуються в процесі прийняття управлінських рішень при організації комплексного розкриття та розслідування злочинів.

У наш час інформаційні системи широко використовуються у правоохоронній сфері. Це скорочує час на пошук необхідної інформації та пришвидшує прийняття конкретних рішень. Значно знижується можливість фактичних та юридичних помилок, ризик притягнення до відповідальності невинних осіб.

Література

1. Грицунов О. В. Інформаційні системи та технології: навч. посіб. / О. В. Грицунов; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. Х.: ХНАМГ, 2010. 222 с. ISBN 978-966-695-195-6
2. Морзе Н. В. Методика навчання інформаційних технологій. Навч. посіб. / За ред. акад. М. І. Жалдака. К.: Навч.книга, 2008. 287 с.

Анастасія Юріївна Гончаренко, Анастасія Андріївна Шамо́ня –
студентки III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Світлана Анатоліївна Петровська – викладач
кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук

ПРАВОВА ОСНОВА МАЙНОВОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ ТА ДОСВІД ІНОЗЕМНИХ КРАЇН

Економічне призначення майнового страхування полягає у відшкодуванні збитків, заподіяних страхувальнику внаслідок пошкодження або знищення майна при настанні страхових випадків.

За договорами майнового страхування може бути застрахована будь-яка частина майна. Юридичні та фізичні особи можуть застрахувати майно як у повній його оцінці, тобто за дійсною, реальною вартістю, так і в певній частці.

Страхування майна в Україні здійснюється в добровільній і обов'язковій формах. Страхування майна фізичних осіб здійснюється в основному в добровільній формі, тоді як значна частина майна юридичних осіб страхується в обов'язковій формі. Насамперед, це стосується тих об'єктів, які мають високу вартість та зачіпають майнові інтереси не тільки окремих суб'єктів господарювання, але й національні інтереси.

У добровільному страхуванні майна на сьогодні найбільш актуальне страхування заміської нерухомості – котеджів, дачних будинків. У перспективі очікується посилення інтересу споживачів страхових послуг і до страхування квартир, особливо їх ремонту. Це пов'язано з так званим «ремонтним бумом», який останнім часом охопив українців: ремонтні і обробні роботи стають все більш складними і витратними, тому природно, що власник житла хоче гарантувати, що вкладені засоби не підуть прахом через те, що його сусіди зверху забудуть закрити кран [1].

Проаналізуємо особливості функціонування страхових ринків Німеччини, Великобританії та Франції у контексті майнового страхування.

Майнове страхування в Німеччині займає близько 50% національного страхового ринку. Страховий ринок характеризується тісним взаємозв'язком страхового бізнесу з крупним промисловим капіталом, широко поширена взаємна участь у капіталі і в управлінні. Сектор обслуговування фізичних осіб перевищує юридичних. Що стосується каналів реалізації страхових послуг, то тут найбільша питома

вага припадає на страхових агентів. Також Німеччина є справжнім світовим центром здійснення перестраховальних операцій, де найбільшими організаціями є Кельнське та Мюнхенське перестрахові товариства.

Система страхування Великобританії, на відміну від Німеччини, є однією з найбільш ліберальних у світовому страховому співтоваристві. За кількістю страхових компаній Великобританія займає перше місце в Європі, значно випереджаючи інші країни. Ще однією відмінністю є те, що найбільш поширеним є саме довгострокове «лайф» страхування, натомість як «нон-лайф» страхування користується меншим попитом та представлено традиційними видами, серед яких варто відмітити страхування легкових автомобілів, що знаходяться у приватній власності; домашнього майна та цивільної відповідальності.

Що стосується страхового ринку Франції, то він займає проміжну позицію між жорстко контрольованим ринком Німеччини та ліберальним ринком Великобританії. «Нон-лайф» страхування, аналогічно Великобританії, за обсягом валових страхових премій значно поступається страхуванню життя. Але кількість страхувальників зі страхування життя є значно меншою. У Франції, як і в Німеччині, віддається перевага реалізації страхових послуг майнового страхування страховим агентам, хоча практика поширення товариств взаємного страхування сприяє прямим продажам, що не вимагають участі будь-яких посередників.

Ринок майнового страхування Франції невпинно зростає. Відповідно до даних статистики автострахування займає перше місце в структурі майнового страхування. Країна останньою з європейських країн запровадила обов'язкове страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів, але, незважаючи на даний факт, французька система ОСЦПВ функціонує досить ефективно [2]. Разом із Великобританією та Німеччиною Франція являє собою один із провідних ринків майнового страхування в Європі. Франція стала однією з перших європейських країн, де з'явилося спеціальне страхове законодавство.

Висновки. Отже, у результаті проведеного аналізу вдалося дослідити рівень розвитку майнового страхування в розвинутих країнах Європи. Встановлено, що, незважаючи на лідерство за даним видом страхування серед країн Європи, практика функціонування страхових ринків Німеччини, Великобританії та Франції має істотні відмінності, які пов'язані, головним чином, з тенденціями розвитку та питомою вагою обсягу зібраних страхових премій і відшкодувань автомобільного страхування та страхування майна, а також особливостями регулювання та стимулювання каналів збуту страхових послуг.

Література

1. Бойко О. С. Зміст майнового страхування в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nbuv.gov.ua>.

2. Бабакина Д. Д. Актуальные виды страхования: опыт Франции / Д. Д. Бабакина // Управление корпоративными финансами. – 2010. – № 5. – С. 306–316.

Влада Володимирівна Єлізарова – студентка I курсу факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Оксана Сергіївна Маковоз – завідувач кафедри економіки та фінансів факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор економічних наук, доцент

АНАЛІЗ ПРОЦЕСІВ ДЕТІНІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Негативні очікування суб'єктів господарювання та макроекономічна нестабільність під час кризи спричинили активізацію відпливу капіталів з легального сектору та зростання рівня тінізації економіки України, який у докризовий період мав тенденцію до скорочення. З одного боку, тіньові економічні відносини пом'якшили кризові впливи. Завдяки таким відносинам суб'єкти господарювання адаптували свою поведінку відповідно до виникаючих ризиків. З іншого боку, високий рівень тінізації об'єктивно призводить до руйнування важелів управління економікою, подальшого розшарування населення, підриву довіри до влади та гальмування реформ. У зв'язку з цим, скорочення масштабів тінізації економіки є невід'ємною складовою стратегії реформ. Зважаючи на ризики для досягнення цілей реформування, пріоритетами детінізації економіки є протидія тінізації фінансових потоків, легалізація ринку праці та детінізація земельних відносин. Створення державою умов, за яких перебування у нелегальному секторі є надто дорогим та ризикованим, формуватиме мотивацію легалізації капіталів, детінізації ринку землі та праці. Детінізація фінансових потоків, трудових відносин і ринку землі уможливить повну реалізацію потенціалу модернізаційних реформ та підвищить стійкість економіки України до кризових явищ.

Тіньова економіка – складне явище, яке в Україні набуло значного масштабу. Водночас у сучасних умовах тіньова економіка стає загальносвітовим негативним явищем, яке з розвитком міжнародних економічних зв'язків та фінансово-господарських технологій набуває нових, дедалі небезпечніших властивостей. Сьогодні вона з тією чи іншою послідовністю, інтенсивністю та обсягами проявляється в усіх країнах світу. Крім того, аналіз літератури дає підстави зазначити, що більшість тіньових операцій можна здійснити в цілком легальній формі, обійшовши при цьому податкову систему та зменшивши офіційно обчислений обсяг валового внутрішнього продукту.

Виникнення тіньової економіки безпосередньо пов'язано з утворенням держави та функціонуванням товарно-грошових відносин. Існування тіньового сектору економіки властиве усім країнам світу та різниться лише масштабами прояву. Активізація тіньових процесів економічної діяльності в Україні призвела до формування такого обсягу тіні, що практично на рівних конкурує з офіційною господарською діяльністю національної економіки та зумовлює її послаблення, призводить до зниження ефективності державної політики, поширення корупції, гальмує процес економічного розвитку України.

Україна характеризується наявністю значних масштабів тіньового сектору, що негативно впливає на ефективність функціонування національної економіки. Дані Міністерства економічного розвитку і торгівлі України демонструють мінливу тенденцію зміни обсягів тіньової економіки. За підсумками 2015 року рівень тіньової економіки сягнув значення 40% ВВП, тобто відбулося його зниження у порівнянні із попереднім роком на 3 в.п. Це було зумовлено тим, що починаючи з травня 2015 року зберігалася висхідна тенденція стабілізації макроситуації в країні (стабілізація курсу, зниження рівня інфляції, покращення тенденцій ВВП). За підсумками 2016 року рівень тіньової економіки склав 34% від офіційного ВВП.

Феномен тіньової економіки з різних причин набув загрозливих форм в українській економіці, і слід розуміти, що лише комплексна взаємодія усіх зазначених механізмів детінізації дозволить зменшити, а у перспективі – звести до мінімуму, негативний вплив тіньової економіки. Водночас, зважаючи на вітчизняні реалії економічного, політичного та суспільного характеру, слід очікувати або радикального («шокового») варіанту вирішення проблем корупційності та тінізації, або ж довгого та ліберального підходу. Також дуже важливим є забезпечення безальтернативності процесів детінізації та нівелювання впливу на них різних політичних та економічних сил [2, с. 9].

З метою детінізації в Україні варто реалізувати такі заходи: поліпшити бізнес-клімат, зробивши легальні умови ведення господарської діяльності конкурентними порівняно з тіньовими, оптимізувавши податкове навантаження на платників податків, полегшивши адміністрування податків, спростивши податковий облік; посилити боротьбу з тіньовою економічною діяльністю, корупцією та очищення влади; зробити прозорішим процес приватизації об'єктів державної власності; підвищити ефективність управління державного сектору економіки; максимізувати інвестиції в економіку країни.

Отже, національна економіка характеризується високим рівнем тіньової економіки, про що говорять оцінки Міністерства економічного розвитку і торгівлі України й експертів з досліджуваної проблематики. Задля локалізації тіньових процесів і детінізації економіки варто

зосередити увагу на поліпшенні бізнес-клімату та боротьбі з тіньовою економічною діяльністю. Для ефективної протидії проявам тіньової економіки доцільно використовувати зарубіжний досвід детінізації економіки з метою виокремлення придатних для впровадження у вітчизняну практику державного управління заходів.

Література

1. Офіційний сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>
2. Savina N. B., Podlevskiy A. A. Механізми системної детінізації економіки України // Серія Економічні науки. – 2019. Т. 1. №. 81. С. 3-12.

Маргарита Сергіївна Ковальчук – студентка II курсу Сумської філії

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Людмила Анатоліївна Парфентій – доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук

ПОДАТКОВА ЗЛОЧИННІСТЬ В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ РІВЕНЬ І НАСЛІДКИ ДЛЯ ЕКОНОМІКИ

Під податковою злочинністю розуміють сукупність злочинів, об'єктом яких є охоронювані кримінальним законом відносини з приводу справляння податків і зборів, а також здійснення контролю за своєчасністю та повнотою їх сплати.

Проблема податкової злочинності, особливості її детермінації та шляхи запобігання стали предметом дослідження багатьох учених-кримінологів, зокрема В. В. Голіни, Д. І. Голосніченка, А. Є. Гутника, А. П. Зрєлова, І. М. Даньшина, О. Г. Кальмана, І. І. Кучерова, В. В. Пивоварова, В. М. Поповича та ін. Проте за останні роки було значно реформовано вітчизняне законодавство, що регулює питання оподаткування та визначає особливості протидії податковим злочинам, систему та повноваження відповідних органів тощо. А саме, було прийнято Податковий кодекс України, нові Митний та Кримінально-процесуальний кодекси, скасовано Закон України «Про державну податкову службу», внесено істотні зміни до Кримінального кодексу, Закону України «Про прокуратуру» та ін. Крім того, в ході адміністративної реформи значно реформовано і саму систему фіскальних органів – Державну податкову та Митну службу реорганізовано в Міністерство доходів і зборів, а нещодавно – в Державну фіскальну службу України. Також піддалися змінам відносини з приводу обчислення, сплати податків і зборів та здійснення контролю за своєчасністю та повнотою їх сплати.

В Україні масштаби «сірої» економіки Міністерство економічного розвитку і торгівлі оцінює у 34% від валового внутрішнього продукту [6, с. 292]. У 2013-2017 рр. ухилення від оподаткування у загальній структурі злочинності в середньому становило 2,3%. Що ж стосується частки ухилення від оподаткування у структурі економічної злочинності, то за оцінками деяких експертів вона становить 17,8%.

Аналіз основних кримінологічних показників податкової злочинності дозволяє зробити певні висновки. По-перше, рівень податкової злочинності в Україні залишається стабільно високим і дійсно вражає показниками. Однак, на нашу думку, наявні показники офіційної статистики далеко не відображають реального рівня податкової злочинності в Україні, який є набагато вищим. Про це свідчить низка факторів: висока латентність податкових злочинів (за оцінками кримінологів – від 50 до 99%); зростаючі обсяги тіньової економіки України, більше 2/3 доходів якої, за даними експертів становлять саме кошти ухилення від оподаткування; вагомий розрив між офіційними та реальними доходами населення, витратами та декларованими доходами; значні обсяги неоформленої праці; збільшення обсягів коштів, що незаконно вивозяться за кордон.

По-друге, показники рівня податкових злочинів і осіб, які їх вчинили, дещо не збігаються, що пояснюється фактами вчинення однією особою декількох податкових злочинів, співучасті в ухиленні від оподаткування (двох, трьох, а іноді й більше осіб) та ін.

По-третє, існують істотні розбіжності, з одного боку, – між кількістю зареєстрованих злочинів і кількістю кримінальних справ, розглянутих судами, а з іншого, – між кількістю виявлених податкових злочинців і тією їх частиною, що були засуджені. Зокрема у 2013-2017 рр. до суду надійшло лише 47,4% від усіх кримінальних проваджень, порушених правоохоронними органами за ст. 212 КК України [4, с. 54]. На нашу думку, таке співвідношення пояснюється низкою як суб'єктивних, так і об'єктивних причин, а саме: знаходженням частини кримінальних справ на досудовому слідстві та судовому розгляді, існуванням фактів безпідставного порушення кримінальних справ за ст. 212 КК України та незадовільною роботою слідства, певними проблемами прокурорського нагляду за дотриманням і застосуванням законів податковою міліцією як органом, що здійснює дізнання та досудове слідство у справах про податкові злочини тощо. Крім того, вагомим «фільтром» у даному випадку виступає застосування спеціальної підстави звільнення від кримінальної відповідальності за податкові злочини, передбаченої ч. 4 ст. 212 КК України.

Цікавою є структура податкових злочинів за видами платників. За наявними даними, більшість із них – це юридичні особи (83,7%), частка фізичних осіб становить 16,3%. За критерієм форми власності юридичних осіб розподіл платників податків є наступним: 91,3% приватної форми власності, 7,06% – комунальної, 1,63% – державної [5]. Отже, більшість

податкових злочинів вчиняються саме господарюючими суб'єктами приватної форми власності, що здійснюють свою діяльність у формі юридичної особи. Не в останню чергу це зумовлюється тим, що право управління та розподілу фінансових потоків на підприємствах приватної форми власності належить обмеженому колу осіб, які до того ж часто діють за змовою або за мовчазною згодою інших, а внутрішній контроль, на відміну від державних і комунальних підприємств, значною мірою обмежений або і взагалі відсутній.

Спосіб ухилення від оподаткування є одним з найважливіших показників їх кримінологічної структури, що дає можливість з'ясувати специфіку даних злочинів, проникнути в механізм злочинної поведінки, простежити певні тенденції тощо. Проведене дослідження показало, що більше 2/3 податкових злочинів (72,3%) вчиняються шляхом заниження об'єктів оподаткування – умисне неправильне обчислення бази оподаткування, її зменшення через невідображення у поданих деклараціях повного обсягу об'єктів оподаткування. Близько 11,4% злочинів вчиняються способом приховування об'єктів оподаткування – повне невідображення у звітних документах доходу (прибутку), операцій, продукції, послуг та ін., 4% – шляхом поєднання заниження та приховування об'єктів оподаткування, 6,4% – неподання податкової звітності, 3,6% – використання інших способів (незаконне використання податкових пільг, подання звітності разом з фактичною несплатою податків та ін.). Подібні висновки роблять також учені-кримінологи у більш ранніх дослідженнях податкової злочинності [1, с. 13; 7, с. 77-78]. Вважаємо, що це пояснюється, з одного боку, – механізмом адміністрування податків в Україні, зокрема ПДВ (формування податкового кредиту, відшкодування і т. д.), з іншого, – складністю виявлення заниження та приховування об'єктів оподаткування правоохоронцями. На відміну від неподання податкової звітності чи інших способів, які досить легко встановлюються веденням статистики, виявлення заниження та приховування об'єктів оподаткування вимагає застосування значного інтелектуального та інших видів ресурсів, залучення експертів тощо.

Таким чином, масовість ухилення від оподаткування в Україні, характер цього явища, тенденції та інші характеристики свідчать про те, що податкова злочинність за сучасних умов перетворюється на одну із вагомих загроз національній безпеці України.

Література

1. Гутник А. Є. Запобігання податковою міліцією ухилення від сплати податків / А. Є. Гутник. – К. : Атіка, 2013. – 176 с.
2. Давтян Л. Г. Податкова злочинність в Україні та її системні зв'язки [Текст] / Л. Г. Давтян // Проблеми правознавства та правоохоронної діяльності. – 2014. – № 4. – С. 107-116.

3. Злочини у фінансовій сфері [Електронний ресурс] / Державна фінансова служба України. – Режим доступу : <http://sfs.gov.ua/elektronni-formi-dokumentiv>. – Назва з домашньої сторінки Інтернету.
4. Кальман О. Г. Стан і головні напрямки попередження економічної злочинності: теоретичні та прикладні проблеми / О. Г. Кальман. – Х. : Гімназія, 2003. – 352 с.
5. Кримінологічний аналіз стану злочинності в Україні [Електронний ресурс] / Режим доступу : <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2017/1/40>.
6. Парфентій, Л. А. Ухилення від сплати податків в Україні: причини та методи боротьби [Текст] / Л. А. Парфентій // Бізнес Інформ. – 2018. – №3. – С. 290-295.
7. Пивоваров В. В. Податкова і кредитно-фінансова злочинність: кримінологічна характеристика та попередження : дис канд. юрид. наук : 12.00.08 / Володимир Володимирович Пивоваров. – Х., 2013. – 227 с.

Анастасія Андріївна Косагова – студентка I курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олена Анатоліївна Лук'яніхіна** – завідувач
кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент

ДИСКРИМІНАЦІЯ ЗА ОЗНАКОЮ СТАТІ НА РИНКУ ПРАЦІ: ЕКОНОМІКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

Одним із індикаторів прогресивності соціально-економічного розвитку країни є рівень оплати праці, що віддзеркалює економічні, політичні, демографічні, соціальні та інші процеси у державі. У період розбудови громадянського суспільства, інтеграції України в Європейський та світовий економічний простір особливої уваги набувають питання відповідності рівня оплати праці потребам населення, співвідношення розмірів заробітної плати жінок і чоловіків, виявлення дискримінаційних проявів за статевою ознакою на ринку праці. У зв'язку з цим тема дослідження є актуальною.

Питання дотримання принципу справедливості в оплаті праці як чоловіків, так і жінок, адекватності розміру заробітної плати потребам людини зачіпає правову, економічну і соціально-політичну сфери.

Конституцією України визначено, що кожен має право на працю [1] і, відповідно, можливість забезпечити себе і родину завдяки праці, отримуючи за неї винагороду – заробітну плату, представлену, зазвичай, у грошовому виразі, яку за трудовим договором виплачує роботодавець працівникові за виконану ним роботу [2; 3]. Розмір заробітної плати

залежить від складності роботи і, теоретично, не залежить від статі працівника, котрий її виконує. Але на практиці ситуація виглядає по-іншому.

Історично склалося, що у суспільстві з патріархальними поглядами на роль дружини і чоловіка у сім'ї останній сприймався як годувальник і мав забезпечувати основний дохід. Жінці відводилась «другорядна» роль і її доходи не були такими значимими у порівнянні з «чоловічими здобутками». З часом, під впливом науково-технічного прогресу, трансформації соціально-політичних та економічних відносин, закордонних тенденцій і розвитку феміністичного руху стереотипи щодо поглядів суспільства на можливість жінки реалізуватися у певній професійній галузі і отримувати достойну заробітну плату поступово змінювались.

Поштовхом до цього стало прийняття у 1958 році Конвенції про дискримінацію в галузі праці та занять N 111 Міжнародної організації праці (ратифікація СРСР відбулась у 1961 році). Згідно із Статтею 1 цієї Конвенції [4] дискримінацією вважають будь-яке розрізнення, недопущення або перевагу, що робиться за ознакою раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних переконань, іноземного або соціального походження, що призводить до знищення або порушення рівності можливостей чи поводження в галузі праці та зайнятості.

У актуальній Європейській соціальній хартії [5] наголошено, що усі працівники мають право на однакові можливості та рівне ставлення до них у вирішенні питань щодо працевлаштування та професії без дискримінації за ознакою статі та на справедливую винагороду за виконану роботу.

Забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків в Україні закріплено нормами відповідного Закону (2005 рік) [6] і передбачає, зокрема, реалізацію заходів у таких напрямках державної політики, як: утвердження гендерної рівності; недопущення дискримінації за ознакою статі; запобігання та протидія насильству за ознакою статі; забезпечення рівної участі жінок і чоловіків у прийнятті суспільно важливих рішень; забезпечення рівних можливостей жінкам і чоловікам щодо поєднання професійних та сімейних обов'язків тощо.

Проведені розрахунки на основі даних офіційної статистики [7] свідчать про фактичну різницю в оплаті праці жінок і чоловіків за видами діяльності. Так, співвідношення заробітної плати жінок до зарплати чоловіків по роках складала: 77,2% (2013 рік), 76,3% (2014 рік), 74,9% (2015 рік), 74,7% (2016 рік), 76,2% (2017 рік), 74,8% (2018 рік), що говорить про стійку тенденцію (у середньому 24-25%) нижчої заробітної плати жінок у порівнянні із чоловіками.

Незважаючи на наявність задекларованої суспільством і урядом пильної уваги до питань гендерної нерівності і дискримінації за ознакою

статі на ринку праці у зв'язку із євроінтеграційними процесами України, наявності певної законодавчої бази, що повинна врегульовувати ці моменти і зменшувати їх прояви, залишається широке поле для наукових досліджень та практичних опрацювань для політиків, законодавців, роботодавців і суспільства у цілому.

Література

1. Конституція України: Закон від 28.06.1996 р. №254к/96. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96>
2. Про оплату праці: Закон України від 24.03.1995 №108/95. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/108/95>
3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10.12.1971 р. №322-VIII. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws>
4. Конвенція Міжнародної організації праці №111 Про дискримінацію в галузі праці та занять: Міжнародний документ від 25.06.1958. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_161
5. Європейська соціальна хартія (переглянута) Страсбург, 3 травня 1996 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_062
6. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005. № 2866-IV. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15>
7. Середньомісячна заробітна плата за статтю та видами економічної діяльності за квартал. Архів. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2017/gdn/smzp_zs/smzp_zs_ek/smzp_zs_ek_u.htm

Вікторія Валеріївна Кушнір – студентка I курсу факультету № 6

Харківського національного університету внутрішніх справ

Науковий керівник: Оксана Сергіївна Маковоз – завідувач кафедри економіки та фінансів факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор економічних наук, доцент

ПЕРСПЕКТИВИ СТВОРЕННЯ СЛУЖБИ ФІНАНСОВИХ РОЗСЛІДУВАНЬ В УКРАЇНІ

Сучасна практика діяльності правоохоронних органів свідчить про те, що ефективна протидія злочинності неможлива без активного використання економічних знань. У 2018 році спостерігається негативна

тенденція росту зареєстрованих економічних злочинів: за перший квартал 2018 року кількість становить 1182, порівнюючи з 877 зареєстрованих випадків за перший квартал 2017 року, що свідчить про статистику зростання зареєстрованих кримінальних правопорушень. Дієвість механізму виявлення й розслідування економічних злочинів певною мірою залежить від дослідження фінансової інформації, що характеризує злочинну діяльність. Так, на стадії виявлення злочинів застосовується фінансовий моніторинг сумнівних фінансових операцій, проводять перевірки, ревізії фінансово-господарської діяльності суб'єктів господарювання. На стадії розслідування злочинів важливе значення має своєчасне призначення й проведення судово-бухгалтерських експертиз, залучення фахівця-економіста до проведення слідчих дій тощо. Протидія сучасній злочинності передбачає інтеграцію юридичних і економічних знань, а також взаємодію співробітників оперативних і слідчих підрозділів правоохоронних органів, які безпосередньо беруть участь у виявленні й розслідуванні злочинів спільно з фахівцями, котрі володіють економічними знаннями.

Досвід розвинених держав світу свідчить, що існують чотири основні організаційні моделі розподілу повноважень між фіскальними та контролюючими органами по боротьбі з податковими злочинами:

- 1) фіскальна служба відповідає за керівництво і проведення розслідувань;
- 2) фіскальна служба відповідає за проведення розслідувань під керівництвом генерального прокурора;
- 3) спеціалізований орган що не входить до фіскальної служби, однак знаходиться під наглядом Міністерства фінансів і відповідає за проведення розслідувань;
- 4) поліція або прокуратура відповідають за проведення розслідувань.

Однак існують держави, які використовують одночасно декілька основних організаційних моделей. В Україні найбільш доцільним, на наш погляд, є створення якісно нового державного органу, який би здійснював в повному обсязі функції щодо виявлення та розкриття правопорушень (злочинів) у фінансовій системі держави. До чинної системи органів протидії загрозам фінансовій безпеці держави входять Національна поліція України, Служба безпеки України, податкова міліція, Прокуратура, Національне антикорупційне бюро України, Державна служба фінансового моніторингу України, Державна аудиторська служба України, Рахункова палата. Сьогодні переважає думка, що Служба фінансових розслідувань буде в майбутньому єдиним ефективним правоохоронним органом, що займатиметься виявленням, припиненням, розкриттям та досудовим розслідуванням злочинів, що спрямовані проти інтересів держави у сфері фінансів та суміжних

сферах, а також буде займатись аналітичною роботою, виявляти системні чинники що сприяють розвитку економічної злочинності та вчиненню таких злочинів і надавати на основі такого аналізу пропозиції Міністерству щодо формування державної політики з метою забезпечення ефективної превенції економічних злочинів.

Планується, що Служба фінансових розслідувань буде координувати свою діяльність з іншими правоохоронними органами, фінансовими органами, органами статистики, державної служби, державними фіскальною, митною та контрольно-ревізійною службами, іншими контролюючими органами, установами банків

Отже, необхідність ведення ефективної боротьби з правопорушеннями в економічній сфері і корупцією та формування надійної системи забезпечення економічної безпеки держави потребує створення в Україні єдиного центрального органу виконавчої влади – Служби фінансових розслідувань (фінансової поліції), діяльність якого буде спрямована на виявлення, попередження, припинення, розкриття і розслідування протиправних посягань на права людини і громадянина, інтереси суспільства і держави у фінансово-економічній сфері.

Юлія Вікторівна Ланчак – студентка III курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Людмила Анатоліївна Парфентій** – доцент
кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ГУДВІЛУ ЯК НЕМАТЕРІАЛЬНОГО АКТИВУ ПІДПРИЄМСТВА

Основні тенденції розвитку економіки свідчать, що дедалі більшого значення набувають нематеріальні активи підприємства, одним із яких є гудвіл, який використовується у фінансовій діяльності підприємства та є його невід'ємним компонентом. Міжнародний досвід показує наскільки швидко зростає важливість даного елементу. Це пов'язано з тим, що спостерігається збільшення випадків купівлі-продажу підприємств. У такій ситуації є дуже доцільним використання гудвілу з метою вдалого придбання або зацікавлення зовнішніх користувачів для ділових стосунків. Тому вдалий гудвіл є запорукою успіху, а отже вкрай важливо розуміти, що саме являє собою дане поняття. Проте на сьогоднішній день єдиного визначення немає [1, с. 168]. Зокрема можемо виділити наступні визначення:

1. Гудвіл – це перевищення вартості придбання над часткою покупця у справедливій вартості придбаних ідентифікованих активів, зобов'язань і непередбачених зобов'язань на дату придбання [2].

2. Гудвіл (вартість ділової репутації) – це нематеріальний актив, вартість якого визначається як різниця між ринковою ціною та балансовою вартістю активів підприємства як цілісного майнового комплексу, що виникає в результаті використання кращих управлінських якостей, домінуючої позиції на ринку товарів, послуг, нових технологій тощо [3].

3. Гудвіл – це позитивна чи негативна різниця між вартістю придбання підприємства в цілому і сукупною вартістю його чистих активів, кожен з яких на дату придбання оцінено за справедливою вартістю [4].

Таким чином, із наведених вище визначень можемо зробити висновок, що гудвіл – це специфічний нематеріальний актив, який відображає ділову репутацію через вартісну оцінку, що визначається як різниця між вартістю придбання підприємства як цілісного майнового комплексу та вартістю його чистих активів на дату здійснення операції.

Аналіз тлумачень категорії «гудвіл» дає змогу зробити висновок, що поряд існують споріднені категорії, такі як «корпоративний імідж», «бренд», «торговельна марка», «престиж». Зауважимо, що гудвіл відрізняється від зазначених категорій, але при цьому між ними існує тісний взаємозв'язок. Торгівельна марка, бренд і корпоративний імідж є складовими маркетингової політики та є більш приблизними та умовними. При цьому, гудвіл суттєво відрізняється наявністю чіткої оцінки, що вказує на бухгалтерський характер походження цієї категорії. Також гудвіл співвідносять з категорією «ділова репутація». Спільною ознакою є принесення прибутку в майбутньому, який перевищує середній прибуток фірм зі спорідненою діяльністю через розроблену маркетингову стратегію, репутацію у діловому світі, нові технології. Водночас на відміну від гудвілу ділова репутація підприємства має більш широкую сферу застосування [5, с. 28-29]. Зарубіжні вчені формують власний підхід до визначення факторів формування та елементів гудвілу. Зокрема Р. Ф. Рейлі та Р. П. Швайс виокремлюють три складові гудвілу, що розглядають як фактори його створення:

1. Операційні активи бізнесу, що існують безпосередньо на підприємстві та готові до використання. Серед них можна виокремити: капітал (наприклад, устаткування), управління (наприклад, менеджмент) та робочу силу (наприклад, працівники). При раціональному та правильному використанні цих компонентів разом на одному підприємстві матиме місце додатковий синергетичний ефект.

2. Існування додаткового економічного прибутку – прибутку підприємства, що перевищує середній прибуток у галузі. Дану складову гудвілу не можемо конкретно віднести до матеріальних чи нематеріальних активів підприємства.

3. Очікування ймовірних подій, що відбудуться у майбутньому і не матимуть безпосереднього зв'язку з поточною діяльністю бізнесу окремого підприємства. Серед них виокремлюють очікувані злиття та поглинання, ймовірні капіталовкладення, майбутні замовники або клієнти, прогнозовані товари або послуги [6].

Отже, гудвіл являє собою наявність переваг над конкурентами, які створюються протягом тривалого проміжку часу за допомогою впливу на окремі його компоненти. Головними складовими даного засобу є майнові та персональні компоненти. Майнова складова містить активи, що безпосередньо формують репутацію підприємства та підлягають оцінці. Персональна складова має умовний характер і полягає у професійних навичках персоналу та іміджу компанії.

Література

1. Судин Ю. Гудвіл у системі бухгалтерського обліку [Текст] / Ю. Судин // Облік і Аудит. – 2016. – № 2. – С. 168-177.
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 19 [Електронний ресурс] : Наказ Міністерства фінансів України від 7 серпня 1999 № 163 / Міністерство фінансів України. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0499-99>. – Законодавство України.
3. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : за станом на 1 березня 2019 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Законодавство України.
4. Сагова С. В. Особливості обліку гудвілу / С. В. Сагова // Фінанси, облік і аудит : зб. наук. праць. – К. : КНЕУ, 2009. – Вип. № 14. – С. 291-298.
5. Іонін Є. Є. Гудвіл [Текст] / Є. Є. Іонін // Агросвіт. – 2016. – № 1-2. – С. 27-31.
6. Рейлі Р., Швайс Р. Оцінка нематеріальних активів / Р. Рейлі, Р. Швайс, Пер. з англ. Бюро перекладів Ройд. – М. : ІД «КВІНТО-КОНСАЛТИНГ», 2005. – 792 с.

Юлія Юріївна Литвин – студентка I курсу факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Оксана Сергіївна Маковоз** – завідувач кафедри
економіки та фінансів факультету № 6 Харківського національного
університету внутрішніх справ, доктор економічних наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ СТРАХУВАННЯ ЖИТТЯ В УКРАЇНІ

Страхова галузь України, як і вся національна економіка, зазнає сьогодні безпрецедентних змін – політичних, юридичних, економічних, соціальних, технологічних. Важливого значення набуває вироблення стратегії розвитку страхових відносин між дійовими особами ринку –

страховиками та страхувальниками. Ефективно функціонуючий ринок страхових послуг є важливою компонентою розвинутої ринкової економіки і відіграє визначальну роль у формуванні загальноекономічної ситуації не лише в країні, а й у світі. Він, по-перше, створює страхове середовище, здатне забезпечити страховий захист не лише суб'єктам господарювання і фізичним особам, а й міжнародним утворенням, які визначають основи розвитку всієї спільноти; по-друге, акумулює значні фонди неактивного капіталу й перетворює його у потужне джерело інвестиційних ресурсів, які активізують реальний сектор і стимулюють соціально-економічне зростання. Окрім того, за належної організації страхового бізнесу є можливість знизити наслідки різного роду природних і техногенних катастроф, нівелювати ризики виробничо-техногенного характеру й фінансових зловживань [1, с. 50]. Україна не стоїть осторонь процесів активізації страхового ринку. Впродовж 2016 р. на ринку страхування життя було зібрано майже 2,76 млрд грн страхових премій, що на 26,0% більше, ніж у 2015р., та в 2,5 рази перевищує аналогічний показник 2008 р. [2, с. 31].

Саме страхування життя у розвинених країнах світу є важливим інструментом соціального захисту населення і могутнім джерелом інвестування національних економік. Законодавче регулювання відносин між страховиком і страхувальником у сфері страхування життя відбувається на підставі Закону України «Про страхування» від 7 березня 1996 року № 85/96-вр з урахуванням останніх коригувань від 01 січня 2017 року [3].

Страхування життя – це вид особистого страхування, який передбачає обов'язок страховика здійснити страхову виплату згідно з договором страхування у разі смерті застрахованої особи, а також, якщо це передбачено договором страхування, у разі дожиття застрахованої особи до закінчення строку дії договору страхування та (або) досягнення застрахованою особою визначеного договором віку. Умови договору страхування життя можуть також передбачати обов'язок страховика здійснити страхову виплату у разі нещасного випадку, що стався із застрахованою особою, та (або) хвороби застрахованої особи. У разі, якщо при настанні страхового випадку передбачено регулярні послідовні довічні страхові виплати (страхування довічної пенсії), обов'язковим є передбачення у договорі страхування ризику смерті застрахованої особи протягом періоду між початком дії договору страхування та першою страховою виплатою з числа довічних страхових виплат. В інших випадках передбачення ризику смерті застрахованої особи є обов'язковим протягом всього строку дії договору страхування життя.

У розвинутих країнах страховий бізнес забезпечує дієвий захист соціальних і майнових прав та інтересів громадян від ризиків, сприяє підтриманню соціальної стабільності суспільства та економічної безпеки

держави; він є потужним засобом акумулювання коштів для інвестування в економіку. Тобто страхування на економічно розвинутих країнах є нормою життя. У нас поки що на клієнтів страхових компаній позирають як на диваків.

Як показує світовий досвід, страхування життя завжди розглядалось як вигідне вкладання грошей. Страхування життя відноситься до накопичувального страхування при цьому тимчасово вільні кошти акумулюються у страховому фонді та стають важливим джерелом інвестицій в економіку держави. Довгострокове страхування на 10, 20, 30 років надає можливість накопичувати досить великі страхові фонди тимчасово вільна частина яких може використовуватись як джерело інвестицій у народне господарство, що сприяє стабілізації фінансового стану країни.

Тривала економічна криза в Україні призвела до різкого падіння рівня життя більшості населення. У людей практично немає вільних коштів для того, щоб скористатися послугами страхових компаній, які здійснюють страхування життя. Україна стоїть на порозі перегляду відношення до страхування життя. Сьогодні поширення інформації про цю послугу відбувається виключно завдяки консультантам, менеджерам і директорам, які працюють як в агентських мережах компаній по страхуванню життя, так і в незалежних партнерах або брокерах, які розповсюджують цю послугу. Страхування життя є одним з найважливіших видів соціального захисту, а також джерелом інвестування в економіку країни. В Україні все більше підвищується інтерес до накопичувальних продуктів страхування життя.

Провідну роль у стабілізації ситуації у сфері страхування життя повинна відігравати держава, використовуючи різноманітні важелі стимулювання і контролю. Використання запропонованих у статті заходів дасть змогу мінімізувати вплив негативних факторів на ринок страхування життя в Україні та створить умови для поживлення діяльності в цьому напрямі у короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Література

1. Куліна Г. М., Фаріон Я. М. Світовий ринок страхових послуг в умовах зміни парадигми глобального економічного розвитку // Світ фінансів. – 2017. – №. 3 (52). – С. 48-59.
2. Мельничук Я. В. Проблеми та перспективи розвитку страхування життя в Україні// Наука. Освіта. Молодь. Умань – 2018 : матеріали XI Всеукраїнської наукової конференції молодих науковців та студентів (м. Умань, 26 квітня 2018 р.) в 2-х ч. Ч. 2 / ред. кол. : В. В. Сокирська [гол. ред.], А. І. Мельник, О. А.Смерецька – Умань : ВПЦ «Візаві», 2018. – С. 30-32.

3. Закон України «Про страхування»-Редакція від 27.09.2018, підстава – 2262-VIII// [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80>

Вероніка Валентинівна Нагорна – студентка I курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Олена Анатоліївна Лук'янихіна** – завідувач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук, доцент

ТІНЬОВА ЕКОНОМІКА: СУТНІСТЬ, ПРИЧИНИ ВИНИКНЕННЯ, ФУНКЦІЇ ТА НАСЛІДКИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Тіньова економіка існує в усіх країнах світу, але має відмінності залежно від обсягу, чинників, що її спричиняють, видів економічної діяльності, у яких вона проявляється найбільше. Тінізація економіки є головною перешкодою для розвитку соціально-економічного життя держави в цілому, бо не дозволяє використовувати усі ресурси, що могли би бути залучені для реалізації пріоритетних програм і стратегій розвитку країни. Питання детінізації є актуальним і для України, бо тіньова зайнятість, нестача коштів у державному бюджеті спричиняють проблеми у галузях соціальної сфери, зростання безробіття. Зниження рівня життя населення призводить до незахищеності громадян та суб'єктів господарювання та сприяє формуванню негативного іміджу України.

У розвинених країнах тіньова економіка перебуває на рівні 7-15% ВВП, а допустимим і безпечним для легальної економіки вважають 10% від ВВП. За оцінками експертів [1], в Україні тінізація становить 40-45% і це створює умови для слабкої дієвості важелів регулювання економіки. За даними Міністерства економічного розвитку і торгівлі України, у вересні 2018 року рівень тіньової економіки оцінювався у 32% ВВП (інтегральний показник), що є нижчим ніж у 2014 році (43% ВВП) і у попередніх роках і зазначається покращення у нашій країні ділової активності й інвестиційного клімату [2]. Крім цього факторами, що сприяли виведенню бізнесу з тіні, є підвищення рівня мінімальної заробітної плати, введення системи електронних закупівель ProZorro.

Незважаючи на те, що термін «тіньова економіка» широко вживається фахівцями різних галузей, загальноприйнятого визначення досі немає. Її називають по-різному: підпільна, неформальна, підземна, скрита, паралельна і т.ін. На заході використовують термін Е. Фейга [3], котрий зазначав, що тіньова економіка – це економічна діяльність, яка з

тих чи інших причин не враховується офіційною статистикою та не входить до ВВП. В Україні більш конкретно визначення належить А.Турчинову [4], котрий узагальнив та розширив складові елементи тіньової економіки і зазначив, що тіньова економіка – це сфера прояву економічної активності, яка направлена на отримання доходів від заборонених видів діяльності або на ухилення від державного контролю і від сплати податків при легальних видах економічної діяльності.

Існує низка причин виникнення й процвітання тіньової економіки, але фахівці визначають дві найсуттєвіші [4]: 1) недосконалу систему оподаткування, що змушує підприємства приховувати свої доходи, бо існуючі податки для них надмірні; 2) розшарування верств населення за рівнем доходів та підвищення показника бідності. Крім цих причин, в Україні є актуальними високий рівень корупції, бюрократизації і недовіра до владних інститутів.

Зазвичай тіньова економіка сприймається як негативне соціально-економічне явище. Але дослідники [5] вбачають у її існуванні як негативні, так і позитивні для держави функції. Негативні прояви тіньової економіки зачіпають усі сфери життя суспільства і мають такі наслідки: 1) економічні (дестабілізація економічного становища України, неповне фінансування державного бюджету, зменшення обсягів податків, непорядкованість та нерегульованість розвитку економіки, зменшення інвестиційної привабливості національної економіки, неможливість використання тіньових коштів в екстрених цілях); 2) соціальні (зменшення розмірів пенсій, втрата довіри громадян до органів державної влади, створення підґрунтя для розвитку організованої злочинності, стрімкого зростання криміналу і корупції в нашій країні, що дестабілізує суспільне життя); 3) політичні (складність управління державою, формування негативного іміджу країни).

Серед позитивних функцій, зокрема сірої економіки, можна зазначити такі: 1) можливість задовольняти власні потреби та спротив зубожінню завдяки робочим місцям у тіньовому секторі економіки; 2) нагромадження капіталу (кошти, отримані від тіньової діяльності можна далі вкласти у законний бізнес); 3) повернення частини грошей у легальну економіку через купівлю товарів і послуг і закладені в них непрямі податки; 4) реалізація ідей (тіньова економіка дає змогу швидко та майже без зайвих витрат реалізувати власні ідеї); 5) формування механізмів підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки.

Отже, тіньова економіка – це складне явище, що існує в усіх країнах, і котре спричиняє переважно негативні наслідки: перешкоджає інтеграції з європейською і світовою економікою; сприяє зростанню злочинності, корупції, знищенню соціальних цінностей, зниженню рівня і якості життя, соціальної захищеності населення й економічної безпеки

усієї країни, спотворює механізми дії ринкових законів та інструментів, гальмуючи розвиток легальної економіки.

Детінізація економіки вимагає низки дій, котрі сприятимуть виведенню бізнесу з тіні: адміністративних методів, економічних (зниження податкового тягаря і збільшення прозорості процесу оподаткування, введення податкових канікул для підприємств, що починають свою діяльність, підвищення податкової культури), організаційних та правових заходів, спрямованих на обмеження тінізації – зниження рівня корупції, підвищення ефективності функціонування правових інститутів; забезпечення захисту прав на рухому та нерухому власність, запобігання рейдерству; зниження непередбачуваності податкового законодавства [2]. При цьому стримувальним чинником для впровадження детінізаційних заходів є наявність на сході країни зони бойових дій та «сірої зони» і політизація економічних рішень.

Література

1. Предборський В. А. Детінізація економіки у контексті трансформаційних процесів // Питання теорії та методології: Монографія. К.: Кондор, 2005. 613 с.
2. Тенденції тіньової економіки в Україні у січні-вересні 2018 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=e384c5a7-6533-4ab6-b56f-50e5243eb15a&tag=TendentsiiTinovoiEkonomiki>
3. Леонова О. О. Сутність та місце тіньової діяльності підприємств в структурі економіки. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/ape_2016_2_4.pdf
4. Прищенко Н. А. Тіньова економіка, сутність, прояви, соціально-економічні наслідки // Наукові записки. Серія: Право / Ред. кол.: Є. Ю. Соболь, В. Г. Гриценко, О. В. Батанов та ін. Випуск 4. Кропивницький : ТОВ «Полімед-Сервіс», 2018. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.oneu.edu.ua/jspui/handle/123456789/2869>
5. Клименко С. Тіньова економіка в Україні: сутність, функції та наслідки. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/znpnadu_2012_2_26.pdf

Вікторія Валентинівна Панаріна – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Людмила Анатоліївна Парфентій** – доцент
кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук

ПРОБЛЕМИ РЕФОРМУВАННЯ ПОДАТКОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

На даний момент в Україні відбувається процес євроінтеграції. Він передбачає не тільки ефективну зовнішню політику, а й суттєві зміни у внутрішній політиці. У результаті в Україні продовжується процес податкового реформування, котрий розпочався ще у 2016 році з метою поліпшення внутрішньої податкової системи та наближення її до світових податкових систем.

Враховуючи світову тенденцію до гармонізації податкових систем і курс на входження України до європейської економічної спільноти, головним є реформування податкової системи і наближення її до рівня інших податкових систем розвинених країн. Отже створення в Україні конкурентоспроможної моделі податкової системи.

Найголовнішим негативним чинником розвитку податкової системи в Україні була і залишається орієнтованість на задоволення нагальних потреб забезпечення ресурсами зростаючі апетити держави без урахування вимог економічного зростання та сталого розвитку.

Нещодавно набрав чинності закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів» від 23 листопада 2018 року № 2628-VIII, метою якого є нормалізація фінансової ситуації, удосконалення та спрощення податкової системи, розширення податкового законодавства для стимулювання вітчизняного виробництва і зростання його кількості а також забезпечення конкурентоспроможності України на світовій арені.

Цим законом було внесено ряд змін до податкового кодексу, що передбачають:

- а) забезпечення стабільності податкового законодавства;
- б) зворотну дію в часі тільки для актів податкового законодавства України, якими вносяться зміни, доповнення, що передбачають пом'якшення або скасування відповідальності за порушення податкового законодавства;
- в) встановлення мораторію на внесення змін до податкового законодавства до 2020 року, окрім змін, які стосуються адміністрування та/або поліпшують становище платників податків, зборів.

На сьогоднішній день потрібно докласти чимало зусиль, щоб внесені корективи почали працювати та позитивно відобразилися на податковій системі.

На нашу думку, нинішня податкова система України на відміну від податкових систем розвинених країн не є конкурентоспроможною, оскільки вона не спрямована на економічний розвиток суб'єктів господарювання. Неодноразові спроби удосконалити податкове законодавство, супроводжували ринкове реформування економіки. Це свідчить про суто фіскальний характер податкової системи, неоднозначність податкового законодавства, що стало передумовою існування тіньових оборотів.

Податкова система України має недоліки:

а) нормативно-правові акти є дуже складними, неузгодженими та створюють суперечності – це перешкоджає правильному трактуванню їх суб'єктами господарювання та знижує інвестиційну привабливість національної економіки для зарубіжних інвесторів;

б) витрати на адміністрування деяких податків є вищими, ніж доходи до бюджету, за рахунок справляння даних податків;

в) механізм митно-тарифного регулювання знижує можливість оперативного реагувати на зміни у світовому ринку.

На нашу думку, що саме дані недоліки унеможливають становлення конкурентоспроможної податкової системи в порівнянні з провідними країнами світу, тому що вони призводять до:

- податкової заборгованості платників перед бюджетом, через відсутність механізмів, відповідальності за виконання своїх зобов'язань суб'єктами господарювання;

- значних тіньових оборотів і ухилення від оподаткування;

- нерівномірного податкового навантаження, незважаючи на те, що принцип рівності усіх платників перед законом є одним із головних принципів формування податків.

Для вдосконалення української податкової системи та виведення її на вищий та ближчий до світового рівень, насамперед, потрібно виконати такі завдання:

- формування рівного інституційного середовища оподаткування, що буде сприяти принципу рівності оподаткування;

- підвищення фіскальної ефективності податків за рахунок удосконалення адміністрування податків та запобігання спробам ухилення від їх сплати;

- забезпечення рівномірного розподілу зобов'язання сплати податку між усіма платниками;

- демократизація податкової системи України шляхом реформування Державної фіскальної служби.

Це мала частина з переліку питань, що насамперед мають бути виконані у процесі реформування податкової системи з метою її адаптації до вимог Європейського Союзу.

Є відомою практика інших країн, котрі використовують для стабілізації економічної ситуації підвищення податкових ставок і регулювання адміністрування податків і їх сплати. У такому випадку податкова система також має фіскальний характер, але водночас стягуючи податки з суб'єктів господарювання держава перерозподіляє кошти та повертає їх як цільний продукт.

Таким чином, на нашу думку, у процесі реформування податкової системи в Україні недостатньо орієнтуватися на податкові системи інших країн. Їх економіка та податкова політика формувалася протягом тривалого часу та мають власні особливості. При здійсненні податкової реформи в Україні треба орієнтуватися на суб'єктів господарювання та інших платників податків, а також стимулювання підприємницької діяльності та стабілізацію економіки в державі.

Література

1. Валігура В. А. Оцінка ефективності податкової служби України // Формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – №3. – С. 59-66.
2. Варварич Т. А., Барановська І. В. Проблеми реформування податкової системи в умовах кризи // Актуальні проблеми економіки. – 2009. – №8. – С. 193-199.
3. Влашук М. Концептуальна стратегія реформування податкової системи, розрахунками до 2018 р. // Вісник податкової служби. – 2010. – №6. – С. 20-22.
4. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : за станом на 1 березня 2019 р. / Верховна Рада України. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>. – Законодавство України.
5. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо покращення адміністрування та перегляду ставок окремих податків і зборів [Електронний ресурс] : Закон України від 23 листопада 2018 року №2628-VIII / Верховна Рада України. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2628-19>. – Законодавство України.

Валерія В'ячеславівна Сидорова – студентка I курсу факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Оксана Сергіївна Маковоз** – завідувач кафедри економіки та фінансів факультету № 6 Харківського національного університету внутрішніх справ, доктор економічних наук, доцент

РЕФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ФІНАНСОВОГО МОНІТОРИНГУ В УКРАЇНІ

Метою фінансового моніторингу є діагностування фактичного економічного і фінансового стану, порівняння його з прогнозованим,

виявлення тенденцій і закономірностей розвитку економіки підприємств відповідно до головної мети, попередження негативного впливу внутрішніх та зовнішніх факторів на фінансовий результат та становище на ринку.

С. Симов'ян, досліджуючи закордонний досвід протидії відмиванню «брудних» грошей, розглядаючи специфічні особливості легалізації злочинних доходів через українські банки, наводить аргументи того, що фінансовий моніторинг розширяє функцію держави в боротьбі з економічною злочинністю та збагачує її новим змістом. Але автор не дає поняття фінансового моніторингу взагалі і не торкається характеристики змісту кримінологічної функції фінансового моніторингу як засобу протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом [1].

А. Клименко називає фінансовий моніторинг особливою формою фінансового контролю. Аргументуючи свою позицію автор робить, як мінімум, два не дуже точних припущення. По-перше, ототожнює зміст фінансового моніторингу з фінансовим контролем, як однією з форм державного управлінського процесу – управління фінансами, по-друге, вважає, що фінансовий моніторинг «...містить усі елементи механізму фінансового контролю у їх зовнішньому вияві» [2].

Суб'єкти фінансового моніторингу (банки, страхові брокери, кредитні спілки, платіжні організацій, товарні та інші біржі, нотаріуси, адвокати та інші адвокатські бюро).

Директива Ради Європейського Співтовариства від 10 червня 1991 р. «Про запобігання використанню фінансової системи з метою відмивання грошей», враховуючи відповідні Рекомендації групи з розроблення фінансових заходів (ФАТФ), ототожнює контрольні дії фінансових установ із системою внутрішніх заходів запобігання та протистояння використанню банківської системи для відмивання грошей; із отриманням необхідної інформації про клієнтів та зберіганням документації про них; зі звітуванням фінансовими установами про можливу причетність фінансових операцій до відмивання «брудних» грошей.

Кабінетом Міністрів України була прийнята постанова від 10 січня 2002 р. № 35 «Про утворення Державного департаменту фінансового моніторингу», а постановою від 19 лютого 2002 р. № 194 затверджено Положення про нього. На Державний департамент фінансового моніторингу постановою Кабінету Міністрів України від 2 червня 2004 р. № 728 покладені такі основні завдання: участь у реалізації державної політики у сфері запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму; збирання, оброблення і аналіз інформації про фінансові операції, що підлягають обов'язковому фінансовому моніторингу; створення та

забезпечення функціонування єдиної державної інформаційної системи у сфері запобігання й протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, і фінансуванню тероризму; налагодження співробітництва, взаємодії та інформаційного обміну з органами державної влади, компетентними органами іноземних держав й міжнародними організаціями в зазначеній сфері та забезпечення представництва України у відповідних міжнародних організаціях.

Державний департамент фінансового моніторингу, відповідно до покладених на нього функцій, 19 грудня 2018 року підготував проект Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) надходжень, отриманих злочинним шляхом», метою якого було створення ефективної системи, спрямованої на запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів й іншого майна, одержаних злочинним шляхом, та міжнародне співробітництво у цій сфері. Сьогодні Національний банк разом із банківською системою працює над проектами, що допомагають удосконалити систему боротьби з легалізацією кримінальних доходів/фінансуванню тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення. Одним із прикладів такої співпраці є участь у проєкті Незалежної Асоціації банків України (НАБУ) «Кращі практики фінансового моніторингу» та впровадження ризик-орієнтованого підходу як механізму запобігання легалізації кримінальних доходів/фінансування тероризму

Фінансовий моніторинг спрямований на захист прав та законних інтересів громадян, суспільства, національної безпеки і держави шляхом визначення правового механізму протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення, а також забезпечення формування загальнодержавної аналітичної інформації, що дає змогу уповноваженим органам України та іноземних держав виявляти та розслідувати злочини, які пов'язані з відмиванням коштів та іншими незаконними фінансовими операціями.

Література

1. Симовьян С. В. Финансовый мониторинг в банковской системе как средство противодействия легализации (отмыванию) доходов, полученных преступным путем: Монография. – Х., 2004. – 218 с.
2. Клименко А. О. Організаційно-правові засади діяльності банків в системі заходів протидії легалізації доходів, здобутих злочинним шляхом: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08 /Національна академія внутрішніх справ України. – К., 2004. – С 19.

Крістіна Олександрівна Смоліна – студентка II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Людмила Анатоліївна Парфентій** – доцент
кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук

РОЛЬ СУДОВОЇ БУХГАЛТЕРІЇ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ

В умовах воєнних дій на сході України, що мали місце протягом останніх років, у нашій країні сформувалась складна політична та економічна ситуація, що є вирішальною в контексті існування та становлення держави. З метою повноцінної діагностики та організації ефективної системи економічної безпеки держави необхідним є своєчасне запобігання та цілеспрямована боротьба з економічною злочинністю. Тенденції розвитку економічної злочинності, її причини та умови, особливості виникнення, а також механізми врегулювання досліджує комплексна економіко-правова дисципліна – судова бухгалтерія, яка займає визначальне місце в системі забезпечення економічної безпеки.

Актуальність роботи обумовлюється завданнями судової бухгалтерії, які полягають у забезпеченні розслідування злочинів у сфері економіки, що сприяє підвищенню рівня економічної безпеки держави.

Метою роботи є визначення місця та ролі судової бухгалтерії в системі забезпечення економічної безпеки держави.

Сучасний стан економіки України характеризується рядом негативних явищ, серед яких чільне місце займає зростання економічної злочинності. Виходячи з того, що – головна роль у забезпеченні економічної безпеки належить державі [2, с. 6], виникає необхідність підвищення ефективності роботи правоохоронних органів, які все частіше стикаються з криміналізацією економічних стосунків.

Практичний досвід свідчить, що для ефективного розгляду суперечок пов'язаних з господарською діяльністю та розкриття злочинів економічного характеру, насамперед, необхідним є фаховий досвід в галузі бухгалтерського та податкового обліку. Навіть більше, розкриття економічних і фінансових злочинів, що здійснюються на тлі недосконалого законодавства фахово обізнаними особами, стає майже неможливим без знань судової бухгалтерії, оскільки більшість порушень відображаються в бухгалтерському обліку. Саме тому, важливу роль у забезпеченні економічної безпеки держави відіграє судова бухгалтерія.

Судовий бухгалтерський облік за кордоном існує вже багато років і з удосконаленням господарських зв'язків займає чільне місце в системі

економічної безпеки цих держав [1, с. 5]. В Україні судова бухгалтерія також має неабияке значення, і як економіко – правова дисципліна, і як важливий компонент у боротьбі з економічною злочинністю.

Становлення та розвиток судової бухгалтерії охоплює три основні етапи [1, с. 12]:

1) з 50-х років XX століття до 1975 року – укладання бази та зародження судової бухгалтерії;

2) з 1976 р. до 1990 р. – становлення судової бухгалтерії;

3) з 1991 р. і донині – подальший розвиток судової бухгалтерії.

Судова бухгалтерія ґрунтується на економічних і юридичних судженнях. Вона досліджує способи та причинність встановлення ексцесів в економічній сфері згідно норм чинного законодавства та інших нормативно-правових актів, унормовує методи та засоби розкриття цих злочинів, удосконалює методику фахових економічних і бухгалтерських знань у слідчій та юридичній практиці. Крім того, судова бухгалтерія з метою забезпечення економічної безпеки виконує наступні функції [3]:

1) криміналістична – опрацьовує способи збирання доказів одержаних за допомогою правової бухгалтерії;

2) процесуальна (доказова) – одержання доказів про вчинення злочинних бухгалтерських дій, за які передбачена юридична відповідальність;

3) кримінологічна – запобігання, оцінка, передбачення фінансово-господарських порушень за допомогою судової бухгалтерії;

4) кримінально-правова – це кваліфікація порушень в сфері бухгалтерського обліку на основі даних судової бухгалтерії.

Судова бухгалтерія у своїй діяльності розробляє способи застосування бухгалтерських і економічних знань у праві, кваліфікує призначення та проведення документальних ревізій, судово-економічних (бухгалтерських) експертиз, аудиторських перевірок, теоретично обґрунтовує емпіричні та наукові рекомендації, за допомогою яких вирішуються питання, пов'язані з забезпеченням економічної безпеки України.

Виходячи з вищезазначеного, судова бухгалтерія відіграє важливу роль у системі забезпечення економічної безпеки, оскільки має на меті розв'язання питань, пов'язаних із розслідуванням і розкриттям економічних злочинів, та дослідженням нових прийомів скоєння економічних правопорушень на сучасному етапі розвитку України, у період розбудови ринкової економіки та правової держави.

Література

1. Дондик Н. Я. Судова бухгалтерія : навч. посіб. / Н. Я. Дондик, Г. П. Дондик. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 208 с.
2. Небава М. І. Економічна безпека підприємства : навчальний посібник / М. І. Небава, Ю. В. Міронова. – Вінниця : ВНТУ, 2017. – 73 с.

3. Романов В. В. Судебная бухгалтерия : краткий курс : [учебное пособие] / В. В. Романов. – Саратов : Научная книга, 2012. – 69 с.

*Дмитро Сергійович Скрипка – студент II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Наталія Марківна Нілова – доцент кафедри
соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук, доцент*

ФРІКОНОМІКА: КНИГА ЯК НАУКА

Інновацією в економічній науці стала «Фрікономіка». Це дебютна книга економіста Університету Чикаго Стівена Левітта і журналіста New York Times Стефана Дж. Дабнера, яка була опублікована 12 квітня 2005 року видавництвом Вільяма Морроу.

Специфікою цієї роботи стало роз'яснення того, як злиття попультури та економіки впливає на суспільство. Автори ставлять неординарні питання і відповідають на них. На перший погляд, ці відповіді є дуже дивними, однак при належному міркуванні – очевидними.

При написанні книги був використаний підхід, коли за допомогою економічного інструментарію були дані відповіді на питання, котрі складно віднести до класичної економіки. Так з'явилась нова галузь дослідження – фрікономіка. Тому варто згадати, що засновник класичної економіки Адам Сміт був насамперед філософом і, зокрема, моралістом. Його робота «Теорія моральних почуттів» (1759 р.) була опублікована в період класичного капіталізму. Зачарований змінами Сміт приділяв значну увагу «людському ефекту», тобто тому факту, що економічні сили значно змінюють образ думок і дій особистості в тій чи іншій ситуації.

Економіка, з точки зору фрікономіки, є перш за все наукою, заснованою на вимірах, що має інструменти для отримання відповідей на певні питання. Тобто «економіка» – це масив інформації про робочі місця, ринок нерухомості, інвестиції тощо. Однак інструменти економіки можуть бути також застосовані для вивчення інших цікавих речей.

Міркування дослідників засновані на тому, що загальноприйнятій точки зору можуть глибоко вкоренитися в мізках людей і змінити їх вкрай важко, проте це можливо. Так, як відповідь на питання про припинення злочинності у США періоду 1990-х, автори фрікономіки розглядають діяльність Норми Мак-Конвей. Відстоявши інтереси жінок у суді на право абортів, ця жінка значно більше вплинула на рівень

злочинності, аніж контроль над зброєю, сильна економіка і нова стратегія роботи поліції, разом узяті.

Стівен Левітт знаходить факти, на які ніхто, як правило, не звертає уваги, використовує власні спостереження і пропонує способи виміряти те, що економісти вважають невимірним. До його незмінних інтересів (хоча він стверджує, що інтерес носить лише теоретичний характер) відносяться обман, корупція та злочин. Припущенням Левітта є те, що сучасний світ, незважаючи на часом надмірну плутанину, складності і навіть прямий обман, не є непроникним або непізнаним. А якщо ставити правильні питання, то світ стає куди більш інтригуючим, ніж здається. Все, що для цього потрібно, – це погляд з незвичного боку.

Таким чином, на переконання авторів «Фрікономіки», головним завданням економічної науки є пояснення того, яким чином люди отримують те, чого хочуть.

Література

1. Дабнер С., Левітт С. Фрікономіка / С. Дабнер, С. Левітт.; пер. с англ. С. Турко. Москва. 2016.

Владислав Анатолійович Цибулько – студент II курсу Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Світлана Анатоліївна Петровська** – викладач
кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат економічних наук

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

Пожежна безпека у суспільстві, збереження життя людей і національного багатства в умовах інтенсивного розвитку людської цивілізації є одним із важливих завдань. Це вихідна соціальна потреба суспільства в цілому та людини зокрема. Будь-які природні чи соціальні явища людина розглядає через призму можливої загрози і можливості забезпечення власної безпеки.

Пожежна безпека – стан об'єкта, при якому з регламентованою ймовірністю виключається можливість виникнення та розвитку пожежі і впливу на людей її небезпечних факторів, а також забезпечується захист матеріальних цінностей.

За 2018 рік в Україні було зареєстровано 78608 пожеж. Порівняно з 2017 роком спостерігається зменшення кількості пожеж на 5,4%. Але кількість людей, загинувших унаслідок пожеж, збільшилася на 7,5%, травмованих на пожежах – на 2,8%. Прямі збитки від пожеж збільшилися на 7,8%, побічні – на 4,5%, на 2,0% більше знищено та пошкоджено

техніки [1]. Тому забезпечення пожежної безпеки є актуальним завданням сьогодення.

Відповідальність за пожежну безпеку структурних підрозділів установ несуть їх керівники. Обов'язки щодо забезпечення пожежної безпеки, утримання та експлуатації засобів протипожежного захисту мають бути відображені у відповідних посадових інструкціях.

Усі працівники під час прийому на роботу та періодично повинні проходити інструктажі з пожежної безпеки. Навчання та перевірка знань із питань пожежної безпеки проводиться один раз на три роки одночасно з перевіркою знань з питань безпеки життєдіяльності та охорони праці. Допуск до роботи осіб, які не пройшли спеціального навчання, інструктажу і перевірки знань, не дозволяється. Організація своєчасного проведення навчання, інструктажів та перевірки знань покладається на керівника.

Для працівників охорони повинна бути розроблена інструкція, в якій слід визначити їхні обов'язки щодо контролю за дотриманням протипожежного режиму, огляду території і приміщень, порядок дій в разі виявлення пожежі, спрацювання засобів пожежної сигналізації та автоматичного пожежогасіння, а також вказати, кого з посадових осіб мають викликати в нічний час під час пожежі. Працівники охорони мають постійно мати при собі комплект ключів від дверей евакуаційних виходів та воріт, автомобільних в'їздів на територію установи, а також ручний електричний ліхтар.

У кожному структурному підрозділі закладу, установи і організації має бути розроблена конкретна інструкція щодо заходів пожежної безпеки. Інструкція розміщується на видному місці. Відповідальність за пожежну безпеку організацій несуть їх керівники і уповноважені особи, які залежно від характеру порушень і наслідків, несуть адміністративну та кримінальну відповідальність згідно з чинним законодавством.

Пожежна безпека як складна система є складовою національної безпеки держави. Вона має власну структуру, внутрішню логіку взаємозв'язку, розвитку та функціонування, а також особливості функціонування, врахування яких дозволить приймати обґрунтовані управлінські рішення, розробляти та реалізувати перспективні програми покращення забезпечення стану пожежної безпеки як в Україні загалом, так і в окремих її регіонах, змінювати пріоритети в напрямках фінансування сфери забезпечення пожежної безпеки.

Література

1. Статистика пожеж [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://undicz.dsns.gov.ua/ua/STATISTIKA-POZHEZH.html>.

Владислава Сергіївна Ярошевська – студентка III курсу Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: **Світлана Анатоліївна Петровська** – викладач кафедри соціально-економічних дисциплін Сумської філії Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат економічних наук

ПРОБЛЕМИ СТРАХУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВЛАСНИКІВ СОБАК

На сьогоднішній день чи не в кожному домі є собака. Але не всі господарі є відповідальними і дотримуються спеціально встановлених норм законодавства щодо тримання цих тварин, що може призвести до небажаних наслідків. І відповідно, з метою забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та/або майну третіх осіб було закріплено обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників собак.

Власником собаки вважається юридична чи фізична особа, яка здійснює догляд за собакою, що належить їй на праві власності або на інших підставах, які не суперечать законодавству (договір оренди, доручення тощо).

Окрім власників собак як страхувальників, суб'єктами страхування є страховики і треті особи, яким (або майну яких) заподіяна шкода внаслідок агресивної та/або непередбачуваної дії тварини.

Таке страхування є обов'язковим не для всіх власників собак, а лише таких порід, які визначені Переліком Кабінету Міністрів України (наприклад, вівчарка атласька, собака айнський, хоккайдо, акбаш, акіта-іну тощо).

Об'єктом даного виду страхування є майнові інтереси, що не суперечать законодавству України, пов'язані з відшкодуванням страхувальником шкоди.

Страховими ризиками, внаслідок яких настає цивільно-правова відповідальність страхувальника, є смерть, інвалідність чи втрата працездатності фізичної особи, тимчасовий розлад здоров'я у дитини, а також пошкодження (знищення) майна третьої особи.

Страхова сума встановлюється так:

- 1) у разі відшкодування спадкоємцям особи, яка померла внаслідок страхового випадку, – 11000 гривень;
- 2) у разі призначення потерпілій фізичній особі I, II або III групи інвалідності – відповідно 8250, 5500, 2750 гривень;
- 3) за кожний день непрацездатності потерпілої фізичної особи, розладу здоров'я у дитини – 20 гривень, але не більш як 2500 гривень;
- 4) у разі пошкодження (знищення) майна третьої особи – у розмірі його балансової вартості, але не більш як 30000 гривень.

Страховий тариф установлюється у розмірі одного неоподаткованого мінімуму доходів громадян терміном на один рік незалежно від породи собаки для фізичних осіб та два неоподатковуваних мінімуми доходів громадян терміном на один рік для юридичних осіб.

Щодо безпосередньо самого договору, то він, зазвичай, укладається на термін від одного до трьох років. Також допускається укладення договорів страхування юридичними особами на користь штатних та позаштатних працівників, якщо вони для виконання службових обов'язків використовують власних собак.

Такий договір набирає чинності з дати, зазначеної у страховому полісі, але не раніше внесення страхувальником страхового платежу на користь страховика, що засвідчується відповідними документами.

У разі настання страхового випадку страхувальник зобов'язаний у триденний термін повідомити про це страховика, а той у свою чергу відшкодувати шкоду протягом п'ятнадцяти робочих днів з моменту прийняття рішення про виплату страхового відшкодування.

Враховуючи наведене вище, можна зробити висновок, що обов'язкове страхування відповідальності власників собак є важливим, оскільки виступає гарантією для третіх осіб, що завдана шкода їх життю, здоров'ю та/або майну буде відшкодована. Але постає питання щодо надійності такої гарантії та достатності відшкодування, оскільки існує проблема відсутності належного державного регулювання даного виду страхування. Ця проблема полягає в тому, що:

1) держава майже не контролює наявність у власників собак договірних відносин із страховою компанією щодо такого виду страхування. На сьогодні низький відсоток власників собак, які відповідально підходять до своїх обов'язків і дійсно страхують відповідальність;

2) законодавство, що регулює дане страхування є застарілим. Постанова Кабінету Міністрів України, яка встановлює порядок і правила страхування відповідальності власників собак не відповідає сьогоденню. Постанову було прийнято 09.07.2002 року, та суспільство не стоїть на місці, його відносини постійно розвиваються, а тому потрібно з часом вносити відповідні зміни, які у дану Постанову вносились лише один раз, і то несуттєві. Як приклад, можна навести страхову суму, яка встановлена в законі. Вона, з огляду на нестабільний економічний стан країни, не є достатньою для відшкодування всіх витрат, понесених третьою особою у зв'язку з заподіянням їй шкоди.

Тому вважаємо за необхідність посилити контроль влади за виконанням власниками собак їх обов'язків та внести зміни до законодавства, які б могли належним чином врегульовувати обов'язкове страхування відповідальності власників собак та захищати інтереси третіх осіб.

Література

1. Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку і правил проведення обов'язкового страхування відповідальності власників собак за шкоду, яка може бути заподіяна третім особам» від 09.07.2002 № 944 / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/944-2002-%D0%BF>

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. «Теоретико-історичні шляхи розвитку держави і права»	5
Бойко В. А. НКВС як інструмент терору радянської влади	5
Брик У. П. Декларація про державний суверенітет та її значення у формуванні української державності	7
Ващенко Л. Р. Громадянське суспільство та правова держава: співвідношення та взаємодія	9
Гайдар М. В. Держава Стародавньої Спарти та її право	11
Говор В. О. Злиття органів міліції та державної безпеки УСРР на початку 1930-х років	13
Денисова Є. А. Прийняття міжнародної конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації: історико-правовий контекст	15
Заврічко Д. Г. Організація Голодомору 1932-1933 рр.: злочинні закони радянської влади	18
Кошлецька А. К. Теоретико–правова характеристика булінгу	20
Красуля Д. А. Бунчукове товариство	22
Лук'яшко С. В. Референдум як вияв безпосередньої демократії	24
Михайлик М. М. Відносини України та ЄС: державно-правовий вимір	27

Морозов Я. І.	
Юридична рівність та релігійна свобода	29
Нечаєва В. А.	
Міжнародно-правові аспекти об'єднання Німеччини	31
Петренко Б. М.	
Професійна етика суддів, прокурорів, адвокатів	34
Озерянська Я. В.	
Теоретичні засади запобігання жіночій злочинності	36
Сінельник А. Б.	
Щодо особливостей діяльності Національної поліції України	39
Талда С. В.	
Співробітництво України та НАТО: розвиток взаємовідносин	41
Чебакова Т. О.	
Природно-правові аспекти естетичної культури юриста	43
СЕКЦІЯ 2. «Становлення конституціоналізму в Україні та зарубіжних країнах»	47
Дубовських В. Р.	
Електронне голосування в Естонії: досвід для України	47
Хацько В. С.	
Електронна петиція як форма реалізації права на участь в управлінні державними справами	49
Шимко І. А.	
Аналіз співвідношення права людини на свободу з правом на особисту недоторканність	51
СЕКЦІЯ 3. «Цивільне право та цивільний процес в умовах євроінтеграції»	54
Гетманова Д. В.	
Медіаційні процедури в цивільних справах	54

Дзюма В. І. Реституція та/або віндикація при визнанні правочинів недійсними	55
Дубинська М. В. Виконання рішень про відібрання дитини	58
Кузьмочка Ю. В. Гарантії прав клієнтів за договором надання професійної правничої допомоги	61
Лисенко В. М. Щодо визначення поняття «медична помилка»: теоретико-методологічний аналіз	64
Пухкало А. І. Трансформація змісту права власності	66
Сидоренко А. Ю. Шлюбний договір в Україні	67
Совало І. В. Договір підряду та трудовий договір: проблемні аспекти співвідношення	69
Ямкова Т. І. До питання договору концесії	71
СЕКЦІЯ 4. «Теоретичні та практичні питання господарського права і процесу, адміністративного права і процесу, фінансового права»	74
Балагур Є. І. Перспективи розвитку господарського законодавства	74
Яковлєв Б. Є. Деякі проблеми правового регулювання укладення господарських договорів	76
СЕКЦІЯ 5. «Шляхи розвитку трудового, земельного, екологічного права у демократичному суспільстві»	78

Будяк В. В.

Правові форми використання земель водного фонду: порівняльний аналіз законодавства України та країн ЄС	78
---	----

Віхарєва В. В.

Підстави припинення права власності на землю	80
--	----

Івженко А. І.

Істотні умови договору оренди земель сільськогосподарського призначення	83
--	----

Покуття М. В.

Проблемні питання будівництва у прибережних захисних смугах	85
--	----

Сіліверст В. Ю.

Правовий режим земель запасу	87
------------------------------------	----

Солоха А. С.

Право власності на землю: порівняльний аналіз законодавства України та країн ЄС	90
--	----

Сулименко А. В.

До питання про можливість набуття у приватну власність земель водного фонду	93
--	----

Теребій А. М.

Способи захисту земельних прав: порівняльний аналіз законодавства України та країн ЄС	95
--	----

Факєвський В.Є.

Сервітут: досвід країн світу	98
------------------------------------	----

СЕКЦІЯ 6. «Проблеми кримінального права та процесу на сучасному етапі розвитку українського державотворення».....	102
--	------------

Величко С. В.

Відповідальність за бандитизм за кримінальним законодавством України та Іспанії	102
--	-----

Гетманова Д. В.

Покарання як захід кримінально-правового впливу при вчиненні злочинів проти сім'ї, прав та інтересів неповнолітніх	104
--	-----

Гончаренко А. Ю.

Напрями боротьби з контрабандою в Україні	108
---	-----

Закутайло А. О.

Проблема торгівлі людьми: кримінологічний аспект	110
--	-----

Кисіленко А. В.

Поняття та характеристика вбивства за кримінальним правом зарубіжних країн	112
---	-----

Кононець В. С.

Особливості допиту неповнолітнього	116
--	-----

Мамедова Т. Г.

Законодавча регламентація перевищення меж необхідної оборони	119
---	-----

Панасенко В. В.

Звільнення від кримінальної відповідальності: проблеми визначення юридичної природи	122
--	-----

Проценко М. М.

Процесуальний статус детектива Національного антикорупційного бюро України	125
---	-----

Ткаченко І. Є., Ткаченко І. Є

Процесуальний порядок проведення екстрадиції	127
--	-----

Шамоня А. А.

Запобігання втягненню неповнолітніх у злочинну діяльність	130
---	-----

Шутько В. М.

Поняття, сутність та форми використання спеціальних знань при розслідуванні злочинів	133
---	-----

Ямкова Т. І., Кузьмочка Ю. В.

Допит чи слідче інтерв'ю?	136
---------------------------------	-----

Ярошевська В. С.	
Перспективи легалізації еутаназії в Україні	138
СЕКЦІЯ 7. «Філософські питання постнекласичної науки»	142
Деулін Д.О.	
Соціально-правова сутність насильства в сім'ї	142
Омельченко І.Р.	
Агресія як соціальний феномен	144
СЕКЦІЯ 8. «Міжмовна комунікація і право»	148
Bobrova Alina	
Legal english: to the question on its peculiarities	148
Donchenko Kateryna	
Foreign language training and cross-cultural communication: some aspects of interrelation	149
Звягіна Ж.К.	
Проблеми мовних норм на українських телеканалах	151
Кисіленко А.В.	
Переклад наукових текстів українською мовою	154
Ложечник Д.С.	
Дискурс як комунікативна мова тексту	156
Moskalenko A.O.	
Linguocreativity in student self development and selfrealization	158
Rokita Y. V.	
Some issues of higher legal education in the context of modern changes	160
Сераджеддин Бавакна С. К.	
Врач в интерьере художественной публицистики	161
Яценко В.І.	
Поняття комунікативної культури у сучасній науковій літературі	163

СЕКЦІЯ 9. «Правові основи освіти в умовах сучасного державотворення»	165
---	------------

Витвіцький О.В.

Психологічна характеристика умов, які сприяють злочинності ...	165
--	-----

Джамалов Е.Х.

Фізична підготовка студентів як основне джерело підвищення загальної та розумової працездатності	167
--	-----

Джамалов Ф.Ф.

Наукові засади здорового способу життя студентів закладів вищої освіти	170
--	-----

Коваленко Д. С.

Професійна спортивна підготовка майбутніх працівників органів внутрішніх справ	172
--	-----

Титаренко А.В.

Особливості організації діяльності братських шкіл на українських землях XVI-XVII ст.	174
---	-----

Токаренко О. О.

До питання організації фізичного виховання студентської молоді	177
--	-----

Чередниченко Є. В.

Професійна підготовка курсантів МВС України у процесі занять спеціальною фізичною підготовкою	179
---	-----

Черна М.О.

Про деякі особливості податкової системи Запорозької Січі	182
---	-----

СЕКЦІЯ 10. «Соціально-економічна трансформація суспільства та проблеми євроінтеграції у процесі розбудови державності України»	184
---	------------

Амелін А.О.

Нейромаркетинг: вплив на суспільство	184
--	-----

Балагур Є.І.

Правове регулювання охорони праці в Україні та Європейському Союзі	186
--	-----

Безсмертна К.В. Особливості валютного контролю в Україні	188
Ващенко Ю.Р. Інформаційні технології як фактор розвитку інформаційного суспільства	190
Ведернікова М.І. Інформаційні системи як фактор підтримки прийняття управлінських рішень у галузі правознавства	192
Гончаренко А.Ю., Шамоля А.А. Правова основа майнового страхування в Україні та досвід іноземних країн	195
Єлізарова В.В. Аналіз процесів детінізації в Україні	197
Ковальчук М.С. Податкова злочинність в Україні: сучасний рівень і наслідки для економіки	199
Косагова А.А. Дискримінація за ознакою статі на ринку праці: економіко- правові аспекти	202
Кушнір В.В. Перспективи створення служби фінансових розслідувань в Україні	204
Ланчак Ю.В. Особливості гудвілу як нематеріального активу підприємства	206
Литвин Ю.Ю. Особливості страхування життя в Україні	208
Нагорна В.В. Тіньова економіка: сутність, причини виникнення, функції та наслідки для України	211
Панаріна В.В. Проблеми реформування податкової системи України	214

<i>Сидорова В.В.</i>	
Реформування системи фінансового моніторингу в Україні	216
<i>Смоліна К.О.</i>	
Роль судової бухгалтерії в системі забезпечення економічної безпеки держави	219
<i>Скрипка Д.С.</i>	
Фрікономіка: книга як наука	221
<i>Цибулько В.А.</i>	
Проблеми забезпечення пожежної безпеки	222
<i>Ярошевська В.С.</i>	
Проблеми страхування відповідальності власників собак	224

Наукове видання

ПИТАННЯ СУЧАСНОЇ НАУКИ І ПРАВА

**Збірник матеріалів
X Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів
(19 квітня 2019 року)**

За редакцією авторів

Здано на виробництво 25.03.2019 р.

Підписано до друку 05.04.2019 р.

Формат 60х84/16

Ум. друк. арк. 13,72

Наклад 100 прим.

Зам. № 2503/1

Надруковано у ТОВ «Видавничий дім «Ельдорадо»

40020, м. Суми, вул. Ковпака, 4

(Зареєстровано виконавчим комітетом

Сумської міської ради 31.01.2011 р. № 10077357152)